

T.C
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

İLKOKUL 4.SINIF ÖĞRENCİLERİNİN TÜRKÇE DERS
KİTAPLARINDA YER ALAN METİNLERDEKİ DEĞERLER İLE
İLGİLİ ALGILARININ İNCELENMESİ

Aslıhan ÖZEL

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Hasan AYDEMİR

Yüksek Lisans Tezi

Malatya - 2015

T.C
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

İLKOKUL 4.SINIF ÖĞRENCİLERİNİN TÜRKÇE DERS
KİTAPLARINDA YER ALAN METİNLERDEKİ DEĞERLER İLE
İLGİLİ ALGILARININ İNCELENMESİ

Aslıhan ÖZEL

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Hasan AYDEMİR

Yüksek Lisans Tezi

Malatya - 2015

T.C
İnönü Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
İlköğretim Ana Bilim Dalı
Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı

Aslıhan ÖZEL tarafından hazırlanan “İlkokul 4.Sınıf Öğrencilerinin Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerdeki Değerler İle İlgili Algılarının İncelenmesi” başlıklı bu çalışma 30.06.2015 tarihinde yapılan sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından yüksek lisans tezimiz olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan: Prof. Dr. Feridun MERTER
Üye : Prof. Dr. Burhan AKPINAR
Üye (Tez Danışmanı): Yrd. Doç. Dr. Hasan AYDEMİR

O N A Y

...../...../2015

Prof.Dr.Celal ÇAKAN
Enstitü Müdürü

ONUR SÖZÜ

Yrd. Doç. Dr. Hasan Aydemir'in danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım "İlkokul 4.Sınıf Öğrencilerinin Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerdeki Değerler İle İlgili Algılarının İncelenmesi" başlıklı bu çalışmanın bilimsel ahlak ve geleneklerine aykırı bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun bir biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Aslıhan ÖZEL

ÖNSÖZ

Durmadan gelişen ve değişen dünyamızda, toplumlarda barışın, mutluluğun ve huzurun olması, var olan değerlerin korunmasıyla mümkündür. Öyle değerler vardır ki zamana ve mekâna bağlı olmadan varlığını sürdürür. Yokluğu büyük kargaşalara yol açar. İşte özellikle bu değerlerin, nesilden nesile aktarılmasında eğitim kurumları büyük rol oynar. Toplumların devamlılığı ve sağlam bir şekilde ayakta durabilmesi için öğrencilere olmazsa olmaz değerler mutlaka kazandırılmalı ve içselleştirmeleri sağlanmalıdır. Küreselleşme ile değerlerde görülen yozlaşmanın artması ve buna bağlı olarak artan olumsuz davranışlar, huzursuz toplumlar ancak eğitim ile düzelebilir. Bu sebeple eğitim kurumları unutilan, unutulmaya yüz tutan değerleri yaşatma adına çaba göstermeli ve planlı bir değerler eğitimi sunmalıdır.

Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerde, öğrencilere kazandırılmak istenen farklı değerler yer almaktadır. Bu araştırmada, 4. sınıf öğrencilerinin Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde yer alan değerleri nasıl algıladıkları araştırılmıştır.

Lisansüstü eğitimim boyunca tüm bilgi birikimini ve tecrübelerini benimle paylaşan, çalışmamın başından sonuna kadar desteğini eksik etmeyen, göstermiş olduğu rehberlik ve anlayışla sorunsuz bir tez dönemi geçirmemi sağlayan değerli danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Hasan AYDEMİR'e teşekkür ederim.

Lisansüstü eğitimim boyunca kendisine her başvurduğumda kıymetli vaktini ve fikirlerini benimle paylaşan, tezimin şekillenmesinde beni yönlendiren, görüş açımı genişleten değerli hocam Prof. Dr. Feridun MERTER'e, yüksek lisans çalışmalarım süresince her zaman kapısını çalabildiğim, fikirlerimi rahatlıkla söyleyebildiğim, olaylara farklı açılardan bakmayı öğrendiğim değerli hocam Prof. Dr. Nevzat BATTAL'a teşekkür ederim.

Eğitim hayatım boyunca bana olan desteklerini her zaman hissettiren, ümitsizliğe kapıldığım anlarda elimden tutup beni kaldıran anneme ve babama, lisansüstü eğitime başladığım andan itibaren desteklerini eksik etmeyen, zor anlarımızda hep yanımda olan ikinci anneme ve babama, sonsuz anlayışı ile hayatımı kolaylaştıran, tezim için benimle beraber emek veren, farklı motivasyon teknikleriyle bana çalışma azmi aşılayan sevgili eşime, canım kızlarıma teşekkür ederim.

Aslıhan ÖZEL

Malatya, Haziran, 2015

**İLKOKUL 4.SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA YER ALAN
METİNLERDEKİ DEĞERLER İLE İLGİLİ ALGILARININ İNCELENMESİ**

Aslıhan ÖZEL

İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi,

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Hasan AYDEMİR

Haziran 2015, XVIII+257 sayfa

ÖZET

Son yıllarda görülen olumsuz davranışlardaki artış birçok ülkede değerler eğitime verilen önemin artmasına sebep olmuştur. Eğitim kurumları, küçük yaşlardan itibaren verdiği eğitimin içine değerler eğitimi de alarak bireylerin sağlam karakterler oluşturmalarına yardımcı olmaya çalışmaktadır.

Türkçe ders saati sayısının diğer derslerden daha fazla olması, değerlerin öğrencilere daha fazla iletimine olanak sağlamaktadır. Türkçe dersinin işlenişinde büyük bir yere sahip olan metinler de değerlerin öğrencilere kazandırılmasında büyük bir rol oynamaktadır. İlkokul, ortaokul ve liseye ait ders kitapları Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın onayı alındıktan sonra Tebliğler Dergisi'nde yayınlanmaktadır. 2014-2015 eğitim öğretim yılında dördüncü sınıf Türkçe dersinde okutulmak üzere belirlenen yirmi yayın evine ait Türkçe ders kitabı 2676 sayılı Ocak 2014 Tebliğler Dergisi'nde yayınlanmıştır.

Bu kitaplardan Milli Eğitim Yayınlarına ait olan Türkçe kitabının Ankara, Adana, Afyon, İzmir, Uşak, Gaziantep, Aydın, Manisa, Konya, Osmaniye ve Şanlıurfa olmak üzere 11 ilde, Cem Veb Ofset Yayınlarına ait Türkçe ders kitabının ise diğer yetmiş ilde okutulmasına karar verilmiştir. Bu araştırmada bu iki ders kitabında yer alan metinlerden, farklı değerleri içeren toplamda sekiz metin seçilmiş ve öğrencilerin bu metinlerde geçen değerleri nasıl algıladıkları belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden olgu bilim deseni kullanılmıştır. Veriler, okunan metinlere yönelik hazırlanan ve dört açık uçlu sorudan oluşan görüşme formu, öğrencilerin verdikleri cevaplardan, öğrencilerin metinlerde geçen değerle ilgili yazdıkları metinlerden ve çizdikleri resimlerden oluşmaktadır. Toplanan nitel veriler analizinde içerik analizi kullanılmıştır. Verilerin analizinde sıklık ve yüzdelerden yararlanılmıştır. Veriler temalarına göre düzenlenmiş ve analiz sonucunda elde edilen kategoriler yorumlanarak raporlaştırılmıştır.

Araştırmaya 2014-2015 eğitim-ğretim yılında Malatya ilinde Battalgazi ilçesi Gazi İlkokulu'nda iki farklı sınıfta eğitim gören toplam 20 (yirmi) 4.sınıf ğrencisi katılmıştır. Öğrencilerle sınıf ğretmenlerinin uygun gördüğü derslerde toplam 8 hafta, haftada iki ders saati olmak üzere bir araya gelinmiştir. Her hafta ders saatlerinin birinde metinler okunup, metin ile ilgili sorulara yazılı olarak cevap verilmiş, diğer ders saatinde ise metinde geçen değerle ilgili yeni metinler yazılıp, resimler çizilmiştir.

Yapılan araştırmanın sonucunda; öğrencilerin büyük çoğunluğunun 4.sınıf Türkçe ders kitaplarından seçilen, sekiz metinde geçen "görgü kurallarına uyma, kitap sevgisi, vatan ve bayrak sevgisi, tasarruflu ve tutumlu olma ve savurgan olmama, başkalarını küçümsememe ve paylaşmaya önem verme, sağlıklı olmaya önem verme, temizliğe önem verme, verilen emeğe saygı duyma ve işbirliği ile çalışmaya önem verme," değerlerini doğru olarak algıladıkları grlmştr.

Anahtar Kelimeler: Değer, Değerler Eğitimi, Türkçe, Algılama

ABSTRACT

EXAMINATION OF PRIMARY SCHOOL 4th GRADE STUDENTS' PERCEPTION RELATED TO VALUES IN TURKISH TEXTBOOKS

ÖZEL, Aslıhan
M.S., Inonu University, Institute of Educational Sciences
Primary School Teacher Training

Advisor: Assistant Professor Doctor Hasan AYDEMİR
June, 2015, XVIII+257 pages

The increase in negative behaviors in recent years has led to an increase on the importance given to values education in many countries. Educational institutions are trying to help individuals to create robust character by adding values education into the training which they have given since the early ages.

There are more Turkish lessons than any other courses in the curriculum. Thus it provides an opportunity for transmission of values to more students in Turkish lessons. Also the texts that have a great role in the processing of Turkish courses play a major role in transmitting values to students. The textbooks belong to Primary, elementary and high schools are published in the Journal of Communication after obtaining the approval of the Ministry of Education Head Council of Education and Morality. In the 2014-2015 academic year, the names of the Turkish textbooks published by 20 different houses to be taught in Turkish lessons of fourth grades were published in the Journal of Communication (No. 2676 January 2014).

Phenomenology which is one of the qualitative research designs was used in this research. Data was composed of an interview form consisting of four open-ended questions and a reading text, the answers of the students, the students' pictures consists of the pictures and texts created by the students about the values in the texts. The content analysis was used to analyze the collected qualitative data. Frequency and percentage analysis were used. Data was categorized according to themes and was reported by interpreting obtained categories.

20 (twenty) 4th grade students studying in two different classes at a primary school in Battalgazi province of Malatya in the 2014-2015 academic year participated

in the study. Researcher gathered up the students two class periods in a week and a total of 8 weeks. Each week, texts were read in one of the course periods, the questions related to the texts were answered in a written form. In the next class period, new texts written and pictures were drawn about the values taken part in the texts.

According to the results of the study, it has been seen that the students correctly understood the values taken part in 8 texts in 4th grade Turkish textbooks such as “being fair, giving importance to family unity, independence, peace, being scientific, sedulity, solidarity, honesty, sensitivity, tolerance, aesthetics, hospitality, freedom, give importance to being healthy, respect, love, responsibility, cleanliness, patriotism, cooperation “.

Keywords: Values, Values Education, Turkish, Detection

İÇİNDEKİLER	Sayfa
ÖZET	VI
İÇİNDEKİLER	X
TABLolar	XVI
EKLER.....	XIX

BÖLÜM I

1.GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Problemi	1
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3 Araştırmanın Önemi.....	4
1.5. Alt Problemler.....	5
1.6. Varsayımlar	6
1.7. Sınırlılıklar	6
1.8. Tanımlar	7
1.9. Kısaltmalar	7

BÖLÜM II

2.KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1.Değerler ve Eğitim	8
2.1.1. Değerin Tanımı.....	8
2.1.2. Değerlerin Özellikleri.....	12
2.1.3. Değerlerin Sınıflandırılması	14
2.1.4. Değerler Eğitimi	18
2.2.İlköğretimde Türkçe Dersi	22
2.2.1.Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları.....	22
2.2.2. Türkçe Dersinin Önemi	23
2.3. Türkçe Dersi Öğretim Programı.....	26

2.3.1. Programın Vizyonu	26
2.3.2. Programın Yapısı	27
2.3.2.1. Temalar	29
2.3.2.2. Öğrenme- Öğretme Süreci	32
2.3.3. Öğrenme Alanları	35
2.3.3.1. Dinleme	38
2.3.3.2. Konuşma	43
2.3.3.3. Okuma	48
2.3.3.4. Yazma	55
2.3.3.5. Görsel Okuma ve Sunu	58
2.4. Türkçe Dersinde Değerler Eğitimi	62
2.4.1. Değer Aktarımında Ders Kitapları	66
2.4.2. Metinlerde Bulunması Gereken Özellikler	72
2.5. Algılama	77
2.6. Okul Dönemi Çocukların Gelişim Özellikleri	82
2.6.1. Fiziksel Gelişim	82
2.6.2. Bilişsel Gelişim	84
2.6.2.1. Piaget'nin Bilişsel Gelişim Kuramı	84
1. Duyusal Motor Dönemi (0-2 Yaş)	84
2. İşlem Öncesi Dönem (2-7 Yaş)	84
3. Somut İşlemler Dönemi (7-11 Yaş)	84
4. Soyut İşlemler Dönemi (11 Yaş +)	84
2.6.2.2. Erikson'un Bilişsel Gelişim Kuramı	85
2.6.3. Ahlak Gelişimi	85
2.6.3.1. Freud'un Ahlak Gelişim Kuramı	85
2.6.3.2. Piaget'nin Ahlak Gelişimi Kuramı	86
2.6.3.3. Kohlberg'in Ahlak Gelişimi Kuramı	87
2.6.3.4. Dewey'in Ahlak Gelişim Kuramı	91
2.6.4. Kişilik Gelişimi	92
2.6.4.1. Erikson'un Kişilik Gelişim Kuramı	92
2.6.5. Dil Gelişimi	93
2.6.5.1. Piaget'in Dil Gelişim Kuramı	95
2.7. İlgili Araştırmalar	96

3.1. Araştırmanın Modeli	107
3.2. Çalışma Grubu	107
3.3. Verilerin Toplanması	108
3.4. Verilerin Analizi.....	108

BÖLÜM IV

4.BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. "Altın Öğütler" Metnine Ait Bulgular.....	109
4.1.1 "Altın Öğütler" Metninde Anlatılmak İstenen İle İlgili Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular	109
4.1.2. "Altın Öğütler" Metninde Anlatılan Durumun Benzeriyle Karşılaşmalarına Dair Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular.....	111
4.1.3. "Altın Öğütler" Metninde Geçen Değeri Anlatan Kelimelerle İlgili Öğrenci Görüşlerine Ait Bulgular	114
4.1.4. "Altın Öğütler" Metninde Verilmek İstenen Değeri Günlük Yaşamda Uygulamasına Dair Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular.....	115
4.1.5. "Görgü Kurallarına Uyuma" Değeri İlgili Öğrencilerin Yazdıkları Metinlere Ait Bulgular	117
4.1.6. "Görgü Kurallarına Uyuma" Değeri İle İlgili Çizilen Resimlere Ait Bulgular	121
4.2. "Babamın Kitap Sandığı" Metnine Ait Bulgular	121
4.2.1. "Babamın Kitap Sandığı" Metninde Anlatılmak İstenen İle İlgili Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular	121
4.2.2. "Babamın Kitap Sandığı" Metninde Anlatılan Durumun Benzeriyle Karşılaşmalarına Dair Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular.....	124
4.2.3. "Babamın Kitap Sandığı" Metninde Geçen Değeri Anlatan Kelimelerle İlgili Öğrenci Görüşlerine Ait Bulgular	126
4.2.4. "Babamın Kitap Sandığı" Metninde Verilmek İstenen Değeri Günlük Yaşamda Uygulamasına Dair Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular.....	127
4.2.5. "Kitap Sevgisi" Değeri İle İlgili Öğrencilerin Yazdıkları Metinlere Ait Bulgular	129

4.2.6. “ Kitap Sevgisi” Değeri İle İlgili Çizilen Resimlere Ait Bulgular	132
4.3. “İstiklal Marşı’nın Yazılış Hikâyesi” Metnine Ait Bulgular	132
4.3.1. “İstiklal Marşı’nın Yazılış Hikâyesi” Metninde Anlatılmak İstenen İle İlgili Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular	132
4.3.2. “İstiklal Marşı’nın Yazılış Hikâyesi” Metninde Anlatılan Durumun Benzeriyle Karşılaşmalarına Dair Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular	134
4.3.3. “İstiklal Marşı’nın Yazılış Hikâyesi” Metninde Geçen Değeri Anlatan Kelimelerle İlgili Öğrenci Görüşlerine Ait Bulgular.....	135
4.3.4. “İstiklal Marşı’nın Yazılış Hikâyesi” Metninde Verilmek İstenen Değeri Günlük Yaşamda Uygulamasına Dair Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular.....	136
4.3.5. “Vatan ve Bayrak Sevgisi” Değeri İle İlgili Öğrencilerin Yazdıkları Metinlere Ait Bulgular	138
4.3.6. “ Vatan ve Bayrak Sevgisi” Değeri İle İlgili Çizilen Resimlere Ait Bulgular	142
4.4. “Konuşan Eşyalar” Metnine Ait Bulgular.....	143
4.4.1. “Konuşan Eşyalar” Metninde Anlatılmak İstenen İle İlgili Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular	143
4.4.2. “Konuşan Eşyalar” Metninde Anlatılan Durumun Benzeriyle Karşılaşmalarına Dair Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular.....	146
4.4.3. “Konuşan Eşyalar” Metninde Geçen Değeri Anlatan Kelimelerle İlgili Öğrenci Görüşlerine Ait Bulgular	149
4.4.4. “Konuşan Eşyalar” Metninde Verilmek İstenen Değeri Günlük Yaşamda Uygulamasına Dair Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular.....	150
4.4.5. “Tasarruflu ve Tutumlu Olma, Savurgan Olmama” Değerleri İle İlgili Öğrencilerin Yazdıkları Metinlere Ait Bulgular	152
4.4.6. “ Tasarruflu ve Tutumlu Olma, Savurgan Olmama” Değerleri İle İlgili Çizilen Resimlere Ait Bulgular	157
4.5. “Küçük Limon Ağacı” Metnine Ait Bulgular	158
4.5.1. “Küçük Limon Ağacı” Metninde Anlatılmak İstenen İle İlgili Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular	158
4.5.2. “Küçük Limon Ağacı” Metninde Anlatılan Durumun Benzeriyle Karşılaşmalarına Dair Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular.....	161

4.5.3. “Küçük Limon Ağacı” Metninde Geçen Değeri Anlatan Kelimelerle İlgili Öğrenci Görüşlerine Ait Bulgular	163
4.5.4. “Küçük Limon Ağacı” Metninde Verilmek İstlenen Değeri Günlük Yaşamda Uygulamasına Dair Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular	164
4.5.5. “Başkalarını Küçük Görmeme ve Paylaşmaya Önem Verme” Değeri İle İlgili Öğrencilerin Yazdıkları Metinlere Ait Bulgular	165
4.5.6. “Başkalarını Küçük Görmeme, Paylaşmaya Önem Verme” Değerleri İle İlgili Çizilen Resimlere Ait Bulgular	169
4.6. “Midemin Dostuyum” Metnine Ait Bulgular	170
4.6.1. “Midemin Dostuyum” Metninde Anlatılmak İstlenen İle İlgili Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular	170
4.6.2. “Midemin Dostuyum” Metninde Anlatılan Durumun Benzeriyle Karşılaşmalarına Dair Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular	172
4.6.3. “Midemin Dostuyum” Metninde Geçen Değeri Anlatan Kelimelerle İlgili Öğrenci Görüşlerine Ait Bulgular	174
4.6.4. “Midemin Dostuyum” Metninde Verilmek İstlenen Değeri Günlük Yaşamda Uygulamasına Dair Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular	175
4.6.5. “Sağlıklı Olmaya Önem Verme” Değeri İle İlgili Öğrencilerin Yazdıkları Metinlere Ait Bulgular	176
4.6.6. “Sağlıklı Olmaya Önem Verme” Değerleri İle İlgili Çizilen Resimlere Ait Bulgular	181
4.7. “Mutlu Park” Metnine Ait Bulgular	182
4.7.1. “Mutlu Park” Metninde Anlatılmak İstlenen İle İlgili Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular	182
4.7.2. “Mutlu Park” Metninde Anlatılan Durumun Benzeriyle Karşılaşmalarına Dair Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular	184
4.7.3. “Mutlu Park” Metninde Geçen Değeri Anlatan Kelimelerle İlgili Öğrenci Görüşlerine Ait Bulgular	186
4.7.4. “Mutlu Park” Metninde Verilmek İstlenen Değeri Günlük Yaşamda Uygulamasına Dair Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular	187
4.7.5. “Temizliğe Önem Verme” Değeri İle İlgili Öğrencilerin Yazdıkları Metinlere Ait Bulgular	188

4.7.6. “ Temizliğe Önem Verme” Değeri İle İlgili Çizilen Resimlere Ait Bulgular	193
4.8. “Sihirli Pasta” Metnine Ait Bulgular	194
4.8.1. “Sihirli Pasta” Metninde Anlatılmak İstlenen İle İlgili Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular	194
4.8.2. “Sihirli Pasta” Metninde Anlatılan Durumun Benzeriyle Karşılaşmalarına Dair Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular	196
4.8.3. “Sihirli Pasta” Metninde Geçen Değeri Anlatan Kelimelerle İlgili Öğrenci Görüşlerine Ait Bulgular	198
4.8.4. “Sihirli Pasta” Metninde Verilmek İstlenen Değeri Günlük Yaşamda Uygulamasına Dair Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular	200
4.8.5. "Verilen Emeğe Saygı Duyma ve İşbirliği İle Çalışmayı Önemseme" Değerleri İle İlgili Öğrencilerin Yazdıkları Metinlere Ait Bulgular	202
4.8.6. "Verilen Emeğe Saygı Duyma Ve İşbirliği İle Çalışmayı Önemseme" Değerleri İle İlgili Çizilen Resimlere Ait Bulgular	205
BÖLÜM V	
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	
5.1. Sonuçlar ve Tartışmalar	207
5.2. Öneriler	214
5.2.1. Uygulamaya Dönük Öneriler	214
5.2.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler	215
KAYNAKÇA.....	216

Tablo	TABLolar	Sayfa
Tablo 1.	M. Rokeach'ın Değer Sınıflaması (1973)	15
Tablo 2.	Güngör'ün Değer Sınıflaması (1993).....	15
Tablo 3.	Akbaş'ın Değer Sınıflaması (2004).....	15
Tablo 4.	Schwartz'a Göre Bireysel Değerlerin Sınıflandırılması.....	16
Tablo 5.	Zorunlu Temalar	30
Tablo 6.	Seçmeli Temalar	30
Tablo 7.	Yapılandırmacı Yaklaşımına Göre Bir Temanın Bölümleri ve Özellikleri.....	31
Tablo 8.	Okuma Becerisinde Anlam Kurma Sınıflaması	80
Tablo 9.	“Altın Öğütler” Metninde Anlatılmak İstenen İle İlgili Öğrenci Görüşleri ...	109
Tablo 10.	“Altın Öğütler” Metninde Anlatılan Durumun Benzeriyle Karşılaşmalarına Dair Öğrencilerin Görüşleri	112
Tablo 11.	“Altın Öğütler” Metninde Geçen Değeri Anlatan Kelimelerle İlgili Öğrenci Görüşleri	114
Tablo 12.	“Altın Öğütler” Metninde Verilmek İstenen Değeri Günlük Yaşamda Uygulamasına Dair Öğrencilerin Görüşleri	115
Tablo 13.	“Görgü Kurallarına Uyuma” Değeri İle İlgili Öğrencilerin Yazdıkları Metinler	117
Tablo 14.	“Görgü Kurallarına Uyuma” Değeri İle İlgili Çizilen Resimler	121
Tablo 15.	“Babamın Kitap Sandığı” Metninde Anlatılmak İstenen İle İlgili Öğrenci Görüşleri	122
Tablo 16.	“Babamın Kitap Sandığı” Metninde Anlatılan Durumun Benzeriyle Karşılaşmalarına Dair Öğrencilerin Görüşleri	124
Tablo 17.	“Babamın Kitap Sandığı” Metninde Geçen Değeri Anlatan Kelimelerle İlgili Öğrenci Görüşleri	126
Tablo 18.	“Babamın Kitap Sandığı” Metninde Verilmek İstenen Değeri Günlük Yaşamda Uygulamasına Dair Öğrencilerin Görüşleri	127
Tablo 19.	“Kitap Sevgisi” Değeri İle İlgili Öğrencilerin Yazdıkları Metinler	129
Tablo 20.	“Kitap Sevgisi” Değeri İle İlgili Çizilen Resimler	132
Tablo 21.	“İstiklal Marşı'nın Yazılış Hikâyesi” Metninde Anlatılmak İstenen İle İlgili Öğrenci Görüşleri	132

Tablo 22. “İstiklal Marşı’nın Yazılış Hikayesi” Metninde Anlatılan Durumun Benzeriyle Karşılaşmalarına Dair Öğrencilerin Görüşleri.....	134
Tablo 23. “İstiklal Marşı’nın Yazılış Hikâyesi” Metninde Geçen Değeri Anlatan Kelimelerle İlgili Öğrenci Görüşleri.....	135
Tablo 24. “İstiklal Marşı’nın Yazılış Hikâyesi” Metninde Verilmek İstenen Değeri Günlük Yaşamda Uygulamasına Dair Öğrencilerin Görüşleri.....	137
Tablo 25. “Vatan ve Bayrak Sevgisi” Değeri İle İlgili Öğrencilerin Yazdıkları Metinler	139
Tablo 26. “ Vatan ve Bayrak Sevgisi” Değeri İle İlgili Çizilen Resimler	142
Tablo 27. “Konuşan Eşyalar” Metninde Anlatılmak İstenen İle İlgili Öğrenci Görüşleri	143
Tablo 28. “Konuşan Eşyalar” Metninde Anlatılan Durumun Benzeriyle Karşılaşmalarına Dair Öğrencilerin Görüşleri.....	146
Tablo 29. “Konuşan Eşyalar” Metninde Geçen Değeri Anlatan Kelimelerle İlgili Öğrenci Görüşleri	149
Tablo 30. “Konuşan Eşyalar” Metninde Verilmek İstenen Değeri Günlük Yaşamda Uygulamasına Dair Öğrencilerin Görüşleri.....	150
Tablo 31. “Tasarruflu ve tutumlu olma, Savurgan Olmama” Değerleri İle İlgili Öğrencilerin Yazdıkları Metinler.....	152
Tablo 32. “ Tasarruflu ve tutumlu Olma, Savurgan Olmama” Değerleri İle İlgili Çizilen Resimler	158
Tablo 33. “Küçük Limon Ağacı” Metninde Anlatılmak İstenen İle İlgili Öğrenci Görüşleri	159
Tablo 34. “Küçük Limon Ağacı” Metninde Anlatılan Durumun Benzeriyle Karşılaşmalarına Dair Öğrencilerin Görüşleri.....	161
Tablo 35. “Küçük Limon Ağacı” Metninde Geçen Değeri Anlatan Kelimelerle İlgili Öğrenci Görüşleri	163
Tablo 36. “Küçük Limon Ağacı” Metninde Verilmek İstenen Değeri Günlük Yaşamda Uygulamasına Dair Öğrencilerin Görüşleri.....	164
Tablo 37. “Başkalarını Küçük Görmeme ve Paylaşmaya Önem Verme” Değeri İle İlgili Öğrencilerin Yazdıkları Metinler.....	165
Tablo 38. “ Başkalarını Küçük Görmeme, Paylaşmaya Önem Verme” Değerleri İle İlgili Çizilen Resimler	170

Tablo	Sayfa
Tablo 39. “Midemin Dostuyum” Metninde Anlatılmak İstenen İle İlgili Öğrenci Görüşleri	171
Tablo 40. “Midemin Dostuyum” Metninde Anlatılan Durumun Benzeriyle Karşılaşmalarına Dair Öğrencilerin Görüşleri	172
Tablo 41. “Midemin Dostuyum” Metninde Geçen Değeri Anlatan Kelimelerle İlgili Öğrenci Görüşleri	174
Tablo 42. “Midemin Dostuyum” Metninde Verilmek İstenen Değeri Günlük Yaşamda Uygulamasına Dair Öğrencilerin Görüşleri	175
Tablo 43. “Sağlıklı Olmaya Önem Verme” Değeri İle İlgili Öğrencilerin Yazdıkları Metinler.....	177
Tablo 44. “Sağlıklı Olmaya Önem Verme” Değerleri İle İlgili Çizilen Resimler.....	181
Tablo 45. “Mutlu Park” Metninde Anlatılmak İstenen İle İlgili Öğrenci Görüşleri.....	183
Tablo 46. “Mutlu Park” Metninde Anlatılan Durumun Benzeriyle Karşılaşmalarına Dair Öğrencilerin Görüşleri	184
Tablo 47. “Mutlu Park” Metninde Geçen Değeri Anlatan Kelimelerle İlgili Öğrenci Görüşleri	186
Tablo 48. “Mutlu Park” Metninde Verilmek İstenen Değeri Günlük Yaşamda Uygulamasına Dair Öğrencilerin Görüşleri	187
Tablo 49. “Temizliğe önem Verme” Değeri İle İlgili Öğrencilerin Yazdıkları Metinler	188
Tablo 50. “ Temizliğe Önem verme” Değeri İle İlgili Çizilen Resimler.....	193
Tablo 51 “Sihirli Pasta” Metninde Anlatılmak İstenen İle İlgili Öğrenci Görüşleri	194
Tablo 52.“Sihirli Pasta” Metninde Anlatılan Durumun Benzeriyle Karşılaşmalarına Dair Öğrencilerin Görüşleri	196
Tablo 53.“Sihirli Pasta” Metninde Geçen Değeri Anlatan Kelimelerle İlgili Öğrenci Görüşleri	199
Tablo 54.“Sihirli Pasta” Metninde Verilmek İstenen Değeri Günlük Yaşamda Uygulamasına Dair Öğrencilerin Görüşleri	200
Tablo 55. "Verilen Emeğe Saygı Duyma ve İşbirliği İle Çalışmayı Önemseme" Değerleri İle İlgili Öğrencilerin Yazdıkları Metinler	202
Tablo 56. "Verilen Emeğe Saygı Duyma Ve İşbirliği İle Çalışmayı Önemseme" Değerleri İle İlgili Çizilen Resimler	206

Ek	EKLER	Sayfa
1.	Görüşme İzin Formu.....	225
2.	İlkokul 4.Sınıf Öğrencilerinin Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerdeki Değerleri Algılama Sıklıklarına Yönelik Görüşme Formu.....	226
3.	Araştırmada Kullanılan Metinler.....	227
4.	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Okudukları Metinde Yer Alan Değerle İlgili Çizdikleri Resimler.....	242

BÖLÜM I

1.GİRİŞ

Bu bölümde araştırmaya ilişkin problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, sayılılar ve sınırlılıklar yer almaktadır.

1.1. Araştırmanın Problemi

Milletlerin varlığını devam ettirebilmesi, bireylerin birbiriyle uyum içinde olmasıyla sağlanır. Bu birliktelik de ancak ortak değerleri korumak ve sosyal hayata yansıtmakla mümkündür. Gelişen teknolojiye, küreselleşmeye, değerlerin insanlar tarafından algılanış şeklinin farklılık kazanmasına karşılık; şiddetin, adaletsizliğin, hoşgörüsüzlüğün, madde bağımlılığının, aile içi sorunların artması, bireylere verilecek olan değerler eğitiminin önemini gözler önüne sermektedir. Değerlerin küçük yaşlarda itibaren kazandırılmasının gerekliliği, ailede başlayan değer eğitiminin eğitim kurumlarında da devamını zorunlu kılmaktadır.

Dünyanın ekonomik olarak, sosyal, kültürel ve politik yönden değişimini, bunlara bağlı olarak değişen ve yenilenmesi gereken bir dünya düzenini küreselleşme kavramı içine alır. Küreselleşmenin beraberinde getirdiği kültürel değişim, toplumların değerlerinin değişmesine de neden olmaktadır. Değerler, davranışlarımızı şekillendirmede etkili olmakla beraber, karar vermemize, inançlarımız ve olayları değerlendirmemize yön veren ve böylece kişiliğimizin, kimliğimizin, inançlarımızın, fikirlerimizin kısaca yaşam biçimimizin oluşmasını sağlayan kavramdır (Yılmaz ve Merter, 2012:300).

Günümüzde kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması, milli kültürümüze ve toplumsal yaşantımıza uygun olmayan örneklerin kitle iletişim araçlarından yayınlanması, çocuklarımıza kötü örnek olacak programların bulunması, bilginin hızla yayılması ve beraberinde bilgi kirliliğine neden olması sonucunda toplumumuzda bir değer erezyonu oluşmaktadır.

Sürekli bir değişim halinde olan teknoloji ile çocukların yaşlarına uygun olmayan programların artması ve çocukların bu programlara istedikleri zaman ulaşabilmeleri, çocukların kendilerine özellikle televizyon ve bilgisayar yoluyla

izledikleri programlarda gördükleri uygunsuz davranışlara sahip kişileri örnek almaları, başka toplumlarda değer olarak kabul edilen fakat bizim kültürümüze uygun olmayan değerlerin izledikleri programlarda sıkça yer almasıyla çocukların duyarlılıklarını kaybetmeleri, çalışan ebeveynlerin çocuklarına gereken ilgiyi gösterememeleri, onların yaş dönemine bağlı merak ve isteklerini doğru yerlere kanalize etmede yetersiz kalmaları gibi sebeplerle sahip olduğumuz değerlerin giderek zayıfladığı hatta bazı değerlerin yok olmaya yüz tuttuğu görülmektedir. Oysaki toplumların varlıklarını sürdürebilmesinde kabul ettiği değerlerini gelecek nesillere aktarması şarttır (Uyar,2007:2).

Toplumlar devamlılıklarını ve sürekliliklerini sağlamak için sosyal normlara uyan, toplumsal hayatı yaşanılır kılan, değer sahibi ve eğitilmiş bireylere gerek duyarlar. Toplumsal değerlere sahip "iyi insan" ancak eğitim aracılığı ile yetişir.

İdeal toplumların olabilmesi için ilk olarak ideal insanların olması gerekir. Kant devlet düzeninin "İyi" olabilmesi için, "iyi" insan yetiştirmenin gerekli olduğunu söyler. Tüm devletler iyi insanı yetiştirmeyi ister. İyi insan yetiştirme de tarih boyunca eğitimin görevi olmuştur. Eğitimle bireye ailenin öneminin farkında olma, büyüklere saygı gösterme, aile içi işbirliği ve hoşgörüyü inanma, okul başarısı için bilgiye değer verme, okumanın önemini bilme gibi değerlerin aktarılması eğitim kurumlarınca yapılır (Sezer, 2005:2).

Eğitim toplumun değerlerini yansıtır ve ne tür bir toplum olmak istediğimizi etkiler. Okul müfredatını ve okulların çalışmalarını desteklemeyi amaçlayan bir dizi ortak değerlerin farkına varmak bu nedenle oldukça önemlidir. En önemlisi evde ve okulda eğitim bir rota olarak bireyin, ruhsal, ahlaki, sosyal, kültürel, fiziksel ve zihinsel gelişimine ve dolayısıyla bir bütün olarak insanların refahına katkı sağlamaktadır

Etkili bir değerler eğitimi programında ders kitapları büyük bir rol oynamaktadır. Değerler aktarımının Türkçe derslerinde daha çok metinler üzerinden yapıldığı düşünülürse, kitaplara seçilen metinlerin programda yer alan değerleri içermesi büyük önem taşımaktadır. Kitaplarda kullanılan üslup, metnin öğrenciyi çekmesi, öğrenciyi her yönden uygun olması, içselleşecek değerlerin ön şartlarıdır. Türkçe derslerinin ders saatinin diğer derslerden daha fazla olması, Türkçe dersi işlenişinin metinler aracılığıyla yapılması, metinlerin içeriğini önemli hale getirirken bu çalışmayı da gerekli kılmıştır.

Günümüzde bilinen bir gerçek olan dil ve zihin etkileşimi Türkçe ders kitaplarının dil gelişimi kadar zihin gelişimini de desteklediğini göstermektedir. Türkçe ders kitaplarında problem çözebilme, olaylara eleştirel bakış açısıyla bakabilme, yaratıcı düşünebilme gibi zihinsel gelişimin ürünü olan becerileri içermelidir. Bu sebeple Türkçe ders kitapları sadece bilgi içeren bir kitaplar olmamalıdır. Ders kitaplarında bulunan metinlerde ve metinlerin uygulamalarında bilginin yanında çeşitli beceriler noktasında öğrencileri geliştirecek şekilde olmalı ve bu istenen becerileri içerecek doğrultuda yapılandırılmalıdır (Yalınkılıç, 2007:2).

Bir metni okumak kadar metinde verilmek istenen mesajı anlayabilmek de önemlidir. Metni anlamaktan kasıt ise verileni algılayıp, bunu yordayabilmek ve yeniden yapılandırarak kullanılır hale getirebilmektir. Aynı metni okuyan kişilerin okuduklarından anladıkları farklı olabilir. Bu herkesin farklı bir yaşantıya sahip olup, yaşantısı sonucu elde ettiği ön bilgilerinin farklı olmasından kaynaklanmaktadır.

Okuduğunu ve dinlediğini tam ve doğru olarak anlayabilme; duygu, düşünce, tasarım ve izlenimlerini, belli bir amaca göre açık ve anlaşılır biçimde yazıyla ve sözle ifade edebilme becerisini kazandırma Türkçe dersinin en temel amaçlarından biridir (Ünalın, 2001:5).

Okunan bir metinde bilinmeyen kelimelerin bulunması, metinde geçen olayın anlatılması, metin ile ilgili soruların cevaplanması ve tüm bu etkinlikler sonucunda metnin bir bütün halinde algılanarak yorum yapılması, okunan metni anlaşılır hale getirir.

Okuduğunu anlayabilmek için okunan metindeki bilinmeyen kelimelerin anlamlarını kavramanın yanı sıra metni bir bütün halinde algılayabilmek gerektiğini, ayrıca okuduğunu anlayabilmenin göstergesinin metni değerlendirebilmek, ondaki bilgiyi kendine mal edebilmek ve yorumlayabilmektir. Okuduğunu anlama ve anlamlandırma düzeyinde ise etkili olan okurun ön bilgileridir (Çiftçi ve Temizyürek, 2008).

Anlama aşaması, bir metnin görsel okuma, dinleme ve okuma etkinlikleri yoluyla anlaşılmasını içermektedir. Programda metni anlama çalışmaları, görsel okuma ile başlayıp dinleme, okuma, anlamı bilinmeyen kelimelerle çalışma, metni inceleme, söz varlığını geliştirme etkinlikleri ile devam etmektedir (MEB, 2005: 162-163).

Okunan bir metnin algılanarak, ön bilgiler eşliğinde yorumlanıp yeniden yapılandırılması, metnin anlamlandırılır. Anlamlandırma; okunanların kişi tarafından bir bütünlük içinde kullanılır hala getirilme sürecini kapsar.

Anlamlandırma stratejilerinin bilişsel amacı; öğrenilen bilginin mevcut halinin önceki bilgiyle bütünleştirme yoluyla değiştirilerek öğrenen kişinin bilgiyi kendisine mal etmesini sağlama, yeni bilgiyi kodlayarak ilişkili bilgi bütünü içinde örgütleme, bilginin geri getirilmesini kolaylaştırmaktadır (Öztürk,1995: 36).

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada ders kitaplarında yer alan metinlerin öğrenciler tarafından kazanılması istenen değerleri içermesi ve Türkçe derslerinde bu değerlerin metinler aracılığıyla öğrenciye verilmeye çalışılması göz önünde bulundurularak, Türkiye genelinde dördüncü sınıflarda okutulan Cem Veb Ofset ve MEB Yayınları'na ait 4. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler arasından seçilen, 8 farklı değeri içeren metinlerin öğrenciler tarafından algılanma durumları incelenmiştir. Yapılan araştırma ile Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin değerlere uygun bir şekilde düzenlenmesi amaçlanmıştır.

1.3 Araştırmanın Önemi

Araştırmada 4.sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerin içerdiği değerlerin, öğrenciler tarafından nasıl algılandıkları belirlenmeye çalışılmış, değerler eğitiminde önemli bir yeri olan Türkçe dersi ve derste kullanılan kitaplarının önemine dikkat çekilmesi amaçlanmıştır. Türkçe dersinin diğer derslere göre daha fazla ders saatine sahip olması, dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerini bu derste diğer derslere nispeten daha fazla kullanmasına imkan vermektedir. Öğrencilerin kendilerine ait değerleri oluşturabilmeleri için gerekli olan ortamın oluşturulmasında Türkçe derslerinin önemli bir yeri vardır. Türkçe derslerinde öğrencilere milli, manevi, ahlak, tarihi, sosyal, kültürel, estetik ve sanatsal değerler verilmek istenmektedir.

Ders kitapları, eğitim-öğretim sürecinde öğrencilerde istendik davranış değişikliği yapmak için kullanılan etkili araç gereçlerden biridir. Tüm öğrencilerin elinde ders kitaplarının bulunması, derslerin büyük bölümünün ders kitaplarını kullanarak işlenmesi, ders kitaplarının içeriğinin verilmek istenen kazanımlara uygun olmasını gerekli kılmaktadır. Öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olarak hazırlanan

metinler öğrenciler tarafından sadece okunmakla kalmamalı, öğrenciye bilgilerini yeniden düzenleme fırsatı da sağlamalıdır. Ders kitaplarında yer alan metinlerin, metinlerin daha iyi anlaşılması için yapılan etkinliklerin, verilmek istenen değerlerle donatılması, öğrencilerin kazanmaları gereken değerleri, ders işlerken algılamasına ve içselleştirmesine yardımcı olacaktır.

Öğrencilerin bir metni okumaları kadar okudukları metni doğru algılamaları ve anlamlandırmaları da önemlidir. Okunan metnin uyarılar aracılığıyla örgütlenmesi, ön bilgilerle uyarıların anlamlı bir bağ kurularak anlamlandırılması, yorumlanması, yeniden düzenlenerek kalıcı bilgiye dönüşmesi doğru algılama yani doğru anlamadır. Doğru algılanan uyarılar, öğrenciyi zihinsel bir sürecin sonunda yeni bilgiyle buluşturur. Öğrencilerin okudukları metinleri doğru bir şekilde algılamaları, metinde öğrenciye kazandırmak istenen değerlerin öğrenciler tarafından doğru bir şekilde algılanmasına ve davranış haline getirilmesine olanak sunar. Bu çalışmada Türkçe derslerinde metinler aracılığıyla kazandırılmak istenen değerlerin öğrenciler tarafından istenilen şekilde algılanıp algılanmadığı belirlenmeye çalışılarak, Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin değerler eğitimindeki uygunluğunun tespit edilmesi amaçlanmıştır. Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin değerler eğitiminde etkili bir şekilde kullanılabilmesi için, öğrencilerin okudukları metinlerde geçen değerleri algılamaları önem taşıması bu çalışmayı gerekli kılmıştır.

1.4. Problem Cümlesi

İlkokul 4.sınıf Türkçe kitaplarındaki metinlerde yer alan değerler öğrenciler tarafından nasıl algılanmaktadır?

1.5. Alt Problemler

1. "Altın Öğütler" metninde yer alan "görgü kurallarına uyma" değeri öğrenciler tarafından nasıl algılanmaktadır?
2. "Babamın Kitap Sandığı" metninde yer alan "kitap sevgisi" değeri öğrenciler tarafından nasıl algılanmaktadır?
3. "İstiklal Marşı'nın Yazılış Hikâyesi" metninde yer alan "vatan ve bayrak sevgisi" değeri öğrenciler tarafından nasıl algılanmaktadır?

4. "Konuşan Eşyalar" metninde yer alan "tasarruflu ve tutumlu olma, savurgan olmama" değerleri öğrenciler tarafından nasıl algılanmaktadır?
5. "Küçük Limon Ağacı" metninde yer alan "başkalarını küçümsememe ve paylaşmaya önem verme" değerleri öğrenciler tarafından nasıl algılanmaktadır?
6. "Midemin Dostuyum" metninde yer alan "sağlıklı olmaya önem verme" değeri öğrenciler tarafından nasıl algılanmaktadır?
7. "Mutlu Park" metninde yer alan "temizliğe önem verme" değeri öğrenciler tarafından nasıl algılanmaktadır?
8. "Sihirli Pasta" metninde yer alan "verilen emeğe saygı duyma ve işbirliği ile çalışmayı önemseme" değerleri öğrenciler tarafından nasıl algılanmaktadır?

1.6. Varsayımlar

1. Çalışma grubu temsil niteliğindedir.
2. İncelenen kitaplarda yer alan metinler Türkçe öğretimi ve değerler eğitimi açısından değerlendirilmeye uygundur.
3. Araştırmaya katılan öğrenciler verilen değerleri algılayabilecek seviyededir.

1.7. Sınırlılıklar

1. Araştırma 2014-2015 eğitim öğretim yılında okutulan 4. sınıf Türkçe derslerinde kullanılan MEB ve Cem Veb Ofset Yayınevleri'ne aittir.
2. Araştırmada kullanılan değerler, ders kitaplarında bulunan farklı metinlerde yer alan sekiz farklı değerle sınırlıdır.
3. Araştırmada elde edilen bulgular 4.sınıf Türkçe kitaplarında yer alan, farklı değerleri içeren 8 metinle sınırlıdır.
4. Değer, birçok disiplin tarafından kullanılan bir kavram olmakla beraber çalışmada sadece eğitim bilimleri alanındaki yerine yönelik bir çalışma yapılmıştır.
5. Araştırmaya dâhil edilen öğrenci Battalgazi ilçesinde bulunan Gazi İlkokulu'ndaki 4.sınıf öğrencilerinden 20 tanesi ile sınırlıdır.

1.8. Tanımlar

Türkçe Dersi Öğretim Programı: 2005-2006 eğitim-öğretim yılında uygulamaya konulan 1.-5. sınıf Türkçe dersi programıdır.

Değer: Bir şeyin önemini belirleyen, var olan ile olması gerekeni ayırt eden bir ölçüttür (Aydın ve Güler, 2014:1).

Eğitim: Eğitim genel olarak bireyde davranış değiştirme olarak tanımlanırken, geniş anlamda bireyin yaşam standartlarını, inançlarını, yaşamında gideceği yolu belirlemesinde etkili olan tüm sosyal süreçler olarak tanımlanmıştır (Demirel ve Kaya, 1999:5).

Algılama: Algı, çevremizden gelen uyarıların beynimizde örgütlenip anlamlandırılmasıdır. Uyarıcıların algılanabilmesi için önce tanımlanması gerekir. Tanımadan kasıt harflerin ve kelimelerin tanınmasıdır. Tanınan uyarıcılar beynimizde algılanır. Bu esnada uyarıcılar örgütlenerek anlamlandırılır, eski bilgilerle ilişkilendirilir (Dökmen 1994: 15).

Doğru Algılama (Doğru Anlama): Okunan metne ait uyarıların örgütlenip, ön bilgilerle anlamlı bir bağ kurularak anlamlandırılması, yorumlanması, yeniden düzenlenerek kalıcı bilgiye dönüşmesidir.

1.9. Kısaltmalar

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

TDK: Türk Dil Kurumu

BÖLÜM II

2.KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1.Değerler ve Eğitim

2.1.1. Değerin Tanımı

Bireyler, doğdukları andan itibaren etrafında olup bitenleri anlamlandırma çabası içindedir. Bu çaba bir süre sonra yerini bireyin hayatını yönlendirecek olan değerlere dönüştür. Değerler, yaşantı yoluyla oluşturulan bir birikimdir. Bu birikimde kimi zaman etraftan görülen değerler, kimi zaman da bireyin kendi yargılarıyla ulaştığı değerler bulunur.

İnsan içinde bulunduğu durumlara anlamlar vererek yaşayan bir varlıktır. Çevresinde olup biten her şeyi sorgulayarak yorumlar ve anlamlandırmak için çalışır. Bu yaptığı eylemler de bireyi “değer” yargısına götürür. Değer kavramı anlamın içerisinde yer almaktadır. Bu sebepten insan anlamsız bir hayat sürdüremeyeceği için değerleri olmadan da yaşayamaz. İnsan kendi değer yargısını oluşturan, zaman içerisinde yeni değerler üreten bir varlıktır (İnam, 2009: 85). İnsanların çeşitli ihtiyaçlarına binaen çeşitli değerlere sahip olması, farklı değer tanımlarını da beraberinde getirmiştir.

Bireyler yaşantılarını boyunca doğruyu yanlıştan ayırmak, olması gerekeni bulmak için bazı kıstaslara ihtiyaç duymuşlardır. Neyin iyi neyin kötü, neyin doğru neyin yanlış olduğuna karar vermek için gerekli olan sınırların belirlenmesi gerekir. İşte burada devreye değer kavramı girmektedir. Bireyler sahip oldukları değerler çerçevesinde olaylara bakar, kararlar verir. Aynı durum karşısında verilen farklı kararlarda, bireylerin sahip oldukları farklı değerlerin etkisi söz konusudur.

Bir şeyin önemini belirleyen, var olan ile olması gerekeni ayırt eden bir ölçüt olan değerlerin üzerinde sosyal bilimler alanında da oldukça fazla durulmaktadır. Değer kavramı ayrıca felsefe alanında da varlık ve bilgi alanından sonra ilgililenen üçüncü alandır. Bu sebeple de değer kavramının birçok tanımı yapılmıştır (Aydın ve Gürler, 2014:1).

İnsanlar yaşamlarını idame ederken hayatlarını anlamlandırabilmek için kendi değerlerini belirlerler. Bireyler kendilerine çevre ve içinde bulunduğu kültür tarafından

aktarılan değerlerden kabul ettiklerinin yanında, bulunduğu mekâna ve zamana bağlı olarak yeni oluşturduğu değerlere de sahip olabilir. Değerler hayatı anlamlı kılan olgulardır.

Bireyler değerlerini hayatları boyunca, yaşantıları sonucu oluştururlar, doğuştan genleriyle getirmezler. Değerlerin ilk oluşturulduğu kurum ailedir. Aileden sonra içinde bulunulan çevre, okul, iş hayatı değerlerin oluşmasında etkindir. Sosyal kurumların her birinin kendince bazı değerleri vardır ve insanlarla içinde bulunduğu kurumlardaki yaşantılarında kendince yeni değerler oluşturur. Bir toplumda iyi ve kötünün belirlenmesi uygun olan düşünce ve davranışların oluşturulması değerler sayesinde olur. Toplum ve değerler birbirlerinden karşılıklı olarak etkilenmektedir. Kimi zaman toplum değerleri değiştirirken kimi zaman da değerler toplumu değiştirmektedir. Değerler bir toplumu ayakta kalmasını sağlayan en önemli unsurdur. Değerin insan hayatında bu kadar önemli bir yere sahip olması, bireyin yaşantısının yönünün belirlemesi söz konusu iken ilk olarak değer tanımı iyi bir şekilde yapılması gerekmektedir (Özensel, 2003: 220-222).

Değerler bireylerin inançlarını, tutumlarını ve davranışlarını yönlendirir. İnsanlar hayatlarına dair kararlar alırken sahip olduğu değerlerini ön planda tutması, bu değerlere göre sorunlarına çözüm bulması kazanılan değerlerin önemini göstermektedir. Değerlerin her alana dâhil olabilmesi beraberinde birçok değer tanımını da getirmiştir. Bireylerin duyguların, fikirlerini, kabul ettiği inançlarını, davranışlarının temelini içeren değerler, değer tanımının içeriğini oluşturur.

“Değerler; davranışlarımızı şekillendiren, bir konu hakkındaki kararlarımızı etkileyen, çeşitli inanç ve eylemlere ilişkin değerlendirmelerimize yön veren, dolayısıyla kişisel bütünlüğümüzü ve kimliğimizi oluşturan ilke, inanç, fikir ve yaşam standartlarını ifade etmektedir” (Yılmaz ve Merter, 2012: 300).

Son zamanlarda yapılan akademik araştırmalarda sıkça yer alan değer kavramıyla ilgili birçok tanım yapıldığını ifade etmiştir. Yapılan tanımlara bakıldığında değer kavramı en çok inanç, eğilim, davranış ve tutum kavramlarıyla anılmıştır. Değerin bireylere yaşantıları boyunca önemli olacak noktaların ve doğru tercihlerin belirlenmesinde yol gösterici olması, değerlere hayati bir anlam yüklemiştir (Akbaş, 2008:10).

Olaylar karşısında her insanın farklı tepkilerde bulunmasının temelinde farklı değerlere ya da aynı değere farklı derecelerde sahip olması yatar. Bireyin yaşadığı kültüre, toplumsal tabulara, ilgi ve isteklerine göre edindiği değerler ve bu değerlere bağlılık derecesi farklılık gösterir. Böylece farklı yaşam tarzları, farklı farklı gidilen hayat yolları oluşur. Değerler bir lider gibi bireyi yönlendirir, neyi, nasıl, ne zaman yapması gerektiği ile ilgili yön gösteren bir kandil gibi onu aydınlatır.

Bahçe'ye (2010:14) göre *“Değerler, insanların davranışlarına ilişkin tercihlerinde, bu davranışlarını doğrulamada ve kendileri de dâhil tüm insanları ve olayları değerlendirmede kullandıkları kriterlerdir.”* Değer kavramı, bazen yaşam biçimleri arasındaki tercihler, insanın dünyadaki yeri ile ilgili temel sayılıtlar, herhangi bir ihtiyacın, tutumun ya da arzunun hedefi bazen de kültürel ve sosyal değer gibi oldukça farklı ve çeşitli şekillerde algılanmaktadır. Değerler, belirli bir kültürel yaşantıyı paylaşan insanların ihtiyaç, istek, tutum ve davranışlarının uygun olup olmadığının belirlenmesinde kullanılacak ortak ölçütler olarak da düşünülmektedir. Değerler, pek çok biçimde davranışa rehberlik eden standartlardır. İnsanların sosyal olaylara karşı belirli bir tavır almalarını sağlar. Değerler, insana özgü olanakları insanı insan yapan ve diğer canlılardan ayıran olanakları başka bir deyişle insana özgü bütün etkinlikleri insansal etkinlikler olarak amaçlarına uygun tarzda gerçekleştirebilecek duruma gelmelerine yardımcı olur (Bahçe,2010:15-16). Değerler bireylerin hayattaki yollarını belirleyen en önemli kıstaslardır.

Türk Dil Kurumu'nda (2014) değer kavramı *“bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü”* olarak ifade edilmektedir.

“Değerler, insanın hayatını ona göre düzenlediği ve şekillendirdiği şeylerdir. Değer bir değerlendirme değildir. İyidir, güzeldir demek bir değerlendirme; adalet, eşitlik, güvenilirlik ise değerdir” (Çakmak, 2010:3). Samur'a (2011:14) göre ise değerler *“kişinin inançlarını, duygu ve heyecanlarını etkilemekle kalmayıp, tercih ve davranışlarını etkileyerek insan hayatında önemli bir yer kazanan yol göstericilerdir.”*

“Değer, insanın benimseme ve önemseme derecesine göre olay ve olgulara yüklediği mânâlardır. Aynı zamanda yüklenen anlamların yoğunluğunu ifade eder. Değer; insanın tasvip ettiği, koruduğu, teşvik ettiği ve en önemlisi kabul edip benimsemiş olduğu olguların ve inançların karşısında gösterdiği fedakarlığı ifade eder”

(Atalay, 2011:3). Herkesin yaşam şeklinin farklı olması hayata dair beklentilerini de farklı kılmaktadır. Bu da bireylerin hayatlarında belirlediği kıstasları farklılaştırır. *“Değer bir insanın, çeşitli insanları, insanlara ait olan özelliklerini, istek ve niyetlerini, davranışlarını değerlendirirken başvurduğu bir kriter demektir”* (Dilmaç, 1999:12).

Değerler bireyin hem bireysel hem sosyal yaşamındaki tüm alanlarda yer alır. Değerler hayatı tamamlayan, bir bütün haline getiren olgulardır. Değersiz bir hayat anlamsız olacaktır. Çünkü değerler bireylere hedef gösterir. Hedefi olmayan bir bireyde boş bir yaşantının içinde kuru bir yaprak gibi başıboş sallanıp duracaktır. Değerlerin birçok alanda yer alması, hayatının tamamında bulunmasından dolayı değer kavramı ile ilgili birçok tanım yapılmıştır.

Yapılan tanımlamalara bakıldığında, değerler herkeste, bütün kurumlarda, toplumlarda, kültürlerde bulunmaktadır. Değerler sayesinde her şey bir anlama bürünür. Bu sebepten değerler sayesinde toplum içerisinde bireyler arası uyum sağlanır, bir bütünlük mevcuttur. Toplumda huzur ve refah olur. Yani değerler toplumda belli bir bilincin oluşmasını sağlar. Değerler, dilin, dinin, yaşam tarzının, estetiğin, bilginin, kimliğin yani her şeyin, hayatın içinde varlığını göstermektedir (Koç, 2013:9).

Değerler bireylere ideal düşünmenin ve ideal yaşamının nasıl olduğu konusunda yön göstermektedir. Kısacası değerler bireylere neyin iyi, neyin kötü, neyin güzel, neyin çirkin, neyin doğru, neyin yanlış olduğunu ayırt edebilmelerine yardımcı olmaktadır. Toplumun değerleri, kültürün devamında temel bir göreve sahiptir. Toplum tarafından doğru olarak kabul edilen değerler o toplumun kültürünü oluşturur. Bu değerlerin gelecek kuşaklarca yaşatılması da kültürün devamlılığını sağlar.

Değerler, bireylerin tutumlarından ve görüşlerinden daha kapsamlı olup; görüşlere göre daha tutarlı, tutumlara göre ise geçerliliği daha uzundur. Değerler, uzun süre devam etmesi ve tutarlı olmasından dolayı bireylerin ilk tercihleri olup, yaşamak istenen hayata göre genelleştirilebilir (Zeylan 2007:1). İnsanlar tutumlarını zaman içerisinde, duruma göre zamana zaman değiştirebilirken, yanlışlığı bilinse de değiştirilmesi zor, bazı kişiler için imkânsızdır.

Değer, bireylerin hayat çizgilerini belirlerken başvurdukları, yaşam şekillerinin, inançlarının, içinde buldukları kültürün ortaklaşa oluşturduğu

kıstaslardır. Bireyler sahip oldukları değerlerle olayları yorumlar, kararlar alır, tutumlar edinir.

2.1.2. Değerlerin Özellikleri

Değerler ile ilgili yapılan çalışmalarda birçok farklı değer tanımı yapılmıştır. Bunun sebeplerinden bir tanesi de değerlerin birçok özelliğe sahip olmasıdır. İnançların farklı olması, gösterilen tutumun amacı, toplumsal kurallar, değişen yaşam şartları, küreselleşen dünya farklı özelliklere sahip birçok değer oluşmasını sağlamaktadır. Değerlerin ne olduğunu anlayabilmek için son yıllarda değerler üzerine çalışmalar yapan Schwartz ve Bilsky'nin belirlediği değer özelliklerini bilmek gerekir (Bahçe, 2010:17):

- Değer inançtır. Ancak tümüyle nesnel duygulardan arınmış, fikir niteliği taşımazlar. Etkinlik kazandıklarında duygularla iç içe geçerler.
- Değerler bireyin amaçlarıyla ve bu amaçlara ulaşmada etkili olan davranış biçimleriyle (hak bilirlilik, yardımseverlik) ilişkilidirler.
- Değerler özgül eylem ve durumların üzerindedirler. Örneğin itaatkârlık değeri evde, işte, okulda ve tanımadığımız ilişkilerin tümünde geçerlidir.
- Değerler davranışların, insanların ve olayların seçilmesini ya da değişimini yönlendiren standartlar olarak işlev görürler.
- Değerler taşıdıkları öneme göre kendi aralarında sıralanırlar. Bu sıralama değer önceliklerini belirleyen bir sistem oluşturur.
- Değerler değişime açık yapılardır. Zaman içinde etkileşim ve ortaya çıkan yeni ihtiyaçları karşılamak için değer önceliklerinde değişiklikler olabilir.

Değerler hayatın bizzat içinde yer alır. Davranışların, isteklerin, ihtiyaçların belirlenmesinde, olayların yorumlanmasında, tercihlerimizde değerlerin etkisi sonucu etkileyecek kadar çoktur. Sahip olunan değerlerin bizdeki ağırlığı etkisinde bir olaya siyah da diyebiliriz, beyaz da. Doğru değerler bizi doğru sonuçlara

ulaştıracaktır. Doğru değerlerin bizde olmaması ya da tam olarak içselleşmemesi durumunda ise çok farklı sonuçlarla karşı karşıya kalmamız muktedirdir.

Toplumsal hayatı düzenleyen değerler farklı özellikleri bünyesinde barındırır. İçselleştirilen değerler, bireyin karakterine uygun özellikte gördüğü değerlerdir. Bu sebepten değerlerin sahip olduğu özellikler, değerlerin kişiler tarafından kazandırılması için önemlidir. Değerlerin özellikleri şu şekilde ifade edilebilir (Gökçe, 1994: 133):

- Belirli bir amaç doğrultusunda ve bilinçlice yapılan davranışların ölçütü değerlerdir. Bu sebeple değerler, bireyin sosyal yaşantısında nasıl davranacağını belirlerken temele aldığı noktalardır.
- Değerler, kültürü şekillendirirken bir yandan da kültürü yönlendirir. Bir kültür gelişirken değerlerde bu süreçte şekil alır. Değerler, kültürlerin temelini oluşturur.
- Değerler, insanların sosyalleşmelerinde önemli bir yere sahiptir. Çünkü değerler kişiler tarafından öğrenilir, kabullenilir, şahsiyetinin bir parçasını oluşturur.
- Değerler, sözel bir yönü de vardır. Değerler bir yandan zihinsel olguları içerirken bir yandan da duygusal olguları ifade eder.

Değerler doğuştan gelmez, yaşantı yoluyla oluşan olgulardır. Bu oluşumda kişinin içinde olduğu ailenin, eğitim kurumlarının ve toplumun etkisi yoğun olarak görülür. Değerlerin hâkim olduğu ortamlarda yetişen bireyler, bu değerleri hayatının her alanında yansıtırken, değerleri yok sayan bireyler sık sık sıkıntı içinde yaşadığı olaylardan çıkış yolları arayacaktır. Bireyler etraflarında gördükleri kişilerin davranışlarını önce öğrenirler, sonra uygularlar. Kişinin aklına ve kalbine yatan farklı özelliklere sahip değerler içselleştirilerek davranışa dönüşür. Değerlerin sahip olduğu temel özellikler şunlardır (Yılmaz, 2006: 23-67) :

- Her insanın sahip olduğu değerler vardır. Her insan bazı değerlere sahiptir; bazıları kötü değerleri kişiliğinde barındırır.
- Değerler kalıtım yoluyla değil çevresel etkilerle şekillenir. Aileden ve okullarda eğitimle öğrenilir.

- Değerler buldukları ortamlarda bizzat kişiler tarafından yaşanarak, gözlemlenerek ve etkileri hissedilerek öğrenilir.
- Kazanılacak olan değer; kişi tarafından zihnen kabul edilmeli, kalben istenmeli ve bedenen davranış olarak gösterilmelidir.
- Değerler toplumlar ve kurumlar tarafından kabul edilmelerine ve reddedilmelerine göre biçimlenirler.
- Değerlerde iç ve dış tutarlılık gerekir. Hem değerlerin kendi arasında hem de söylenenler ve yapılanlar arasında bir tutarlılık olmak zorundadır.

Değerler bireyin ihtiyaçlarını karşıladığında, birey tarafından anlamlı hale gelir. Birey tarafından anlamlı olan değerler hayatın içinde yerini alır. Sosyal Bilgiler Programı'nda değerlere ait özellikler aşağıdaki gibi sıralanmıştır (MEB, 2008:37):

- Değerler toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgulardır.
- Toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir.
- Sadece bilinç değil duygu ve heyecanları da ilgilendiren yargılardır.
- Değerler bireyin bilincinde yer alan ve davranışı yönlendiren güdülerdir.
- Değerlerin normlardan farkı normlardan daha genel ve soyut bir nitelik taşımasıdır. Değer normu da içerir.

2.1.3. Değerlerin Sınıflandırılması

Değerler ile ilgili birçok araştırma yapılmış ve değerlerin niteliklerine göre birçok sınıflandırma belirlenmiştir. Rokeach 1973 yılında oldukça kapsamlı ve birçok araştırmacı tarafından kabul gören bir sınıflandırma yapmıştır. Bu sınıflandırmada değerler “gaye/amaç değerler (terminal values)” ve bu değerlerin kazanılması için gerekli olan nitelikleri içeren “vasıta/araç değerler (instrumental values)” olmak üzere iki bölümde incelenmiştir. Bu sınıflama Tablo 1’de gösterilmektedir (Akt. Yiğittir ve Öcal, 2010:411).

Tablo 1. M. Rokeach'ın Değer Sınıflaması (1973)

Gaye (terminal) Değerler		Vasıta (instrumental) Değerler	
Rahat bir hayat	İç huzur	Hırs/istekli	Hayal gücü kuvvetli
Heyecanlı bir hayat	Gerçek sevgi	Ufku geniş olma	Bağımsızlık
Başarma hissi	Ulusal güvenlik	Kabiliyetli	Entelektüel
Barış içinde bir dünya	Zevk	Neşeli	Mantıklı
Güzellikler dünyası	Kurtuluş	Temiz	Sevgi dolu / sevecen
Eşitlik	Öz saygı	Cesaretli	İtaatkâr
Aile güvenliği	Sosyal tanınma	Affedici	Kibar
Özgürlük	Gerçek dostluk	Yardımsaver	Sorumlu
Mutluluk	Bilgelik / hikmet	Dürüst	Öz kontrol

Güngör (1993:84), Allport, Venon, Lindey tarafından estetik, teorik(ilmi), iktisadi, siyasi, sosyal ve dini değerler olarak altı kategoride sınıflandırılan değerlere ahlaki değeri de ekleyerek bu değerleri aşağıdaki gibi örneklendirmiştir.

Tablo 2. Güngör'ün Değer Sınıflaması (1993)

Değer	İçeriği
Estetik Değerler	Hayatta ölçü ve ahengin olması, hep güzelliklerin olduğu bir dünya
Ahlaki Değerler	Yalanın olmadığı, vicdanlarda huzurun olduğu bir dünya
Teorik Değerler	Tüm gerçeklerin bilindiği, cahilliğin olmadığı bir dünya
İktisadi Değerler	Ekonomik olarak bağımsız ve rahat bir hayat
Dini Değerler	Ahireti kazanma, günahlardan temizlenme
Siyasi Değerler	Herkesin eşit olduğu, hürriyet için çabalama
Sosyal Değerler	Hakiki dostluklar, insani yardımlar Ahmet çakır seminer

Akbaş (2004: 91–102), değerleri beş grup olacak şekilde aşağıdaki gibi sınıflandırmıştır:

Tablo 3. Akbaş'ın Değer Sınıflaması (2004)

Değer Grupları	Değer Örnekleri
Geleneksel	Ulusal güvenlik, yardımsaver olmak, aile güvenliği, tutumlu olmak, güvenilir olmak, hayatın verdiklerini kabul etmek
Demokratik	Saygılı olmak, kibar olmak, hoşgörülü olmak, işbirliği yapmak
Çalışma –İş	Çalışkan olmak, azimli olmak, girişimci olmak, sorumluluk sahibi olmak
Bilimsel	Araştırmacı olmak, yaratıcı olmak, meraklı olmak, bilimsel olmak, eleştirel olmak
Temel	Estetik, sağlıklı olmak, çevreyi korumak, temiz olmak

Fichter, değerleri sosyal kişilik, toplum ve kültür olmak üzere üç grupta sınıflandırmıştır (Atalay, 2011:13):

- Değerler zorlama düzeylerine göre sınıflandırdığında, değerlerin bireyi etkileme düzeyi görülmüş olur. Bu bölümde bireylerin kabul ettikleri, içselleştirerek yaşamlarında yer verdikleri değerler bulunur. Bu değerlere ters bir davranış karşısında birey utanç ve üzüntü duyar. Bilinçaltında bu değerlere uyma zorunluluğu vardır. Bu bölümde kurallar kesin ve nettir: “Yapılmalı” veya “yapılmamalı”
- Sosyal değerler süreklilik göstermekle beraber düzenlenebilme vasfına da sahiptir. Bazı değerler kişiler arası iletişimi sağlam, işbirliği için gerekli olma durumundan dolayı diğer değerlere göre daha ön plandadır. Bu bölümde değerlerin önem sırası; toplumun devamlılığını, toplumun huzurunu sağlamasıyla doğru orantılıdır. Bu grupta sevgi ve doğruluk üzerine bir denge de mevcuttur.
- Bu bölümde kurumların her birinin kendi durumlarına göre farklı değerleri önemsendiği görülmektedir. Aile içerisinde belirli temel değerler, ekonomi ile ilgili bir kurumda farklı değerler olabilir. Ekonomi, siyaset, din, eğitim gibi kurumlarda kendilerine yönelik değerlerin yer alması mümkündür.

Shawartz değerleri; kültürel değerler ve bireysel değerler olmak üzere iki ana başlık altında ele almıştır. Bireysel düzey, kişilerin yaşantılarını yönlendirmelerinde kullandığı değerleri ele alırken, kültürel düzeydeki değerlerde toplumlar tarafından kabul edilen değerler vardır. Bu iki düzey arasındaki fark ise bireysel değerlerin her zaman kültürel düzeyde etkili olmamasından kaynaklanmaktadır (Kağtçıbaşı ve Kuşdil, 2000: 60–61).

Tablo 4. Schwartz’a Göre Bireysel Değerlerin Sınıflandırılması

Açıklama	Değerler	Kaynaklar
Güç (power): Toplumda edinilen yer, kişiler ve kaynaklar üzerinde kurulan baskı	Toplumsal güce sahip olmak, otorite sahibi olmak, zengin olmak, Toplumdaki statüyü korumak (İnsanlarca kabul görmek)	Etkileşim Grup a
Başarı (achievement): Toplumca kabul edilen sınırları temele alındığı başarıya yönelmek	Başarılı olmak, söz sahibi olmak, hırsla çalışmak, sözünün geçmesi (zeki olmak)	Etkileşim Grup
Hazcılık (hedonism): kişisel zevklere yönelmek	Hayattan lezzet almak	Organizma

Uyarılım (stimulation): Yeni heyecanlar, yenilikler aramak	Cesaret göstermek, yeniliklere açık olmak, hayatında heyecanların olması	Organizma
Özyönelim (self-direction): Fikir ve hareketlerde bağımsız olmak	Yaratıcı olmak, merak etmek, bağımsız düşünmek, hedeflerini belirlemek, özgür olmak (kendine saygı duymak)	Organizma Etkileşim
Evrenselcilik (universalizm): Tüm insanlara ve doğaya karşı anlayışlı ve hoşgörülü olmak, onların iyiliğini düşünmek	Fikirlerini açıkça ifade etmek, erdem sahibi olmak, toplumda adaletin, eşitliğin, barışın olmasını istemek, Dünyanın güzelliklerle dolmasını istemek, çevreye karşı duyarlı olup doğayla bütünleşmek (iç uyumu yakalamak)	Grup b Organizma
İyilikseverlik (benevolence): Bireyin kendine yakın olan kişilerin iyiliğini gözetmesi	Yardımsözer, doğru sözlü, affedici, sözünü tutan, sorumluluklarını yerine getiren kişi olmak (gerçek dostluklar, olgun sevgi, maneviyat ve anlam dolu bir yaşam)	Organizma Etkileşim Grup
Geleneksellik (tradition): Kültüre, dine, geleneklere ve fikirlere saygı duymak ve bağı olmak	Alçakgönüllü, dini vazifelerini bilen, hayatın kendine verdikleriyle yetinmesini bilen, törelere saygılı, olumlu bir bakış açısına sahip olmak (dünya işlerinden kendini soyutlamak)	Grup
Uyma (conformity): Başkalarına zarar veren ve toplum tarafından Kabul edilmeyen istek ve davranışların kısıtlanması	Nazik olmak, kurallara itaat etmek, anneye, babaya, yaşlılara değer vermek, kendini kontrol etmek	Etkileşim Grup
Güvenlik (security): Toplumun, çevreyle olan ilişkilerin ve bireyin kendisinin huzurunun olması ve bu huzurun sürekliliği	Toplumun güvenliğini, toplumsal düzenin devamlı olmasını isteme, temizliğe önem vermek, ailenin güvenliği, iyilik yapmak (sadiık olma, sağlıklı olmaya önem verme)	Organizma Etkileşim Grup

Not: Organizma: Bireylerin evrensel olan biyolojik gereksinimler

Etkileşim: Uyumlu bir toplum için ön koşul olan toplumsal iletişim

Grup: *Grupların sorun yaşamadan işlerini yürütebilmesi i ve devamlılığını sağlayabilmesi için olması gerek evrensel ihtiyaçlar*

A. Farklı kültürlerde aynı sonucu vermeyen değerler parantez içerisinde yazılmıştır.

B. Bireylerin kendi gruplarının dışındaki kişilerle iletişime geçtiklerinde, gruplar arası ilişkileri fark ettiklerinde doğal kaynakların tükenebilirliğini kabul ettiklerinde görüldüğü varsayılır.

Değerlerle ilgili sınıflandırmaların farklı şekillerde olması bu konuda ortak kabul edilen bir sınıflandırılmanın olmadığını göstermektedir. Her toplumun değer yargılarını farklı olması, bazı kültürler tarafından sahiplenilen, kabul edilen değerlerin başka kültürlerce önemsenmemesi, toplumların ihtiyaçlarının, eğitim düzeylerinin farklı olması farklı sınıflandırmalara neden olmaktadır.

2.1.4. Değerler Eğitimi

Hızla gelişen ve değişen dünyada, gün geçtikçe artarak kendini gösteren sorunlar, farklı çözümleri ve bununla beraber farklı yaklaşımların oluşumunu zorunlu kılmıştır. Özellikle ahlaki değerlerin yavaş yavaş yok olmaya başlamasıyla, insanların birbirlerine olan tutumları daha duyarsız bir hal almıştır. Yaşanabilir, huzurlu bir dünya için özellikle bazı temel değerlerin tüm insanlar tarafından kabulü ve uygulanması şarttır. Adaletin, hoşgörünün, dürüstlüğü, güvenin, saygı ve sevginin olmadığı toplumlarda büyük karmaşaların oluşması kaçınılmazdır. Giderek bu sıkıntılı durumun tüm toplumlarda kendini göstermesi ile değerler eğitimi yeniden gündeme gelmiştir.

Dünyada, 1900'lerin başından itibaren değer eğitimi ile ilgili çalışmalar yapıldığını ifade etmiştir. Değer ve ahlak eğitimi, 2.Dünya Savaşı'ndan sonra geleneksel yöntemlerle devam etmiştir. 1960'larda ABD'de Sidney Simon ve arkadaşları tarafından geliştirilen değer açıklama yaklaşımı, 1970'lerin başlarında Kohlberg ve arkadaşları tarafından geliştirilen ve uygulanan adil topluluk okulları gibi yaklaşımlar ile geleneksel değer öğretimine alternatif öğretim yolları geliştirilmiştir. 1980'lerden sonra vatanseverlik, aile, sorumluluk ve güven gibi geleneksel değerlere dönüş başlamıştır. 1992 yılında ise Lickona tarafından karakter eğitimi akımına yeniden dikkatler çekilmiştir. Bu akımlar, birçok eğitim sistemini etkilemiştir. Türkiye'de de eğitim sistemi bu akımlardan etkilenmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı, öğretim programlarında ve ders kitaplarında zaman zaman bu yönde güncellemeler yapmıştır (Koç, 2013:2).

Değerler, ilk olarak ailede öğrenilmeye başlanır. Daha sonra da eğitim kurumlarında değer eğitimi devam eder. Küçük yaşlarda edinilen değerlerin ilerleyen yıllarda tamamen terk edilmesi veya başka bir değerle değiştirilmesi çok zordur. Birey içselleştirdiği değerleri ilerleyen yaşlarında yaşantısına yön vermede kullanacak, olaylarla ilgili hükmünü verirken mutlaka kendisinde var olan değerlere dayanacaktır. Çocukların iyi bir insan, iyi bir vatandaş olması için önce aileler daha sonra eğitim kurumları üzerlerine düşen bilincin farkında olarak, sağlıklı yarınlar için çocuklara değerleri kazandırma konusunda gerekli çalışmaları yapmalıdır.

Değerler doğuştan gelmez, sonradan kazanılır. Bu sebeple ailenin ve toplumun, bireylerin değerleri kazanmasında büyük rolü vardır. Aileler çocuklarına okula gidene

kadar değerleri kazandırır. Daha çok örnek olma yoluyla değer kazandıran ebeveynlerin davranışlarında çok dikkatli olması gerekir. Çünkü çocuklar, büyüklerin söylediklerini yapmaktansa, onlardan gördüklerini yapmayı tercih eder. Örneğin çocuğa doğru sözlü olma değeri kazandırılmak isteniyorsa, anneler ve babalar sözlerinde hep doğru söylemeli, çocuğa bu konuda tutarlı davranışlar göstermelidir (Kaymakcan,2008).

Türkiye’de 2011-2012 eğitim öğretim yılında “Değerler Eğitimi” projesi uygulanmaya başlanmıştır. Bu projede, belirlenen eğitim öğretim yılında verilecek değerler belirlenmiştir. Her ayda öğrencilere kazandırılmak istenen değerlere uygun etkinlikler, sınıf düzeylerine göre oluşturulup rehberlik etmesi için öğretmenlere iletilmiştir. Öğretmenler değerler eğitimini yaparken kendi görüşlerini empoze etmeye çalışmaktan kaçınmalı, olası karmaşaları engelleyebilmelidir. Bazı değerlerin toplumdan topluma ve zamana göre değişebileceği göz önünde bulundurularak, öğretmenler bireysel olarak kabul ettikleri değerlerden ziyade, evrensel değerleri vermeye özen göstermelidir.

Bireyler sahip oldukları değerler ölçüsünde buldukları sosyal ortamlarda kabul görüp, sosyal bir statüye sahip olurlar. İnsanlara karşı duyarlı, yardımsever, dürüst, adalet sahibi olma gibi temel değerlere sahip olan kişiler, herkes tarafından onaylanan ve değer verilen biri olurken, evrensel değerlere sahip olmayan bireyler kendinden çok etrafındaki insanlara olumsuz olaylar yaşatacak ve toplum tarafından dışlanabilecektir. Var olan değerleriyle davranan bireylerin sosyal çevre tarafından kabul görmesi başarının sadece bilişsel olmadığını göstergesidir.

Değerler, bireyi değerli hale getiren, bireyin sahip olduğu en mükemmel niteliklerdir. Bireyde bulunan değerler bireyin kişiliğinin, hayata bakışının, davranışlarının şekillenmesinde büyük bir yere sahiptir. Bunlarda bireyin hayatını belirleyecek etmenler olduğundan bireyin değerlerini oluştururken bilinçli davranması gerekir. Tüm hayat boyunca devam eden değer oluşturma eylemi de değerler eğitimini meydana getirir (Yaman, 2012: 18) .

Birey değerlerini oluştururken bazen çevrenin baskısı etkili olurken bazen de yaşanan olaylar sonucu kazanılan tecrübelerle içselleşir. Önemli olan bireyin belirlediği hayatta onurlu bir yaşam sürebilmesi için kendisine lazım olan değerleri kazanabilmesidir. Korkuyla, baskıyla oluşan değerler, korku ve baskı kalktığı anda yok olarak bireyde görülmeyebilir. Fakat içselleşen ve karaktere yerleşen değerler, şartlar ne

olursa olsun kendini hissettirecektir. Bireyin ailesinden ve çevresinden gördüğü değerlerden hangilerini kabul edip yaşatacağı tamamen değeri içselleştirmesiyle alakalıdır.

Felsefi olarak ahlak, toplumun her kesiminde yaşayan insanların birbirinden farklı değerlere sahip olmasıdır. Buna rağmen, tüm insanlarca ortak kabul edilen değerlerin kuşakta kuşağa bazı değişimlere uğrayarak da olsa aktarılması, toplumların devamlılığını sağlamaktadır. Ahlak eğitimi de iyi, güzel, doğru ve moral değerlere dayanan bir davranış eğitimidir (Cemiloğlu, 2004:25). Aktarılan değerlerin her kuşak tarafından aynı önemle kabul edilmemesi toplumların zamanla değişmesiyle ilgilidir. Ülkemizde bazı yörelerde anne ve babaların bebeklerini, büyüklerin yanında sevmesi uygunsuz bir davranış olarak görülürken, şu anda bu değer toplum tarafından eskisi kadar kabul görmemektedir.

Değerlerin öğretilen ve öğrenilebilen olgular olduğu bilinmekle birlikte günümüzde değerlerin öğretilmesi çok daha zordur. Geçmiş dönemlerde bir değer aktarılabilmesi için sadece yaşanması yeterken şuan yalnız yaşantıyla bu değer verilebilmesi mümkün görülmemektedir. Çünkü günümüzde çocukların değer sistemlerini etkileyen ve davranış değişikliğine sebep olan unsurlar artmıştır. Bu yüzden değerler eğitimi kontrollü bir şekilde verilmeli rastlantılara bırakılmamalıdır (Gömleksiz, 2007). Bunun için de küçük yaşlarda başlayan ve programlı bir şekilde devam eden, düzenli bir değerler eğitim programı şarttır.

Hayatın her alanında varlığı toplumsal hayatı etkileyen değerler, eğitim kurumlarında verilirken şahsi bakış açılarından etkilenmemelidir. Evrensel olarak kabul edilen değerler en az bilişsel kazanımlar kadar önemsenmeli ve verilmeye çalışılmalıdır. Sadece bilimsel başarılar tek başına yeterli olamaz. Bunun yanında duygusal yanı kuvvetli bireylere de ihtiyaç vardır. Bazı değerler vardır ki yüz yıllar geçse de önemini yitirmez. Örneğin adil olmak önceki yıllarda da, şimdi de bundan yüzyıllarca yıl sonra da insanlarda olması gereken en önemli özelliklerden biri olacaktır. Bu yüzden çocuklara değerler verilirken ilk önce tüm dünya insanların refahı için gerekli olan temel evrensel değerler verilmelidir.

Değer sosyal hayatın her alanında bulunan bir kavramdır. Bu yüzden eğitim-öğretim yapıldığı sürece bireysel değerlerin kazandırılmasıyla birlikte toplumsal değerler ve ulusal değerler de belirlenerek öğrencilere kazandırılmaya çalışılmalıdır.

Son zamanlarda değişen değerlerin toplumlara verdiği zarar düşünülürse değerler eğitiminin önemi daha net görülebilir. Öğretmen kendince doğru olduğunu düşündüğü değerler dâhilinde belirlenen değerleri öğrenciye kazandırmalıdır. Öğretmenin eğitim-öğretim süresince gösterdiği tutum istenilen değerin kazandırılmasında çok etkilidir. Eğitimin genel amaçlarında bulunan değerleri öğrenciler tarafından kazanılıp kazanılmadığı mutlaka değerlendirmeye tabi tutulmalıdır. Çünkü bilişsel davranışlar okullarda sürekli ölçülebilirken duyuşsal davranışların kazandırılma düzeyi net olarak ölçülememektedir. Duyuşsal kazanımların ölçülebilmesi ise topluma ait olan değerler hakkında fikir verecektir (Akbaş, 2004).

Günümüz eğitim siteminde sınavların önemli bir yere sahip olması öğrencileri daha çok girecekleri sınavlara endeksli olarak eğitilmeye yöneltmektedir. Sadece bilişsel alana yönelik gelişim gösteren çocuklarda eğer duygusal eksik varsa bir dengesizlik oluşur. Çocuklarımıza hayatın sadece akademik başarıdan ibaret olmadığını kavratılmak için ilk olarak değerler eğitimi hayata uygun olacak şekilde planlanmalıdır. Unutmamalıdır ki, hayatta duyuşsal zekânın kullanılmasına da her zaman ihtiyaç olacaktır. Olayları yorumlarken, yordarken, analiz yaparken, eleştirel düşünürken bir yanımız iç sesimizi duyacaktır. İşte bu iç ses bizim kabul ettiğimiz değerlerin sesidir. Yaptığımız bir şeyin yanlış olduğunu düşünüyorsak, bir şey bizim o işi yapmamızı engelliyorsa; bu kişiliğimizin teme taşları olan değerlerimizdir. Bu yüzden ailede de eğitim kurumlarında da bilişsel gelişim kadar duyuşsal gelişime de önem verilmelidir ki güzel insanlar, huzurlu toplumlar, barış dolu bir dünya olsun.

İnsanlar, yaşadıkları toplumun değerlerini çocukluk yıllarından başlayarak öğrenmeye başlarlar. Başlangıçta aileden daha sonra da yakın çevreden değişik yollarla öğrenilmeye başlanan değerler aileden, yakın çevreden, yazılı ve görsel materyallerden taklit ya da model alma yolu ile öğrenilir. Ailede başlayan değerler eğitimi, eğitim kurumlarında devam etmektedir. Eğitim sürecinde, dersler arasında var olan ilişkilendirilmelerin değerlerin verilmesinde de kullanılması gerekir. Bir derste verilen değer diğer derste pekiştirilmeli, dersler arası birliktelik olmalıdır. Farklı derslere ait konularda geçen değerlerin birbirini desteklemesi ile verilmek istenen değerleri öğrencilere kazandırmak daha mümkün bir hal alır. Bireyin verilen değerleri kazanabilmesi için değerler her yerde olmalıdır. Evde, okulda, yolda, lokantada her yerde uygulanan değerler huzuru sağlarken, insanların karşılıklı birbirini mutlu etmesini de sağlayacaktır. Özellikle değerler eğitiminin yoğun bir şekilde gerçekleştiği eğitim

kurumlarında, kurum içinde çalışan herkesin öğrencilere model olduğu düşünüldüğünde müdürden temizlik personeline kadar herkes değerlere önem vermeli ve davranışlarıyla bunu yansıtmalıdır. Bebeklerin bile belli bir aydan sonra kendisine gösterilen hareketleri yapmaya başladıkları göz önüne alındığında model olarak öğrenmenin ne kadar etkili olduğu anlaşılabilir. Özellikle küçük yaşlarda büyüklerin dikkatle izlenmesi, onların her yaptığına doğru kabul edilerek yapılması söz konusudur. Argo kelimelerin aile ortamında sıkça kullanılması, o ailede yetişen çocuğun da bu kelimeleri rahatça söylemesine neden olur. Bu sebeple ailelerin ve öğretmenlerin, davranışlarının çocuklar tarafından örnek alındığını unutmadan hareket etmesi gerekir.

Öğretmenler model olma, sınıf içerisinde öğrencilere ortak bir sosyal doku oluşturma, öğrencilerin ahlaki gelişimleri için her öğrenciye sorumluluk verme, öğrencileri cesaretlendirme, öğrencilerin kendi kararlarını vermeleri için olanak sağlama, öğrenciler arası paylaşım imkânı verme ve ortak çalışmalar için teşvikte bulunma davranışlarını göstererek değerlerin öğrencilere kazandırılmasını sağlayabilir (Dilmaç, 2002: 4). Model olmanın öğretimde başarıyı yakalamadaki yeri göz önüne alındığında, değerler eğitiminin istenilen düzeyde yapılabilmesi için öğrencilerin en çok örnek aldıkları kişiler olan öğretmenlere büyük görevler düştüğünü söylemek mümkündür.

2.2. İlköğretimde Türkçe Dersi

2.2.1. Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları

İlköğretimde eğitim gören tüm öğrencilerinin ulaşması gereken noktayı belirten Milli Eğitimin genel hedefleri, Türk toplumunun daha huzurlu, daha mutlu bir şekilde yaşaması; ülkenin milli birlik ve beraberlik içerisinde her yönden kalkınması ve daha çağdaş daha uygar, daha üretken bir toplumla güzel günlere yelken açmak içindir.

1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'na göre Türk Millî Eğitiminin genel amaçları şunlardır:

Türk Millî Eğitiminin genel amacı, Türk milletinin bütün fertlerini;

- *Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven*

ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik; laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

- *Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;*
- *İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamaktır (MEB, 2009:3)*

2.2.2. Türkçe Dersinin Önemi

Türkçe dersi dil öğretiminin en yoğun olarak yapıldığı ders olması dolayısı ile dil, dil öğretimi ile ilgili söylenen düşünceler Türkçe dersine de yol gösterir. Dilin özelliklerini bilen, etkin bir şekilde konuşan, düşüncelerini ifade eden, konuşulanları anlayan, irdeleyen, yorumlayan bireyler yetişmesinde Türkçe derslerinin yadsınamayacak bir yeri vardır.

Eğitimin temel hedefi, eğitim alan kişide istendik yönde eğitim amaçlarına uygun olan davranış değişikliğini sağlayabilmektir. Eğitim gören bireylerin davranışlarında, tutumlarında, değer yargılarında değişimler olduğu bilinmektedir. Eğitimin geniş ve dar kapsamlı olacak şekilde birçok tanımı yapılmıştır. Eğitim genel olarak bireyde davranış değiştirme olarak tanımlanırken, geniş anlamda bireyin yaşam standartlarını, inançlarını, yaşamında gideceği yolu belirlemesinde etkili olan tüm sosyal süreçler olarak tanımlanmıştır (Demirel ve Kaya, 1999:5).

Dil; toplumların devamlılığını sağlayan, kültürü nesilden nesile aktaran, toplulukları millete çeviren temel yapı taşlarından biridir. Aynı dili konuşan insanların arasında kurulan gönül bağı yurtdışında çok daha iyi hissedebilirsiniz. Dilini anlamadığımız ve konuşamadığımız kişilerle iletişim kurmak oldukça zordur. Sağlıklı bir

iletişim için de iyi bir dil eğitimi gereklidir. Dil ilk olarak aile içinde varlığını göstermeye başlasa da dil ile ilgili eğitim daha sağlam bir şekilde eğitim kurumları tarafından verilmektedir.

Eğitim, kültür ve sosyal yaşam bağlamında düşünüldüğünde, dil ve değer aktarımı ilişkisi birbirinden ayrılamayacak şekilde önemli bir yer tutmaktadır. Yazılı ya da sözlü olarak çeşitli birikimsel öğeler, dil yoluyla önce çağdaş topluma daha sonra gelecek nesillere aktarılır. Bu birikimler, toplumun kalıcılığını sağlayarak kültür aktarımını da dilin himayesinde gerçekleştirir. Buna bağlı olarak, her millet ilköğretim çağına gelmiş olan genç nesillere evvela dil eğitimi verir (Moğul, 2012 :1).

Sosyal bir varlık olan insan, yaşamız her safhasında kendini ifade etme ve çevresiyle etkileşimde bulunma isteği duymuştur. Hem bireyin kendini doğru bir şekilde ifade edebilmesi hem de karşı tarafça doğru anlaşılabilmesi yani sağlıklı ve doğru bir iletişim olması için ortak bir dil gerekmektedir. Ortak dil toplumların iletişimini kolaylaştırırken, toplumsal huzursuzluğa neden olabilecek anlaşmazlıkların da en aza inmesini sağlayacaktır.

Öğrencilerin zihinsel becerilerini geliştirme, iletişim kurma, duygu ve düşüncelerini ifade etme, bilgi edinme ve öğrenmelerinde dilin önemli bir yeri bulunmaktadır. Dil ve zihinsel becerilerin gelişimi, öğrencilerin olayları sorgulama, çok yönlü düşünme, değerlendirme, karar verme, sosyalleşme ve çağdaşlaşma süreçlerini kolaylaştırmaktadır (MEB, 2009:9).

Bir topluluğun ortak değerleri, toplumu birbirine bağlayan unsurlardır. Aynı ilde doğanlar, aynı takımı tutanlar, aynı işyerinde çalışanlar arasında farklı bir bağ kurulması mümkündür. Dil de bir topluluğun “millet” olabilmesi için önemli ve gerekli bir kavramdır. Dilin en çok kullanıldığı ders olan Türkçe dersinde aslında bir açıdan da kültür aktarımı yapılmaktadır. Böylece gelecek kuşakların öz kimliklerini oluştururken, tarihlerini unutmamaları sağlanacaktır.

İnsanlar var oluşlarından bu yana iletişimde bulunmanın gerekliliğini hep hissetmişleridir. Duygularını, düşüncelerini, bilgilerini, kendini diğer insanlara anlatabilme; karşısındaki kişinin fikirlerini anlayabilme iletişimin temelini oluşturur. İşte bu karşılıklı etkileşimin gerçekleşebilmesi için ortak bir iletişim aracı olan dile

ihtiyaç vardır. Beden dili anlatmak istediklerimizi tam anlamıyla anlatamayabilir. İşte böyle durumlarda sözcükler yardım edecektir.

Dil, insanlar arasındaki iletişimi sağlayan doğal bir araç, kendi kuralları olan ve gelişerek yaşayan canlı bir varlık, milletlerin bütünleşmesini sağlayan ve onları koruyan, kültürlerin ortak paydası olan toplumsal bir kurum, seslerle bezenmiş müthiş bir yapı, başlangıcı bilinmeyen gizli sözleşme sistemidir (Ergin, 2001:7).

Dil, bireylerin, toplumların birbiriyle olan iletişimini sağlayan, belli bir temeli olan, gelişen ve insanlarla yaşayan bir varlıktır. Sosyal hayatta karşılaşılan birçok sorunun ana sebebi kendini anlatamayan ve karşısındaki kişinin anlattıklarını anlayamayan bireyler arasında görülmektedir. İyi bir dil kullanımı bu problemlerin de azalmasına yardımcı olacaktır. Böylesine önemli bir misyona sahip olan dilin birçok özelliği bulunmaktadır. Bu özelliklerinden dolayı da dilin şimdiye kadar birçok da tanımı yapılmıştır. Dil ile ilgili yapılan tanımlardan bazıları şunlardır (Karakuş ve Taş, 2007:2) :

- Temelinin zamanı belli olmayan gizli anlaşmalar sistemidir.
- Seslerle örülen bir kurumdur.
- İnsanların birbiriyle iletişim kurmak için kullandıkları bir araçtır.
- Ses, şekil ve anlam olarak toplumların değerlerine göre oluşturur.
- Kendine göre kanunları bulunup, bu kanunların etrafında gelişen bir varlıktır.
- Dışarıdan müdahale kabul etmez, edilirse yozlaşır.
- Varlığıyla insan topluluklarını millet yapar.
- Duyguların, düşüncelerin, hayallerin oluşmasını ve aktarılmasını sağlar.

Hem dilin kuşaktan kuşağa doğru bir şekilde aktarılmasında hem de hayata dair gerekli bilgi ve becerilerin kazanılmasında önemli bir pay eğitim sistemlerindedir. Aileden belirli bir dil edinimi ve kazanılmış davranış ile gelen çocukların eğitim kurumlarında her açıdan gelişimlerinin sağlanmasının yanında, dilin en doğru ve etkin bir şekilde kullanılması için de iyi bir eğitimin gerekliliği, eğitim sistemleri ve eğitim kurumlarına önemli bir görev üstlendirmiştir.

Yeni bilgiler öğrenene birinin öğrendikleri ilk olarak davranışlarıyla kendini gösterir. Öğrenilen bilginin kişinin hayatına aktarılması, davranışlarla bunu gösterilmesi ve üzerinden zaman geçmesine rağmen bu davranışlarda devamlılığın olması

öğrenmenin gerçekleştiğinin göstergesidir. Bireyin gelişim özelliklerine uygun bir eğitim, istendik yönde davranış değişikliğini sağlayacaktır.

Eğitim sürecinde bireylerin kazandıkları bilgiler, beceriler, tutum ve davranışlar, değerler kişinin sahip olduğu kişiliğini değişikliğe uğratar. Kişiliğin gelişerek değişmesi, bilgi ve becerilerle bezenmesi donanımlı bireyleri beraberinde getirecek bu da toplum üzerinde pozitif etkiler oluşturacaktır. Bu yüzden öğrencilerin eğitiminde önemli bir yere sahip olan öğretim programları hazırlanırken öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor özellikleri dikkate alınmalı ve öğrencileri geliştirecek şekilde düzenlenmeler yapılmalıdır (Varış, 1998:80). Öğrenci özelliklerine dikkat edilerek yapılan eğitim öğrencilere istenilen bilgi ve becerilerin kazandırılmasını sağlayacaktır.

Kültür aktarımında önemli bir yere sahip olan dili kullanma becerisinin geliştirilmesine en uygun olan ders Türkçe dersidir. Türkçe dersi ile öğrenciler dille birlikte kültürlerini öğrenirken bir yandan da diğer zihinsel becerilerini geliştirirler.

Türkçe eğitimi, eğitim sürecinde diğer alanları da etkileyen önemli bir basamaktır. Dilin temel işlevi olarak, bireyler ve toplular arasındaki iletişimi sağlamaktır. Bunun yanında dilin düşünceyle ve kültürle bağının olması, düşüncesele ve kültürel değerleri içerdiğini gösterir. Dilin yaratıcı bir gücünün olması düşünceleri geliştirmeyi sağlar. Bu sebeple her dilin barındırdığı bir kültür, bir dünya görüşü ve değer bulunur. Bu yüzden dil öğrenilirken aynı zamanda belli bir kültürün değerleri de beraberinde tanınır (Cihan, 2010:11).

2.3. Türkçe Dersi Öğretim Programı

2.3.1. Programın Vizyonu

Türkçe Dersi (1-5.Sınıflar) Öğretim Programı, eğitim alan tüm öğrencilere hayatları boyunca kullanacakları dil ve zihinsel beceriler kazanmaları için dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel okuma ve sunu becerisi kazandırmak, kazandıkları bu becerilerle bireysel ve sosyal hayatlarında etkili iletişim kurmalarını, her yönden kendilerini geliştirmelerini, kendileri için gerekli olan bilgileri öğrenebilmelerini, Türkçe sevgisini yaşamalarını, okuma ve yazmaya karşı istekli olmalarını hedeflemektedir.

Günümüzün ve geleceğin bireylerini yetiştirecek bu programla (MEB, 2009:10);

- *Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanan,*
- *Kendini ifade eden, iletişim kuran, iş birliği yapan, girişimci ve sorun çözen,*
- *Bilimsel düşünen, anlayan, araştıran, inceleyen, eleştiren, sorgulayan, yorumlayan,*
- *Haklarını ve sorumluluklarını bilen, çevresiyle uyumlu, şartlandırmaya karşı duyarlı,*
- *Okumaktan ve öğrenmekten zevk alan,*
- *Bilgi teknolojilerini kullanan, üreten ve geleceğine yön veren bireylerden oluşan bir toplum hedeflenmektedir*

2.3.2. Programın Yapısı

Öğrencilerin okuma, okuduklarını anlama, irdeleme, yorumlama; yazma, duygularını yazılı olarak ifade etme; konuşma, duygu ve düşüncelerini etkili bir şekilde ifade edebilme; dinleme, karşısındakini anlamak, yeni bilgiler edinmek üzere etkili bir dinleme gerçekleştirme; görsel sunuları doğru anlama ve kendisi de sunum yapabilme yeteneğine sahip hale gelme Türkçe dersinin hedefleridir.

İlköğretim Türkçe Öğretimi Programı'nda öğrencilerin anlamalarını, yorumlamalarını, iletişim kurabilmelerini sağlayacak olan dinleme, izleme, konuşma, okuma, yazma ve dilbilgisi becerilerini içerir. İlköğretim Türkçe dersinin temel amacı, öğrencilerin dili farklı bağlamlarda kavrayıp, dili kullanarak kendi duygu ve düşüncelerini ifade edebilmek ve değişik bilgi kaynaklarına ulaşarak görüşlerini zenginleştirmektir (Duman, 2012: 41).

Tüm derslerde öğrencilere kazandırılmak istenen kazanımlar olduğu gibi Türkçe dersinde de öğrencilerin ulaşması istenilen bazı hedefler vardır. Türkçe öğretiminin amacı, Türk Millî Eğitimin genel amaçları ve temel ilkelerine uygun olarak öğrencilerin (MEB, 2009:12):

- Dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel okuma ve görsel sunu becerilerini geliştirmek,
- Türkçeyi sevmelerini, doğru, güzel ve etkili kullanmalarını sağlamak,
- Düşünme, anlama, sıralama, sınıflama, sorgulama, ilişki kurma, eleştirme, tahmin etme, analiz-sentez yapma ve değerlendirme gibi zihinsel becerilerini geliştirmek,
- Metinler arası okuma becerilerini geliştirerek söz varlığını zenginleştirmek,
- Bilimsel, yapıcı, eleştirel ve yaratıcı düşünme, kendini ifade etme, iletişim kurma, iş birliği yapma, problem çözme ve girişimcilik gibi temel becerilerini geliştirmek,
- Bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama ve zihninde yapılandırma becerilerini geliştirmek,
- Bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretme becerilerini geliştirmek,
- Bilgi teknolojilerini kullanarak okuma, metinler arası anlam kurma ve öğrenme becerilerini geliştirmek,
- Kitle iletişim araçlarıyla aktarılanları sorgulamalarını sağlamak,
- Kişisel, sosyal ve kültürel yönlerden gelişmelerini sağlamak,
- Millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal, estetik ve sanatsal değerlere önem vermelerini sağlamak; millî duygu ve düşüncelerini güçlendirmek,
- Yazılı ve sözlü ürünlerle Türk ve dünya kültürünü tanımalarını sağlamak,
- Okuma ve yazma sevgisi ile alışkanlığını kazanmalarını sağlamaktır.

Cumhuriyetten günümüze kadar yapılan ilköğretim programları 1926, 1936, 1948, 1968 ve 1981 programlarıdır. 2004-2005 yılında pilot okullarda uygulanıp 2005-2006 eğitim öğretim yılında tüm ilköğretim okulu birinci kademe sınıflarında uygulanmaya başlayan programda, bilimsel gelişmeler ve yeni yaklaşımlar dikkate

alınarak hazırlanmıştır. Bu program öğrenci merkezli olması ve öğrencilerin bireysel farklılıklarına önem vermesi açısından önem arz etmektedir (Çiftçi, 2010: 187).

2006 yılından itibaren kullanılan yeni programın merkezine yapılandırmacı yaklaşım alınarak çoklu zekâ, öğrenci merkezli eğitim, işbirlikçi öğrenme, beyin temelli öğrenme, bireysel farklılıklara duyarlılık, sarmal ve tematik yaklaşım, beceri ve etkinlik yaklaşımı gibi yaklaşımlardan yararlanılmıştır. Ayrıca bu programla beraber ses temelli cümle yöntemi kullanılmaya başlanmış, yazıda da bitişik eğik yazıya geçilmiştir.

Öğrencilerin eğitim sürecinde pasif olmasını ve ezber ağırlıklı öğrenmesini uygun bulmayan MEB'in 2005 yılında uyguladığı programda Türkçe dersinde de önemli değişiklikler yapılmıştır. Kendisiyle ve sosyal çevresiyle iletişim halinde olan, kimlik duygusunu kazanmış, çevresinde olan olayları doğru yorumlayarak anlamlandırabilen, eski ve yeni bilgilerini ilişkilendirebilen öğrenciler yetiştirmek için Türkçe dersi önemlidir. Türkçe öğretiminde dil eğitimi de olduğu için bir taraftan eğitim bilimlerinin, diğer yandan da Türkçe bilimlerinin bir alanıdır. Birbiriyle etkileşim halinde olan bu iki alan sayesinde Türkçe öğretimi daha etkili bir hale getirilebilir (Demir ve Yapıcı, 2007).

1938'den beri Türkçe öğretimi belirlenen programlar çerçevesinde ilerlemektedir. Tüm Programlar kendinden önceki programın daha da geliştirilmiş halidir. Bu sebeple 2004 programı 1981 programından oldukça farklıdır. 2004 programında birinci kademenin Türkçe derslerinde öğretmenlerin dersleri nasıl işleyecekleri çok açık bir şekilde ifade edilmiştir. Programın ilk bölümünde programın vizyonuyla, temel yaklaşımıyla, programın özellikleriyle ve yapısıyla ilgili açıklamalar vardır. İkinci bölümde derse ait kazanımlar bulunurken son bölümde üçüncü bölümde ise, "Program Kılavuzu", "Yapılandırıcı Yaklaşımına Göre Türkçe Öğretimi", "Öğrenme-Seçmeli Temalar", "Metin Seçme ve İşleme", "İlk Okuma-Yazma Öğretimi", "Etkinlikler", "Öğrenme Tür, Yöntem ve Etkinlikler", "Ölçme ve Değerlendirme", "Kitap Okuma Dosyası" vardır (MEB,2009:3).

2.3.2.1. Temalar

Türkçe derslerinde bir eğitim-öğretim yılı boyunca dördü zorunlu, dördü seçmeli olmak üzere toplam sekiz tema işlenmektedir. Zorunlu ve seçmeli temalar Tablo 5 ve Tablo 6'da verilmiştir. Seçmeli temalar Tablo verilen temalardan olabileceği gibi farklı

içerikte de olabilir. Yine içerik önerileri bölümünde verilen konular da isteğe bağlı olarak değişebilmektedir. Her temada öyküleyici metin, bilgilendirici metin ve şiir olmak üzere dört adet metin bulunur. Bu metinlerin üç tanesi ders kitaplarında yer alırken, bir tanesi de dinleme metni olarak öğretmen kılavuzunda bulunur. Temalar her sınıfta kendi düzeyine uygun olacak şekilde hazırlanır (MEB, 2009:142-143)

Tablo 5. Zorunlu Temalar

Zorunlu Temalar	İçerik Önerileri
Atatürk	Atatürk'ün Hayatı ve Eserleri (Hayatı, Ailesi, Öğrenim Hayatı, Askerlik Hayatı, Fikir ve Siyasî Hayatı, Atatürk ve Millî Mücadele) Atatürk'ün Kişilik Özellikleri Atatürkçü Düşünce Sisteminde Yer Alan Konular (Millî Eğitim, Atatürk ve Güzel Sanatlar, Türkiye Cumhuriyetinin Temel Amaç ve Görevleri, Millî Kültür, Türk Kadını, Çevre Bilinci, Planlı Çalışması, Türk Dış Politikası, Diğer Din, Örf ve Âdetlere Hoşgörülü Olma) Atatürk ve Cumhuriyet Eğitimi, Millî Bayramlar vb.
Değerlerimiz	Türkçemiz, Türk kültürü (bayramlar ve törenler, türkü, halk oyunları, vatan, Kahramanlık, bayrak vb.), Türk büyükleri (Atatürk, Fatih Sultan Mehmet, Mevlânâ, Hacı Bektaş-ı Velî, Yunus Emre, Mimar Sinan, Nasrettin Hoca vb.)
Sağlık ve Çevre	Ağız, diş ve vücut sağlığı, temizlik, sağlık alanında çalışanlar (doktor, hemşire, Eczacı...), sağlık hizmetleri, beslenme, yaşadığımız yer (köy, kasaba, şehir) çevre bilinci, toprak, su, hava olayları, bitkiler, hayvanlar vb.
Birey ve Toplum	Duygular (mutluluk, sevgi, üzüntü...), beğeniler, büyüme, aile, ev, okul, misafir, engelliler, yaşlılar, demokrasi, dayanışma, barış, hoşgörü, kurallar vb.

Tablo 6. Seçmeli Temalar

Seçmeli Temalar	İçerik Önerileri
Güzel Ülkem Türkiye	Tarihî ve turistik yerler, coğrafya, iklim, ürettiklerimiz, şehirler, akarsular vb.
Yenilikler ve Gelişmeler	Bilgi ve iletişim teknolojisindeki gelişmeler (telefon, bilgisayar vb.), sosyal değişimler, keşifler, buluşlar vb.
Oyun ve Spor	İzcilik, takım sporları, bireysel sporlar, yüzme, oyunlar, başarılı sporcular, oyuncular vb.
Dünyamız ve Uzay	Gökyüzü, yıldız, ay, gezegen, güneş, bulut, volkanlar, okyanus, iklim, kıta, astronot vb.
Üretim Tüketim ve Verimlilik	Meslekler, reklâm, alışveriş, iş yaşamı, giysiler, yiyecekler, tasarruf vb.
Hayal Gücü	Düşler, rüyalar, kurgular, tasarımlar, uzaya yolculuk, gökkuşağı vb.

Tablo 6'nın devamı

Eğitsel ve Sosyal Etkinlikler	Sinema, tiyatro, gezi, kutlama, sirk, lunapark, kamp, sınıf ve okul seçimleri, tatil vb.
Kurumlar ve Sosyal Örgütler	TBMM, belediyeler, valilik, kaymakamlık, güvenlik kurumları, dernekler, üniversiteler, yardım kurumları vb.
Doğal afetler	TBMM, belediyeler, valilik, kaymakamlık, güvenlik kurumları, dernekler, üniversiteler, yardım kurumları vb.
Güzel sanatlar	Resim, ebru, tezhip, hat, bale, seramik, heykel, müzik, Âşık Veysel, Barış Manço, ozanlar vb.

Zorunlu ve seçmeli olan temalarda öğrencilerin dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel okuma sunu becerilerini geliştirme hedeflenirken, aynı zamanda öğrencilere hayatları boyunca kullanmak üzere öğrenecekleri bazı iletiler de sunulur. İlk olarak temanın içeriğinin öğrencilere tam olarak aktarılması için sorulan sorularla, gösterilen bir resimle, anlatılan küçük bir hikâyeye veya fıkrayla, izletilecek bir videoyla ön bilgilerin harekete geçirilmesi, öğrencilerinin dikkatinin konuya çekilmesi sağlanmalıdır. Böylece hem öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyleri görülmüş olur hem de öğrenciler derse güdülenir. Böylece dersin gidişatı belirlenir. Daha sonra her temaya ait metinler ve metinlerin etkinlikleri ile öğrencilere verilmek istenen bilgiler yapılandırılır. Son olarak, öğrencilerin istenilen kazanımlara ne kadar ulaşıp ulaşmadıklarını anlamak, eksiklerini tamamlamak adına geri dönüt almak üzere değerlendirme yapılarak gerekli ölçeklerin tamamlanmasıyla temanın işlenişi sonlandırılır.

Yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlanan bir Türkçe ders kitabında bir temanın içerdiği bölümleri ve bu bölümlerin özelliklerini Cihan (2010:67) şu şekilde tablolastırmıştır:

Tablo 7. Yapılandırmacı Yaklaşıma Göre Bir Temanın Bölümleri ve Özellikleri

Tema İsmi	Temaya Hazırlık
Ders kitabına alınacak metinlerin ilişkili olduğu konunun en geniş kapsamlı ismidir. -Her sene 4'ü seçmeli 4'ü zorunlu 8 tema üzerinde çalışılır. Zorunlu temalar, •-Seçmeli temaların isimleri şunlardır: "Birey ve Toplum, Atatürk,	Temadaki bütün metinler, öğrencinin tema hakkında dünya görüşünün şekillenmesine yardımcı olur. Hazırlık çalışmaları, öğrencilerin bu metinlerin ortak paydasına -Sorular sorularak, küçük açıklamalarla veya hazırlık etkinlikleri ile

Değerlerimiz, Sağlık ve Çevre, Güzel Ülkem öğrenci temayı işlemeye hazırlanır. B22 dikkat Türkiye, Yenilikler ve Gelişmeler, Oyun ve Spor, çekmek içindir. Dünyamız ve Uzay, Üretim-Tüketim ve Verimlilik, Hayal Gücü ve Gizemler, Eğitsel ve Sosyal Etkinlikler, Kurumlar ve Sosyal Örgütler, Doğal Afetler, Güzel Sanatlar	
Tema Metinleri	Tema
Edebi, öğretici ve bilgilendirici özellikler taşıyan 5 metinden oluşur. Bir metin dinleme metnidir. Bu metin üzerindeki bütün çalışmalar dinleyerek yapılır. Her metin bağlı olduğu temanın bir veya birkaç kavramını ele alır. Öğrenci bir hafta boyunca bir metin üzerinde çalışarak, temayla ilgili kavramlarını ve dünya görüşlerini yeniden yapılandırır. Dört hafta sonunda bir tema bitirilmiş olur. Tema hazırlığından farklı olarak, her metin için oldukça kısa tutulmuş, metni okumaya ve anlamaya hazırlık, haftanın sonunda kazanımlara ulaşıp ulaşılmadığını kontrol etmek için değerlendirme çalışmalarına yer verilmiştir.	Tema işlendikten sonra, temayla ilgili yeni kavramlar ve genellemelere veya kurallara ulaşıp ulaşılmadığını sınamak amacıyla yapılan çalışmalardır.-Değerlendirme için, kısa cevaplı sorular, etkinlikler veya temada ele alınan kazanımlara göre hazırlanmış ölçekler kullanılır

2.3.2.2. Öğrenme- Öğretme Süreci

Öğretmenlerin yetkin olması gerektiği alanlardan biri de derslerin öğrenme – öğretme süreçleridir. Türkçe dersinde öğretmenler ders ile ilgili donanımlara sahip, uygulamaya ağırlık vererek etkinlikleri yapmalarıdır. Ders esnasında izlenecek olan öğrenme- öğretme süreci sıralamaya uygun davranması dersin verimliliği açısından önemlidir. Türkçe öğrenme-öğretme süreci beş basamaktan oluşmaktadır. Bu basamaklar etkili bir şekilde eğitime dâhil edildiğinde istenilen kazanımların öğrencilere verilmesi daha kolay olacaktır. Türkçe dersinin öğrenme- öğretme sürecinin basamakları şu şekildedir (MEB, 2009:150-157):

1. **HAZIRLIK:** Bu aşamada ön hazırlık yapma, zihinsel hazırlık yapma, ön bilgilerini harekete geçirme, anahtar kelimelerle çalışma, metni tanıma ve tahmin etme, amaç, yöntem ve teknikleri belirleme ile ilgili uygulamalar yapılmaktadır.
- a) **Ön hazırlık:** Öğrencilerin dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel okuma ve görsel sunu ile ilgili etkinliklere başlamadan önce yapılan etkinlikleri kapsar. Bunlar;

öğrencilerin ve öğretmenlerin araç-gerecini hazırlaması, materyal seçmesi, sunum için gerekli nesne ve modelleri getirmesi, oturacağı yeri belirlemesi gibi etkinliklerdir.

- b) *Zihinsel hazırlık*: Bu bölüm öğrencilerin öğrenmeleri için oldukça önemlidir. Bu aşamada ön bilgileri harekete geçirme, anahtar kelimelerle çalışma, metni tanıma ve tahmin etme amaç, yöntem ve teknik belirleme çalışmaları yaptırılmaktadır.
2. *ANLAMA*: Bu basamakta dinleme, okuma, görsel okuma, metni anlama ve söz varlığını geliştirme etkinlikleri yapılmaktadır.
 - a) *Görsel Okuma, Dinleme ve Okuma*: Burada okuma, görsel okuma, dinleme ve bunları yaparken anlamı bilinmeyen kelimelerle çalışmalar yapılmaktadır.
 - b) *Metni İnceleme*: Metinde anlatılmak istenileni anlamayı, metnin üzerinde düşünmeyi, çıkarımda bulunmayı ve değerlendirmeyi içerir.
 - c) *Söz Varlığını Geliştirme*: Kelimelerin özellikleri ile ilgili etkinlikler yapılır. Gerçek anlam-mecaz anlam, eş anlamlı-zıt anlamlı, eş sesli kelimelerle ilgili uygulamalar yapılabilir. Eklerle yeni kelimeler türetilebilir.
 3. *ZİHİNDE YAPILANDIRMA*: Bu basamakta öğrenilen bilgiler günlük yaşamla ve diğer derslerle, ara disiplinlerle ilişkilendirilir. Öğrencinin bilgileri zihninde yapılandırması için düşünme, sorgulama, kavramlaştırma, karar verme, sorun çözme becerilerini geliştirilmesi için gerekli etkinlikler yapılmalıdır.
 - a) *Günlük Hayatla İlişkilendirme*: Yapılandırmacı yaklaşıma göre var olan bilgiler yeni bilgilerle ilişkilendirilerek yeniden yapılandırılır. Bilgilerin transfer edilmesi ve kalıcı olması için de öğrencilerin öğrendiği bilgileri kendi yaşamlarından, günlük hayatlarından örneklerle betimlemesi, sorunları belirleyerek farklı çözümler geliştirmesi, metindeki fikirleri kendi fikirleriyle karşılaştırması, eksik metinleri tamamlaması, günlük hayatta karşısına çıkan sorunları anlamlandırarak yorumlayabilmesi, doğada meydana gelen değişimlerin farkında olması gibi çalışmalar yaptırılabilir.
 - b) *Atatürkçülük, Diğer Dersler ve Ara Disiplinlerle İlişkilendirme*: Metnin konusu Atatürkçülük konuları, diğer dersler ve ara disiplinlerle ilişkilendirilmelidir.

- c) *Araştırma*: Öğrencilerle beraber belirlenen bir konu hakkında, öğrenilen bilgilerden ve metinden yola çıkılarak araştırma yapılabilir. Araştırma sonuçları sınıfta paylaşılmalıdır.
4. *KENDİNİ İFADE ETME*: Bu basamakta ön hazırlık, zihinsel hazırlık, ön bilgileri harekete geçirme, konu belirleme, amaç, yöntem ve teknikleri belirleme, kuralları uygulama, konuşma, yazma, görsel sunu gibi uygulamalar yaptırılmalıdır.
- a) *Ön Hazırlık*: Öğrencilerin konuşmaya, yazmaya ve görsel sunuya başlamadan yaptığı genel hazırlıklardır.
- b) *Zihinsel Hazırlık*: Zihinsel hazırlığa programda çok önem verilmektedir. Zihinsel hazırlık için ön bilgiler harekete geçirilmeli, konu, amaç, yöntemler ve teknikler belirlenmeli, sunu şekline karar verilmelidir.
- c) *Kuralları Gözden Geçirme*: Yapılan etkinliklerin konuşma ve yazma kurallarına uygunluğunu kapsamaktadır. Öğretmen bu kuralları öğrencilerine hatırlatıp, uygulanıp uygulanmadığı takip etmelidir.
- d) *Konuşma, Yazma ve Görsel Sunu*: Belirlenen amaç, yöntem ve teknikler baz alınarak konuşma, yazma ve görsel sunu ile ilgili etkinliklerin yapıldığı aşamadır. Bu basamakta öğrenciler, görselleri kullanma, ana fikir, yardımcı fikir, konuyu mantıksal bir bütünlük içinde sunma, karşılaştırma, sebep-sonuç ilişkileri kurma, kendi yaşantısından ve günlük hayattan örnekler verme, destekleyici ve açıklayıcı örnekler verme, bir fikre katılıp katılmadığını nedenlerle ortaya koyma, istek ve şikâyetlerini ilgili kişilere bildirme etkinliklerini yapabilirler.
- e) *Söz Varlığını Kullanma*: Bu basamak, öğrencilerin öğrendikleri kelimeleri yerinde ve anlamına uygun bir şekilde kullanmalarını, farklı cümle türlerine yazılarında yer vermelerini içeren etkinlikleri içerir.
5. *ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME*: Ölçme ve değerlendirme ile öğrencilerin eksiklerinin tamamlanması ve becerilerini geliştirmeleri hedeflenmektedir. Öğrencilerin anlama, sorgulama, ilişki kurma, analiz-sentez yapma becerilerinin gelişme düzeyinin ölçülmesi değerlendirme bölümünde yapılmaktadır. Ölçme ve değerlendirme etkinlikleri, hem öğrencinin kendisini hem de öğretmenlerin

öğrencilerini değerlendirmesini, gelişim düzeylerinin tespit edilmesini, öğrenme sürecinde kullanılan yöntem ve tekniklerin geçerliliklerinin belirlenmesini kapsar

Yukarıdaki sıralamaya bakıldığında Türkçe dersi öğrenme- öğretme sürecinde kazandırılmak istenen tüm beceriler için yapılandırmacı yaklaşımın kullanıldığını görmek mümkündür. Öğrencileri ezberden uzak, önbilgilerini kullanmaya teşvik eden, anlayarak öğrenmesini sağlayacak uygulamaya yönelik etkinlikleri içeren, kendini ifade etmesine olanak sağlayan, sorgulamayı, analiz etmeyi, yorumlamayı, eleştirel düşünmeyi gerektiren bir öğretme- öğrenme süreci, öğrencilerin istenilen kazanımlara ulaşmasında büyük rol oynayacaktır.

2.3.3. Öğrenme Alanları

Beceri yapılacak olan bir işle ilgili bilgileri ve bu işi uygulamasını yani zihinsel ve fiziksel kaynakları ve işi yapabilmeyi içerir. Yapılacak işe ait bilgi becerinin üçte ikisini oluşturur. Birey bir beceriyi yaparken önce zihinsel ve fiziksel olarak harekete geçerek gerekli işlemleri yapar daha sonra işi uygulayarak tamamlar (Güneş, 2007:58). Türkçe becerilerinin öğrenciler tarafından kazanılması için de önce beceriyle ilgili gerekli bilgiler öğrenciye verilerek uygulamaya hazır hale getirilmeli, sonra da bu becerileri gösterebilmesi için uygulama imkânı sağlanmalıdır. Sadece bilmenin yeterli olmadığı düşüncesine dayanarak öğretmenlerin derslerde öğrencilerine dinleme, konuşma, okuma, yazma becerilerini kazanabilmeleri için mutlaka uygulama şansı vermeleri gerekir. Öğrenciler ilk denemelerinde istenilen başarıya ulaşamayabilirler. Fakat yeni tekrarlarla başarı artacaktır. Becerilerin ne kadar çok ve sık tekrar edilirse o kadar iyi etkili şekilde kullanıldığını unutmamak gerekir.

Türkçe derslerinde öğrencilere bilginin yanında kazandırılmak istenen beceriler; Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, iletişim kurma, bilgi teknolojilerini kullanma, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, araştırma ve sorgulama, karşılaşılan problemleri çözme ve girişken olmadır. Türkçe derslerinde yer alan dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel okuma ve sunu alanlarında yapılan etkinlikler bu becerilerin öğrencilere kazandırılmasına hizmet etmektedir (Güneş,2007: 64-66).

Sadece bilgi aktarımına dayalı olan bir eğitim sisteminde sadece bilgi ile dolu zihinler elde edilir. Hâlbuki önemli olan bu bilgileri yeri geldiğinde kullanan, karşılaştığı problemlere göre bilgilerini uyarlayabilen, var olan bilgilerin üzerine yeni

bilgiler inşa etme becerisine sahip bireylerin yetişmesidir. Öğrencileri sadece bilgileri ezberletme yerine kendilerini çok yönlü düşünebilecek şekilde geliştirmelerine olanak sağlamak gerekir. Bu da kendiliğinden gelen bir akademik başarıya olanak sağlayacaktır.

Türkçe derslerinde öğrencilere verilmek istenen sadece bilgi değildir. Bilginin yanında bazı becerilerin kazandırılması da hedeflenir. Hızlı ve anlamlı bir okuma, duyuların, düşüncelerin, yaşanılanların yazılı ve sözlü olarak anlatılması, görgü kurallarına uyarak farklı fikirlerdeki bireylerle tartışmak, kitapları severek onlardan gerektiği şekilde faydalanmak Türkçe dersinde öğrencilere kazandırılmak istenen, tüm hayatı boyunca kullanacakları, hayatlarını etkileyecek olan becerilerdir (Öz, 2001:2).

Dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin her biri ayrı ayrı önem arz eden becerilerdir. Birinin eksikliği diğer becerileri de olumsuz etkileyecektir. Örneğin dinleme becerisine sahip olmayan bir bireyin etkili konuşması beklenemez. İyi bir okuyucu olmadan kendini yazıyla ifade etmek mümkün değildir. Bu sebepler becerilerin kazandırılmasında dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerileri eşit tutulmalı ve hepsinin gelişimi için özel çaba harcanmalıdır. Dil eğitiminde başarılı olduğunun göstergesi dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin hepsinin etkili bir şekilde kullanılmasıyla olur.

Dilin anlama ve anlatma olmak üzere iki temel birimi vardır. Anlama, okuma ve dinleme becerilerinden; anlatma da konuşma ve yazma becerilerinden oluşur. Çocuklarda dil gelişiminin olması için sadece bir becerinin üzerinde durulmamalı, bu dört beceri ile ilgili eğitim eşit olarak verilmelidir (Ünalın, 2001: 2)

Dil eğitiminin verilmesi, eğitim süreci boyunca büyük önem taşımaktadır. Dil öğretiminde asıl amaç, öğrencilerde okuduğunu anlama ve anlatma becerisi kazandırmaktır. Bu amaca ulaşılması için de dört temel beceri olan dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinden faydalanılmaktadır (Oral, 2008).

Dilin etkili kullanılması daha çok anlama ve anlatma becerileriyle doğru orantılıdır. Sağlıklı bir işitme duyusuna sahip bireylerde dinleme, konuşma ve anlama becerisinin görülmesi gerekir. Fakat bu beceriler için sadece duymanın sağlıklı bir şekilde olması yeterli değildir. Bunun yanında iyi bir dinleyici ve etkili konuşmacı olmanın gerekliliği bilincini taşımak da lazımdır. Konuşulanları doğru anlayan ve

kendini rahat bir şekilde anlatan, duygu ve düşüncelerini tam olarak ifade edebilen bireyler olmak için dili her yönden etkili bir şekilde kullanmak gerekir.

İşitme ve konuşma için gerekli sağlığa sahip olan insanın, duyabilmesi ve konuşabilmesi için sosyal bir yaşam alanına sahip olması kâfidir. Fakat iletişimde kanal vazifesi gören dilin etkili olabilmesi için anlama ve anlatma becerilerinin gelişmiş olması gerekir (Gücüyeter, 2009: 162).

Dil ile ilgili becerilerin gelişmesi sadece dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerileri için gerekli değildir. Bunların yanında bireyin hayatının her alanında kullanması gerektiği bazı zihinsel becerilere sahip olması için de şarttır. Toplumsal ilişkilerinde çok yönlü düşünebilen, olaylara tek taraflı değil çok yönlü bakabilen, yeri geldiğinde yanlış düşündüğünü fark edip doğruya yönelen, yeni yaşam şartlarını kendine göre uyarlayabilen bireylerin yetişebilmesi için dil gelişimi önemlidir.

Öğrencilerin zihinsel gelişme göstermeleri, buldukları çevrede iletişim kurabilmeleri, kendilerini ifade edebilme, bilgi edinmeleri için dil oldukça önemlidir. Dilin ve zihinsel becerilerin gelişmesi, öğrencilerin olayları sorgulamalarını, farklı bakış açıları geliştirmelerini, karar vermeyi, sosyal ilişkilerini arttırmayı ve daha modern düşünmelerini sağlayacaktır. Bu yüzden zihinsel becerilerin ve dilin gelişimine küçük yaşlardan itibaren önem verilmelidir. Öğrenme süreci boyunca birbirlerini etkileyen ve tamamlayan dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel okuma ve sunu becerileri beraber ele alınmalıdır. Türkçe öğretimi de bu altı temel beceriyi birlikte ele almaktadır (MEB, 2009:9).

2004 yılına kadar Türkçe dersleri için Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu'nun 22.09.1981 tarih ve 172 sayılı kararıyla kabul edilen müfredat programı kabul edilmiş, 2098 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayınlanan programa göre yürütülmekteydi. 2004 yılında 1. ve 5.sınıfların, 2005 yılında ise 6. ve 8.sınıfların programlarında değişiklikler olmuştur. Önceki programda tüm sınıflar için okuma, yazma, dinleme ve konuşma olmak üzere dört temel beceri alanı kabul edilirken, yeni programla bu becerilere görsel okuma ve görsek sunu ögesi de eklenmiştir. Dilbilgisi öğrenme alanlarından çıkarılmıştır. 6. ve 8.sınıflarda ise önceki programdaki temel beceriler korunmuştur (Korkmaz, 2008:278).

Dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel sunu ve okuma ile ilgili becerileri ile ilgili gerekli açıklamalar aşağıda yapılmıştır.

2.3.3.1. Dinleme

Gelişmiş ülkelerdeki eğitimler de dâhil olmak üzere, dinleme eğitim sürecinde en az kullanılan beceridir. Her ne kadar bunun sebebi dinleme becerisinin insanlarda doğuştan gelen bir yeti olarak görülse de, son yıllarda yapılan araştırmalarda insanların günlük yaşantılarında en çok dinleme eksikliğinden dolayı sıkıntı yaşadıklarını gözler önüne sermiştir. İşitme doğal sürecin sonucuyken, dinleme öğrenilen bir beceridir. İşitme ve dinleme arasındaki fark kavranırsa dinlemenin önemi ortaya çıkacaktır (Ünalın, 2001:71). İşitme ile dinleme arasındaki ayrımın farkına varmak iyi bir dinleyici olmak için gerekli olan özellikleri de bilinçli bir şekilde yerine getirmeyi sağlayacaktır. Duyma ile ilgi sağlık problem olmayan herkes işitir fakat herkes her işittiğın anlamlandırarak dinleme becerisini aynı şekilde gösteremez. Bir öğretmenin anlattıklarını tüm öğrenciler işitir. Fakat söylediklerinin anlaşılması sadece dinlenmesi ile alakalıdır. Bu yüzden ilk olarak bireylerde dinleme bilincinin oluşturulması gerekir.

Günümüzde daha anne karnındayken bebeklerle konuşulmanın, müzik dinletmenin gerekliliğinden bahsedilmektedir. Anne karnında dışarıdan gelen seslerin bebekler tarafından duyulabilmesi aslında işitmenin tüm duylardan önce başladığını gösterir. Yine doğan bir bebeğın en çok kullandığı duyusu işitme üzerinedir. Zamanla bu işitmelerde ayırt etmeler başlayacak ve sesler anlam kazanarak bu yeti dinlemeye dönüşecektir.

Tıbbi araştırmalar hayatın her alanında sıklıkla kullanılan dinleme becerisinin daha anne karnında iken başladığını, bazı seslerin anne karnındayken işitildiğini söylemektedir. Çocuklar ilerleyen yıllar içinde de çevresinde olup biten şeyleri kulağıyla algılar. Gelişimine göre sesleri zamanla ayırt etmeye başlar. Fakat şu bilinmelidir ki doğuştan gelen bu algılama dinleme değil işitmedir. Dinleme de kulağa gelen seslerin seçilerek algılanması ve değerlendirilmesi vardır. Yani işitme istem dışı, dinleme istemlidir (Yıldız ve diğerleri, 2006:179).

İşitme bilinçsizce yapılırken, dinleme dikkat gerektiren ve bilinçli olarak yapılan bir beceridir. Dikkatli bir şekilde bir şeyi dinlerken, çevreden gelen diğer sesleri fark etmemek dinlemenin bilinçli yapıldığının göstergesidir. İyi bir dinleme iyi bir

konuşmanın da temelini oluşturur. Dinleme becerisi etkili bir şekilde kullanılırken, zihin nasıl konuşması gerektiği ile ilgili de gerekli düzenlemeleri yapar. Bu yüzden öğretmenlerin öğrencilerine önce dinleme becerisini kazanmalarında yol göstermeleri sonra da konuşma becerilerini geliştirmeleri adına imkân sağlamaları gerekir. Öğrencilerin aktif olarak rol aldığı etkinlikler becerilerin doğru olarak kazanılmasında önemlidir. Bir becerinin gelişmesi bir başka becerinin temele alınmasını gerektirir. İlk olarak konuşan arkadaşını dinleyen öğrenciler, konuşmaları takip ederken neler konuşacağını, nasıl konuşacağını da öğrenecektir.

Dinleme farkına varılmaksızın kazanılan bir beceridir. Bebekler kendine söylenenler dışında genelde bilinçli bir şekilde dinleme yapmazken bazen farklı sesleri dinler. Çocukluk döneminde ise çocuklar bir şeyi dikkatle dinliyorsa çevreden gelen farklı sesleri duymaz. Dinleme anında kendi söylemek istedikleri için de sabırsızlanır. Büyüme sürecinde kendi yaşantıları yoluyla kazandıkları deneyimlerle dinledikleri arasında ilişki kurmaya ve konu ile ilgili konuşmaya başlar. Dinleme becerisi ile gelen algılamadaki gelişme on beş-on altı yaşına kadar sürer (Özbay, 2009:70). Bu yüzden eğitim sürecinin ilk yıllarında öğrencilerin dinleme alışkanlığını kazanması için öğretmenlerin özellikle çaba göstermeleri gerekir. Türkçe programında çocuklarda dili öğrenmenin dinleme becerisi ile başladığı, ayrıca diğer becerilere de temel oluşturduğu yazmaktadır. Dinleme becerisi ile öğrencilerin iletişim kurması, öğrenmesi ve zihinsel yapılarının gelişmesi sağlanır. Öğrenciler dinleme becerisini kazandıklarında bunu hayatları boyunca kullanırlar. Bu sebeple öğrencilere erken yaşlarda dinleme becerisi kazandırılmalı, dinleme ile ilgili yapılan etkinlikler öğrenci merkezli olacak şekilde düzenlenmeli, öğretmenler rehber olmalıdır (MEB, 2009:14).

Dinleme sadece duymanın olduğu bir beceri değildir. Dinleme aynı zamanda zihinsel dikkati de bünyesinde barındırır. İşitme yoluyla kulağa gelen sesler algılandıktan sonra dikkatle önceden sahip olunan bilgilerle eşleştirilir ve anlamlandırılır. Dikkatin tam olarak olmadığı bir dinleme sadece işitmekten ibaret kalır, söylenilmek istenen anlaşılmaz.

Dinleme, sesli bir ifadenin bellek tarafından algılanıp, zihinde anlamlandırılıp tepki haline getirilmesidir. Dinleme süreci, karmaşık bir zihinsel etkinlik sonucu önceden var olan bilgilerle anlamayı sağlamaktadır (Demir, 2010: 205).

İyi bir dinleme doğru bir anlamının temelini oluşturur. Bireyler arası ilişkilerde dinlemenin bir nezaket kuralı olduğu, karşımızdakinin ne demek istediğini anlamak için iyi bir dinleyici olmanın gerekliliği öğrencilere kavratılmalıdır. Özellikle konuşanın sözünün kesilmeden dinlenilmesi gerektiği anlatılmalıdır (Cemiloğlu, 2004:274). Dinleme sabır gerektiren bir beceridir. Karşımızda konuşan kişiyi sözünü kesmeden, kendi ön yargılarımızdan uzak, onu anlamaya çalışarak dinlemek tüm bireylerde bulunması gereken özelliklerden biridir. Bu becerinin öğrencilere kazandırılabilmesinde en önemli görev öğretmene düşmektedir. Öğrencinin söylediği ne olursa olsun; ister konu ile alakasız, ister gereksiz kelimelerle dolu bir konuşma olsun, yine de duygularını anlamak, ona değer verdiğini göstermek üzere ciddiyetle sonuna kadar öğretmeni tarafından dinlenmelidir. İlk önce öğretmen öğrencilerini dinleyerek örnek olmalı, daha sonra bu becerinin kazanımı için gerekli etkinlikleri yapmalıdır.

Dinleme ile konuşma arasında doğrudan bir bağ vardır. Konuşma becerisi içinde dinlemeyi de barındırır. Konuşma birden çok kişi arasında olur ve taraflardan biri konuşurken diğeri dinler. Dinlemeden bir konuşma olamayacağı gibi, güzel konuşma becerisi için de dinleme becerisinin kazanılmış olması gerekir. Doğuştan işitme sıkıntısı olan insanların konuşmalarının işitme sıkıntısı ortadan kalktıktan sonra düzeldiği görülmektedir. Yapılan araştırmalar dinleme ile beraber sosyalleşmenin de geliştiğini ortaya koymaktadır (Yılmaz, 2007:48). İyi bir dinleme becerisine sahip bireylerin etkili bir konuşmacı olduklarını görmek mümkündür.

Eğitim kurumlarında iyi bir dinleme başarısının olmazsa olmazlarındadır. Her ne kadar öğrencilerin bilgiyi kendilerinin oluşturmasının kalıcılığı çok daha fazla olsa da, öğrencilerin bu bilgilere ulaşırken öğretmenlerin rehberliğini dikkatli bir şekilde takip ederek yönergelerini dinlemesi de zorunludur. Kendisine söylenenleri doğru bir şekilde anlayan bir öğrenci ne yapması gerektiğine daha iyi karar verebilecek ve ulaşmak istediği sonuca daha sağlam adımlarla ilerleyecektir. Bu sebeple dinlemenin sıradan bir davranış olarak görülmemesi, bu konuda eksiği olan öğrencilerde bu becerinin geliştirilmesi lazımdır. Sınıf içi sıkıntıların en çok dinleme problem olan öğrenciler tarafından çıkarıldığı bilinen bir gerçektir. Dinleme becerisinin geliştirilmesi sınıftaki birçok sorunun ortadan kaldırabileceği gibi birçok toplumsal problemin de çözülmesini sağlayacaktır.

Eğitim s¼reci boyunca en fazla kullandığımız becerilerden birisi de dinlemedir. Yapılan birçok araştırma okulda öğrencilerin vaktinin büyük bir kısmını dinleyerek geçirdiklerini göstermektedir. O zaman öğrencilerin aktif derse katılımında aktif dinlemenin de yerinin büyük olduğu söylenebilir. Öğrenci merkezli işlenen bir derste öğrenciler bizzat kendileri yaparak bazı bilgileri öğrenirken; bazı bilgileri de aktif olarak dinleyerek öğrenirler. Dinleme anında eski bilgileriyle yeni öğrendikleri iletiler harmanlanır, zihinsel çıkarımlarda bulunulur ve anlamlandırma gerçekleşir. Dinleme aslında karmaşık bir zihinsel süreç olup birçok zihinsel beceriyi içsel olarak kullanmayı gerektirir. Bu yüzden eğitim kurumlarında öğrencilerin sağlam temeller üzerine kurmaları gereken ilk beceri dinlemedir.

Dinleme eğitimin temelini oluşturur. Dinleme, kendiliğinden oluşan, herhangi bir eğitim gerektirmeyen bir beceri gibi algılsa da, dinleme ile başlayan eğitimsel süreç, kişinin bütün eğitim hayatını, sosyal ilişkilerini etkileyebilecek bir boyuttadır. Konu ile ilgili araştırmalar, insanların ilişkilerinin %42 oranında karşıdaki kişileri dinlediklerini, öğrencilerin okul ortamında 2,5-3 saat dinleme halinde olduklarını, dinleme ile akademik başarı arasında ciddi bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır (Göğüş, 1978: 227). Özellikle öğrencilerin uzun süre dinleme becerilerini kullanmalarının gerekliliğine bakıldığında derslerde ciddi bir dinleme eğitiminin yapılmasının zorunlu olduğu söylenebilir.

Öğretmenlerin öğrencilerine iyi bir dinleme ve dinlememe arasındaki farkı göstermeleri, öğrencilerin dinlemenin gerekliliğini algılamalarında etkili olacaktır. Derslerde dinlemediklerinde kaçırdıkları noktaların altı çizilerek, dinledikleriyle öğrendikleri bilgiler ön plana çıkarılarak dinleme becerisi ile ilgili farkındalık oluşturulabilir. Özellikle küçük yaş öğrenciler, dinleme konusunda ailede yeterli eğitimi almamış olabilir. Bu becerinin her şeyden önce bir görgü kuralı olduğu, dinleme ile bilginin yanında farklı birçok zihinsel beceriye de sahip olacakları öğrencilere anlatılmalı ve onları konuşurken dinleyerek model olunmalıdır.

Dinleme, sadece iletişim kurmada değil öğrenmede, anlamada ve zihinsel becerilerin gelişiminde de aktif bir role sahiptir. Çocuklar dinleyerek öğrendiklerini fark ederlerse, dinlemeyi bir öğrenme aracı olarak kullanacak ve böylece hem zihinsel gelişimine katkı sağlayacak hem de sosyal yönünü geliştirecektir. Bu yüzden küçük yaşlardan itibaren dinleme alışkanlığı bireylere kazandırılmalıdır. Bunun için öğrenci

merkezli etkinliklere yer verilmeli, öğrencilerin dinlediklerini zihinlerinde canlandırmaları, sınıflama yapmaları, sorgulamaları, olaylar arası ilişki kurmaları, çıkarımlarda bulunmaları, tahmin etmeleri, özet çıkarmaları, değerlendirme yapmaları ve arkadaşlarıyla bunları paylaşmaları için gerekli ortam sağlanmalıdır. Bu etkinliklere çocuklar üç yaşındayken başlamak gerekir (Güneş, 2007:74).

Beceriler kullanılmaya devam edildiklerinde gelişerek varlıklarını devam ettirirken, kullanılmadıklarında ise işlevini kaybedebilir. Özellikle okula yeni başlayan çocukların, eğer ailelerinde dinleme eğitimi almamış, konuşan kişiyi nasıl dinlemesi gerektiği konusunda yönlendirilmemiş ise okulun başlarında bazı sıkıntılarla karşılaşması muhtemeldir. Birçok öğrencinin bir arada eğitim gördüğü bir sınıfta dinleme yetisine sahip olamayan öğrencilerin, öğretmenini dinlemediği için öğrenmede ve arkadaşlarını dinlemediği için uyum sağlamada zorlanmaları kaçınılmazdır.

Bireylerin birbirlerini anlayabilmeleri ve iyi bir iletişim kurabilmeleri için sağlıklı bir dinlemenin olması gerekir. Dinleme de her beceri gibi yaparak ve yaşayarak gelişir, kullanılmadığında körelir. Eğitim sürecini başarılı bir şekilde geçmesi için dinlemenin de etkin olarak sürece katılması, kullanılması gerekmektedir. Dinleme diğer becerilerde olduğu gibi rastlantılara bırakılmamalıdır. Öğrencilerin iyi birer dinleyici olmaları için bilinçle çaba harcayarak, yeni beceriler geliştirmelerini sağlamak için dinleme etkinliklerine sıkça yer verilmelidir (Korkmaz, 2008:161). Dinleme becerisi kazanmış olan öğrenciler arasında anlaşmazlık azalacak ve sınıf içinde yaşanan birçok problem kendiliğinden ortadan kalkmış olacaktır. Konuşanı dinleyen öğrenciler, karşı tarafın duygularının, yapılan davranışın nedeninin ne olduğunu anlayacak ve empati duygusunu geliştirerek olaya daha çözümcül yaklaşacaktır.

Öğretmenlerin derslerde en çok kullandığı yaklaşımlardan biri de sunuş yoluyla öğrenmedir. Bu yaklaşımda öğretmen bilgiyi daha çok sözel ifadelerle vermeye çalışırken, öğrenciye düşen iyi bir dinleyici olmaktır. Bazı bilgiler sunuş yoluyla anlatıma daha uygundur. Öğretmen öğrencilere konuyu sözel olarak ifade ederken öğrencinin iyi öğrenebilmesi için yapması gereken tek şey iyi dinlemektir. İyi dinlemekten kasıt sadece duymak değil, aynı zamanda dinlediği bilgileri zihninde tartmak, eski bilgileriyle karşılaştırma, yorumlama, eski ve yeni bilgileri harmanlayarak

yeni bir bilgi edinmektir. Aslında dinleme sanıldığı kadar kolay bir beceri değildir. Söylenenleri anlamlandırmayı gerektiren karmaşık bir zihinsel süreci de içerir.

Çocuklar ilköğretim süresince öğrendikleri bilgilerin çoğunu dinleme yoluyla öğrenir. Birebir ilişkilerde dinleme becerisi her zaman gereklidir. Bu yüzden öğretmenler öğrencilerine okuma yazma eğitimi verdikleri kadar dinleme eğitimi de vermelidir. Öğrenciler ilk olarak dinlemenin bir görgü kuralı olduğunu bilmeli, kendilerine anlatılanları, okunanları anlamak ve öğrenmek için dinlemelidir (Öz, 2001:223).

Dinleyici, kulağına gelen sesleri algılamakla uyarıcı ses ile konuşan kişinin sunduğu görselin aynı anda farkına varır. Sonra kendisinde istek uyandıran sesi duymak için dikkatini yoğunlaştırır. Son olarak da dinleyici sesin neye ait olduğu ve ne anlatmak istediğine karar vererek sesi anlamlandırır (Akyol, 2011:3). Bu yüzden öğrencilerin etkili bir dinleme gerçekleştirebilmesi için öğretmenlerin ses tonlarına, vurgularına ve içeriklerine özen göstermeleri önemlidir. Yeri geldiğinde sesini yükselten, fısıltıyla veya farklı bir ses tonuyla konuşan bir öğretmen dersi takip etmeyen öğrencileri bile derse çekecektir. Öğrenciler, dikkatlerini çeken seslere ilgiyle yaklaşır ve ne olduğunu anlamak için daha dikkatli ve istekli olur. Bu dikkat ve istek onu dersi takip etmeye ve yapması gereken etkinlikleri zevkle yapmaya yönlendirecektir. İstekle işlenen bir ders ise öğrenmenin gerçekleşmesini sağlayacaktır.

2.3.3.2. Konuşma

Konuşma, kişinin gözlemlerini, duygu ve düşüncelerini, bildiklerini dil aracılığı ile anlatmasıdır. Konuşma, sosyal ortamın olduğu her yerde kullanılan temel becerilerden biridir. Konuşmayla zihnimizde başlayan düşüncelerin sözle ifade edilerek sonlanması süreci izlenir.

Konuşmalarda her ne kadar duygular yoğun olarak hissedilse de düşüncelerin ve bilgilerin dinleyenlere tam olarak aktarılabilmesi için düzgün sözcüklerin seçilmesine, uyulması gereken bazı kurallara ve uygun tonlamaya ihtiyaç vardır. Kelimelerin anlatılan konuda kullanıldığı yeri etkili ve tam olarak doldurması, cümleler oluşturulurken mantığa ve dilbilgisi kurallarına uyması, anlatılanlara duygu katmak için uygun ses tonunun ayarlanması etkili bir konuşmanın temel taşlarıdır.

Konuşma ile iletişim beş unsurdan oluşmaktadır. Bunlar; konuşmayı başlatan kaynak, seslerle, kelimelerle, işaretlerle söylenmek istenen mesaj, dil, beden gibi araç ve yöntemlerden oluşan kanal, dinleyici kitlesini kapsayan alıcı dinleyenlerin mesajı olan dönüttür. Bunlara ses tonu, jest ve mimikler, zamanlama, konuşmanın içeriği de eklenebilir. Tüm bu unsurların bir araya gelmesi iletişimi sağlamaktadır (Yıldız ve diğerleri, 2006:154).

Konuşma sadece sözcüklerin arka arkaya söylenmesi ile oluşan cümleler bütünü değildir. Bireylerin fikirlerini, isteklerini, bilgilerini aktardığı konuşmalarda birçok zihinsel işlem yaptığı görülmektedir. Konuşacağı konu ile ilgili bağlantılar kurma, onları belirli bir sırada söyleme, söyledikleri arasında mantıklı bir bağ kurma, farklı fikirler ile karşılaştırmalar yapma ve bir sonuca ulaşma karmaşık bir sürecin ürünüdür. Tüm bunların yanında konuşmacı ifadelerini beden dili ile de desteklemelidir. Böylece aktarılmak istenen duygu ve düşünceler etkili bir şekilde anlatılabilir.

Konuşma ile zihindeki duygular, düşünceler ve bilgiler sözel olarak ifade edilir. Konuşma sürecinde ön bilgiler gözden geçirilir, düzenlenerek aktarılır. Zihindeki yapılandırılan bilgiler, fikirler önce gözden geçirilir. Daha sonra yapılacak olan konuşmanın sınırları belirlenir. Belirlenen fikirler sıralama, sınıflama, ilişki kurma, eleştirme, özetleme, sorgulama, analiz, sentez yapma, değerlendirme yapılarak düzenlenir. En son olarak da konuşma becerisi kullanılarak aktarma işlemi gerçekleştirilir. Aktarma yapılırken beden dili de kullanılarak etkili hale getirilir. Konuşma becerisinin gelişmesi için ön bilgilerin gözden geçirilmesine, düzenlenmesine ve aktarılmasına ilişkin etkinliklere yoğunluk verilmelidir (MEB, 2009:15).

Bilinçli konuşan bireyler için, konuşma sıradan bir beceri değil, aksine birçok yetiyi kullanmayı gerektiren kapsamlı bir beceridir. Konuşurken uygun kelimelerin seçimi kadar kullanılan ses tonunun anlatılmak istenenlere uygunluğu, hareketlerin konuşulanları desteklemesi, konuşmaya duygu katarak etkili bir konuşmayı sağlayacaktır.

İnsanların davranışlarının yanında konuşmalarının da toplumsal statülerini belirlemede önemli bir rolü vardır. Hayatın her alanında güzel, doğru ve etkili konuşmanın öneminin büyük olduğunu söylemiştir. Konuşmada sadece fikirler, dilekler değil, duygularda aktarılır. Konuşmacı sözcüklerle düşüncelerini ifade ederken, ses

tonuyla ve beden diliyle de dinleyicilere hislerini yansıtır. Bu sebeple konuşma, okuma ve yazma becerilerine göre daha etkili bir iletişim aracıdır (Ünalın, 2001:115).

Konuşma, düşünülerek yapıldığında bir anlam ihtiva eder. Uzun uzun yapılan konuşmalar eğer içleri dolu değilse anlamsızdır. Düşüncelerin mantık çerçevesinde, düşünülerek ve birbiriyle bağlantılı, birbiriyle çelişmeyen ifadelerle bezemesi konuşmayı dinlenebilir hale getirir. Öğrencilere eğitim sürecinde verilebilecek en önemli kazanımlardan bir tanesi de kendilerini doğru ve uygun bir şekilde anlatabilmeleridir. Konuşmada kullanılan ifadeler insanın zihninden geçenlerin aktarılmasını sağladığı gibi, yanlış ifadeler kişinin kendini istediği gibi anlatamamasına, yanlış anlaşılmasına neden olabilir. Bu sebeple iyi bir konuşmanın gereklilikleri ile ilgili etkinliklere derslerde sıkça yer verilerek öğrencilerin konuşma becerisinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi sağlanmalıdır.

Düşünme ve konuşma canlılar arasında sadece insanların sahip olduğu iki özelliktir. Çünkü düşünmek, düşündükten sonra zihinde beliren düşünceleri sese dönüştürebilmek insana özgüdür. Bu yüzden geçmişten günümüze kadar etkili konuşma bir sanat sayılmıştır. Eğitimin, özellikle de Türkçe eğitimini önemli bir parçası olan konuşma, insan hayatının hemen her anında vardır. Bireylerin hayatlarının akışını belirleme gücüne sahip olan konuşma yetisi öğrencilerde bilinçli ve planlı bir şekilde, tüm derslerde ele alınarak etkin hale getirilmelidir (Korkmaz, 2008:191)

Bir konuşmanın dinlenilir olabilmesi için uygun bir üslup içermesi gerekir. Aksi takdirde cümleler doğru olsa da anlaşılabilirler çok farklı olabilir. Konuşmanın temel amacı iletişim kurmaktır ve bu da ancak karşılıklı etkileşimle mümkündür. Konuşmacıyı dinleyen kişinin, dinlediklerinden rahatsız olması iletişimi engeller. Ne anlatmak istenilen ne de dinlenen olması gerektiği gibi olur. Bu sebeple konuşmayı yapan kişinin dinleyenlere konuşmasıyla güven vermesi, farklı fikirlerini dahi karşısındaki bireyleri rencide etmeden anlatması başarılı bir konuşmanın özelliklerindedir.

Konuşma, dinlemeyi desteklemenin yanında kişiler arası iletişimi sağlayarak ilişkilerin sürdürülmesine aracılık eden bir beceridir. Bu sebeple beceriler arasındaki bağlantı anlatım için oldukça önem arz eder. İnsanlar doğru tarzda bir konuşma ile iletişimde, anlama ve anlatmada yetersizliğe ve tüm bunların sebep olacağı başarısızlığa engel olacaktır. Güzel ve etkili bir konuşma için önce doğru konuşmak şarttır (Nas,

2003). Doğru konuşmak için de kullanılan üslup ve konuşmanın içeriği büyük önem taşımaktadır. Sağlıklı ve etkili bir iletişim için konuşmanın konusuna uygun bir içerik seçilmeli ve doğru kelimelerle anlatılmak istenen ifadeler sunulmalıdır.

Konuşma becerisi sağlık problem olmayan herkeste görülen bir beceridir. Fakat kişiden kişiye farklılık arz eder. Çevremizdeki bazı insanları dinlerken konuşmanın süresi ne kadar olursa olsun zevk almamız, bazılarının ise bir an önce konuşmasını bitirmesi için sabırsızlanmamız bu farklılıktan kaynaklanmaktadır. İyi bir konuşma için ilk olarak belli bir bilgi birikimi olası gerekir. Daha sonra da bu bilgilerin konuyla ilişkili bir şekilde aktarılması lazımdır. Öğrencilere eğitim sürecinde kendilerini iyi ve doğru bir şekilde aktarmaları için gerekli eğitim verilirken, yeterli imkân da tanınarak konuşma becerilerini geliştirmeleri sağlanmalıdır.

Konuşma yeteneği, insanların doğuştan sahip oldukları bir beceridir. Konuşma her ne kadar doğuştan gelen bir yeti olsa da düzgün ifadelerle konuşma eğitim sürecinde kazanılır. Okullarda verilen eğitimde yer alan konuşma etkinliklerinin amacı öğrencilerin duygularını, düşüncelerini, gözlemlerinin, hayallerini ve isteklerini dil kurallarına uygun bir şekilde anlatabilme becerisi kazanmalarınıdır (Özbay, 2005: 121).

Eğitim sürecinde öğrencilerin kazanması gereken önemli becerilerden biri de sözel olarak kendini iyi ifade edilebilen bireyler olmasıdır. Ders esnasında yapılacak bazı etkinlikler öğrencilerin kendilerini anlatmalarında faydalı olacaktır. Özellikle öğrencilerin bizzat içerisinde yer aldığı, çaba gösterdiği etkinlikler kendilerini göstermelerinde, özgüvenlerini geliştirmelerinde ve ifade güçlerini kullanmalarında çok önemlidir. Bu etkinlikler sayesinde öğrenciler heyecanlarını yavaş yavaş atacak ve bu heyecanın sebep olduğu ifade eksikliklerinden yavaş yavaş kurtularak konuşma becerisini en iyi şekilde kazanmış olacaktır.

Öğrencilerde konuşma becerisini geliştirmek için hikâye anlatma, tiyatro, drama gibi etkinliklere yer verilebilir. Böylece çocuklar zihinlerinde oluşturdukları fikirleri uygun şekilde aktarabilmek için uygun kelimeleri seçmeye, olayları sıralamaya, sesini anlattıklarının uygun ayarlamaya, anlatımında görsel öğeler kullanmaya, hayallerini kullanarak hikâyeler oluşturmaya, tahminlerde ve çıkarımlarda bulunmaya çalışarak zihinsel becerilerini etkin olarak kullanmayı öğrenecektir (Akyol, 2011:24).

Konuşma becerisinin öğrencilere kazandırılmasındaki amaç dilin doğru ve akıcı bir şekilde kullanılmasını sağlamaktır. Planlayarak, kelimeleri seçerek ve akıcı bir şekilde konuşmanın temelinde dinleme becerisi, telaffuz, vurgu ve tonlamalar yer almaktadır. Bu sebeple öğrencilerin konuşma becerilerini geliştirme adına telaffuz ve vurgu çalışmaları yapılabilir (Yılmaz, 2007:87).

Öğrencilerin kendini konuşarak ifade etmesi, sorulan sorulara uygun cevapları verebilmesi Türkçe dersinin amaçları içerisinde olsa da, aslında tüm derslerde kullanılan ve geliştirilebilen bir beceridir. Bu yüzden tüm öğretmenlerin öğrencilere kendilerini anlatmaları için fırsat vermeleri, gerektiği yerde uygun yönlendirmelerle öğrencilerin konuşmalarını geliştirmelerini sağlamaları gerekir.

Sözlü anlatım hem hayatta önem arz ettiği için hem de Türkçe dersinin temelini oluşturduğu için önemlidir. Konuşma bir anlaşma yolu, okuma, yazma, dilbilgisi gibi alanlarında çıkış kaynağıdır. Konuşma Türkçe dersinin yanında diğer derslerde de çokça kullanılan bir beceridir. Konuşmanın tüm derslerde kullanılması bu becerinin gelişimine zemin hazırlamaktadır (Öz, 2001:228). Kendini doğru ifade edebilen, ihtiyaçlarını isteklerini doğru bir şekilde söyleyebilen bireylerin yetişmesi için derslerde konuşma becerisine yönelik etkinliklere ağırlık verilmelidir.

2004 yılında değiştirilen ilköğretim programıyla yapılandırmacı yaklaşımla eğitim öğretim yapılmaya başlanmıştır. Yeni programda bireysel etkinliklerin yanında grup çalışmalarına da ağırlık verilmiştir. Grup çalışmaları ile öğrencilerde işbirliği yapma, iletişim kurma, düşüncelerini ifade etme, kelimeleri uygun şekilde kullanma, tartışabilme becerileri gelişirken, bu esnada sık sık kullanılan konuşma becerisi de gelişim göstermektedir.

Yapılandırmacı yaklaşımda konuşma öğrenciler arasında işbirlikçi çalışmayı sağlar. Konuşma ile öğrenme sürecinde bilgilerin, düşüncelerin hızla aktarımı söz konusudur. Birey karşı tarafı dinlerken bir yandan görüşlerini oluşturur, kullanacağı kelimeleri seçer, düşüncelerini ifade etmeyi, görüşlerini netleştirmeyi, kendine güvenmeyi, düşüncelerine farklı açılardan bakarak geliştirmeyi, problemler sunmayı, uygun bir şekilde tartışabilmeyi konuşma becerisi ile öğrenir. Öğrencilerin zihinsel gelişiminde etkili olan konuşma becerisinin sık sık kullanılması için öğretmenlerin

öğrencilerinin konuşma becerilerini inceleyerek kendilerini ifade etmelerini sağlamalıdır (Güneş 2007:99).

Öğrencilerin iyi birer konuşmacı olabilmeleri için önlerinde iyi bir modelin bulunması gerekir. Burada öğretmenlere büyük görev düşmektedir. Öğretmenler öğrencilerinin karşısında konuşurken güzel ve özenli konuşarak, sözlerini seçerek söyleyerek, kelimeleri telaffuzu doğru olarak öğrencilerine model olmalıdır (Cemiloğlu, 2004:278). Öğretmenlerin konuya uygun, doğru sözcüklerle yapılan, ses tonu, jest ve mimiklerle desteklenen bir konuşmanın ne kadar etkili olduğunu öğrencilerine göstermeleri iyi bir konuşmanın nasıl olacağını anlatmaktan çok daha etkili olacaktır.

2.3.3.3. Okuma

Zihinsel gelişime en büyük katkıyı sağlayan öğrenme alanlarından okuma, yazıların zihinsel kavramlara çevrilmesini ve anlamlandırılarak yapılandırılmasını kapsar (Yılmaz, 2007:64). Okumada gözün algıladığı şekillerin zihin tarafından anlamlandırılması söz konusudur.

Okuma anında gözlerin algıladığı şekillerin harf olarak anlamlandırılması, bu harflerin bir araya gelerek heceleri, hecelerin sözcükleri ve sözcüklerin cümleleri oluşturarak anlamlı bir bütünü oluşturması ile oluşan karmaşık zihinsel işlemler sonucu okuma oluşur. Ve zihin bu işlemi ne kadar çok tekrar ederse okuma o kadar akıcı hale gelir. Bu sebeple ilkokul birinci sınıfta bol bol okuma çalışmaları yapılmaktadır.

Okuma, gözün sıçrama hareketleri yaparak kelimelerin şekillendirilip anlamlandırılmasıyla olur. Gözün sıçrama hızı, okunan kelimeyle daha önceden karşılaşıp şekillendirilmesiyle alakalıdır. Bu yüzden çocuklara bol bol okuma olanağı sağlanmalı, okuduğu kelimeleri başka yazılarda da görerek kavraması sağlanmalıdır (Öz, 2001:193) Çok okuma yapan çocukların gözün sıçrama hızı giderek artacaktır. Bu da daha hızlı okumalarını sağlayacaktır. Özellikle yeni okumayı öğrenen çocukların okudukça ilerleme kaydetmelerinin nedeni gözün sıçrama hareketini arttırmasından kaynaklanmaktadır.

Algılama ile duyuvar tarafından merkezi sinir sistemine iletilen mesajlar tek tek anlamlandırılır. Okuma, görülen tüm iletinin algılanmasıdır. Bireyler, uyarıcılardan gelen iletleri seçer, belirli bir düzene sokar, bunları yorumlar ve anlamlandırır. Algılamada göz ile beyin arasında bir iletişim söz konusudur. Göz yazılı halde bulunan

uyarıcıyı arka arkaya ve ayrı ayrı hisseder. Fakat bunu bir paket biçiminde yapar. Hızlı okumada gözün bu becerisi kullanılır. Paket halindeki algılamayla bir anda birden fazla sözcük algılanarak okuma gerçekleşir (Günay, 2008:9).

Bilinen kelimelerden oluşan bir okuma metni öğrenciler için daha anlamlı olacaktır. Çünkü bilinmeyen kelimeler zihinde herhangi bir çağrışıma neden olmayacağından anlamlandırma gerçekleşmeyecektir. Bu yüzden öğrenci okuduğunu anlamayacaktır. Metinlerin öğrencilerin seviyelerine ve kelime hazinelerine uygun sözcüklerden oluşması ise metinle verilmek istenen kazanımın daha kolay anlaşılmasını sağlayacaktır.

İyi bir okumada göz, zihin ve ses organları birlikte çalışır. İlk olarak kelimeler zihinde tanınır. Bu tanıma esnasında zihin var olan kelimeleri bilinçaltından çıkarır. Kelimeyle daha önce hiç karşılaşılmamış ve bilinen kelimelerle çağrışım oluşturmamışsa zihin orada takılıp kalır. Bu sebeple öğrencilere okuma etkinliklerine başlanırken bildikleri kelimelerden başlamak en doğrusudur (Ünalın, 2001:86).

Okuma anında göz tarafından algılanan ve zihin tarafından anlamlandırılan sözcükler, zihinde belirli aşamalardan geçecektir. Sözcük önce dikkatle algılanılacak, eski bilgilerle ilişkilendirilmeye, diğer sözcüklerle anlamlı bir bütüne dönüştürülmeye çalışılacak ve böylece istenilen anlaşılacak olacaktır. Okunan cümlenin anlamlandırılmasında okuyan kişinin sahip olduğu tecrübeler, yaşam şekli, düşünce tarzı, metne ait resmin okuyan tarafından yorumlanması gibi etmenler de etkili olmaktadır. Bu etmenler herkeste farklı farklı olabileceğinden dolayı okunan bir metinden bireylerin anladıkları da farklı olabilir.

Okuma; görme, algılama, seslendirme, anlama, beyinde yapılandırma gibi göz, ses ve beynin çeşitli işlevlerinden oluşan karmaşık bir süreçtir. Bu sürece çizgi, harf ve sembollerin algılanmasıyla başlanmaktadır. Algılama işleminin ardından dikkat yoğunlaştırılarak; kelime ve cümleler anlaşılakta, ilgi duyulan ve gerekli görülen bilgiler seçilmektedir. Seçilen bilgiler sıralama, sınıflama, sorgulama, ilişki kurma, eleştirme, analiz-sentez yapma, problem çözme ve değerlendirme gibi zihinsel işlemlerden geçirilmektedir. İşlenen bilgiler, ön bilgilerle birleştirilmekte ve metinde sunulan görsellerden de yararlanılarak yeniden anlamlandırılmaktadır. Anlamlandırmada öğrencinin ilgisi, güdülenmesi, okuma amacı, dil bilgisi ve okuma deneyimleri de etkili olmaktadır (Palavuzlar, 2009: 19).

Okumanın karmaşık bir süreç olduğunu ifade eder. Okuma, fizyolojik, zihinsel ve ruhsal açılardan karmaşık bir süreçtir. Okuma yapılırken ilk olarak yazı görünür, yazı biçimleri adlandırılır ve seslendirilir. Bu şekilde tanımayla, anlamayla ve seslendirmeyeyle bağlar kurularak okuma gerçekleşir (Kovacıoğlu, 2006:4).

Okuma ile ilgili birçok tanım yapılmıştır. Tanımların bir kısmı okumayı zihinsel algılama ve anlamlandırma olarak tanımlarken, bir kısmı ise yazıda verilmek istenen mesajı anlama olarak anlatmıştır. Bazı araştırmacılar okumanın sadece görülen harflerin algılanarak anlamlandırmasının yanında, okunanların zihin tarafından anlanarak yorumlanabilmesi olarak da ifade etmiştir. Grabe ve Stoller (2002) okumayı, okunan bir metni anlama ve metinde verilen bilgileri yorumlayabilme şeklinde tanımlamış, okumanın amaçlarını yedi başlıkla ayırtmıştır (Akt. Epçaan, 2009:208):

- Temel bilgileri inceleme adına yapılan okuma
- Yazılı metinleri gözden geçirme amacı ile yüzeysel okuma
- Elde edilen bilgilerin bütünleşmesi ve birbirini tamamlaması için okuma
- Okunulan metinden bilgi edinmek için okuma
- Yazma ihtiyacını karşılamak için okuma
- Okunan metni değerlendirmek ve gerekli eleştirileri yapmak için okuma
- Genel anlamda anlamayı sağlamak için okuma.

İnsanların içinde büyüdüğü aile ortamı, kültürlendiği çevre hayata olan bakış açısını, olayları algılama şeklini etkileyecektir. Çünkü karşılaşılan durumların zihinde algılanıp anlamlandırılması için var olan bilgilerle ilişkilendirilmesi gerekir. Bu var olan bilgilerde yaşantı yoluyla oluşur. Aynı olaya farklı yorumlar getiren bireylerin yorum farklılıklarının temel nedeni farklı yaşantılara sahip olmalarıdır. Okumayı seven bir aileden gelen çocukların, birçok davranışı model alarak öğrendiği düşünüldüğünde küçük yaşta eline kitap alması, kitaplara ilgi göstermesi ve ileri yaşlarda okumayı sevmesi beklenen bir durumdur.

Aynı metni okuyan farklı bireylerin metni farklı şekilde anlaması mümkündür. Kişilerin daha önceden yaşadıkları olaylar, edindikleri bilgiler, içinde buldukları

kültür, konuya olan yakınlığı, ifadelerindeki ve sözcüklerindeki kişisel yorumları anlamalarını direkt etkiler. Okumanın bireysel olması da bu etkenlerin kişiden kişiye farklılık göstermesinden kaynaklanmaktadır (Carter ve diğerlerine, 2002: 136).

Yapılandırmacı yaklaşımın öğrenci merkezli olması, öğrencinin derse aktif katılımını, öğrencilerin bilgiye kendi çabalarıyla ulaşarak anlamlandırmalar yapmalarını gerekli kılar. Okuma becerisi öğrencinin bizzat kendisinin oluşturduğu, organize ettiği bilgilerden oluşur. Okuma ile öğrenci birçok beceriyi bir arada kullanacak ve verilmek istenen iletiyi kendisi örgütleyerek bilgiyi oluşturacaktır.

Yapılandırmacı yaklaşım okumanın amacını anlamak olarak belirlemiştir. Okumada yazıların şifresini çözümlenerek anlam verme dışında, okuduğu metindeki bilgileri ön bilgileriyle ilişkilendirerek zihninde yapılandırılır. Okumak anlamayla sınırlı kalmayıp, metindeki bilgiler, öğrencinin var olan bilgileri, sosyal durumları, çevreleri de sürece dâhil olmaktadır. Bu sebeple okuyucular sadece metinde verilen iletiyi anlamamakta, farklı değişkenlerin etkisiyle farklı anlamlarda çıkarabilmektedir (Güneş, 2007:120).

Okumak sadece bilgili ve kültürlü bir birey olarak toplum önüne çıkmamızı sağlamaz. Aslında okumak bir yaşam tarzıdır. Hayatının merkezine okumayı alan bireyler için okumanın zamanı, yeri ve nedeni olmaz. Nasıl ki yemek yemek, su içmek, uyumak, eğlenmek ihtiyaç dâhilinde yapılan günlük aktivitelerse; okuma da aynen öyledir. Yani okumak insana enerji verir, okuma yapılmadığında eksikliği hissedilir. Kitap okumayı seven bireylerin boş vakitlerini neyle dolduracakları ile ilgili bir endişeleri yoktur. Çünkü kitap kimi zaman gitmek istediğin bir yere götürür okuyanı, kimi zaman eğlenceli bir oyunun içine alır. Okuma sayesinde birçok bilgiye sahip olurken, bazen farklı hayatlara girerek tecrübeler edinir, bazen bir sahil kenarında dinlenir. Bazı istek ve ihtiyaçlar zihnen kitaplar sayesinde yerine getirilmiş olur.

İnsanlar okuma yoluyla edindikleri bilgi ve fikirler sayesinde dünya görüşünü belirleyerek hem sosyal hayatta, hem de bireysel gelişimde kendini gösterir. Bu bireyler okumayı mecburiyetten değil kişiliğini geliştirme, farklı görüşleri anlamaya çalışma ve görüş açısını genişletme kısacası hayatını doğru yönlendirme adına yaparlar.

Okuma, toplumsal gelişimi sağladığı gibi kişisel gelişime de yardımcı olur, yaşantıları zenginleştirir. Okuma sayesinde bireyler hoşça vakit geçirmenin yanında

okuduklarının etkisiyle sorumluluklarının farkına vararak hayatına yön verebilir. Araştırmalar, okumanın bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılamada tatmin edici bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Örneğin, sevgi ihtiyacı olan bir insanın gerçek yaşamdan esinlenerek yazılmış bir kitabı okurken, bu ihtiyacını karşılaması söz konusu olabilir (Korkmaz, 2008:71).

Okumayı sadece kitap okuma olarak değil, hayatın bir parçası olarak görmek gerekir. Okunan metinde sadece kelimelere anlam verilmez. Bunun yanında cümlelerin derinliğiyle yeni bilgilere yelken açılarak olaylara farklı bakış açısı geliştirmeyi, eleştirel düşünebilmeyi, yeri geldiğinde empati kurmayı hatta eski düşüncelerindeki yanlışları görmeyi sağlar. Yani okuma beraberinde hayatı anlamayı, anlamlandırmayı, yorumlamayı da getirir.

Okuma becerisi bireylerin hayatı boyunca kullanacakları bir beceridir. Trafik işaretlerini okuma, günlük gazeteleri takip etme, televizyon programlarını anlama, hak ve sorumluluklarını bilme gibi yaşamsal olayların sağlıklı olabilmesi için okuma ve anlama becerisi gerekmektedir. Okuma becerisi gelişmiş olan öğrencilerin kişilik gelişimleri, çevreleriyle iletişimleri ve akademik başarıları da olumlu etkilenmektedir. Bu sebeple okuma etkinliği yaparken hayata yönelik olmasına dikkat edilmelidir (MEB, 2009:16).

Okuma ve okuduğunu anlama, bireylerin gelişimlerdeki ve eğitim- öğretim süreçlerindeki önemli unsurlardandır. Okumada zorlanan, okuduğunu anlama noktasında sıkıntı yaşayan öğrenciler eğitim hayatlarında başarılı olamaz. Fakat öğrenci için okuma ve okuduğunu anlamanın bir önemi yoksa yapılan çalışmaların etkili olması mümkün değildir. Yine bireyin okuma ve okuduğunu anlamanın önemini biliyor fakat başarılı olmak adına herhangi bir çaba harcamıyorsa, birey için yapılan çalışmalar etkili olmaz. Bu sebeple yapılması gereken ilk şey bireylere okumanın ve okuduğunu anlamanın önemi ve gerekliliğine dair bir değer yargısı oluşturmaktır. Eğer birey bu konuda bir değer oluşturursa kendi gelişimine katkı sağlamış olacaktır. Çünkü kişiler kendilerince önemli gördükleri ve değer verdikleri konularda sonuca ulaşmak için çaba gösterip, emek verirler. (Tahiroğlu, 2014: 796). Bu yüzden öğrencilere yönelik hazırlanan okuma metinlerinin seviyelerine uygun, yaş gurubunca önemli görülen değerleri içerecek ve dikkatlerini çekecek şekilde hazırlanması gerekir.

Okuma sürecinde duygular, düşünceler ve bilgiler zihinde kavramlara dönüştürülmekte, bu kavramlar anlamlandırılarak yeniden yapılandırılmaktadır. Bu da öğrencilerin zihinsel gelişimine büyük katkı sağlamaktadır (MEB, 2009:16). Okumanın öğrenmeye olan katkısı tüm derslerde geçerlidir. Okuma ve okuduğunu anlama becerisi öğrencilerin derslerde başarılı olmalarını da sağlayacaktır (Cemiloğlu, 2004:274).

Günümüzde okuma becerisi, eski yıllara nazaran farklı anlamlarla da karşımıza çıkmaktadır. Okumak, anlam vermektir. Anlam verilirken nelerden etkilendiği, nasıl oluşturulduğu ise araştırılması gereken bir başka konudur. Ülkemizde anlam kurma, sadece bir kitapla ya da kitapta bulunan bir metinle sınırlandırılmaktadır. Bu da çocukların zevkle okumasını engellemekte, onları ezberciliğe itmekte, metinler arası ilişki kurulamamasına, çocukların sorunlar karşısında farklı çözümler getirememesine sebep olmaktadır. Türkçe derslerinde ilköğretim birinci sınıftan başlayarak öğrencilerin anlama becerisi geliştirilmelidir (Akyol, 2003:49). Öğrencilerden sadece verilen metni okuması değil, okuduğu metni anlaması, kendi ifadeleriyle anlatması, yorumlaması, çıkarımlarda bulunması ve anlamlandırması istenmelidir. İşte o zaman okuma becerisi kazanılmıştır denilebilir.

Okuma, görmeyi, okumayı, odaklanmayı, algılamayı, hatırlamayı, anlamlandırmayı, sentezlemeyi, çözümlmeyi, yorumlamayı ve seslendirmeyi içeren, karışık bir duygusal ve zihinsel bir uygulamadır. Öğrenimin her basamağında okuma etkinliklerinde bu faktörlerin hepsini kullanarak okuma edinimini geliştirebilir. Okuma sadece yazılanların seslendirilmesi değil, aynı zamanda metinde verilmek istenen duyguları, düşünceleri ve mesajları da kavramaktır. Okunan metinden sonra, zihinsel bir anlam oluşturulmalıdır ki okuma amacına ulaşsın (Karatay, 2007:467). Anlamlandırılmayan hiç bir metin amacına ulaşmış sayılmaz.

Etkili bir okuma etkinliği için okuma öncesinde, okuma esnasında ve okuma sonrasında yapılması gerekenlerin planlaması gerektiğini söyler. Okuma öncesinde okunacak metne göz gezdirme, okumanın amacını belirleme ve ön bilgileri okuma ortamına getirme ve metinle ilgili tahminde bulunma; okuma yaparken akıcı bir şekilde okuma, anlamayı kontrol altında tutma ve yardımcı stratejileri kullanma; okuma sonrasında ise okunanları özetleme ve değerlendirme aşamaları okumanın etkili olmasına sağlayacaktır (Akyol, 2011:35).

Öğrencilerin iyi birer okuyucu olmaları için okumalarının amacının çok iyi bir şekilde açıklanması gerekmektedir. Neden okuması gerektiğini bilen bir öğrenci okumayı ihtiyaç olarak hisseder, yapması gereken en önemli görevler arasında görür. Amaca hizmet eden bir okuma da sonuca ulaşmayı sağlar. Korkmaz (2008: 73), okumanın amaçlarını aşağıdaki gibi ifade etmiştir:

- Hızlı, doğru, devamlı, anlamlı okuma, doğru ve çabuk anlayarak okuma.
- Boş zamanlarında kitap okuma.
- Düzeye göre uygun olan kitapları seçme.
- Kelime dağarcığını zenginleştirme.
- Kitap okuyarak bilgi edinileceğini bilme.
- Doğru ve etkili bir Türkçe ile yazılan eserleri okuyup anlatım güçlerini geliştirme.
- Bilgi ve dil becerisi kazanma.
- Okunana metinden çıkarım yapma, yorumlama ve düşünme becerisini geliştirme.
- Eleştirel düşünme ve fikir üretme becerisi kazanma.
- Okuma gücünü arttırarak, deney ve gözlem yapma, tecrübe edinme.
- Estetik yönünün geliştirme.
- Türkçeyi sevdirmeye ve seviyelerine uygun tanıtmaya. Milli duyguları ve milli heyecanı kazandırma.
- Vatan ve millet sevgisini kazandırma.
- Bireyleri iyiye, doğruya ve güzele yönlendirme.
- Sıralama, sınıflama, sorgulama, ilişki kurma, tahmin etme, analiz-sentez yapma, değerlendirme gibi zihinsel ve üst düzey becerileri kazandırma.

Amacı belirlenen, anlamlandırılan, yeniden yapılandırılan, yorumlanan bir okuma olması gereken okuma şeklidir. Bu sebeple eğitim kurumlarında öğrencilere okumanın öğretilmesinden sonra nasıl okuyacağı, okumanın insana olan getirileri, okuyan insanların hayata olan bakış açılarındaki değişimler de öğretilerek, okuma sevgisinin içselleştirilmesi gerekir.

2.3.3.4. Yazma

Yazma, ilk okuma, yazma süreci ile başlayıp gelişen bir beceridir. Harf, sözcük, cümle ile başlayan yazma becerisi, programda belirtildiği gibi öğrencilerin duygularını, düşüncelerini, hayallerini yazılarıyla etkili ve anlaşılabilir bir şekilde yazım kurallarına uygun, doğru ve özenle yazmayı kazandırmak üzere geliştirilmelidir (Korkmaz ve diğerleri, 2008: 131).

Dil becerisi daha çok konuşmak olarak algılsa da yazma da dil becerisinin bir diğer bölümüdür. Güzel konuşabilmek kadar duygularını etkili bir şekilde yazıya dökmek de dil becerisinin gereklilikleridir. Konuşmadan farklı olarak yazarken düşünmeye daha çok vakit ayrılrsa da, yazının da muhataplarının eline ulaştıktan sonra yeniden düzeltilmesi çok zordur. “Söz uçar, yazı kalır” atasözünde anlatılmak istendiği gibi, yazılan yazılar yüzlerce yıl sonrasındaki insanlara da ulaşabileceğinden yazarken iyi bir planlamaya, düşünceleri doğru sözcüklerle ifade etmeye, anlatılmak istenen konu ile ilgili iyi bir bilgi birimine ihtiyaç vardır.

Dil becerisi kazanım ve geliştirme olmak üzere iki basamaktan oluşur. Kazanım basamağı, yazma becerisi ile ilgili bilgilerin öğrenilerek, becerinin kullanma düzeyine gelmesini içerir. Harflerin, hecelerin, kelimelerin ve cümlelerin oluşumu, yazılması kazanım basamağına ait etkinliklerdir. Öğrenilen yazma işleminin etkili bir yazıya dönüşmesi ise gelişim basamağıyla ilgilidir (Akyol, 2011:107).

Yazma eylemi düşünme gerektiren bir beceridir. Bireylerin yazarak kendilerini ifade edebilmeleri için belli bir birikime sahip olmaları gerekir. Konuşmadan farklı olarak yazmada bir defada anlatma zorunluluğu vardır. Çünkü muhataba ulaşan bir yazıda değişiklik yapmak mümkün olmayabilir. Bu yüzden yazmak için önceden düşünmüş olmak ve planlı ve özenerek yazmak gereklidir (Yıldız ve diğerleri, 2006:203). Karmaşık bir sürecin sonunda ortaya çıkan yazılarda, birey zihinsel birikimlerini kalıcı bir şekilde aktarma imkânı bulur.

Her ne kadar yazmak için konu ile ilgili belli bir bilgi birikimine ihtiyaç varsa da, bu her bilgi sahibi insanın bunu yazıya aynı etkililikte dökebileceğinin kanıtı değildir. Bazı bireyler çok fazla bilgi sahibi olmasına rağmen bu bilgilerini bildikleri kadar etkili yazamayabilirler. Bunun nedeni ise yazmanın bilmekten çok beceri gerektirmesidir. Güzel yazma, kendini sözcüklerle etkili bir şekilde ifade etme herkeste farklı derecelerde bulunan bir beceridir. Karşılaştığı durumları anlayabilen, farklı açılardan bakabilen, doğru ilişkileri kurabilen, bilgileri doğru bir şekilde düzenleyip sıralayabilen dile ait kuralları iyi bilen bireylerin duygularını yazılı olarak güzel bir şekilde anlatması mümkündür. Güzel yazı örneklerini incelemek, belirlenen konularla ilgili yazı çalışmaları yapmak, dilin özelliklerini öğrenmek güzel yazmaya etkisi olacak unsurlardır.

Birçok kişi ilk yazı denemesinde istediği sonuca ulaşamamış olabilir. Bu o kişinin asla iyi yazılar yazamayacağını bir göstergesi değildir. Çünkü yazmanın temelinde dil becerisinin olması ve dilin kullanıldıkça gelişen bir beceri olması, yazma üzerine yapılan uğraşlar sonucunda yazma becerisinde gelişimine neden olacaktır. Yazmaya ısrarla devam eden ve belli uğraşlar sonucunda yazıyla kendini ifade etme becerisini daha da geliştirecek ve fikirlerin etkili bir şekilde sunulmasını sağlayacaktır.

Yazma duyguların, düşüncelerin, isteklerin kelimelere dökülmüş halidir. Yazma bilgiden çok beceri gerektirir. Beceri ise uygulamalarla kazanılmaktadır. Bireylerin kendilerini ifade etmelerinde yazıyı kullanmaları birçok zihinsel beceriyi gerektirmektedir. Bu beceriyle öğrenciler bilgilerini sıralamayı, sınırlamayı, düzenlemeyi, yazının amacını belirlemeyi ve kuralları uygulamayı öğrenmiş olurlar. İyi bir yazma becerisine sahip olmak için çok okumak, yazmak, yazılanları incelemek, tartışmalara katılmak, güzel anlatımları kullanmak gerekir (Yılmaz, 2007:97).

Yazma becerisinde birçok zihinsel işlem beraber kullanılmaktadır. Yazma eylemi yapılırken zihinde var olan bilgiler konuyla uygun bir şekilde ilişkilendirilmeli, bu ilişkilendirmeye oluşan yeni bilgiler düzenlenmeli, düzenlenen bilgiler yordanarak etkili sözcüklerle ifade edilmelidir. Yoğun bir şekilde düşünmenin gerçekleştiği yazma eyleminde konu ile ilgili daha önceden farklı açılardan bilgi sahibi olmak da kendini yazılı olarak ifade etmede önemlidir.

Yazma, bilgilerin beyinde yapılandırılarak yazılmasıdır. Yazma işleminin gerçekleşebilmesi için ilk olarak bireyin okuduklarını ve dinlediklerini iyi anlayıp

yapılandırması gerekir. Yapılandırılan bilgiler gözden geçirilerek yazma süreci başlatılır. Yazma işleminin amacına, yöntemine, konusuna ve sınırlarına göre yazılacak olan bilgiler seçilir. Çeşitli zihinsel işlemlerden geçirilen bu bilgiler yazılır. Gelişmiş zihinsel beceriler ve düşünme, doğru yazmaya yardımcı olmaktadır (Yetkin ve Daşcan, 2006: 77).

Öğrenciler yaklaşık olarak birinci sınıfta okumayı yazmayı öğrendikten hemen sonra duygularını önce az kelimeli cümlelerle olmak üzere ifade edebilmektedir. Öğretmenlerin bu dönemde öğrencilerin heveslerini kırmadan, takdir ederek yazdıklarına değer verdiğini göstermeli ve yazmaya teşvik etmelidir. İlk yazmaya başladıklarında istediklerini yazılı olarak anlatamadığını gören öğrenciler hemen pes edebilir. Fakat öğretmen yazma becerisinin devamlılık arz ettiğinde gelişen bir beceri olduğuna öğrencilerini inandırmalı ve ufak gelişimleri bile takdir ederek öğrencileri yazmaya istekli hale getirmelidir.

Türk Milli Eğitimi'nin ve İlköğretimin amaçlarından olan “Türkçeyi doğru ve açık bir şekilde yazmak” amacına hizmet etmek için öğretmenlerin öğrencileri yazma konusunda bilgilendirmesi ve cesaretlendirmesi gerekir (Öz, 2001:240).

Yazma becerisini zihinsel gelişimde önemli bir rolü vardır. Okuma becerisinden farklı olarak zihindeki bilgilerin sorgulanıp sebep-sonuç çerçevesinde mantıksal bir çerçeveye oturtulması gerekir. Yazan kişi konuyla ilgili tüm bilgilerini bir araya getirerek bunlar kendi içlerinde sınıflar yeniden düzenleyerek yapılandırır ve düşüncelerini yazıya döker. Birçok zihinsel faaliyeti kapsayan yazma becerisinde bireylerin kendi iç dünyalarıyla hesaplaşması varken, yazdıktan sonra da kendi fikirlerini somut haliyle yüzleşmesi söz konusudur. Bireyler, yazdıklarıyla kendi fikir dünyalarındaki gelişim ve değişime de şahitlik etme şansını bulur.

Yapılandırmacı yaklaşım, yazmanın okuma kadar önemli olduğu görüşündedir. Okuma becerisi öğrenilen bilgilerle zihni zenginleştirirken yazma becerisinde bu yapılandırılan bilgilerin düzenlenmesi vardır. Yazma anında birey yapılandığı bilgileri inceler, gözden geçirir, sorgular, ilişkilendirir, kontrol eder. Böylece zihinsel gelişimi sağlar. Bu sebeple yazma okumadan daha önemli bir beceridir (Güneş, 2007: 160).

Türkçe programında dinleme, konuşma ve okuma becerileriyle birebir ilişkili olan birçok zihinsel becerinin kullanılmasıyla oluştuğu ifade edilmiştir. Öğrenciler yazma becerilerini kullanarak fikirlerini yazıya dökerken sıralamayı, sınırlamayı, düzenlemeyi ve yazım kurallarına göre yazmayı öğrenir. Yazma becerisinin gelişmesi için sürekli okuma, yazma ve yazılanları inceleme etkinlikleri yapılmalıdır (MEB, 2009:17).

Yazarken düşünceleri doğru ve etkili ifade etmek kadar dil kurallarına uygun yazmak da önemlidir. Öğrencilere duygu ve düşüncelerini yazılı olarak ifade etmelerini geliştirmek için okunan veya dinlenen metnin özetini yazma, sözcüklerin anlamını doğru olarak bilme, kelime hazinesini geliştirme, doğru sözcüklerin kullanıldığı anlamlı ve mantıklı cümleler kurma, yazım kurallarına, noktalama işaretlerine uyma, konunun dışına çıkmadan, konuya uygun yazma etkinliklerine yer verilmelidir.

İlköğretimde Türkçe derslerinde öğrencilere kazandırılmak istenen yazma becerileri, amaca uygun olacak şekilde yazma, dil bilgisi kurallarına uygun yazma, noktalama işaretlerini yazıda doğru yerlerde kullanma, yazım kurallarına uyma, sözcükleri doğru şekilde kullanma, eş ve zıt anlamlı sözcükleri bilme, cümleleri doğru ve anlaşılır bir biçimde kurma, belirlenen konu ile ilgili yazıyı planlayıp, düşüncelerinde tutarlı olacak şekilde yazmadır (Demirel, 1999: 248)

2.3.3.5. Görsel Okuma ve Sunu

2004 yılında değişen Türkçe programında temel beceriler bölümüne dâhil edilen görsel okuma ve sunu becerisi yeni bir gelişim alanına ışık tutmuştur. Türkçe programında görsel okuma ve görsel sunu; şekillerin, sembollerin, resimlerin, grafiklerin, tabloların, beden dilinin, doğa ve sosyal olayların okunması, anlaşılması ve zihinsel olarak yapılandırılması şeklinde açıklanmıştır (MEB, 2009:18).

Günümüzde gelişen teknoloji ile beraber çocukların televizyon, bilgisayar gibi araçları kullanımının artması görsel okumayı da beraberinde getirmiştir. Öğrencilerin gördüğü görselleri algılayıp anlamlandırabilmeleri için iyi bir görsel okuma eğitimi almaları şarttır.

Görsel okuma yazılı metinlerin dışında bulunan resimler, krokiler, semboller, renkler, şekiller vb. ile doğayla ve sosyal ortamla ilgili iletileri anlamlandırma, zihinde yapılandırmadır. Görsel okumada öğrencilerin kavramlara ve bilgilere ait zihinsel

şemaları daha iyi yapılandırdıkları görülmektedir. Görseller zihinde canlandırmayı kolaylaştıracak, okuma ve dinleme etkinliklerinde olduğu gibi yeni bilgiler öğrenilmesini sağlayacaktır (Güneş, 2007:249).

Kuşkusuz en iyi öğrenme şekli eşyalarla birebir etkileşimde bulunarak sonucu bizzat göreyerek yapılan öğrenmedir. Böylece somut, kalıcı bir öğrenme sağlanmış olur. Öğrencilerin yorumlama yeteneği gelişir. Ancak çoğu zaman gerçek eşyaları sınıf ortamına getirmek mümkün olmayabilir. Bunun için model, resim, görüntü, grafik, sunular kullanarak öğrenmede aynı etki sağlanmaya çalışılır. Görsel sunular öğrencilerin bilgileri daha rahat anlayarak belleklerinde depolamalarına yardımcı olacaktır (Korkmaz, 2008:279).

Öğrenmenin kalıcılığı için ne kadar çok duyu organına hitap edilirse o kadar etkili olur. Görsel sunularda hem görme, hem duyma duyuları kullanılabilmesi için birçok yaklaşımdan daha etkili olması mümkündür.

Görsel sunular aynı zamanda öğrencilerin estetik duygusunun gelişmesini de sağlar. Öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun olan resimlerin, tabloların, fotoğrafların öğrenciler tarafından anlamlandırılıp yorumlanması zihinsel olarak zenginlik sağladığı gibi, estetik değerinin kazanılmasını sağlar. Milli Eğitim Bakanlığı'nın 11.09.2006 tarih ve 351 sayılı kararıyla 1.sınıftan 8.sınıfa kadar olan sınıflarda okutulması kararlaştırılan Görsel Sanatlar dersiyle desteklenerek görsel okuma ve sunu becerisi öğrencilere kazandırılmalıdır. Seçilen görsellerin öğrencilerin seviyesine uygunluğuna dikkat edilerek öğrenim durumları hazırlanmalıdır (Korkmaz, 2008:284). Kademeli bir şekilde ilerleyerek kazandırılan estetik değeri, bireyin tüm hayatında kendini gösterecektir. Yaşama bir düzen ve güzellik katan estetik değeri öğrencilere kazandırılması ihmal edilmemesi gereken değerlerden biridir. Estetik değerine sahip olan birey etrafındaki güzellikleri daha kolay fark eder, kendine düzenli bir yaşam alanı oluşturur. Bu da yaşantısının daha renkli ve sıkıntısız geçmesine yardımcı olur.

Günümüzde öğrencilerin kitaplardan çok bilgisayarla vakit geçirmesini daha pozitif hale getirmek için yapılabilecek en güzel etkinlikler görsel okuma becerisine yönelik yapılan etkinliklerdir. Artık birçok kişi kitaplardan alacağı bilgiye internet üzerinden ulaşmaktadır. Bunun yanında televizyon, DVD gibi diğer teknolojik aletlerin de çok yaygın bir şekilde kullanılması sağlıklı bir görsel okumayı da zorunlu hale

getirmiştir. Çocukların gördükleri şekillere anlam vermesi, doğru yorumlaması için etkin bir görsel okuma becerisi şarttır.

Öğrencilerin izledikleri programları, resimleri, çizimler, reklamları, interneti anlamlandırmaları, eleştirel olarak değerlendirebilmeleri için görsel okuma becerisine sahip olmaları gerekmektedir. Günümüzde okuryazarlık artık sadece okumakla, yazmakla değil bunun yanında görsel unsurları da anlamakla, anlamlandırmakla, yorumlamakla da olmaktadır. Bu sebeple öğrencilerin görsel izleme becerilerini geliştirmek için bazı etkinlikler eğitim sürecine dâhil edilmelidir (Akyol, 2011:121).

Derslerde öğrencilerin dikkatini çekmek, dersi daha akıcı hale getirmek için kullanılacak en etkili materyallerden bazıları resimler, görüntüler, slaytlar, videolar vb.dir. Bu materyallerin hedefe ulaşmaya yardımcı olabilmesi için, öğrencilerin görsel okuma becerilerinin gelişmiş olması gerekir. İzlediklerini anlayabilen, üzerinde düşünebilen, yorumlayabilen, bilgiyi oluştururken bu görsellerden yararlanan bireyler yetiştirmek için görsel okumaya önem vermek gereklidir.

Görsel unsurların oldukça yaygınlaştığı günümüzde kitap okumak kadar görselleri okumak ve yorumlamak da önem kazanmıştır. Görsel unsurlardaki sanat çocukların estetik duygusunun gelişimini sağlar. Çocuk kitaplarda akıcı üslubun yanında çocukların dikkatini çekecek ve onları düşünmeye sevk edecek görseller kullanılmalıdır. Anlatım ve görseller beraber ön bilgilerle ilişkilendiğinde zengin bir anlamlandırma oluşur. Anlatımda verilen bilgilerin yanında görsellerde bulunan renkler, desenler, şekiller de öğrencileri düşünmeye sevk edecektir (Yılmaz, 2007:115).

Türkçe öğretiminde görsel okuma dilin, zihinsel ve sosyal gelişimin gerçekleşmesini sağlar. Ayrıca öğrencilerin anlama, hatırlama ve zihinsel bağımsızlık becerilerini etkin kullanmalarına yardımcı olur. Öğrencilere sunulan resimler, grafikler, şekiller vb. öğrencilerin düşüncelerini geliştirecek, anlamalarını sağlayacak ön bilgileri ile yeni bilgilerin zihinlerinde yapılandırılmasını kolaylaştıracaktır (Güneş, 2007:250).

Öğrencilerin görsel unsurları okuyabilmesi kadar öğrenmelerini somutlaştırması, resme, şekillere dökebilmesi de çok önemlidir. Görsel sunu yapma, öğrencide birçok zihinsel işlemin gerçekleşmesiyle oluşur. Öğrenci önce bildiklerini sıralar, sınıflandırır, anlatmak istediği konu ile ilişkilendirir, uygun görselleri seçer ve sunumunu hazırlar.

Böylece öğrendiklerini somutlaştırma imkânı bulan öğrencilerde kalıcı öğrenme sağlanmış olur.

Öğrencilerin resimleri, çizimleri, hareketleri, grafikleri, fotoğrafları, izledikleri görselleri anlayarak yorumlama becerisini kazanmaları için bazı kurallara uyulmalıdır. Öğrencilerin görsel sunularda paylaşılan fikirleri algılayarak somutlaştırmaları için kendilerinin sunum hazırlaması etkili bir yöntemdir (Akyol, 2011:123).

Öğrenilen bilgilerin yazılı ya da sözlü olarak sunulmasının yanında resimlerle, grafiklerle, şekillerle, gösterilerle desteklenmesi bilgilerin daha iyi öğrenilip kalıcı hale gelmesini sağlayacaktır. Bu etkinlikler sayesinde öğrenciler dersi daha merakla takip ederek güdülenecek ve öğrenilmesinde karmaşık zihinsel sürece sahip bilgilerin daha kolay ve zevkli bir şekilde aktarılmasına olanak sağlayacaktır. Görseller öğrencilerin bilgilerin organize edilmesinde de kolaylaştırıcı bir özelliğe sahiptir. Hem işitsel hem görsel olarak öğrenciye sunulan bilgiler çok daha kolay öğrenilecektir.

Öğrenciler duygularını, düşüncelerini ve bilgilerini aktarma istediklerinde yazma ve konuşma becerilerini görsel sunularla destekleyebilir. Tiyatro, farklı görseller, fotoğraflar, resimler, şemalar, desenler, videolar, web sayfaları, ses-görüntü kasetleri ile yapılan bir sunumun izleyiciye aktarımını kuvvetlendirir. Görsel sunuyla karmaşık konular daha rahat anlatılır. Bilgileri düzenler, kavramları sınıflandırmayı ve sıralamayı kolaylaştırır. Böylece bilgilerin yapılandırılması daha rahat olur (Güneş, 2007:252).

Öğrencilerin sunu becerilerini geliştirilmesi için sununun bir planının olması gerektiği bilinmeli, sunu öncesi, sunu sırasında ve sonrasında yapılması gerekenler ile ilgili eğitim verilmelidir. Günümüzde bilgisayar kullanımının artması da görsel sunuların kullanılmasındaki artışın nedenlerinde biridir (Yılmaz, 2007:117). Sunu hazırlamak belirli bir bilgi ve beceri birikimi ve bu becerileri kullanabilme yeteneği gerekmektedir. Bu da uzun süren bir süreç sonucunda ve sık sık yapılacak etkinliklerle öğrencilere kazandırılabilir. Bu yüzden öğrencilerin konu ile ilgili sunum yapabilmesi için, sunu hazırlanırken yapılması gerekenlerle ilgili temel bir eğitim alması şarttır.

Görsel sunudan maksat öğrencilerin duygularını düşüncelerini ve bilgilerini görsel yollarla ifade etmesidir. Bu ifade etme şeklinde şemalar, resimler, fotoğraflar, desenler vb. görseller; tiyatro, oyun, taklit, rol yapma gibi etkinlikler ve video, bilgisayar, ses- görüntü kasetleri gibi araçlardan yararlanır. Görsel sunularla

öğrencilerin yazılı-sözlü ifadeleri kuvvetlenirken, düşünme ve anlama becerileri de gelişmektedir. Resimlerle, şekillerle ve grafiklerle verilen yeni kavramlar daha kolay öğrenilir. Görsel sunular öğrencilerin sınıflama, sıralama yapmalarını, öğrencilerin var olan bilgileriyle yeni bilgilerini ilişkilendirerek yeniden yapılandırmasını kolaylaştırır (MEB, 2009:18).

2.4. Türkçe Dersinde Değerler Eğitimi

Toplumda değerleri bazen gelenek ve görenekler bazen de zamanın insanları etkileyen akımlar belirler. Bu değerler felsefede etik değer, toplumda ahlak olarak adlandırılır. Eğitimde ise kültür aktarımı görevinden dolayı değerler, ahlaklı olma olarak nitelenir. İyi, güzel, doğru, faydalı olan tüm davranışlar eğitimin öğrencilere kazandırmak istediği davranışlar arasındadır. Bu sebeple 1739 sayılı Milli Eğitim Temel kanununda yetiştirilmek istenen bireylerin özelliklerinde bu değerlere sıkça yer verilmektedir (Cemiloğlu, 2004:214).

Daha çok toplum tarafından belirlenen ve kuşaktan kuşağa kültür aktarımında büyük bir yeri olan değerlerin oluşumu her ne kadar ailede başlasa da, belli bir yaşta sonra gününün çoğunu eğitim kurumlarında geçiren öğrencilerin değer kazanımında okulların rolü de çok büyüktür. İyi bir insan, iyi bir vatandaş olmak için sahip olunması gereken birçok değer, okullarda hem formal hem de informal olarak verilebilir. Derslerde işlenen konuların içeriğinde yer alan değerler olduğu gibi, öğrencilerin öğretmenlerinden, arkadaşlarından ve okul personelinden gözlemleyerek öğrendiği birçok değer de bulunmaktadır.

Eğitim kurumlarını en önemli görevlerinden biri toplumların ayakta durması için, kendini her yönden geliştirmiş, yaşantısı yoluyla kalıcı davranış değişikliği gerçekleştirebilen bireyler yetiştirmektir. Türk milletinin fertlerini belirli değerler doğrultusunda yetiştirmeyi hedefleyen Türk Milli Eğitiminin de genel amaçları içerisinde yer alan “ Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik; laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek” ifadesi ile “ beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve

sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek” ifadesi bir bireyde bulunması gereken kişisel ve sosyal temel değerleri göstererek eğitim sistemi içerisinde bu değerlerin kazanılmasını amaç edinmiştir (MEB, 2009:7).

Değerler eğitimi birinci kademedeki sınıflarda ilk olarak Sosyal Bilgiler Programı’na 2005 yılında dâhil edilmiştir. Sosyal Bilgiler 4.-5. sınıf programında yirmi değer belirlenerek eğitim sürecine dâhil edilmiştir. Bu değerlerden adil olma kavramı tüm duygulardan arınarak haklıyı ve haksızı ayırt etmeyi, tarafsız davranmayı, aile birliğine önem verme değeri, toplumun en küçük birimi olan ailenin sağlamlığının toplumu nasıl şekillendireceğinin farkında olmayı, bağımsızlık kimsenin emri altına girmeden yaşam sürmesini, barış değeri savaşlardan ve kötülüklerden uzaklığı ifade eder. Bilimsellik, bilimsel değerleri kullanarak bilgiye ulaşmayı, çalışkanlık hedefe ulaşmak, başarıyı yakalamak için gerekli çalışmaları yapmayı, dayanışma işbirliğini ve ortak hareket etmeyi içerir. Duyarlılık canlı, cansız her şeye iyi duygularla yaklaşp zarar vermemeyi, dürüstlük doğru olmayı ve bu doğrularla davranmayı, estetik değeri düzeni, güzelliği benimsemeyi, hoşgörü farklılıklara rağmen olumlu davranışları bünyesinde barındırır. Misafirperverlik değeri, misafir olan kişiyi rahat ettirmek için tüm imkânlarını sunmayı, özgürlük kimsenin hakkını gasp etmeden istediği gibi düşünme, hareket etmeyi, sağlıklı olmaya önem verme değeri ise sağlığın insan hayatı için ne kadar önemli olduğunu anlatan değerlerdir. Saygı değeri, tüm farklılıklara rağmen bireylerin gösterdiği olumlu davranışları, sevgi canlı cansız her şeye duyulabilen şefkat hissini, sorumluluk kişilerin üzerine düşen görevleri zamanında yapmasını, temizlik kirli, sağlıksız ortamlardan uzak durmayı, kişisel bakımı vatanseverlik vatanının sevmeyi, onu her şey pahasına koruma hissini, yardımseverlik yardıma ihtiyacı olan kişilere gönüllü yardım etmeyi içerir. Sosyal Bilgiler Programı ile belirlenen bu yirmi değer, bireylerin küçük yaşta kazanmaları gereken, sağlam bir karakteri oluşturacak olan temel değerlerdir. Bu yüzden bu değerler sadece bir derste değil, tüm derslerde işlenerek öğrencilere kazandırılmalıdır.

Eğitim kurumlarında değer aktarımı yapılırken, tek bir ders yerine Türkçe, Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi gibi dersler kullanılmaktadır. Bu derslerin programlarının içeriğinde değerler eğitimine hizmet eden çalışmalara da yer

verilmiştir. Ancak Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitimi özel bir yere sahiptir. Değerler bu programda becerilerin, kavramların ve genel amaçların yanında temel öğeler arasında da bulunmaktadır (Aydın, 2010: 18-19).

Kendilerini doğru bir şekilde ifade edebilmeleri, karşılarındaki kişilerin ne demek istediğini doğru olarak anlayabilmeleri, karşılaştıkları olaylara farklı açılardan bakabilmeleri, başkaları ile ortak iş yapabilmeleri, girişken olmaları, sorun odaklı değil çözüm odaklı olmaları, çevrelerine karşı duyarlı olmaları, yeni bilgiler öğrenmeye hevesli olmaları; bireylerde aldıkları eğitim sonucunda oluşması beklenen tutum ve becerilerdir.

2005-2006 eğitim-öğretim yılından beri kullanılmakta olan Türkçe programına bakıldığında verilmek istenen bazı değerler olduğu görülmektedir. Günümüzün ve geleceğin bireylerini yetiştirmeyi hedefleyen olan Türkçe dersine ait programla “ Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanan, kendini ifade eden, iletişim kuran, iş birliği yapan, girişimci ve sorun çözen, bilimsel düşünen, anlayan, araştıran, inceleyen, eleştiren, sorgulayan, yorumlayan, haklarını ve sorumluluklarını bilen, çevresiyle uyumlu, şartlandırmaya karşı duyarlı, okumaktan ve öğrenmekten zevk alan, bilgi teknolojilerini kullanan, üreten ve geleceğine yön veren” bireyler yetiştirilmesi hedeflenmektedir (MEB,2009:10).

Milletini seven, koruyan, kültürüne sahip çıkan, yaşatmak için çaba gösteren, tarihini bilen, tarihinde yaşanana olaylardan ders çıkaran, ahlaki değerleri önemseyen ve yaşantısında kullanan bireyler, huzurlu ve mutlu bir toplumun oluşmasına katkı sağlar. Eğitim kurumları tüm bu değerleri öğrencilere eğitimleri boyunca vermeyi hedefler.

Türkçe Dersi (1-5.Sınıflar) Öğretim Programı'nın yapısı genel amaçlarında yer alan millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal, estetik ve sanatsal değerlere önem vermelerini sağlamak; millî duygu ve düşüncelerini güçlendirmek, programın içerdiği öğrenme alanlarıyla kazandırılmaya çalışılan temel becerilerden olan kişisel ve sosyal değerlere önem verme Türkçe programında yer alan değerler eğitiminin göstergeleridir (MEB, 2009:13).

Türkçe derslerinde öğrencilere kazandırılmak istenen kazanımlar arasında ahlaki, milli ve evrensel değerlere yönelik olan kazanımlar da bulunmaktadır. Öğrencilerin, yaşantıları boyunca kullanacakları bu değerler, tutum ve davranışlarla kendini gösterecektir.

4.sınıf Türkçe dersi kazanımlarına bakıldığında değerler eğitime yönelik ifadeler görülmektedir. Konuşma öğrenme alanına ait olan konuşmacının sözünün bitmesini bekleyerek, söz alarak, incitmeden; büyüklerine, bayrağına, vatanına ve milletine saygı göstererek konuşmayla ilgili olan “görgü kurallarına ve değerlere (millî, manevi, kültürel, ahlâkî, sosyal vb.) uygun konuşur” kazanımı verilmek istenen değeri net bir şekilde anlatmaktadır (MEB, 2009:78).

Bağımsızlık, vatan sevgisi gibi milli değerlerin büyük çoğunluğu, Atatürkçülük ile ilgili kazanımlarda verilmektedir. Atatürk ve silah arkadaşları örnek verilerek, öğrencilerde vatana, vatani korumaya ve yüceltmeye ait değerler içselleştirilmek istenmektedir.

4.sınıf Türkçe dersi Atatürkçülük ile ilgili kazanımlara bakıldığında “okuduğu veya dinlediği metinde Atatürk’ün Millî Mücadele’de karşılaştığı güçlükleri belirler. Atatürk’ün Millî Mücadele’de karşılaştığı güçlüklerden birine çözüm üretir.” kazanımında güçlüklerle başa çıkma pes etmeme ve vatani için her türlü zorluğa katlanmanın gerekliliği ifade edilmiştir (MEB, 2009:133).

Atatürkçülük kazanımlarıyla öğrencilerde oluşturulmak istenen milli değerlerin yanında, Atatürk’ün güçlü karakterine ait bazı değerlerde verilmek istenmektedir. Yapılan işe duyulan inanç, başarıyı elde etmek için gösterilen azim, zorluklarla başa çıkabilme yeteneği Atatürkçülük kazanımlarının öğrencilere vermek istediği bazı değerlerdir.

Türkçe Programı’nda geçen “Atatürk’ün kişilik özelliklerinden ileri görüşlülüğü, açık sözlülüğü, önder oluşu Atatürk’ün insan hak ve hürriyetlerine verdiği önem, kişi hürriyeti, öğrenim hürriyeti, din ve vicdan hürriyeti, düşünce hürriyeti, bilim ve sanat hürriyeti, düşünce hürriyeti Atatürk’ün güçlülere rağmen başarılı olması” ile ilgili kazanımlarda bireyde bulunması gereken temel değerlere yer verilmiştir (MEB, 2009: 134).

“Atatürk’ün güzel sanatlara ve sanatkârlara verdiği önem” kazanımı da yine her bireyde bulunması gereken estetik görüşü ve değer yargısını oluşturmayı hedeflemektedir (MEB, 2009:135).

“Dünya barışı için milletlerin birbirlerinin örf ve adetlerine hoşgörülü olmalarının gereğini Atatürk’ün bu konuya verdiği önemi belirten sözleriyle açıklar.” kazanımı günümüzde oldukça ihtiyacımız olan karşılıklı hoşgörüyü sahip dünya barışını benimseyen kişiler yetiştirmeyi hedefleyen bir kazanımdır (MEB, 2009:136).

2.4.1. Değer Aktarımında Ders Kitapları

Toplumlar değerleriyle beraber gelecek zamanlara yol alır. Değişmeden, zarar görmeden gelecek nesillere aktarılabilen temel değerler toplumun devamlılığını sağlamasını sağlayacaktır. Ortak bir dile ve kültüre sahip olan toplumlar, varlıklarını devam ettirebilmek ve toplumu bir arada tutabilmek için sahip olduğu değerlerini gelecek kuşaklara aktarmak zorundadır. Günümüzde görülen yozlaşmalarla bu amaca ulaşabilmek giderek zorlaşmaktadır. Eğitim kurumları, iyi bireyler yetiştirerek toplumun devamlı olmasını sağlamak adına değerleri kişilere kazandırabilecek en etkili kurumlardır. Bu sebeple okullarda öğrencilere asgari toplumun temel değerleri kazandırılmalıdır. Değerlerin kazandırılmasındaki en etkili yollardan birisi de ders kitaplarıdır.

Ders kitapları, eğitim ve öğretimde kullanılan önemli araçlardır. Öğrencilerin bulunduğu yaşa ve seviyelerine uygun olan bilişsel ve duyuşsal becerileri kazandırmaya yönelik olan, içerikçe zengin metinlerden meydana gelen ders kitapları, programın amaçlarını içeren, kazandırılmak istenen kazanımları öğretmenler aracılığıyla öğrenciye vermeye çalışan basılı materyalledir. Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler okuma, yazma, konuşma ve dinleme becerilerini içeriğinde yer alan etkinliklerle kazandırmaya çalıştığından, temel dil becerilerini kazandırmada önemli bir yere sahiptir (Çeçen ve Çiftçi, 2007: 39). Ders kitaplarının istenilen özelliklerde olması öğrencinin dersle ilgili algısını değiştirecek ve kazanımların gerçekleşmesinde yardımcı olacaktır.

Ders kitapları bir dersin etkin bir şekilde devam etmesinde, anlatılan konunun uygulamaya dökülmesinde, programda yer alan kazanımların planlı bir şekilde verilmesinde, uygulanan yöntemlerin desteklenmesinde ders kitaplarının katkısı

küçümsenemeyecek kadar çoktur. Bu sebeple ders kitaplarının nitelikli bir şekilde düzenlenmesi, programların ihtiyaçlarını karşılaması açısından gereklidir.

Ders kitapları hazırlanırken, hazırlandığı yaş grubunun gelişim özelliklerine uygun olması istenen hedeflere ulaşmada önemli rol oynar. Ders kitaplarının programa uygunluğundan toplumun değerleriyle çelişmemesine, içeriğinden görsel unsurlarının hitap ettiği öğrencilerin yaşına, gelişim özelliklerinden, ilgi ve ihtiyaçlarından öğrenme yaşantılarına ve hazırbulunuşluklarına dikkat edilerek hazırlanması gerekir. Bu noktalara gösterilen özen, ders kitaplarının öğrenmede etkili kullanılan öğretim materyallerinden olmasını sağlayacaktır.

Ders kitaplarının içeriği bilimsel yöntemlere ters düşecek şekilde olamaz. Çağa uyum sağlayabilen, kültürünü koruyarak yaşatabilen bireyler yetiştirmek için, öğrencilere okutulacak olan kitapların ilk olarak bir amacı olmak zorundadır. Öğrencilerin ulaşması istenen amaç tespit edilirken o toplumun eğitim felsefesi dikkate alınarak program şekillendirilir. Programda öğrencilere verilmek istenen her şey ayrıntılı bir şekilde belirlenir. Tüm davranışları kazandıracak olan yöntemler ve araçlar gösterilir. Bunlar hazırlandıktan sonra ders kitaplarının yazılmasına başlanır. İletişimi sağlayan ders kitapları, karmaşıklığa neden olmaması için bir kurul tarafından hazırlanır. Bu kurulda; öğretmen, öğrenci, yazar, psikolog, iletişim uzmanı, editör, ressam ve konu uzmanı bulunmalıdır (Özyüksel, 1985, Akt. Cihan, 2010:69).

İlköğretimin genel amaçlarına dayanarak belirlenen ders programlarıyla öğrencilerin kazanması beklenen değerler ve davranışlar dersler aracılığıyla verilmek istenmektedir. Ders kitapları da öğrencilere derslerde öğrenilmesi hedeflenen içeriği ileten, öğrencilerin öğrenme hızlarına göre çalışabilmeleri için imkân sağlayan materyallerdir (Toprak, 1993:6). Bu materyaller sayesinde öğrencilere kazandırılmak istenen davranışlar, etkinlikler yoluyla öğrencilere sunulmaktadır.

Ders kitaplarının içeriğinin anayasaya ters düşmeyecek, bilimsel bilgilerle çelişmeyecek, evrensel değerlere riayet eden, dogmatik bilgilerden ve zorbacı yönlendirmelerden uzak, öğrencileri düşünmeye, kıyaslamaya, disiplinler arası ilişkiler kurmaya, eleştirel düşünmeye, yorumlamaya, bilgileri yapılandırmaya teşvik edecek şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Aksi halde bağınaz, olaylara tek taraflı bakan, ezber bilgiyi yeterli gören, değişimlere ve yeniliklere kapalı, sabit fikirli bireyler

yetişmesi kaçınılmazdır. Bu tarz bir eğitim ise yaşamları boyunca karşılaştıkları problemi çözebilen, toplumla uyumlu olan bireylerin yetişmesine engel olacaktır.

Milli Eğitim Bakanlığı eğitim araçları ve ders kitapları yönetmeliğinde ders kitaplarında bulunması gereken nitelikler şu şekilde verilmiştir (MEB, 2012:2):

- Anayasa ve kanunlara aykırı hususları içermez.
- Bilimsel hata içermez.
- Temel insan hak ve özgürlüklerini destekleyen ve her türlü ayrımcılığı reddeden bir yaklaşım sunar.
- Reklam niteliğinde öğeler içermez.
- Eğitim ve öğretim programının amaçladığı kazanımları kapsar.
- Görsel tasarım ve içerik tasarımı, öğrenmeyi destekleyecek nitelikte ve öğrencilerin gelişim özelliklerini dikkate alarak yapılır.

Aynı yönetmelikte ders kitaplarının içeriğinin eğitim- öğretim programına uygun olmasının gerekliliği anlatılırken dil ve anlatım üslubuyla ilgili açıklama şöyledir (MEB,2012:3):

- Yaşayan Türkçe doğru, güzel ve etkili kullanılır.
- Konuların işlenişinde öğrencinin seviyesine ve gelişim özelliklerine uygun olarak doğru, anlaşılır, yalın bir dil ve anlatım kullanılır.
- Dilin kullanımında, Türk Dil Kurumunun güncel Türkçe Sözlük ve Yazım Kılavuzu esas alınır.

Dili bilinçli kullanabilme yetisi ilkokul yıllarında kazanılmaya başlanır. Bu yüzden Türkçe ders kitaplarının misyonu oldukça fazladır. Zengin bir dilin inceliklerini ve güzelliklerini öğrencilere kazandıracak olan Türkçe ders kitaplarında bu rolü metinler üstlenmektedir. Özellikle Türk ve dünya edebiyatına ait önemli eserler, öğrencilere uygun değerleri hissettirerek öğretirken, alışkanlığa dönüştürmesi için etkili bir araçtır. Bu sebeple programlara uygun olarak hazırlanan ders kitaplarında yer alan metinlerde edebi değerlerin bulunması büyük önem taşımaktadır (Kolaç,2009:594).

Ders kitaplarıyla öğrenciler bilgi öğrenirken, öğrendikleri bilgiyi anlamlandırarak ve yaşantısına katacaktır. Bu süreçte okuduğunu anlama, anladığını yorumlama, eleştirebilme, analiz etme ve kendisi için doğru olan bilgiyi kullanma eylemlerini de gerçekleştiren öğrencilere ders kitapları rehberlik edecektir. Böylece eğitim programının amacına da ulaşılmış olacaktır.

Ders kitapları öğretmenlerin en kolay ulaşabildikleri ve en çok kullandıkları ders araç gereçlerindedir. Hatta bazı durumlarda elde olan tek kaynak bile olabilir. Bu sebeple ders kitapları hazırlanırken kazandırılmak istenen becerilerin tamamını kapsayabilmelidir. Özellikle hazırlanırken seçilen metinlerin programa, konuya, öğrenci seviyesine uygunluğuna, resimlerin öğrenciler tarafından heyecanla incelenmesine, merak uyandırmasına, metinlerin istekle okunmasına, düşünceleri kısıtlamayıp hayal kurmasına olanak sağlayacak şekilde olmalıdır.

Ders kitapları öğrencilerin okuma, dinleme, yazma, konuşma ve dilbilgisi becerilerini kazanabilmeleri için en çok kullanılan materyallerdir. Bu becerilerin en iyi şekilde verilebilmesi için ders kitaplarının nitelikli olması gerekir. Çocuklara yönelik kaleme alınan metinler çocuğun hayal gücünü kapsayabilmeli, severek okuyacağı bir dil ile yazılmalı, okuduklarını anlamaları için seviyelerine uygun olmalıdır. Kısacası, Türkçe ders kitaplarına metin seçimi yapılırken çocuğa göre olmasına dikkat edilmelidir (Çakır, 2013:1173).

Yeni programla beraber derslerde okutulmak üzere hazırlanan ders kitaplarının yanı sıra kazanımların öğretme-öğrenme sürecinde uygulamalı bir şekilde kazanılması için, öğrenci çalışma kitapları, öğretmenlerin süreci daha rahat ve programlı bir şekilde yönetmelerine yardımcı olması için de öğretmen kılavuz kitapları hazırlanmıştır.

Türkçe Eğitimi Programını geliştirme çalışmalarında varılan en önemli sonuçlardan biri, saptanan amaçların gözlenebilir öğrenci davranışına dönüştürüldükten sonra, bu amaçlara nasıl ulaşılabilceğinin oluşturulan eğitim durumlarıyla somutlanmasıdır. Program geliştirme çalışmalarında yapılan incelemeler ve ilgililerden alınan görüşler, Türkçe öğretiminde dilsel becerileri kazandırmaya dönük yöntemsel (metodolojik) bir anlayışın yeterince yaşama geçirilemediği noktasında birleşmektedir. Öğretmenler, dersin amaçlarına ulaşmak için kullandığı araçlardan (metinlerden) nasıl yararlanacağını örneklendiren, bilimsel anlayışla kurgulanmış eğitim durumlarına gereksinim duymaktadır (Sever, 2003:35). Derslerde kullanılan ders kitapları, öğrenci

çalışma kitapları ve öğretmen kılavuz kitapları bu amaca hizmet eden materyallerdir (MEB, 2009:35).

Türkçe ders kitaplarına metinler seçilirken öğrencilerin buldukları yaş grubunun özelliklerine, bilişsel ve duyuşsal seviyelerine uygun olmasına özen gösterilmekte, metinler içerik olarak öğrencilerin düşünce dünyasını geliştirecek, diğer derslerde öğrenilen bilgileri pekiştirecek şekilde metinler kullanılmaya çalışılmaktadır. Metinlere ait yazıların puntoları, metinlerin uzunluğu, cümlelerin anlaşılabilirliği ve metinlere uygun seçilen resimlerin öğrenciler tarafından yorumlanabilme gücü yine öğrencilerin bulunduğu sınıfın seviyesine göre tercih edilmektedir.

Türkçe çalışma kitapları, ders kitaplarında yer alan metinleri destekleyecek şekilde oluşturulmaktadır. Metinde öğrencilere verilmek istenen kazanımlar çalışma kitabında yer alan ve yönergelerle öğrenciyi hedefe ulaştırmaya çalışan etkinliklerle desteklenmektedir. Çalışma kitaplarındaki etkinlikler çeşitli zekâ türlerine hitap edecek şekilde düzenlenerek, her öğrencinin dikkatini çekmeyi hedeflemektedir. Etkinlikler bazen bireysel çalışmayı gerektirirken bazen de grup çalışmasına teşvik etmektedir. Çalışma kitaplarında metinle ilgili verilen soruları cevaplama, hikâye tamamlama, dilbilgisi konularını pekiştirme, kelime hazinesini geliştirme, metne ait resimleri yorumlamayı sağlayama etkinlikleri içermektedir.

Öğretmen kılavuzları ise, öğretmenlerin dersini daha rahat anlatabilmesi, öğrencilere daha renkli etkinlikler sunabilmesi için ders kitabını ve çalışma kitabını içeren bir kaynaktır. Kılavuz kitaplarda Türkçe dersinde öğrencilere kazandırılmak istenen kazanımlar da metinlere göre belirlenerek belirtilmiştir.

Türkçe dersinin metinler üzerinden işlenmesi, ders kitaplarının ne kadar önemli olduğunun bir göstergesidir. Yaptığı araştırmada Türkçe öğretmenlerinin %99,44'ünün derslerini ders kitabına bağlı olarak işlediğini tespit etmiştir. Bu araştırmaya da dayanarak ders kitaplarının içeriği oluşturulurken öğrencilere verilmek istenen kazanımları etkili bir şekilde içermesi oldukça önemli olduğu söylenebilir (Özbay ve Melanlıoğlu, 2008:41).

Türkçe kitaplarında yer alan metinlerde kazandırılmak istenen değerler mutlaka yer almalıdır ki ülkenin gelecekte ihtiyaç duyacağı nitelikteki bireyler yetiştirilebilsin. Türkçe ders kitaplarını içeriğinde dikkat edilmesi gereken unsurları Cemiloğlu (2004: 209) şu şekilde sıralamıştır:

- Türkçe dersine ait programda yer alan genel amaçlarının içerdiği hedefler, ders kitaplarında yer alan metinlerin içeriğinde yer almalıdır. Böylece öğrencilerin istenilen hedefe ulaşmasında ders kitapları üzerine düşen görevi yapmış olacaktır.
- Türkçe ders kitabına okuma parçası yazacak olan yazarların alanlarında uzman olması gerekmektedir. Bilimsel açıdan üniversitelerin alanla ilgili akademisyenlerinin, uygulamanın bizzat içinde yer alan Türkçe öğretmenlerinin, eğitim bilimleri ile ilgilenen uzmanların bu komisyonda yer alması, ders kitaplarının öğrencilere uygun olarak hazırlanmasına büyük katkı sağlayacaktır.
- Ders kitaplarında yer alan konuların ve okuma metinlerinin ilk olarak programa, daha sonra da veriliş sırasına göre belirli yaklaşımlara dayanarak sistematik bir şekilde hazırlanması gerekmektedir.
- Türkçe ders kitaplarında dil ve eserlerle öğrenciye verilmek istenen dinamik bir yapıya sahip olduğu göz önünde bulundurularak tarihe ilgili okuma parçalarının günümüzle ilişkilendirilmesi, olayların zamana, çevreye ve kültüre göre farklı olabileceği öğrenciye sezdirilmesi gerekir.
- Türkçe kitaplarında yer alan metinlerin diğer derslerle de ilişkilendirilmesi gerekir. Türkçe dersinin tarihe, coğrafya ile ve sosyolojiyle olan ilişkisi metinlerde geçen tarihi dönemle, sosyal çevreyle ve yaşanan coğrafya ile ilişkilendirilerek bilgilerin somutlaştırılması sağlanmalıdır.
- Dilin bütünlüğü için kitaplardaki metinlerin ve konuların belirli bir sıraya, kolaydan zora, basitten karmaşığa göre sıralanmalıdır. Böyle öğrenciler süreç boyunca yaptıkları sentezlerle kendilerince bir bütünlük oluşturacaktır.
- Okunacak parçaların öğrencileri düşünmeye, araştırmaya, tartışmaya, başka kaynaklara başvurmaya, yorumlamaya yönlendirecek içerikte olmalıdır.

Ders kitaplarına gereken önem verilmesi halinde öğrencilere edindirilmek istenen kazanımlar daha kolay davranış haline dönüştürülecek, öğrenciler eğlenirken öğrenecek ve verilmek istenen değerlerin içselleşmesi daha mümkün olacaktır.

2.4.2. Metinlerde Bulunması Gereken Özellikler

Metin bilgilerin, duygu ve düşüncelerin planlı bir şekilde anlatıldığı yapılardır. Bu yapılarda yerleştirme yapılırken geliş güzel değil mantıklı bir sıra izlenir. Yani metinlerde kelimeler arka arkaya sıralanırken hem mantıksal hem de dilbilgisi kurallarına uygun cümleler kullanılır. Yazar ve okuyucu arasında duygu alışverişi için bu mantıklı sıralama mecburidir (Güneş, 2013:606).

Metinler duyguların, düşünceler, bilgilerin tesadüfen değil, düzenlenerek yerleştirildiği örüntülerdir. Metinler okuyucuya verilmek istenen fikirlerin akışını kolaylaştırmak, bilgilerin kolay bir şekilde takip edilmesini algılanmasını sağlamak ve bunların zihinde yapılandırılması için mantıklı bir şekilde düzenlenmelidir (Güneş, 2007:215). Özellikle ilkokul çağındaki çocukların soyut kavramlarda zorlandıkları bir dönemde bulunmalarından dolayı mantık çerçevesinde yazılan metinlerin verilmek istenenleri kavramalarına daha çok faydası olacaktır.

Öğrenmede etkili olan araçlardan bir tanesi de okuma becerisidir. Geçmişten günümüze kadar kültürel değerler dilsel kodlamalarla aktarılmıştır. 20. Yüzyılda metnin kavramının sınırları genişleyince okumada metinlerin yeri de daha fazla önem kazanmıştır. Okullarda okutulan kitaplarda yer alan metinlerin seçimi yapılırken bu kültür aktarımı da göz önünde bulundurulmalı ve dikkat edilmelidir. Seçilen metinler türünün güzel örneklerinden, türünü yansıtır düzeyde olmalıdır (Çeçen ve Çiftçi, 2007: 47). Metinlerde yer alan değerlerin topluma, kültüre, zamana uygunluğu önemli ölçütlerdir. Her toplumda her değer aynı derecede önemsenmeyebilir. Bu yüzden özellikle çeviri yapılan metinlerde bu ölçütlere dikkat edilmelidir.

Çocuklar kendilerine her yönden uygun olan eserleri daha çok severek ve isteyerek okuyacaktır. Çocuklara yönelik yazılan eserlerde bulunması gereken tasarıma ait özelliklerin öğrencilerin görsel algılarını geliştirirken, öykünün içeriği okuyan çocuğun belirli değerleri kazanması açısından önemlidir. İçeriğe ait özellikler dil ve anlatım, karakterler, konu, tema (izlek), ileti ve çevredir. Çocuk için öykünün içerdiği konu ve tema çocuğun yaş grubu özelliklerine, anlama düzeyine uygun olmalıdır. İleti,

çocuğu sınırlandırmamalı, hayal kurmasına fırsat vermelidir. Öyküdeki çevre çocuğun içinde yaşadığı çevreden çok uzak, bilmediği bir ortam olmamalı, kültüründen parçalar bulunmalıdır. Öyküdeki karakterler ise çocuğun gelişimine katkısı olacak şekilde seçilmeli ve kurgulanmalıdır (Sever,2007:47)

Metinler değer eğitiminde kullanılan en etkili araçlardır. Derslerde genellikle örtük bir programla yer alan değerler, öğrencilerin daha çok okuyarak, konuşarak etkinliklere katıldığı derslerde, metnin içeriğinde yer alan değerleri fark etmesi, bu değerlerle ilgili içselleştirme çalışmaları yapması değer kazanımı adına çok önemlidir. Metinlerde verilmek istenen değer öğrenciyi anlama, yorumlama, kıyaslama, kara verme gibi zihinsel becerileri kullanmaya yöneltecek ve akabinde değerle ilgili çıkarımda bulunmasına yardımcı olacaktır. Öğrenci böylece ya yeni bir değere sahip olacak, ya var olan değerini yeniden düzenleyerek yapılandıracaktır.

Değerler eğitiminde bir araç olarak kullanılan metinlerde öğrencilerin iyi birer birey olabilmesi için gerekli olan milli ve evrensel değerler sezdirilir. Böylelikle öğrenciler metinlerin içerdiği dil ile programlı bir şekilde toplumsal değerlerle karşılaşır ve kişiliğini oluşturur. Toplum tarafından kabul edilen değerlerin kazandırılmasında dil önemli bir etkidir. Değerlerin öğrenilmesinde araç olan dilin tüm güzellikleri ve zenginlikleri de metinlerde bulunmaktadır. Çünkü dil öğretilirken edinilen amaçlardan biri de soyut bilgileri somutlaştırmaktır (Ekinci Çelikkpazu ve Aktaş, 2011:418).

Değer iletiminde metinler, bir araç olarak kullanılmaktadır. Metinler içeriğiyle, kullanılan dil ile öğrencilere toplumsal ve bireysel değerlerin içselleşmesi adına olanaklar sağlamaktadır. Temalarda verilen metinler, dilin gücünü ve etkinliğini kullanarak doğruyu ve yanlışı verip öğrencilerin değerlerini oluşturmasına yardımcı olur. Metinlerde gördüklerini kendi hayatıyla ilişkilendiren öğrenciler farkında olmadan güzel değerleri kazanır.

Öğrencilerin hem ahlak eğitimi hem de dil eğitimi ile ilgili becerileri kazanabilmesi için, karşısına bu konuları içeren her yönden sağlam metinler çıkarılmalıdır. Bu yüzden hem Türkçe kitaplarına seçilecek metinlerin hem de öğretmenlerin öğrencilerine sunacakları eserlerin titizlikle hazırlanmış olması gerekir. Fakat yazarların eğitim-öğretim durumlarını göz önünde bulundurmadan sadece sanatsal çerçeveleri temel almaları ve çocuk edebiyatının ülkemizde yeni yeni

gelişmeye başlayan bir alan olması çocuklara yönelik metinlerin sınırlandırılmasına sebep olmaktadır (Cemiloğlu, 2004:28).

Ders kitaplarının içeriğini oluşturan metinler, asıl değerlerin verildiği bölümlerdir. Özellikle ders kitaplarına metin seçilirken dikkatli olunması gerekir. Kolaç'a göre (2009:597) dilin sevdirmesinde ve öğretilmesinde önemli bir yeri olan ders kitaplarında bulunan metinlerin şu özellikleri taşıması gerekmektedir:

- Metinler, Türkçe dersi öğretim programlarında belirlenmiş olan amaçları kapsamalıdır.
- Seçilen metinler öğrencilerin seviyelerine uygun olmalıdır.
- Metinler öğrencilerin ilgisini çekecek şekilde olmalıdır.
- Metinler, öğrencilerde okuma hevesi oluşturmalıdır.
- Metinler, içeriği ve yapısı bakımından anlamlı ve mantıklı bir bütünlük sağlamalıdır.
- Metin hangi türde yazılıyorsa o türe ait özellikleri taşımalıdır.
- Metinler, dilimize ait zenginlikleri, güzellikleri ve incelikleri yansıtabilmelidir. Metni okuyan öğrencilerin dili sevmesini sağlayabilmelidir.
- Metinler anlatımlarıyla öğrencilerde yazılı ve sözlü anlatımlarını geliştirebilecek içerikte olmalıdır.
- Metinler aracılığıyla öğrenciler kelime hazinelerini daha da zenginleştirebilmelidir.
- Metinler öğrencileri düşündürmeli, yorum gücünü arttırmalı, sebep-sonuç ilişkisi kurabilmesine olanak sağlamalı ve öğrenciyi araştırmaya sevk etmelidir.
- Metinler öğrencilerin buldukları gelişim seviyelerine uygun olarak duyuşsal isteklerini de karşılayabilmelidir.

- Metinler öğrencilerde ulusal değerleri sahiplenme ve koruma bilincini oluşturarak değerleri yansıtmalıdır.
- Metinler saygılı, sevgi dolu, yardımsever, hoşgörü sahibi, küçüklerini seven, yardımsever, hoşgörülü, duyarlı, dürüst, etik değerleri olan sağlam bir kişiliğe sahip özgüvenli bireyler yetiştirebilmeye yönelik olmalıdır.

Öğrencilerin bilişsel gelişimleri kadar duyuşsal gelişimleri de önemlidir. Eğitimde yer alan duyuşsal içerikteki kazanımların kazandırılmasında kullanılan en etkili materyallerden biri de ders kitaplarında yer alan metinlerdir. Verilmek istenen değere uygun hikâye, bir şiir öğrencinin duyuşsal özelliklerini harekete geçirecek ve bilgiyi öğrenmede etkili olacaktır. Metinlerin verilmek istenen duyguyu öğrenciye hissettirmesi ile istenilen hedefe ulaşmak daha kolay olacaktır. Öğrenci bu duyguyu kendi yaşantısına aktararak istenilen davranışı gösterecektir.

Dil becerisi Türkçe dersinde kullanıldığı gibi diğer derslerde de kullanılmaktadır. Türkçe dersinde, gerek dilbilgisi açısından gerekse edebi metinler aracılığıyla toplumun kültürünü ve dilini aktarmada önemli bir yere sahiptir. Türkçe dersinde yer verilen yazılı ve sözlü metinler, toplumların kültürlerini yaşatmasında ve dilin kalıcı olmasında bağlayıcı unsur olarak görev yapmaktadır (Moğul, 2012:3). Bu sebeple okullarda okutulan metinlerin verilmek istenen değerleri içermesi büyük önem taşımaktadır. Metinler bir yandan toplumun kültürel, sosyal ve ahlaki birikimini ve değerlerini gelecek nesillere aktarırken, bir yandan da dil eğitimi ile bir toplumun devamlılığını sağlanmasına katkıda bulunmaktadır. Bu sebeple metinleri seçerken bir kültürün değişmesine, yozlaşmasına neden olabileceği unutulmamalı ve mümkün olduğunca öğrencilere hoşgörü, adalet, vatanseverlik, bağımsızlık, dürüstlük gibi onurlu bir yaşam için gerekli olan değerlerin kazandırılmasını sağlayacak şekilde olmasına özen gösterilmelidir.

Türkçe Öğretim Programı'nda (MEB, 2009:169-170), ders kitaplarında yer alan metinlerin özellikleri şu şekilde verilmiştir:

- Metinler, Türk millî eğitiminin genel amaçları ve temel ilkelerin uygun olmalıdır.

- Laik, sosyal ve hukuk devleti anlayışına ters düşen ifadelere yer verilmemelidir.
- Metinler millî kültür ve değerlerimize uygun olmalıdır.
- Metinler Türkçenin güzellik ve inceliklerini yansıtmalı ve edebî değer taşımalıdır.
- Metinler bilimsel ve farklı bakış açlarına yönlendirici olmalıdır.
- Metinlerde bilimsel hata ve bilimselliğe aykırı ifadeler bulunmamalıdır.
- Metinler Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın temel becerilerini ve kazanımlarını gerçekleştirecek nitelikte olmalıdır.
- Metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, demokratik değerlere ve hukukun üstünlüğüne aykırı öğeler yer almamalıdır.
- Metinlerde siyasi ve ideolojik anlama gelebilecek ifadeler yer almamalıdır.
- Metinlerde mantık dokusu ve konu bütünlüğü olmalıdır.
- Metinler, Türkçenin anlatım zenginliklerini ve güzelliklerini yansıtmalıdır.
- Metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel ve psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. içeren öğeler yer almamalıdır.
- Metinler çocuğun yaşına, sınıf seviyesine ve ilgi alanlarına uygun olmalı, çocukta merak uyandırmalı, okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmalıdır.
- Metinler, öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır.
- Metinler öğrencilerin hayal dünyalarını, yaratıcılıklarını zenginleştirecek ve öğrencilere eleştirel bakış açısı kazandıracak nitelikte olmalıdır.
- Metinlerde yer alan ifadeler anlatım, yazım ve noktalama yönünden Türkçenin kurallarına uygun olmalı, olmayanlar düzeltilmelidir.

- Metinlerdeki düzenlemelerde Türk Dil Kurumu Sözlük ve Yazım Kılavuzu'nun son basımı esas alınmalıdır.
- Şiir türündeki metinler öğrenci seviyesine uygun, şiir dilinin özelliklerini yansıtan, söz varlığını zenginleştiren, türünün güzel örneklerinden seçilmelidir.
- Yabancı dillerden alınmış, dilimize yerleşmemiş kelimeler yerine Türkçeleri tercih edilmelidir.
- Metinlerde düzenleme metnin özünü, anlam bütünlüğünü ve verilmek istenen mesajı bozmayacak şekilde yapılmalıdır.
- Metinler öğrencinin seviyesi göz önünde bulundurularak söz varlığını geliştirecek nitelikte kelime ve kelime grubu içermelidir.
- Çeviri metinlerin seçiminde Türkçe'nin doğru, güzel ve etkili kullanılmış olmasına özen gösterilmelidir.

Türkçe derslerinde kullanılan ders kitaplarında bulunan metinler ve etkinlikler dersin istenilen düzeyde verimli olabilmesi için çok önemlidir. Metinlerin içerikleri öğretim sürecinde kullanılacak yöntemleri, tekniklerini, öğrenme stratejilerini, ön bilgilerin kullanımını, öğrenilen bilgilerin hayatla ilişkilendirilmesini, ölçme ve değerlendirmeyi belirlemede temel bir göreve sahiptir. Burada belirtilen ölçütler dikkate alındığında öğrenme olumlu yönde ve kalıcı olacak şekilde ilerler. Bu sebeple en baştan ders kitaplarında yer alan metinleri sağlam temellere dayandırarak ve nitelikli bir içerikle hazırlamanın gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

2.5. Algılama

Anlamli öğrenmenin gerçekleşmesi ön bilgiler ile yeni bilgilerin ilişkilendirilmesi ile olur. Bu ilişki sayesinde birey bilgileri zihninde anlamlandırır. Anlamlandırmanın olabilmesi için ilk olarak algının olması gerekir.

Bilgiler arası ilişkilendirmeye anlamli öğrenmelerin sağlanması için anlamlandırma stratejileri kullanıldığını söylemiştir. Bu stratejiler kullanılarak var olan bilgiler yeni bilgilerle ilişkilendirilir ve anlamli bir öğrenmenin oluşması sağlanır. Ön

bilgiler ve yeni bilgiler ilişkilendirilirken öğrencilerin sözel veya zihinsel yapıları, cümleleri kullanması anlamlandırmayı sağlayacaktır (Özer, 1998:155).

Algı, çevremizden gelen uyarıların beynimizde örgütlenip anlamlandırılmasıdır. Uyarıcıların algılanabilmesi için önce tanımlanması gerekir. Tanımadan kasıt harflerin ve kelimelerin tanınmasıdır. Tanınan uyarıcılar beynimizde algılanır. Bu esnada uyarıcılar örgütlenerek anlamlandırılır, eski bilgilerle ilişkilendirilir (Dökmen 1994:15). Çevremizde olan tüm olaylar, yaşantımızın bütün boyutları kodlanarak belleğimizde kayıt altında tutulur. Duyu organlarımız tarafından algılanan tatma, koklama, dokunma gibi karmaşık bir yapıya sahip olan tüm uyarılar bellekte kodlanır. Konuşmada en önemli kodlama aracı anlamdır. Araştırmalar, bireylerin anlamı kavranan bazı kelimeleri unutsa da kelimelerin verdiği anlamı unutmadıklarını ve rahat hatırladıklarını belirlemiştir (Cüceloğlu, 1996:179). Anamlı bir öğrenme ile eğitimde istenilen amaca ulaşılabilecek, kalıcı davranış değişikliği sağlanmış olacaktır.

Öğrenme süreci planlanırken öğrencilerin ön koşul öğrenmelerine uygun etkinlikler hazırlanmalıdır. Çünkü var olan bilgilerin üzerine yapılandırılan bilgiler daha çabuk ve kalıcı olacak şekilde öğrenilir. Bunu sağlayan zihinsel beceri ise anlamlandırmadır. Öğrencilerin karşılaştıkları yeni iletiyi önce algılaması ve daha sonra bir çerçeve içine yerleştirmesi gerekir. Bu da hazırbulunuşluk ve yeni iletinin uyumuyla olur. Daha sonra çerçeve içine yerleştirilen bilgi yeniden yapılandırılarak anlamlandırılır ve uzun süreli belleğe gönderilir. Böylece bilgi kavramlaştırılmış ve istenilen zaman kullanmaya hazır hale getirilmiş olur.

Öğrencilerde kalıcı bilgiyi sağlamak ancak bilinenlerle öğrenilmek istenenler arasında anlamlı bir bağ kurulmakla olur. Bu yüzden de anlamlandırma stratejileri gereklidir. Anlamlandırmada var olan bilgiler yaşantıların, tutumların, inançların ve sahip olunan değerlerin desteğiyle yeni bilgiler oluşturulur. Böyle birey kendine özel anlamlar oluşturur.

Anamlı bir öğrenme için yapılan etkinliklerin mutlaka öğrencilerin yaşantısına uyumlu olması gerekir. Hiç metro görmemiş bir çocuğa metro ile ilgili bir çalışma yaptırırsanız istediğiniz sonucu alamazsınız. Çünkü metro ile ilgili çıkarımda bulunabilmesi için çocuğun önce metroya binmiş olması hiç değilse görmüş olması gerekir. Hiç metro görmeyen bir çocuğun zihninde “metro” kavramı anlamsızdır ve içini doldurmak çok zordur. Bunun için öğretme-öğrenme sürecini planlarken

kullanılacak örneklerin, materyallerin, kaynakların öğrencilerin yaşadığı çevreye, kültüre uygun olması, öğrendiklerini anlamlandırmasını kolaylaştıracaktır.

Okunan veya dinlenen metindeki bilgileri kullanarak yeniden bir yapılandırılmanın yapılabilmesi için, konu ile ilgili önceden fikir sahibi olmak gerekir. Eğer öğrenciler okunan ya da dinlenen metinle ilgili yeterli hazırbulunmuşluğa sahip değillerse bilgilerin yeniden yapılandırılmasında zorluk yaşanacaktır. Çıkarımlar genelde okuyucunu sahip olduğu şemaların temelinde yapılmaktadır. Başarılı bir okumanın sonuna da metinden her düzeyde çıkarımlar yapılır. Bu süreç, metnin ön bilgilerle bütünleşmesinden metin içi ilişkilendirmeye, bilinenden bilinmeyene kadar sürer. Yeni bilgiler, ön bilgilerle sıkı sıkı ilişkilendirildiğinde daha kalıcı olur ve daha kolay hatırlanır, çıkarımlarda bulunulur (Özenici 2007: 70).

Bireylerin yaşadıkları toplumun özelliklerinin ve kültürlerinin bilginin anlamlandırılmasında önemli bir rolü vardır. İçinde bulunulan toplumun sahip olduğu değerler, özellikler, kültür olayların algılanma ve anlamlandırılma şekline etki eder ve yeni bilgiler de bu köprülerin kurulmasıyla oluşur. Bireyler çevresinden, kültürden etkilenerek olaylara bakar ve bilgilerine bu etkiler altında anlamlandırır (Kılıç, 2001: 13). Bireyler yaşantıları boyunca öğrendiği bilgileri bir sonraki öğrenmelerinde temel olarak kullanır. Yeni bilgiler bir önceki bilgiler üzerine inşa edilir.

Bilgilerin yeniden yapılandırılabilmesi için ilk olarak anlamamanın gerçekleşmesi gerekir. Anlama; yazılı bir metinde, sözel bir ifadede ya da görsel bir sunuda verilen uyarıların, duyuyla algılanarak zihinde tanılanarak, bunların önceden bulunan bilgilerle ilişkilendirilip yeniden yapılandırılıp farklı bir şekilde yaşamda kullanılmasıdır (Demir, 2010:203). Anlama; okunan metinlerde, söylenen fikirlerde ya da yazılarda anlatılmak istenen anlam ve yorumlamadır. Anlama ile ilgili tanımlardan anlamamanın, okuma ile ilişkili bir beceri olduğu söylenebilir. Okuma ve anlama arasında bir neden-sonuç ilişkisi söz konusudur (İnce, 2010: 12)

Bireyler hayatları boyunca birçok anlam kurma becerisiyle karşılaşır. Bu becerilerin bazıları ölçülür bazıları ölçülemez. Aşağıda Cramer (2004) tarafından hazırlanan okuma becerisinde anlam kurma ile ilgili bir sınıflama mevcuttur. Bu sınıflamadaki beceriler birbirinden bağımsız olmadığı gibi daha çok beceriden bahsetmek de mümkündür (Akt. Akyol, 2011:34).

Tablo 8. Okuma Becerisinde Anlam Kurma Sınıflaması

Basit Beceriler	İma ve Muhakemeye Dayalı Beceriler	Kelime Anlamı Beceriler	Yargılama, Takdir etme, Değerlendirme Becerileri
Ana fikir (verilmemiş)	Çıkarım yapma	Kelimenin sözlük anlamını bilme	Ruh halini anlamak
Aşamalandırma	Tahmin etme	anlamını bilme	Tavır ve tarzı anlamak
Yönergeleri izleme	Uygulama yapma	Kelimenin çağrıştırdığı anlamı	Tarif ve nitelendirmeleri anlamak
Yeniden ifade etme	Neden-sonuç	bilme	Değerlendirebilme
Delil gösterme	Açıklama	Farklı anlamları bilme	Değer yargılarında bulunabilme
Gerçek detayları bulma	Farklılıkları bulma	Bağlamdaki anlamı	bulunabilme
Bilginin yerini belirleme	Karşılaştırma yapma	bilme	Hislerini ortaya koyabilme
	Yorumlama	Birleşik kelimeler	Fikirlerini belirtebilme
	Sonuç belirleme	anlatma	Şakacı ve anlayışlı bir tutum sergileyebilme
	Genellemeler yapma	Eş anlamlıları bilme	Şakacı ve anlayışlı bir tutum sergileyebilme
	İma edilen ana fikri bulma	Zıt anlamlıları bilme	Güzelliği takdir edebilme
		Eş seslileri bilme	
		Kelime köklerini bilme	
		Mecazi ve kinayeli anlamları bilme	
		Kelime kökenlerini bilme	
		Deyimleri bilme	
		Benzetmeleri bilme	

Eğitim sürecinde anlama karşımıza daha çok okuduğunu anlama olarak çıkmaktadır. Anlama okuduğunu anlamının dışında da geniş bir içeriğe sahiptir. Bireylerin kendileri ve çevreleri ile ilgili durumları anlaması, çıkarımlarda bulunması, kara vermesi, disiplinler arası ilişkiler kurması, benzerlik ve farklılıkları ayırt edebilmesi anlamlandırma ile gelen becerilerdir.

Okunan bir metinde anlatılmak istenen her zaman istenilen istikamette algılanamayabilir. Etkili bir algılama sonrası eserde verilmek istenen ileti, okuyucunun geçirdiği yaşantıya göre farklılık şekillerde anlaşılabilir. Yaşantı farklılıkları bireylerin hayata bakış açılarını, olayları yorumlama şekillerini de farklılaştıracaktır. Bu yüzden okunanlar herkeste değişik anlamlandırmalara sebep olabilir.

Okumada okuyucuyla yazarın arasından bir görüş alışverişi olur. Okuyucu okuduğundan anladıklarıyla önceki bilgilerinin arasında bir bağ kurarak yeni anlamlar oluşturur. Okuma farklı becerileri gerektirirken sağlıklı bir algılamaya da ihtiyaç duymaktadır (Akyol,2007:15).

Bir metni okuduktan sonra metin anlaşılırsa okuma asıl amacına ulaşır. Okuma sadece yazılan şekilleri algılamak değildir. Yazılanları okuyup, onlara anlam yükleyebiliyorsa, anlatabiliyorsa, metinle ilgili farklı etkinlikleri yapılabiliyorsa okuma tam anlamıyla yapılmış olur.

Anlamak, sadece okunan metni anlatmaktan ibaret değildir. Anlatmanın yanında birçok etkinlik anlamının gerçekleşmesini sağlar. İlköğretim Türkçe derslerinde kazandırılmak istenen okuduğunu anlama kazanımları; okuduğu metne başlık bulma, metnin ana fikrini belirleme, yardımcı fikirleri tespit etme, metinde yer alan ve anlamı bilinmeyen kelimelerin anlamalarını tahmin etme, metindeki olayın geçtiği yeri, metnin kahramanlarını ve bunların özelliklerini bulma, okunan metindeki olayları neden-sonuç ilişkisi içinde değerlendirebilmedir (Demirel, 2002: 79).

Dechant (1970), okuduğunu anlayan bireylerin sahip olduğu özellikleri basitten karmaşığa şu şekilde sıralamıştır (Akt. Demirel, 1992: 327):

- Geçmiş yaşantıları ve anlamı verilen sembolle bağdaştırma.
- Sözcüklerle ifade bulan görsel, işitsel, dokunma ve tat alma gibi duyuşal imgelere uygun tepkide bulunma. '
- Sözcükleri sözlük ve yan anlamlarıyla yorumlama.
- Bir bağlam içindeki sözcükleri anlama ve bağlama uygun anlamı seçme.
- Okuma materyalini oluşturan birimlere -öbek, tümcecik, tümce, paragraf ve metnin tümü- anlam verme.
- Ana düşünceleri bulma ve anlama.
- Önemli ayrıntıları fark etme.
- Yazının düzenini (organizasyonunu) yorumlama.
- Metinle ilgili sorulara yanıt verme.
- Yönergeleri izleme.
- Parça-bütün. Sebep-sonuç, genel-özel, yer, sıra, hacim ve zaman gibi ilişkileri algılama.

- Mecazi anlatımları yorumlama.
- Çıkarım yapma ve sonuca ulaşma, örtük (ima edilen) ayrıntıları saptama ve okunanı değerlendirme
- Karakterlerin özelliklerini, tepkilerini ve güdülerini tanımlama ve değerlendirme.
- Sonuçları kestirme.
- Yazarın amacını bilme ve anlama.
- Yazınsal ve anlamsal göstergeleri ifade etme ve yazarın içinde bulunduğu ruh halini, kullandığı üslubu, niyet ve amacı tanımlama.
- Metnin, öne sürülen bir olgu ya da durumu destekleyip desteklemediğini veya bu konuda bir fikri başarıyla ifade edip etmediğini belirleme.
- Gönderge olarak kullanılan sözcüklerin öncüllerini tanımlama.
- Görüş edinme.
- Edindiği görüşleri uygulama ve bunları geçmiş yaşantılarıyla bütünleştirme.

Öğrencilerin okuduklarını ve dinlediklerini algılayıp anlamaları, ön bilgileri ile ilişkilendirmeleri ve bilgileri yeniden yapılandırarak hayatlarına aktarmaları eğitim sürecinde gerçekleşmesi istenen bir durumdur. Böyle öğrenciler yeni bilgileri kendileri oluşturmuş olacak ve bu yapılandırma süreci öğrenmenin kalıcı hale gelmesini sağlayacaktır. Bu sebeple öğretme-öğrenme sürecini planlanırken öğrencilerin bilgileri organize etmesine ve yapılandırmasına fırsat verecek eğitim olanakları sağlanmalıdır.

2.6. Okul Dönemi Çocukların Gelişim Özellikleri

2.6.1. Fiziksel Gelişim

İlkokul çocuklarında fiziksel gelişim önceki dönemlere göre daha yavaştır. İlkokulun sonunda kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha gelişmiş oldukları görülür. Bu dönemde iskelet sistemi gelişimi kendini gösterir. Bu sebeple öğrencilerin çantalarının ağır olması, bunu uzun süre taşımaları, sırada yanlış oturmaları vücutlarında şekil bozukluklarına sebep olabilir.

İlkokul çağında düşmeye başlayan büyüme hızı on yaşlarına doğru vücuttaki farklılaşmalara bağlı olarak özellikle kız çocuklarında birden boy uzaması, ikincil cinsiyet özelliklerinin belirmesi şeklinde görülür. Erkek çocukları dokuz on yaşlarında

kızlardan daha uzun ve iri iken, ilkokulun sonunda kızlar daha büyük görünür. Erkek çocukları bu dönemde kızlara oranla daha hareketli, bedensel güç gerektiren etkinliklere daha isteklidir (İnanç ve diğerleri, 2013:81).

Bu dönemde önceki evrelere göre fiziksel gelişim daha yavaştır. İlköğretim dönemindeki çocukların boy ve kilo hızında önemli yükselmeler görülmez. Kemik ve iskelet sistemindeki gelişmeler ise kas sistemine göre daha ileri düzeydedir. Bu sebeple çocuklar sık sık büyüme ağrıları yaşar. Bu dönemde kemiklerdeki sertleşme tamamlanmadığı için iskelet gelişimini olumsuz etkileyecek hareketlerden kaçınmak gerekir (Selçuk, 2000:13-14). Özellikle öğrencilerin çantalarının çok ağır olması iskelet gelişimlerini olumsuz etkileyebilir. Öğrencilerin sadece ihtiyacı olan araçları çantalarında taşımaları konusunda bilinçlendirilmesi gereklidir.

Okul döneminde, çocukların ince motorlarını geliştirmelerine basamak basamak olanak sağlanmalıdır. Bu süreçte acele edilmemeli, gelişimin tamamlanması için uygun etkinliklerle kasların gelişimine imkân verilmelidir. Bu dönemdeki çocuklar çok hareketli, meraklı ve araştırmacıdır. İçlerindeki enerjiyi boşaltmaları planlı etkinliklerle yapıldığı takdirde olası yaşanacak sıkıntılarında önüne geçmiş olunur.

Okulöncesi dönemde büyük kaslarını çok iyi kullanan çocuklar, okul döneminde küçük kaslarını kullanmada yeterli hale gelerek küçük ve ince kalemlerle yazma, çalgı aleti çalma gibi becerileri yapabilirler (Senemoğlu, 2012:26). Okulöncesi dönemde verilen resmi taşımadan yapmakta zorlanan öğrenciler ilkokul döneminde yaptıkları muntazam boyama çalışmaları bu konuya örnek olarak gösterilebilir.

7-11 yaş arasındaki çocukların ince motor gelişimleri hız kazanmıştır. İlkokulun başında çocuklar koşma, zıplama, atlama gibi faaliyetlerde daha aktiftir. Erkek çocuklar daha çok geniş devinim gerektiren oyunlara (futbol gibi), kızlar ise fiziksel beceri gerektiren (jimnastik gibi) alanlara yönelir. Bu dönem çocuklarında tepki süresi kendilerinden büyüklere oranla daha uzundur (İnanç ve diğerleri, 2013:99).

2.6.2.Bilişsel Gelişim

2.6.2.1. Piaget'nin Bilişsel Gelişim Kuramı

Bireylerin doğuştan itibaren içinde buldukları dünyayı algılamalarını sağlayan zihinsel sürecin gelişimine bilişsel gelişme denir. Piaget'nin dört başlık altında incelediği gelişim özelliklerini içeren dönemler şunlardır:

1. Duyusal Motor Dönemi (0-2 Yaş)
2. İşlem Öncesi Dönem (2-7 Yaş)
3. Somut İşlemler Dönemi (7-11 Yaş)
4. Soyut İşlemler Dönemi (11 Yaş +)

Piaget'ye göre 7-11 yaş aralığındaki çocuklar “somut işlemler dönemi” içinde bulunur. Bu dönemde çocuklar nesnelere yüzeysel özelliklerine bakmak yerine mantıksal çıkarımlarda bulunur. Sayısal ilişkilerin gelişimi hızlanır. Odaklaşma, tersine döndürme, korunum, sıralama ve sınıflama becerileri gelişir. Benmerkezcilikten uzaklaşıp sosyalleşmeye başlar. Bu dönemle beraber sembolik zihinsel faaliyetler yerini gerçek zihinsel işlemlere bırakır. Mantığa, akıl yürütmeye dayalı çıkarımlarda bulunulur. Fakat bunun için somut problemler kullanılmalıdır (Selçuk, 2000:93-94). Bu yaş gurubu için soyut ifadelerden çok somut ifadeler daha anlamlıdır. Görerek, dokunarak öğrenilen bilgiler daha kalıcıdır.

Tüm dünyada çocukların somut işlemler döneminde okula başlamasının nedeni bazı zihinsel işlemleri yapabilecek düzeye gelmesidir. Bu dönemde en üst düzeyde gruplama yapılabilir. Bir nesnenin birden fazla gruba ait olabileceğinin farkındadır. Benmerkezcilikten uzaklaşan çocuklar olayları başkaları açısından da değerlendirebilir. Somut olan karmaşık problemleri çözebilir. Soyut kavramları açıklayamaz (Senemoğlu, 2012:46). Somut kavramları algılama bu yaş grubu için mümkünken, soyut kavramları algılama ve anlamlandırmada güçlük çekerler.

Somut işlemler dönemindeki çocuklar sözcüğü ve bu sözcüğün gerçek anlamının dışındaki anlamını ayırt etmeye başlar. Bu dönemin sonunda çocuklar somut görsel algılardan çok düşünme becerilerini kullanır (Topses, 2009: 115). Çocuklarda parçanın bütünlüğe, bütünlüğün parçayla ve parçaların birbiriyle olan ilişkisini kavrarlar. (İnanç ve diğerleri, 2013:127). Bu dönemdeki çocuklar dönüşümsel düşünme özelliğine sahiptirler. Karşılaştıkları bir problemi çözerken geçmişte yaşadıkları olayları ve

durumları zihinlerinde yeniden kullanarak kullanabilirler (Güngör ve diğerleri, 2009:61).

Somut işlem dönemindeki çocuklar; büyüklük, uzay, ağırlık, hacim, sayı ve zaman gibi kavramları merak eder ve bu konularla ilgili mantık yürütmeye başlar. Nesnelerin kavramlaştırılmasıyla şemalar geliştirerek bilişsel başarıyı yakalar. Ayrıca nesnelere görmeden nesnelere ilgili ilişkileri tahminde bulunarak algılar. Bu dönemde çocuklar giderek çıkarsamalar yapar, sayıları kullanarak niceliksel akıl yürütmeler yapar, simgesel düşünme hızı gelişir (Topses, 2009:96).

Bu dönemde çocukların düşünceleri daha esnektir. Çocuklar olayların nedenlerini anlayabildikleri için şaşırtıcı çelişkiler öne sürmezler. Nesnelere büyüklüklerine göre sıralayıp, nesnelerin mekânları değişse de sayılarının değişmeyeceğini bilir. Tersine çevirme ve korunum kavramını bilir. Algısal yanılığa düşmez (Arı ve diğerleri, 1999:71).

2.6.2.2. Erikson'un Bilişsel Gelişim Kuramı

Erikson'a göre ilköğretim dönemindeki çocuklar aşırı duyarlıdırlar ve karşısındaki kişiden çok kolay etkilenirler. Bu yaş grubu kendi yaşlılarını düşüncelerini onaylarken, kendinden büyük ya da küçük olan kişilerin görüşlerine karşıt olabilir. Rekabet duygusu bu dönemde çok görülür ve çocuğun sosyalleşmesini sağlar. Bu yaşlarda sorumluluk verilen çocuklar diğer ortamlarda da uyumlu hatta lider rolünde olabilmektedir (İnanç ve diğerleri, 2013:194-195). Öğrencilerin belirli sınırlar içerisinde rekabet duygularıyla çalıştıkları ortamların oluşturulması onların hem zihinsel gelişimlerini etkileyecek hem de sosyal ilişkilerinin güçlenmesine yardımcı olur.

2.6.3. Ahlak Gelişimi

2.6.3.1. Freud'un Ahlak Gelişim Kuramı

Freud ahlak gelişimi ile ilgili ilk kuram geliştiren kişilerdendir. Yapısalcı kişilik kuramını oluşturan Freud, kişiliği üç sisteme ayırmıştır: İd, ego ve süper ego. Kişiliğin en temel yanı olan, her zaman kendi hazzını düşünerek hareket eden id, gerçeklik ilkesiyle hareket ederek kısmen de olsa bilinçli davranana ego ve kişiliğin ahlaki yönünün temsil eden süper ego Freud'un ahlaki gelişim kuramının evreleridir (Can, 2004: 113-114).

2.6.3.2 Piaget'nin Ahlak Gelişimi Kuramı

Çocukların düşünme şekilleri ve kişilik oluşumları yetişkinlerden nasıl farklıysa ahlaki gelişimleri de farklılık göstermektedir. Piaget çocukların dünyasında oyunun yerinin önemli olduğunu düşünmüş ve çocukların ahlaki gelişimini onlar oyun oynarken gözlemleyerek açıklamıştır. Piaget'ye göre altı yaşından küçük çocuklar için kural yoktur. İki yaş civarı çocuklar kuralsız oynarken iki-altı yaş arası çocuklar kuralların farkındadır fakat neden konulduğunu ve gerekliliğini bilmemektedirler. Altı-on yaş arası çocuklar ise kuralları otorite koyduğu için kabul edip değiştirilemeyeceğini düşünse de zaman zaman uymadıkları da olur. Çocuklar on-on iki yaş sonrasında kuralların oyunları düzenlemek için olduğunu farkında olur (Senemoğlu, 2012:61). Küçük yaş grupları oyun oynarken sık sık anlaşmazlıklar yaşanırken, büyük yaş guruplarında anlaşmazlık daha azdır. Bu da ahlaki gelişim ile ilgili olup, kuralların kabullenilmesinde kaynaklıdır.

Piaget ahlaki gelişimi bilişsel gelişmeye paralel olarak iki aşamada incelemiştir. Bunlar “Ahlaki Gerçekçilik (Başkalarının Kurallarına Uyma) Aşaması” ve “Ahlaki Özerklik (Ya da Görecelik) Aşaması”dır. Piaget' ye göre 5-10 yaş arasındaki çocuklarda ahlaki gerçeklik aşamasındalardır ve kurallara karşı büyük saygı duyarlar. Çocuklar kuralları büyük otoritelerin koyduğuna inanıp kutsal ve değiştirilemez olduğunu düşünürler. Piaget bu durumu başkalarının kurallarına boyun eğme anlamına gelen “hetererom” terimiyle açıklamıştır. Bu yaş grubunda yanlış davranış büyüklerin onaylamadığı ve cezalandırdığı davranışlardır. Davranış sahibinin niyeti değil ortaya çıkan nesnel sonuçlar değerlendirmede etkilidir (Güngör ve diğerleri, 2009:75).

5- 10 yaş arasındaki çocuklar için kurallar anne, baba, polis gibi güçlü otoriteler tarafından konulmuş ve değişmesi mümkün olmayan kanunlardır. Ahlaki bir konu ile karşı karşıya kalındığında bu dönemdeki çocuklar değerlendirme yaparken, niyete değil nesnel olarak ortaya çıkan sonuca bakarlar. Örneğin istemeyerek on bardağı kıran bir çocuğun, gizlice kurabiye almaya çalışırken bir bardağı kıran çocuktan daha yaramaz olduğu çıkarımında bulunulur (Güngör ve diğerleri, 2009:76).

Bu yaş grubuna göre kurallara uyulmadığında ceza kaçınılmazdır. Ceza, tatsız olaylarla karşılaşmak şeklinde olabilir. Davranışlar niyetten çok sosyal sorumluluk bağlamında değerlendirilir. Çocuklara bu dönemde ahlaki değerlerini oluşturmada etkili olan unsurlarda birisi kendi algıladıkları ile başkalarının algıladıklarının farklı

olabileceğini düşünmesini engelleyen benmerkezcilik, diğeri ise çocukların kendi dışında olan gerçekler ile kendi yaşantı ve düşüncelerini karşılaştırmasına neden olan gerçeklik algılayışıdır (İnanç ve diğerleri, 2013:221). Çocukların gelecek yaşantılarında hoşgörülü, farklı fikirlere saygılı, bencil olmayan bireyler olması için yetişkinler tarafında arada empati kurmaya yönlendirmesi faydalı olacaktır.

Kayıtsız şartsız otoriteye uymanın olduğu bu dönemde çocuğa anne-baba ya da bir yetişkin tarafından ne yapması gerektiği söylenir. Yargı yapılan sınırlı gözlemlere dayanılarak verilir. Davranışın gerisindeki nedenler dikkate alınmadığı için kuralların değişmezliğine inanılır (Senemoğlu, 2012:61)

Piaget 10-11 yaşında ulaşılan ahlaki özerklik döneminde ahlakın kendi kurallarına uyma olduğunu içeren “otonom” terimi ile açıklamıştır. Ahlaki özerklik aşamasında çocuklar, kuralların duruma göre değişebileceğine, çığnenebileceğine inanırlar. Anne, baba artık otorite değildir. Ahlaki gerçekçilik döneminden ahlaki özerklik dönemine geçişte bilişsel olgunlaşma ve sosyal tecrübeler etkilidir (Güngör ve diğerleri, 2009:76). Giderek artan akranlarıyla genişleyen sosyal çevre ile çocuklarda kuralların insanlar tarafından konulduğu ve gerektiğinde değiştirilebileceği bilinci oluşur. Artık kuralların ihlali direkt cezayı gerektirmez, ihlalin nedeni de önemlidir (Senemoğlu, 2012:62). Önemli olan niyetin ne olduğu ya da zararın karşılanabilmesidir.

Bu dönemdeki çocuklar birinin davranışlarını yargılarken onun duygularını ve bakış açısını anlamaya çalışır. Ceza verilirken yapılan eylemin niyeti ve içinde bulunulan durum göz önüne alınması gerektiği düşünülür. Cezanın yinelenmesi ve ya eylem sonrası oluşan zararın giderilmesi durumlarında doğru davranmayı öğretecek niteliğe sahip olması gerekir. Bu dönemdeki çocuklarda “eşitlik” kavramı herkes için eşit olan adaletin varlığını ifade eder (İnanç ve diğerleri, 2013:221).

2.6.3.3. Kohlberg’in Ahlak Gelişimi Kuramı

Kohlberg çocukların ve yetişkinlerin doğru veya ahlaki davranış kavramlarından neyi anladıkları ve bunları nasıl belirledikleri üzerinde durmuştur. Her dönem kendinden önceki dönemin temellerine dayanmakta ve bir sonraki döneme zemin hazırlamaktadır. Ancak bir birey zaman ve duruma göre farklı aşamalardaki davranışları gösterebilir (Senemoğlu, 2012:63). Bireylerin ahlak gelişimi aşamalarını, bu aşamalar arasındaki ilişkiyi, ahlakı belirleyen temel prensipleri en geniş şekilde Kohlberg ele

almıştır. Araştırmalarında içlerinde Türkiye'nin de bulunduğu birçok ülkeyi inceleyerek kültürün ahlak gelişimine etkisini incelemiştir. Araştırmalarına katılan bireylere çeşitli ikilemler vererek bireylerin sorunu nasıl çözdüğüne değil, nasıl akıl yürüttüklerine bakmıştır (Arı ve diğerleri, 1999:79). Kohlberg ahlak gelişimini aşağıdaki gibi gruplandırmıştır:

2.6.3.3.1. Gelenek Öncesi Düzey

Gelenek öncesi ahlak düzeyindeki çocuklarda kurallar güç sahibi olan kişilerce konulmuştur. Çocuklar bir durumun doğru ya da yanlış olduğunu içsel ölçütlere göre değil dışsal ölçütlere göre değerlendirir. Kültür içinde kabul edilen ölçütlerle doğru ve yanlış davranışlar belirlenir ve çocuklar da buna göre davranırlar. Eylemlerin sonuçları değerlendirmede etkilidir. Bu düzeyin temelinde otoriteye körü körüne bağlılık ve bireysel çıkarlar yatmaktadır. Temel felsefe “kuvvetli olan kazanır.” düşüncesidir. (Arı ve diğerleri, 1999: 79).

2.6.3.3.1.1. Ceza ve itaat eğilimi

Bu aşamada ortaya çıkan fiziksel sonuç eylemin doğru ya da yanlış olmasını belirler. Cezalandırılan davranış yanlış, cezalandırılmayan davranış ise doğru demektir. 9 yaşın altındaki çocukların çoğu, birçok ergen ve yetişkin suçlular bu düzeydedir (Güngör ve diğerleri, 2009:81). Doğru olan kurallara, otoriteye sıkı sıkı bağlı olmaktadır. Kurallara uyulmazsa yanlış davranılmış olur ve karşılığında cezalandırılır. Ceza almamak için kurallara uyulma zorunluluğu hissedilir. Özellikle insanlara ve eşyalara verilen zarar doğal olarak cezalandırılır. Bu evredeki bir öğrenci yakalanmadığı müddetçe kopya çekebileceğini savunur. Davranışlar fiziksel sonuçlara göre değerlendirilir. Durumlar ben merkezli bakış açısıyla değerlendirilir. Başkalarının görüşü, isteği önemli değildir. Genel yargı “ben sütü seviyorsam herkes sever” şeklindedir (Arı ve diğerleri, 1999: 79). Örneğin annesine yardım ederken on tabağı kıran çocukla gizlice şeker alırken bir tane tabak kıran çocuğu kıyasladıklarında sonuca bakarak on tane tabak kıran çocuğu daha suçlu bulurlar (Senemoğlu, 2009:63).

2.6.3.3.1.2. Araçsal İlişkiler Eğilimi:

Bu aşamada ödüllendirilen davranışlar yapılmaya, cezalandırılan davranışlardan kaçılmaya başlanır. Bu yüzden bu aşamaya “saf hedonizm-hoşlanmacılık” dönemi de denir. İyi duygular hissettiren eylemler iyidir. Kişiler arası verilen sözler, anlaşmalar

oldukça önem taşır (Güngör ve diğerleri, 2009:81). Bu dönemde insanların ihtiyaçları da dikkate alınarak doğru oluşturulur. Bu evrede bireyler verilen kadar almak ister. Kurallara ihtiyacı karşıladığı sürece uyulur. Çıkarlar ve ihtiyaçlar doğrultusunda davranılır. Adil olunmasının gerekliliği bu dönemde baskındır (Arı ve diğerleri, 1999:80).

Bu aşamada çocukların kendi ihtiyaçlarını ve isteklerini karşılaması önceliklidir. Her ne kadar başkalarının isteklerinin farkında olsalar da ahlaki yargıda bulunacaklarında kendilerini ön planda tutarlar (Senemoğlu, 2012:64).

Kohlberg'in araştırmasında yer alan öğrencilerden gelenek öncesi düzeyden ait çıkara dayalı alış veriş döneminde olan çocukların temel özellikleri iyi olmak, başkalarıyla ilgilenmek, dürüst ve güvenilir olmaktır. Kurallardan iyi davranışı destekleyenler kabullenilir. Çocuklar kendilerinde beklenen rollere göre davranır, kendi amaçları doğrultusunda başkalarını kullanmazlar. "İyi çocuk olma" eğilimi bu döneme aittir. Başkalarına iyi davranarak kendilerine de iyi davranılmasını beklerler (Selçuk, 2000:114).

2.6.3.3.2. Geleneksel Ahlak Düzeyi

Ait olunan grubun kurallarına dayanan değerlendirmeler yapılır. Bu gruplar aile, büyükler, akranlar olabilir. Birey için aile, grup, ait oldukları topluluklar çok önemlidir ve bunların beklentileri koşulsuz kabul edilir. Sosyal düzen çok önemli olup kişi kendi ihtiyaçlarını bazen ikinci planda tutabilir. Bu dönemde bireyler arası ilişkiler önem kazanır. Grubun kararlarına uyma ve toplumun beklentilerini karşılamaya çalışma söz konusudur

2.6.3.3.2.1. Kişilerarası Uyum Eğilimi

Bu dönemde akran gruplarıyla işbirliği görülür. Başkalarına yardım etmek iyi davranıştır. İyi çocuk olmak için onaylanmak gerekir. Somut işlemler dönemine giren çocuklarda benmerkezcilik azaldığı için farklı bakış açıları geliştirebilirler. Ahlaki yargılarda başkalarının hisleri de önemsenir. Artık sadece ceza almamak için değil başkalarını memnun etmek için de çalışılır (Senemoğlu, 2012:64).

Doğru, diğer insanların beklentilerini karşılama ve kurallara uymadır. Doğru davranış, iyi insan olma, iyi çocuk olma, iyi anne-baba olma adına yapılanlardır.

Bireyin kendisi için önemli gördüğü kişilerden onay görebilmesi için doğru davranması gerekir. Kurallara bağlı olma, başkalarının isteklerine uygun davranma ve iyi insan olma altın kuraldır (Arı ve diğerleri, 1999:819).

2.6.3.3.2. Kanun ve Düzen Eğilimi

Doğru olan bireyin sosyal düzene uyacak şekilde sorumluluklarını yerine getirmesidir. Artık akran gruplarının kuralları değil toplumun kuralları ilk plandadır. Kanunlar sorgusuz kabul edilir, uymayanlar cezayı hak eder. Birçok yetişkin bu dönemde bulunmaktadır (Senemoğlu, 2012:64). Toplumun düzenini sağlama bireyin temel görevidir. Doğru olan toplumsal sözleşme ile kabul edilen kurallara uymaktır. Kanunlar toplumun refahını sağladığı sürece korunur. Bireyler topluma katkıda bulunmalıdır. Kişini değerleri toplumsal değerlerle çatışsa da sistem korunmalıdır (Arı ve diğerleri, 1999:81).

2.6.3.3.3. Gelenek Ötesi Ahlak Düzeyi

Bu dönemde artık otoritenin kaynağı değişmiştir. Artık yargılar bireysel tercihlere göre yapılmaktadır.

2.6.3.3.3.1. Sosyal Sözleşme Eğilimi

Bu aşamada en iyi davranış en yararlı olandır. Kurallar toplumsal düzeni korumak için vardır (Güngör ve diğerleri, 2009:81). Kanunlara ve bireysel haklara eleştirel düşünce ile bakılır. Kanunların ve değerlerin toplumlara göre değiştiği kabul edilir. Kanunlar demokratik olarak değişebilir. Sosyal düzenin, temel yaşama ve özgürlük haklarının korunması esastır. Yetişkinlerin %25'inden azı bu ahlaki gelişim düzeyine gelebilmektedir (Senemoğlu, 2012:65).

Bireysel farklılıklar doğaldır ve saygı duyulmalıdır. Toplumun hak ve değerleri grubun değerleriyle çelişse bile korunmalıdır. Yaşama, özgürlük gibi temel hak ve hürriyetler her şartta korunmalıdır. Çoğunluk azınlığın temel haklarını ellerinden alamaz. Bu sebeple kanunlar çok iyi hazırlanmalıdır. Bu dönemdeki bireyler toplum üstü bir bakış açısına sahiptir. Kanunlara akılcı bir yaklaşımla saygı duyarlar. Ancak evrensel ahlak değerleri ile hukuk arasındaki bakış açısı arasında çelişki vardır. Hiçbir yasa ölüme sebep olamaz, hiç kimse de başkasına zarar verme hakkına sahip değildir (Arı ve diğerleri, 1999:82).

2.6.3.3.2. Evrensel Ahlak İlkeleri Eğilimi

Yetişkinler tarafından belirlenen ahlaki değerler, özenle belirlenmiş, izlenmiş bir sistemdir (Güngör ve diğerleri, 2009:81). Ahlak gelişim evrelerinin sonuncusu bu aşamadır. Bu düzeydeki bireyler ilkelerini adalet, eşitlik, hak gibi somut ifadelerle dayanarak oluşturur. Bu ilkeleri kanunlar ihlal ediyorsa ona da uyulmaz. Bireylerin haklarına saygı esas, adalet yasaların üstündedir (Senemoğlu, 2012:65).

Bu evre en çok tartışılan evredir. Kohlberg önce bu düzeyin çok az insanda olduğunu öne sürmüştü fakat 1970'ten sonra kuramında düzenlemeler yapmıştır. Bu evrede bulunan kişiler evrensel ahlak değerlerini benimser. Yazılı kurallardan bağımsız hareket eder. Evrensel değerlere uyan kanunları kabul eder. Kanunlar prensipleriyle çelişirse prensiplerini tercih eder. Evrensel ahlaki değerler sadece bir gruba dayandırılmaz, tüm insanların eşitliğini temele alır (Arı ve diğerleri, 1999:83).

Piaget 'de Kohlberg 'de ahlaki gelişim evrelerini, bilişsel gelişimin paralelinde oluşturmuştur. Piaget'ye göre ahlaki gelişim evreleri bilişsel gelişimdeki gibi bir önceki evrenin üzerine bina edilir. Kohlberg yaş ile ahlak gelişimi arasında doğrudan bir bağlantı olduğunu söylemese de küçük yaş guruplarının gelenek öncesi dönemdeki, daha büyük çocukların ise gelenek sonrası dönemdeki davranışları gösterdiğini söyler. Evrelerin sırası toplumdan topluma değişirse de ulaşılan son evre kültürler arasında ya da aynı toplum içerisinde farklılık gösterebilir. Bireyler yüksek evrelerin özelliklerini gösterdikten sonra kolay kolay alt evrelere ait özellikleri göstermemektedir (İnanç ve diğerleri, 2013:226).

2.6.3.4. Dewey'in Ahlak Gelişim Kuramı

Dewey'e göre bireyin eğitimi ahlak gelişimini, değerlerini oluşturmasını etkiler. Bireylerin psikolojik olgunluğa ulaşması için özgür bir ortam sağlanmalıdır. Dewey ahlak gelişimini üç farklı evrede ele almaktadır. Gelenek öncesi düzey, biyolojik ve sosyal dürtülerin güdeledikleri ahlaki davranışları içerir. Geleneksel düzey bireylerin içinde buldukları grubun değerlerini benimsedikleri evredir. Özerk düzey evresinde birey davranışlarını kendi kararlarıyla oluşturur. İçinde bulunduğu gurubun prensiplerinden kendince uygun olanları kabul eder (Arı ve diğerleri, 1999:76).

2.6.4. Kişilik Gelişimi

2.6.4.1. Erikson'un Kişilik Gelişim Kuramı

Erikson'un kuramı 8 evreden ve kişinin tüm yaşamını kapsayacak şekilde oluşmaktadır.

1. Güvene karşı güvensizlik (0-1yaş)
2. Bağımsızlığa Karşı Utanma ve Şüphencilik (1-3 yaş)
3. Girişkenliğe Karşı Suçluluk Duyuma (3-6yaş)
4. Başarıya Karşı Aşağılık Duygusu(7-11yaş)
5. Kimlik Kazanımına Karşı Rol Karmaşası (11-17yaş)
6. Dostluk Kazanmaya Karşı Yalnız Kalma (Genç yetişkinlik-17-30 yaş)
7. Üretkenliğe Karşı Duraklama (Orta yetişkinlik 30-60 yaş)
8. Benlik Bütünlüğüne Karşı Umutsuzluk (60+ yaş)

Erikson 6-12 yaş aralığındaki çocukların psikosoyal gelişimleri “çalışkanlığa karşı aşağılık duygusu” başlığıyla açıklanmaktadır. Bu dönemdeki çocuklar takdir edilmekten ve kabul görmekten hoşlanırlar ve bunun için de bir şeyler üretmek ve başarılı olmak için çalışırlar. Çevresinden onay gören çocuklar özsaygılarının artmasıyla başarıya daha çok yönelir. Yetersizlik ve aşağılık duygusuna kapılan çocuklar kendini değersiz hisseder, çevresiyle iletişimde sıkıntı yaşar (Vaillant ve Vaillant, 1981, Selçuk, 2000:60).

Bu dönemin genel özelliği egonun giderek daha da önemli hale gelmesidir. Kendisi ve çevresi üzerindeki denetim gücünü fark eden çocuk, sahip olduğu becerileri kullanarak kendini göstermeye ve çevresinin tepkisini anlamaya çalışır. Çevreye uyum için çeşitli yollar dener. Bu durumda engellenen, cezalandırılan çocuklarda suçluluk duygusu oluşur. Suçluluk duygusu da yeni girişimleri engeller. Bu süreçte bağımsız olma davranışlarını geliştiren çocuklar anne ve babanın ilgisi ve denetimi altında bulunmaya da devam ederler. Bu dönemde benmerkezcilik yerini öz kimlik duygusuna bırakır (Topses, 2009: 160).

Çocuklarda kıyaslama, okul döneminde akranlara yönelmeyle başlar. Çocuk yaşlıları içerisinde en iyi olmak için uğraşır. İçindeki sınırsız enerjiyi ve merakı arkadaşlarını ve çevresini tanımada kullanır. Yavaşlayan bedensel gelişime karşın

sosyal ve cinsel roller daha belirgindir. Çocuk başarısızlığı her yaşadığında yetersizlik ve aşağılık hissini kabullenecektir. Başarı hissi çocuklarda ödüllendirilerek, onaylayarak gelişir. İleriki yaşlarda olan çalışma azmi bu dönemin eseridir (Arı ve diğerleri, 1999: 40).

Erikson'un psikososyal gelişim dönemleri içinde okul çağını kapsayan bu dönemde çocuklar kendilerine yeni sosyal roller belirler. Bu dönemde çocuklar beklentileri en iyi şekilde karşılamak için çok çabalarlar. Ödevlerinin üstesinden gelebilen çocukta çalışkanlık gelişirken, başarısızlığı tadan çocuklar güvensizlik duygusuna kapılır (Güngör ve diğerleri, 2009:99).

Bu dönemde okula başlayan çocuğun sosyal dünyasında büyük bir değişim olur. Çocuk üzerinde anne-babanın etkisi azalırken arkadaşların ve öğretmenin etkisi artmaktadır. Bu dönemde kazanılan başarıma duygusu çocuğun kendine ve yeteneklerine olumlu tutum geliştirmesini sağlar. Bu da çalışkanlık isteğini tetikler, özgüveni yükseltir. Başarısızlık durumunda ise çocuk kendini yetersiz görecektir ve özgüvenini kaybederek gelecekteki öğrenmeleri de engellenecektir. Çalışmaları desteklenen çocuklar başarıya yönelirken; desteklenmeyen çocuklarda yaptıklarının değersiz olduğu düşüncesiyle aşağılık duygusu gelişir (Senemoğlu, 2012:77).

Okul çağında duygusal gelişimde (8-12 yaş), çocuğun öz kimliğini aramaya başladığı dönemdir. Bu dönemde beyin ve beden somut bir düzeyde kullanılan birer kaynaktır. Bu dönemde çocuklarda toplum tarafından kabul edilen, onaylanan bir birey olma, ilişkilerinde yardım eden taraf olma hissi baskındır (Güngör ve diğerleri, 2009:120).

2.6.5. Dil Gelişimi

Toplumların duygu ve düşüncelerini anlatma şekilleri birbirlerinden farklılık gösterir. Farklı bir ülkede büyüyen bir yakınımızın olaylara verdiği tepkilere, kullandığı ifadeler baktığımızda bizden farklı olduğunu çok net görebiliriz. Bu farklılığın sebebi, kazanılan dilin yapısının değişik olmasıdır. Bu farklılık da kullanılan kelimelerde, kelimeler yüklenen anlamlarda, jest ve mimiklerde kendini göstermektedir.

Büyüyen her çocuk, kendini diğer dillerden ayıran hem niteliksel olarak farklı olan bir ses dizgesinin; zihinsel düşüncelerini biçimlendiren bir düşünce dizgesinin

içinde bulur. İşte bu çocuğun ana dilidir. Çocuk ana diline ait sesleri duyarak, bunları tekrarlayarak zihnine yerleştirir ve diğer dillerden farklı bir anlama ve anlatım yolunu benimser (Aydın ve diğerleri, 2003: 95).

Gelişim psikologları çocukların aynı dönemlerde çıkardıkları seslere, kullandıkları kelimelere, cümle uzunluklarına bakılarak; dil gelişimi ile bilişsel gelişimin paralellik gösterdiğini söylemek mümkün olduğunu ifade etmektedir. Bireylerin bilişsel gelişimleri ilerledikçe dil gelişimlerinde de ilerlemeler görülmektedir. Yeni doğan bebeklerin çıkardığı anlamsız sesler 3 aylıkken yerini keyiflerini anlatan seslere, 6 aylıkken ise daha uzun süreli sesler çıkarmaya bırakmaktadır. Yaş ilerledikçe anlamlı heceler, sözcükler ve cümleler kendini göstermektedir. Tüm bu dilsel gelişmeler bilişsel gelişimle bağlantılıdır (Erden, 2001:76).

Dil gelişimi bilişsel gelişim ve olgunlaşmaya bağlı olarak oluşur. Bunun yanında ebeveynlerin çocuklarıyla olan iletişimleri, yaşanmışlıkların niteliği, bireyin içinde bulunduğu grupların özellikleri gibi çevresel etkenler dilin kullanım biçimini, içeriğini etkilemektedir (Erden, 2001:79). Toplumların dünya görüşleri, sosyal yapıları, buldukları yerin iklim şartları, tarihi geçmişleri, zamanla uğradıkları değişim ve gelişmeler dilin şekil ve işleyiş bakımından farklı olmasına sebep olmaktadır. Bununla birlikte bireylerin çevresi, yaşam koşulları, eğitim durumu dile etkisi olduğu gibi aynı şartlarda yetişen hatta aynı aileden olan iki kardeşin bile konuşmalarında, kelime seçimlerinde, belli sözcükleri tekrarlamalarında farklılıkların olduğu görülmektedir. Çünkü dil, bireylerin içinde buldukları ruhsal durumun, yeteneklerin de bir yansımasıdır (Aydın ve diğerleri, 2003: 95).

Dil gelişiminin nasıl olduğuna dair birçok farklı görüş bulunmaktadır. Davranışçı görüşe göre bebekler kendilerini istediklerine ulaştıran sesleri fark ederek tekrar ederek dili öğrenirler. Yetişkinlerin bebekleri çıkardıkları seslerden dolayı ödüllendirmesi, bebeği sesi tekrar çıkarması için pekiştirir. Böylece konuşma şekillenir. Dil gelişimini biyolojik ve psikolojik temellere dayandıran psikolinguistik kuramda ise insanların doğuştan dil öğrenme mekanizmasına sahip oldukları görüşü hâkimdir (Aydın ve diğerleri, 2003: 96-97).

2.6.5.1. Piaget'in Dil Gelişim Kuramı

Piaget'e göre çocuklarda dil gelişimi dört aşamadan oluşur. Bu aşamalar şunlardır:

1. Agulama süreci: Doğumdan itibaren 12 ayı kapsar. Bu evre üç aşamayı içerir.

- A. *Ağlama Evresi (0-2 ay):* Bebeklerin ihtiyaçlarını anlatmak için çıkardıkları bilinçsiz sesleri içeren bir dönemdir. Bu dönemde çıkarılan sesler ilerde konuşmayı sağlayacak olan temel seslerdir (Erden, 2001:117).
- B. *Babıldama Evresi (2-5 ay):* Bu evrede bebekler duygularını anlatan sesler çıkarırlar. Ağlamalar azalırken gülücükler artar. Ünlü ve ünsüzlerin sıralanması andıran sesler bu döneme hâkimdir (Topbaş, 2005: 74).
- C. *Çağıldama-Heceleme Evresi (6-12 ay):* Kullanılmayan sesler giderek azalır. Bu dönemde konuşma organları olgunlaşmıştır ve ilk heceler çıkarılmaya başlanır. Bir yaşına doğru ilk kelimeler söylenir. Bu dönemin sonuna doğru çocuklar ana dillerine ait vurgulamaları da çıkarmaya başlar (Aydın ve diğerleri, 2003: 99).

2. Tek Sözcük Evresi (12-18 Ay): Konuşmanın ilerleyebilmesi adına kritik bir dönemdir. Bu dönemde çevreyi keşfetmek konuşmanın önüne geçer. Bu dönemin başında çocuklar tek sözcükle birçok şeyi anlatmaya çalışır. Çocukların tek sözcükle anlamlı üniteler kurmaya çalışmasına “morgem” denir (Deniz, 2010:32).12-15 ay arası çocuklar duygularını tek sözcükle anlatma eğilimindedir. Sözcüklerle beraber ses tonlarını ve hareketlerini de kullanırlar (Erden, 2001:78).

3. Telegrafik Konuşma (18-24 Ay): 18 aydan daha küçük olan çocuklar kelime dağarcıklarına 1 ila 3 kelime arasında yeni kelime eklerken 18-24 ay arasında yeni kelime öğreniminde büyük bir patlama yaşanır. Bu dönemde dağarcığa haftada 10-20 arası kelime eklenir (Bayhan ve Artan, 2004: 131). 18-39 ay arasındaki çocuklar telgraflarda kullanılan ifadelerle benzer ifadeler kullanır. 2-3 kelimelik, zaman ve şahıs ekinin olmadığı cümlelerle duygularını, isteklerini anlatmaya çalışırlar. Bu dönemin bir özelliği de tek kelime ile aşırı genelleme yapmalarıdır. Mesela bu yaş grubundaki bir çocuk tüm yuvarlak nesnelere “top, tüm hayvanlara “köpek” diyebilir. Bunun sebebi ise farklı kavramları kullanabilme olgunluğuna henüz erişmemiş olmasıdır (Erden, 2001:78).

4. *İlk Gramer Süreci (24-60 Ay):* 2,5 yaş civarındaki çocukların sahip olduğu kelime sayısı 300 kadardır. Giderek gramer yapısının kazanımı artar. 2,5-4 yaşta cümleler daha çok soru sorma ağırlıklı olup konuşma isteği fazladır. 3-4 kelimelik cümleler kurulabilir. Cümlede isim, sıfat, fiil gibi yapıları kullanmaya başlar. Olumlu ve olumsuz anlam içeren cümleler kullanabilir. İyi bir anaokulu eğitimi ile bu dönemin sonunda çocukların 2500 kelimeyi kullanabilecek kapasite ulaşması beklenir. 5 yaşında artık duygu ve düşüncelerini karmaşık gramer kurallarını kullanarak anlatabilecek hale gelir (Aydın ve diğerleri, 2003: 100-101).

3-6 yaş döneminde hızlı bir dil gelişimi görülür. Bu dönemde aşırı genellemeler azalır, nesnelere ve olaylara göre uygun kelime kullanımı artar. 3 yaşındaki bir çocuk birçok hayvanın ismini doğru şekilde söyleyebilir. Bu döneme ait bir diğer değişiklik ise çocuğun çevresinde olmayan ve soyut olan sözcükleri daha çok kullanabilmesidir. Çocuk ilk olarak “aslan” sözcüğünü, sonra bunun bir “hayvan” olduğunu en son da “vahşi” bir hayvan olduğunu öğrenir (Erden, 2001: 78). Okulöncesi dönemin sonunda sözcük sayısının bir hayli arttığı görülür. Akıcı bir konuşma vardır. Çocuklar model aldığı kişilerden, televizyondan birçok yeni kelime öğrenir. Model aldığı kişinin ilgi alanına ait kullandığı terimleri öğrenebilir. Mesela futbolla ilgili bir babanın çocuğu bu dönemde futbola ait terimleri öğrenebilir. Bu durum ergenlik döneminin sonuna kadar görülür (Erden, 2001:79).

2.7. İlgili Araştırmalar

Tahiroğlu (2014), hazırlamış olduğu “ *Değerler Eğitimi Yöntemleriyle Desteklenen Bir Akıcı Okuma Ve Okuduğunu Anlama Çalışması*” başlıklı araştırmasında değerler eğitimi yöntemleriyle desteklenerek geliştirilen akıcı okuma ve okuduğunu anlama etkinliğinin okuma ve okuduğunu anlama yetersizliği görülen bir öğrencide akıcı okumaya, okuduğunu anlamaya ve okumayla ilgili değer duygusunu geliştirmeye yönelik etkilerini belirlemeye çalışmıştır. Bu amaçla değerler eğitimi yöntemlerinden, akıcı okumayı ve okuduğunu anlamayı geliştirme stratejilerinden faydalanılarak etkinlikler geliştirilmiş ve okuma - okuduğunu anlama yetersizliği görülen (belirlenebilir, zihinsel ve fiziksel engeli olmadığı halde) bir öğrenciye uygulanmıştır. Verilerin toplanmasında ve analiz edilmesinde görüşme, gözlem, doküman analizi teknikleri ile Anlama Düzeyi Ölçeği, Seslendirme ve Ortam Ölçeği kullanılmıştır. Çalışma sürecinden önce yapılan ölçüm, görüşme ve diğer işlemlerde öğrencinin okuma

ve okuduğunu anlama becerileri açısından endişe düzeyinde olduğu tespit edilmiştir. Ancak öğrencinin okuma ve okuduğunu anlamaya yönelik tutum ve davranışlarının olumlu olduğu belirlenmiştir. Daha sonra, bu sorunların çözümü için araştırmacı tarafından geliştirilen değerler eğitimi destekli akıcı okuma ve okuduğunu anlama etkinliği uygulanmıştır. Uygulama sonunda yapılan ölçüm, görüşme, gözlem ve doküman analizleri sonuçlarına göre öğrencinin serbest okuma ve okuduğunu anlama düzeyine ulaştığı görülmüştür. Ayrıca öğrencinin başarılı olmak için çaba gösterdiği, okuma ve okuduğunu anlamaya yönelik olumlu tutum ve davranışlar geliştirdiği tespit edilmiştir. Bu sonuçlar; araştırmacı tarafından geliştirilen değerler eğitimi destekli akıcı okuma ve okuduğunu anlama etkinliklerinin öğrencinin akıcı okuma ve okuduğunu anlamaya yönelik becerilerini, değer duygusunu ve motivasyonunu artırmaya katkı sağladığını göstermektedir.

Arslan (2013) tarama modeliyle yapılan “*Çeşitli Değişkenler Açısından İlköğretim Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Dinlediğini Anlama Durumları*” çalışmasında Türkiye’nin yedi coğrafi bölgesindeki yedi il merkezinin sosyo-ekonomik açıdan birbirinden farklı yirmi bir ilköğretim okulunda yedinci sınıfta öğrenimlerine devam eden 2001 öğrenciye, stüdyo ortamında seslendirilmiş olan iki ayrı metin dinlettirildikten sonra, iki farklı başarı testi uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda yedinci sınıf öğrencilerinin dinlediğini anlama durumlarının düşük düzeyde olduğu veya istenen seviyede olmadığı, öğrencilerin hikâye türünde yazılmış metni biyografi türündeki metinden dinleyerek daha iyi anladıkları, dinlediğini anlamada iller arasında farklılıklar bulunduğu, Türkçe dersini sevmenin, okunan kitap sayısının, ailenin gelir düzeyinin, okul öncesi eğitimin ve evde demokratik bir ortam olmasının dinlediğini anlamada etkili olduğu belirlenmiştir. Çalışmada, ayrıca, dinlediğini anlamada cinsiyet değişkeni ile ilgili bir anlamlılığın olmadığı da tespit edilmiştir. Araştırmanın sonunda dinleme eğitiminde yanlış tür seçiminin, Türkçe dersini sevmemenin, kitap okumamanın, ebeveynin veya öğretmenin çocuğu yeterince dinlememesinin vb. bir dinleme engeli olarak değerlendirilebileceği sonucuna ulaşılarak çeşitli önerilere yer verilmiştir.

Koç (2013) yaptığı “*8.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Değerler Bakımından İncelenmesi (1981 ve 2006 Türkçe Öğretim Programlarına Göre Hazırlanan Ders Kitapları)*” başlıklı çalışmasında nitel araştırma yöntemlerinden

doküman incelemesi yapılmıştır. Araştırmada 1981 Türkçe Eğitimi Programı'na göre hazırlanan 2006-2007 eğitim-öğretim yılında kullanılan 8.sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki metinler ile 2006 Türkçe Öğretim Programı'na göre hazırlanan 2011-2012 eğitim-öğretim yılında kullanılan 8.sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki metinleri değerler bakımından karşılaştırmasını yapmıştır. Yapılan araştırmada 1981 Türkçe Eğitimi Programı'na göre hazırlanan 2006-2007 eğitim-öğretim yılında kullanılan 8.sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki metinlerde bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, din, doğa sevgisi, doğruluk, dostluk, empati, fedakârlık, güven, hayvan sevgisi, hediyeleşme, hoşgörü, istişare, kahramanlık, kanaatkârlık, memleket sevgisi, merhamet, millet sevgisi, millî birlik, misafirperverlik, nezaket, ödüllendirme, öz saygı, paylaşma, sabır, sanat, saygı, sorumluluk, takdir etme, tarih, Türk büyükleri, vatan sevgisi, vefa değerleri tespit edilmiştir. 2006 Türkçe Öğretim Programı'na göre hazırlanan 2011-2012 eğitim öğretim yılında kullanılan 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki metinlerde ise bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, din, doğa sevgisi, doğruluk, dostluk, empati, güven, kahramanlık, kanaatkârlık, kültürel miras, memleket sevgisi, merhamet, millet sevgisi, millî birlik, misafirperverlik, nezaket, özgüven, özsaygı, paylaşma, sanat, sorumluluk, tarih, Türk büyükleri, vefa değerleri tespit edilmiştir.

Tay ve diğerleri (2013) yaptıkları “*Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Öğrencilerin Değer ve Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri*” başlıklı çalışmalarında sosyal bilgiler dersi kapsamında Kırşehir ili Mucur ilçesindeki bir okulun 4, 5, 6 ve 7. sınıf öğrencilerinin değer ve değerler eğitimine ilişkin görüşlerini betimlenmeye çalışmışlardır. Bu araştırmada betimsel yöntem ve kolay ulaşılabılır örneklem tekniğinden faydalanılmıştır. Araştırmada veriler dört adet açık uçlu sorudan oluşan veri toplama formu ile toplandığından içerik analizi tekniği işe koşulmuştur. Bu bağlamda araştırma betimsel bir durum saptaması niteliğindedir. Bu amaç doğrultusunda toplam 297 öğrencinin görüşü alınmış ve elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Elde edilen bulgulara göre; öğrenciler, 18 farklı değer ile değeri tanımlamışlardır. Sevgi, saygı, aile, dostluk, para ve çalışkanlık en çok kullanılan değerler olurken, estetik, güvenilirlik, kültürel miras ve inanç en az kullanılan değerler olmuştur. Sosyal bilgiler dersinde 28 adet değer kazandırılması gerektiğini belirten öğrenciler bu değerlerin 22 farklı kategoride yer alan öğretim yolları ile öğretilebileceğini ifade etmişlerdir. Değer ifadesinden anladıklarını 23 farklı değer

resmini çizerek anlatmışlardır. Öğrencilerinin değerleri betimlemede, resim ve yazı ile betimleri arasında benzerlik ve farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

Alan (2012) *“Türkçe Ders Kitaplarındaki Okuma Ve Serbest Okuma Metinlerinin Dini Ve Ahlaki Değerler Açısından İncelenmesi”* başlıklı çalışmada 6., 7. ve 8.sınıflarda okutulan Türkçe ders kitaplarında geçen dini ve ahlaki değerler incelenmiştir. Çalışmanın sonucuna göre 6.sınıf Türkçe ders kitabında yer alan ve toplamı 30 olan serbest okuma parçaları ile okuma parçalarında 19 değer bulunmaktadır. 7.sınıf Türkçe ders kitabında bulunan 37 okuma ve serbest okuma parçalarında 25, 8.sınıf Türkçe ders kitabında yer alan 37 serbest okuma ve okuma parçalarında ise toplam 31 dini değer bulunmaktadır. Bunun yanı sıra barındırdıkları dini değerlerin dışında, ders kitaplarında yer alan 6 metinde bilimsellik, 16 metinde çalışkanlık, 9 metinde dayanışma, 18 metinde doğa sevgisi, 6 metinde estetik, 3’ünde hayvan sevgisi, 3’ünde misafirperverlik, 7’sinde nezaket, 6’sında onurlu olma, 8 metinde özdenetim, 4 metinde tutarlılık, 24 metinde sorumluluk, 30 metinde ulusal değerler ile ilgili ifadeler yer verilmiştir. İncelenen toplam 104 metinden 35 tanesinde hiçbir değere yer verilmemiştir.

Duman (2012) *“İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Millî Kültür Temasına İlişkin Kazanımların Değerlendirilmesi”* başlıklı araştırmasında Türkiye genelindeki okullarda okutulan iki yayınevine ait Türkçe öğretmen kılavuz kitapları incelemiştir.. Pasifik Yayınları ve MEB Yayınlarına ait bu kitaplar 6,7 ve 8. sınıflara aittir. Toplam altı kitap incelenmiştir. İlk olarak kitaplarda bulunan kazanımlar incelenmiştir. Daha sonra bu kazanımlar doğrultusunda oluşturulmuş etkinlikler tek tek ayrıntılı bir biçimde incelenmiştir. Altı kitapta yer alan hedef, kazanım ve etkinlikler, ait oldukları “Millî Kültür” temasına uygunluklarına göre incelenmişlerdir. Araştırmada içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde tümevarım yöntemi esas alınmıştır. Elde edilen bulgulara dayanılarak önerilerde bulunulmuştur. İncelenen altı kitapta bulunan hedef ve kazanımlar, dil becerilerine dönük olmakla birlikte, araştırmanın temeli olan millî kültür kazanımına yönelik hedef ve kazanıma rastlanmamıştır. Millî kültür temasına ait hedef ve kazanımların, tamamen dil becerilerine yönelik olduğu görülmüştür. İncelenen etkinliklerde, dil becerisi ve metin çözümlenmesinin yanında millî kültür kazanımına dönük etkinlikler de bulunmaktadır. Her ne kadar dil becerilerine dönük etkinliklerden sayıca az olsa da, millî kültür kazanımına yönelik etkinliklerin herhangi bir kazanımla ifade edilmedikleri

görülmüştür. Altı kitapta yapılan araştırma neticesinde, verilen yöntemlerin öğrenciye dönük olması, öğretmeni tamamen rehber konumunda bırakıp, İlköğretim Türkçe Öğretim Programının gereği olan öğrencinin kendi yapılandırmasına izin vermesi gerektiği belirlenmiştir.

Kılıç (2012) “*İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Programındaki Değerlerin Kazanımla İlişkisi ve Öğrenci Çalışma Kitaplarında Yer Alma Düzeyleri*” başlıklı araştırmasında ilköğretim 4. Sınıf sosyal bilgiler programındaki değerlerin kazanımla ilişkisi ve öğrenci çalışma kitaplarında yer alma düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması desenine başvurulmuştur. Araştırmada veri toplamak amacıyla nitel araştırma tekniklerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Düzce ilinde okutulan ve incelenmesine karar verilen ders kitabı setinden (ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı, öğretmen kılavuzu) öğrenci çalışma kitabında değerlerin yer alma düzeylerinin analizi yapılmıştır. Araştırma sonucunda; kazanımların bir kısmıyla değerlerin ilişkisinin kurulamadığı, Öğrenci çalışma kitabında programda yer alan bütün değerlere yer verildiği, ancak etkinliklerden bazılarının ilgili değerlerin kazandırılmasında yeterli olmadığı, bazı değerlerin sınırlı verildiği, bilimsellik değerinin pozitivist anlayışa göre tasarlanmış bir etkinlikle verildiği, ulaşılan sonuçlardan bazılarıdır.

Çelikpazu ve Aktaş (2011) yaptıkları “*MEB 6, 7 Ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Değer İletimi Açısından İncelenmesi*” başlıklı araştırmalarında Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevine ait İlköğretim 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma metinlerinin hangi ulusal ve evrensel değerleri ilettiğini / sezdiğini tespit etmek ve iletilen / sezdirilen değerlerin 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarındaki dağılımını belirlemeye çalışmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın veri örneklemini, MEB yayınevine ait 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları oluşturmaktadır. Ders kitaplarında yer alan okuma metinleri, “Değerler Tespit Formu (DTF)”na göre incelenerek hangi ulusal ve evrensel değerlerin metinler aracılığıyla iletildiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Yapılan çalışmada MEB 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin değerlerin iletimini istenen düzeyde gerçekleştirmediği ve 6. sınıfta değer iletiminin daha yoğun olduğu, 7 ve 8. sınıfta ise azaldığı görülmüştür.

Doğan ve Gülüşen (2011), Millî Eğitim Bakanlığı tarafından basılan 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin hangi değerleri ilettiğini tespit etmek ve bu değerlerin sınıflara göre dağılımını belirlemek amacıyla “*Türkçe Ders Kitaplarındaki (6–8) Metinlerin Değerler Bakımından İncelenmesi*” başlıklı çalışmayı yapmışlardır. Çalışmalarında tarama modelini kullanıp, verilerin analizi için betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Analiz sonucunda bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, doğa sevgisi, dürüstlük, estetik, hayvan sevgisi, hoşgörü, merhamet, misafirperverlik, nezaket, onurlu olma, özdenetim, tutarlılık, sorumluluk ve ulusal değerler temaları olmak üzere on altı tema belirlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, araştırma kapsamında incelenen ders kitaplarındaki metinlerin çoğunda değerlerin az da olsa yer aldığı görülmekle birlikte dokuz metinde hiçbir değere yer verilmemiştir. 6, 7 ve 8. sınıflarda yer alan toplam 76 metinde en fazla yer alan, ulusal değerler (30) ve sorumluluk (24) değerleriyken en az yer alan hayvan sevgisi (3) ve misafirperverlik (3) değerleridir. Türkçe dersinde etkili bir değer eğitimi gerçekleştirmek için değerlerin metinlere daha dengeli dağıtılması gerektiği ve bu değerlerin etkinliklerle düzenlenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Akyol (2010) tarafından yapılan “*İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Sevgi Temasının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*” başlıklı yüksek lisans tezi çalışmasında 6.sınıflarda okutulan iki farklı yayın evine ait ders, öğrenci çalışma ve öğretmen kılavuz kitapları yer alan sevgi temasının hedefler, kazanımlar ve etkinlikler bakımından değerler eğitimine uygunluğu incelenmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden tarama modeliyle yapılan çalışmada incelenen her iki kitabın, sevgi temasındaki hedef ve kazanımlarının, dil ve zihin becerilerini karşıladığı fakat sevgi değerini karşılamadığı, sevgi temalarında dil becerileri ve metni analiz etmeye dönük kazanımlar yer alırken doğrudan sevgi değeri ile ilgili hiçbir kazanımın bulunmadığı, sevgi temalarında, genel olarak değer kazandırmaya dönük etkinlikler, dil becerisi ve metin çözümlemesine dönük etkinliklerden daha az olduğu tespit edilmiştir.

Çelik (2010) “*5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik Ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğrenci Ve Öğretmen Görüşleri*” başlıklı çalışmasında ilköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerinin öğrencilere kazandırılması sürecinin öğrenci ve öğretmen görüşlerine değerlendirilmesini incelemiştir. Araştırmada

tarama modelinden yararlanılmıştır. Araştırmanın çalışma evreni 2009- 2010 öğretim yılında İstanbul ili Çekmeköy ilçesinde 28 ilköğretim okulunda öğrenim gören toplam 2942 beşinci sınıf öğrencisi ile bu okullarda görev yapan toplam 79 öğretmenden oluşmuştur. Araştırmanın örneklemini ise Çekmeköy ilçesinde 28 ilköğretim okulunda öğrenim gören 199 beşinci sınıf öğrencisi ile bu okullarda görev yapan 61 öğretmenden oluşmuştur. Araştırmanın belirlenen amacına ulaşması için gerekli olan veriler öğrencilere yönelik hazırlanan “5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğrenci Görüşleri Anketi” ve öğretmenlere yönelik hazırlanan “5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri Anketi” ile toplanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde istatistiksel teknik olarak “sayı ve yüzde”lerden yararlanılmıştır. Araştırmanın sonunda ilköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde, sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerinin öğrencilere kazandırılmasına ilişkin gerek öğrenciler gerekse öğretmenler olumlu görüşlere sahip olmakla birlikte, bu değerlerin kazandırılması ile ilgili uygulamada yaşanan sorunların ve eksikliklerin olduğu belirlenmiştir.

Külünkoğlu (2010) tarafından yüksek lisans tezi olarak hazırlanan “*İlköğretim Birinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi*” başlıklı çalışmada tarama yöntemi ile 2009- 2010 eğitim öğretim yılında Giresun’da ilköğretim birinci kademe Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin ilettiği değerleri tespit etmek ve karşılaştırmalı olarak incelemektir. 1-2-3-4 ve 5.sınıflar için 5 farklı yayınevini yazmış olduğu öğrenci ders kitapları, öğretmen kılavuz kitapları ve öğrenci çalışma kitaplarından oluşan toplam 15 kitap incelenerek karşılaştırılmıştır. Çalışmanın sonucunda ders kitaplarını hazırlayanlar tarafından gereken önemin ve duyarlılığın gösterilmediği tespit edilmiştir. Metinler seçilirken sadece zorunlu ve seçmeli temalara uygun metinlerin seçildiği, metinlerin ilettiği değerlerin hiç önemsenmediği görülmüştür. Bağımsızlık, dürüstlük, misafirperverlik gibi Türk milletinin karakteristik özelliklerinden olan değerlere metinlerde çok az sayıda yer verildiği, değerlerin sınıflara dağılımında büyük farklılıklar olduğu belirlenmiştir. Değerlerin kitaplara dağılımı incelendiğinde kitaplar arasında büyük bir dengesizlik olduğu görülmektedir.

Kan (2010) “*Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Kültür Öğeleri Açısından İncelenmesi*” başlıklı çalışmasında 2008 yılında kullanılan Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları ilköğretim 7. sınıf Türkçe ders kitabında kültür öğelerine ne ölçüde yer verildiğini ve bu öğelerin öğrencilere nasıl aktarıldığını belirlemek amaçlanmıştır. Betimsel tarama modelinde yapılan bu çalışmada, literatürden yararlanılarak ve uzman görüşü alınarak kültür öğeleri listesi oluşturulmuş ve Türkçe ders kitabı incelendikçe bu liste şekillendirilmiştir. Listede yer verilmeyen bir kültür öğesiyle karşılaşıldığında bu öğe de listeye eklenmiştir. Türkçe ders kitabı bu kültür öğeleri listesine göre incelenmiştir. Araştırma örneklemini oluşturan ilköğretim 7. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan kültür öğeleri, araştırmacı tarafından fişleme yöntemi ile belirlenmiştir. Bu çalışma sonucunda, incelenen ders kitabında dil, din, tarih, örf ve âdetler, aile ve akrabalık ilişkileri, giyim kuşam, sanat, spor, yiyecek, içecek ve beslenme, vatan ve evrensel değerler ile ilgili kültür öğelerine yer verildiği tespit edilmiştir. Bu kültür öğelerinin metinler ve resimlerle öğrencilere aktarılmaya çalışıldığı belirlenmiştir.

Kolaç (2010) “*Hacı Bektaş Veli, Mevlana ve Yunus Felsefesiyle Türkçe Derslerinde Değerler Ve Hoşgörü Eğitimi*” başlıklı çalışmasında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan Türkçe Öğretim Programları (1- 5; 6-8) “değerler” ve “hoşgörü” kavramlarına yer vermeleri açısından değerlendirilmiş; Mevlana, Hacı Bektaş Veli ve Yunus felsefesindeki hoşgörünün temelleri üzerinde durularak Türkçe derslerinde ve Türkçe öğretim programlarında yararlanılması konusunda önerilerde bulunulmuştur. İlköğretim Türkçe Dersi (1-5. Sınıflar) Öğretim Programında değerlere yönelik olarak yapılan vurgulara bakıldığında değerlerin daha çok “millî, ahlaki, insani, manevi, kültürel, kişisel, sosyal, tarihi, estetik ve sanatsal” şeklinde genelleştirilerek verildiği, ayrıntılara girilmediği, aynı programda hoşgörü kavramına yönelik vurguların daha çok; yapılan hatayı hoş görme, diğer din, örf ve adetlere hoşgörülü olma, başkalarının düşüncelerine, geleneklerine ve dinlerine saygı gösterme noktalarında yoğunlaştığı dikkati çekmektedir. Zorunlu temalar arasında “Değerlerimiz” temasının yer aldığı, diğer zorunlu temalardan olan “Atatürkçülük” ve “Birey ve Toplum” temalarının içeriklerinde hoşgörüye yönelik genel vurgulara yer verildiği ve bu vurguların hoşgörü kazandırmada yetersiz olduğu görülmektedir. İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programında da durumun pek farklı olmadığı, değerlere yer verildiği ancak

örtük bir şekilde bırakıldığı dikkat çekmektedir. Değerlere sistemli bir şekilde yer verilmediği, ayrı başlık altında ele alınmadığı, hoşgörüyeye yönelik olarak yapılan vurgulara bakıldığında ise vurguların çok genel ve silik olduğu, hoşgörünün bir değer olarak vurgulanmadığı görülmektedir.

Aral (2008) tarafından betimsel alan araştırması yöntemi ile yapılan “*Millî Eğitim Bakanlığının Hazırladığı 6. Sınıf Türkçe ders kitabında Yer Alan Değerler Üzerine Bir Araştırma*” başlıklı yüksek lisans tezinde Millî Eğitim Bakanlığı’na okutulması kabul edilen ders kitaplarından 6.sınıf Türkçe ders kitabında bulunan metinler adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, dürüstlük, dinî değerler, duyarlık, misafirperverlik, estetik, özgürlük, sevgi, saygı, sorumluluk, yardımseverlik, vatanseverlik değerleri açısından incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda incelenen metinlerde vatanseverlik, sevgi, saygı ve dinî duygular değerleri en çok yer alırken, sağlıklı olmaya önem verme, hoşgörü ve temizlik değerlerine hiç yer verilmediği görülmüştür. Araştırma sonucunda belirlenen kitaplarda işlenen değerlerin işlenme oranlarının birbirinde oldukça farklı olduğu tespit edilmiştir.

Belet ve Deveci (2008) tarafından doküman incelemesine dayalı nitel yöntemle yapılan çalışmada “*Türkçe Ders Kitaplarının Değerler Bakımından İncelenmesi*” başlıklı çalışmalarında ilköğretim 1-5.sınıflar arası Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde değerlere yer verilme durumu belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada verileri nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır Araştırmada 1., 2., 4. ve 5.sınıf kitapları 3.baskı olarak 2007 yılında, 3.sınıf ders kitabı ise 2.baskı olarak 2006 yılında bastırılan Türkçe kitapları kullanılmıştır. Yapılan çalışma sonucunda İlköğretim 1-5. sınıflar arası Türkçe ders kitaplarında ortaya çıkan değerler; ulusal değerler, sorumluluk, özdenetim, çalışkanlık, hoşgörü, merhamet, nezaket, onurlu olma, tutarlılık, dürüstlük olarak belirlenmiştir. Araştırma kapsamındaki Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin çoğunda değerlerin yer aldığı görülmektedir.

Somuncu (2008) tarafından yüksek lisans tezi olarak yapılan “*İlköğretim 7.Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Edebî Metinlerin Temel Evrensel Değerleri İçermesi Bakımından İncelenmesi*” başlıklı araştırmada doküman incelemesi yapılarak 2005 yılında ders kitabı olarak okutulmaya başlanan 7.sınıf Türkçe ders kitabındaki edebî metinleri evrensel değerleri içermesi açısından incelemiş ve kitaptaki metinlerin evrensel değerler açısından düzey üstü metinler olduğunu tespit etmiştir.

Şen (2008) yaptığı “*Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi*” başlıklı çalışmada altıncı sınıfta okutulacak Türkçe ders kitabı olarak altı yayınevinin kitabı içerdiği değerlere açısından incelemiştir. Çalışmada tarama modeli uygulanarak oluşturulan “Değerler İnceleme Formu” ders kitaplarındaki metinlere uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda ders kitaplarında yer alan metinlerin belirlenen değerleri iletmede yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Ders kitaplarındaki metinler en çok sevgi, duyarlılık ve vatanseverlik değerlerini iletmektedir. Misafirperverlik, aile birliğine önem verme ve barış değerleri ise en az iletilen değerlerdir.

Sezer (2005) yaptığı “*İlköğretim 1. Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Değerlerin İncelenmesi*” başlıklı yüksek lisans tezinde belirlediği değerlerin ders kitaplarında 1.sınıftan 5.sınıfa kadar sınıflara, yayın evlerine ve basım yıllarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemiştir. Tarama yaklaşımı olarak düzenlenen araştırmanın evreni, İstanbul ilinde random olarak belirlenen 10 okuldan alınan toplam 15 ders kitabı ve bu ders kitaplarında yer alan 611 metindir. Ders kitapları 40 ayrı değeri içeren “Değerler İnceleme Formu” ile incelenmiştir. Yapılan araştırma sonucunda ders kitaplarında sadece birkaç değere ağırlık verildiği, değerlerin çoğunun oranının %1-5 arasında değiştiği görülmüştür. 1., 2. ve 3.sınıflarda daha çok aile ve doğa kavramı ile ilgili değerlerin, 4. ve 5.sınıflarda ise bilgi, sanat gibi soyut değerlerin daha çok yer aldığı görülmüştür. Yurt sevgisi ve Türk milletini yücelten, Türk büyükleri ile ilgili değerler ise tüm sınıflarda yoğun olarak işlenmiştir. Tarihi eserler, tutumluluk, sanatçılar ve bilginleri içeren değerler ise tüm sınıflarda yok denecek kadar az ele alınmıştır.

Evin ve Kafadar (2004) yapmış oldukları “*İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının Ve Ders Kitaplarının Ulusal Ve Evrensel Değerler Yönünden İçerik Çözümlemesi*” başlıklı çalışmalarında ilköğretim Sosyal Bilgiler Programı ile Sosyal Bilgiler ders kitaplarının, uzmanlar desteğiyle belirlenen, ulusal ve evrensel değer kategorileri açılarından nasıl bir görünüme sahip olduğu incelenmiştir. Tarama modelinin kullanıldığı çalışmada verilerin toplanması için, ulusal ve evrensel değerleri belirten kelime ve ifadeleri saptamada kullanılan “gözlem formu” geliştirilmiştir. Veriler betimsel istatistik ve Chi-Square testi ile çözümlenmiştir. Araştırma bulgularına dayalı olarak, birinci kademe Sosyal Bilgiler ders kitaplarında ulusal değerlere ağırlık verildiği, ulusal ve evrensel değer kategorilerinin kullanılma sıklığı bakımından

kademeler arasında anlamlı farklılıklar olduğu, ilköğretim Sosyal Bilgiler programında, ders kitaplarına oranla, ulusal ve evrensel değer kategorilerinin daha dengeli dağılım gösterdiği sonuçlarına varılmıştır.

BÖLÜM III

3.YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubuna, verilerin toplanmasına ve verilerin analizine yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi kullanılmıştır. Nitel araştırma, "gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlediği araştırma" dır (Yıldırım ve Şimşek, 2000:19). (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s. 72). İçerik analizi "birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesine bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenlemektir." (Yıldırım ve Şimşek, 2000:227). Bu araştırmada 4.sınıf öğrencilerinin sahip oldukları değerler birer olgu olarak ele alınmıştır. Bu kapsamda öğrencilerin okudukları metinlerdeki değerleri sahip oldukları değerlerle ilişkilendirerek nasıl algıladıkları irdelenmeye çalışılmıştır.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Malatya ili Battalgazi ilçesi Gazi İlkokulu'nda farklı sınıflarda öğrenim gören 20 tane 4.sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmaya seçilen öğrenciler amaçlı örnekleme yöntemlerinden kritik durum örneklemesine dayanarak algı düzeyi yüksek olan (sınıf öğretmenlerinin görüşlerine dayanarak) öğrencilerden oluşmuştur. Amaçlı örnekleme " zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine olanak vermektedir. Bu anlamda amaçlı örnekleme yöntemleri pek çok durumda, olgu ve olayların keşfedilmesinde ve açıklanmasında yararlı olur." (Patton, 1987, Yıldırım ve Şimşek, 2006:107). "Kritik bir durum veya durumların varlığına işaret eden en önemli gösterge "bu burada oluyorsa başka benzer durumlarda da kesin olur" veya tam tersine "bu, burada olmuyorsa başka benzer durumlarda kesin olmaz" şeklinde ifadedir. Ya da başka bir göstergesi "bu grup belirli bir problemle karşılaşıyorsa, diğer bütün gruplar kesinlikle bu problemle karşı karşıya kalır" şeklinde bir yargının varlığı ya da yokluğudur" (Patton, 1987, Yıldırım ve Şimşek, 2006:110).

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılmak üzere Türkiye genelinde 4.sınıf Türkçe derslerinde kullanılan iki yaygın evine ait ders kitaplarından seçilen farklı değerleri içeren 8 metin amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örneklemesine göre belirlenmiştir. *"Buradaki amaç göreceli olarak küçük bir örneklem oluşturmak ve bu örnekleme çalışılan probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaktır."* (Yıldırım ve Şimşek, 2006:108).

Araştırmada nitel araştırmada kullanılan veri toplama tekniklerinden bir tanesi görüşmedir. Öğrencilere okudukları metinlerle ilgili dört açık uçlu sorunun bulunduğu görüşme formu uygulanmıştır. Görüşme *"önceden belirlenmiş, ciddi bir amaç için yapılan, soru sorma ve yanıtlama tarzına dayalı karşılıklı ve etkileşimli bir iletişim sürecidir"* (Stewart ve Cash, 1985, akt. Yıldırım ve Şimşek, 2000: 92). Araştırmada ayrıca öğrencilerin okudukları metinlerde geçen değerler ile ilgili yazdıkları metinler ve yine aynı değerleri içeren çizdikleri resimler veri olarak toplanmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. *"İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur ve betimsel yaklaşımla fark edilemeyen kavram ve temalar bu analiz sonucunda keşfedilir "* (Yıldırım ve Şimşek, 2006:227). Bu kapsamda öğrencilere yöneltilen görüşme formunda bulunan dört soruya verdikleri cevaplardan, okudukları metinlerde geçen değerler ile ilgili öğrencilerin yazdıkları metinlerden ve yine bu değerleri anlatan çizdikleri resimlerden elde edilen veriler önce belirli temalara ayrılarak kodlanmış, bu kodlamalardan yola çıkılarak temalar oluşturulmuştur. Verilen kodlara ve temalara göre veriler düzenlenmiş ve yorumlanmıştır. Daha sonra bu yorumlar raporlaştırılmıştır. Verilerin analizinde frekans ve yüzdelerden faydalanılmıştır.

BÖLÜM IV

4.BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen bulgular tablolar halinde verilmiş ve yorumları yapılmıştır. Verilen tablolarda öğrencilerin okudukları metinde yer alan değeri algılamalarına yönelik yapılan etkinliklere ait bulgular yer almaktadır. Öğrencilere ilk olarak okudukları metinle ilgili sorular (metinde ne anlatılmak istendiği, metindeki durumun benzerleri ile karşılaşmış ve karşılaşmadıkları, metinde verilmek istenen değeri en çok üç kelime ile anlatmaları, metinde verilen değeri hayatlarında uygulayıp uygulamadıkları) sorulmuş, daha sonra metinde verilmek istenen değerle ilgili bir metin yazmaları ve resim yapmaları istenmiştir. Öğrencilerin verdikleri cevaplara, yazdıkları metinlere ve çizdikleri resimlere göre kategoriler oluşturularak öğrencilerin metinde geçen değeri algılamalarına yönelik çıkarımlarda bulunulmuştur.

4.1. "Altın Öğütler" Metnine Ait Bulgular

Bu bölümde "Altın Öğütler" metnine ait bulgular yer almaktadır.

4.1.1 "Altın Öğütler" Metninde Anlatılmak İstenen İle İlgili Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular

"Altın Öğütler" başlıklı metinde biriyle konuşurken ve birini dinlerken dikkat edilmesi gereken görgü kuralları anlatılmıştı. Araştırmaya katılan öğrencilerin metinde anlatılmak istenenin sorulduğu soruya verdikleri cevaplara ait bulgular Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. "Altın Öğütler" Metninde Anlatılmak İstenen İle İlgili Öğrenci Görüşleri

Ölçütler	Cevaplarda Yer Alma Sıklığı	%
Görgü kurallarına uygun konuşma, dinleme ve davranma	19	95
Konu dışı	1	5
TOPLAM	20	100

"Altın Öğütler" başlıklı okuma parçasını okuyan öğrencilerin %95'inin metinle ilgili anladıklarını yazdıkları bölümde; biriyle konuşurken, birini dinlerken veya iletişim halindeyken, nelere dikkat edilmesi gerektiğini ifade ettikleri görülmektedir. Metinde çoğunlukla konuşurken kullanılan nezaket ifadelerinden, olumsuz ve kırıcı

konuşmamaktan, dinlerken söz kesmeden dikkatlice dinlemenin gerekliliğinden ve görgü kurallarına uygun davranmanın öneminden bahsetmesine bağlı olarak bu öğrencilerin okudukları metni doğru algıladıkları görülmektedir. Öğrencilerden bazılarının cevapları aşağıda verilmiştir:

“Metinde insanların kibar bir dille konuşmaları için neler yapmaları gerektiği ve neler söylemesi gerektiği anlatılmıştır.” (Ö1)

“Tatlı sözler söylersen insanlar seni sever.” (Ö3)

“Okuduğumuz metinde görgü kurallarına uymamız gerektiği anlatılıyor.” (Ö4)

“Konuşurken güzel sözler kullanmalıyız. Güzel söz kendi karakterimizi gösterir.” (Ö5)

“Görgü kurallarına uygun davranmalıyız. Kimseye kaba davranmamalıyız.” (Ö6)

“Güzel dinlemek ve konuşmak lazım. Dinlemenin ve konuşmanın bazı kuralları vardır. Bu görgü kuralları sözlerimizi altın yapar. Eğer bu kuralları kullanırsak muhatabımıza saygı ve sevgimizi dile getirmiş oluruz.” (Ö9)

“Metinde görgü kurallarından bahsetmiş.” (Ö11)

“Metinde konuşurken veya dinlerken hangi kuralları yapmamız ya da yapmamamız gerektiği, görgü kurallarına uyup konuşmamız ve dinlememiz gerektiği anlatılıyor.” (Ö13)

“Bir insan öğrenir ve öğretir. İnsanlar ikiye bölünür. Bir görgülü, ahlaklı, yanında kendimizi güvende ve rahat hissettiğimiz kişiler, öbürü de görgüsüz, ahlaksız ve kaba, yaptığımdan birileri rahatsız olur demeyen kişilerdir. Bu kişilerin yanında rahat olamayız. Ayrıca insanlar konuşur ve dinlerler. Konuşurken dikkatli davrandıkları gibi dinlerken de öyle davranmalıyız.” (Ö14)

“İyi sözler kullanarak konuşmalıyız. Bize bunları büyüklerimiz öğretti.” (Ö15)

“Metinde görgü kurallarına uyan ve uymayan kişilerin davranışları anlatılıyor.” (Ö16)

“ Metinde açıkça anlatıldığı gibi görgü kurallarına uymalıyız. Nerede ne konuşacağımızı bilmeli, gerektiği yerde susmalı, dinlemeliyiz. Tatlı sözler söylemeli, kötü sözler söylememeliyiz. Ağzımıza kötü sözleri yakıştırmamalıyız.”
(Ö17)

“Metinde görgü kuralları ile ilgili öğütlerin altın gibi değerli olduğu anlatılıyor.” (Ö18)

“Metinde görgü kurallarına uygun konuşmanın, güzel sözlerin altından bile kıymetli olduğu anlatılıyor.” (Ö19)

Öğrencilerden Ö12'nin metinden anladıklarını yazdığı bölüme bakıldığında, metnin genelinde verilmek isteneni anlatmaktan ziyade metinde yer alan kelime gruplarını yazdığı görülmektedir. Bu da metni okuyan öğrencilerin %5'inin “Altın Öğütler” metnini tam olarak algılamadığını göstermektedir. Öğrencinin metinle ilgili ifadesi şöyledir:

“Metinde atasözlerinde, masallarda geçen kelimeler kullanılmış. Mesela hokus pokus, özür dilerim gibi.” (Ö12)

Araştırmaya katılan öğrencilerin metni anlattıkları ifadelerine bakıldığında %95'inin “Altın Öğütler” metnini doğru algıladığı, %5'inin ise doğru algılayamadığı görülmektedir. Görgü kurallarına uygun olan davranışların, hem aileler hem okulda öğretmenler tarafından sıklıkla öğretilmek istenen davranışlar arasında olması, öğrencilerin metni doğru algılamalarına neden olduğu söylenebilir.

4.1.2. “Altın Öğütler” Metninde Anlatılan Durumun Benzeriyle Karşılaşmalarına Dair Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin “Altın Öğütler” başlıklı okuma parçasında anlatılan durumun benzeriyle karşılaşmış karşılaşmadıklarını anlattıkları bölüme ait bulgular Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. “Altın Öğütler” Metninde Anlatılan Durumun Benzeriyle Karşılaşmalarına Dair Öğrencilerin Görüşleri

Ölçütler	Cevaplarda Yer Alma Sıklığı	%
Kaba sözcükler kullanma	16	80
Güzel sözcükler kullanma	2	10
Benzer durumla karşılaşmama	2	10
TOPLAM	20	100

Görgü kurallarına uygun nasıl konuşulacağı ve dinleneceğinin anlatıldığı “Altın Öğütler” başlıklı metindeki durumun benzeriyle karşılaştığını ifade eden öğrencilerin %80’inin kendi iletişimlerinde ya da başkalarının konuşmalarında kaba sözlerle karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Konu ile ilgili öğrencilerin anlatımları şöyledir:

“Sınıf arkadaşlarım bazen çok kaba konuşuyor. Mesela şuan yanımda oturan arkadaşım bazen kötü kelimeler kullanıyor.” (Ö2)

“Kuzenimle bazen kavga ediyoruz. Birbirimize kötü sözler söyleyebiliyoruz.” (Ö4)

“ Bir gün kurstan dönerken trafikte bir adam arabadan çıkıp kaba sözler söylemişti.” (Ö5)

“Bir maçta sut kaçırmıştım. Arkadaşların bana kötü sözler söyleyerek kızmıştı.” (Ö8)

“Beden eğitimi dersinde maç yaparken arkadaşlarım iyi pas atmıyorum diye biraz kaba sözler söylemişlerdi.” (Ö6)

“Bir gün okulda bir proje yaptık. Öğretmenimiz projeyi yapanlardan birinin evine götürmesini istedi. Projeyi ben eve götürüyordum. Okul çıkışında bir arkadaşım kaba sözler kullandı. Projemizin kötü olduğunu söyledi. Çok kırıldım. Onu uyardım.” (Ö9)

“Bir gün abimle kavga ediyorduk. Abim küfür etti. Babam onu görgü kurallarına uygun konuşması için uyardı.” (Ö13)

“Arkadaşım hep sana ne gibi kelimeler kullanırdı. Annesi bu duruma çok kızılıyordu. Annesi ona görgü kurallarını öğretti. Okula geldiğinde artık kötü sözler değil iyi sözler kullanmaya başlamıştır. Arkadaşları da bu duruma çok sevindi.” (Ö15)

“Metinde geçen olayın benzeriyle karşılaştım. Zaten karşılaşmayan da olamaz. Örnek olarak sokaklarda birbirine kaba davranan binlerce insan gördüm. Sokaklarda küfür, kavga hiç eksik olmuyor.” (Ö17)

“Okul çıkışında bir çocuk diğer bir çocuğa “sana ne” dedi. Ben de o çocuğu uyardım.” (Ö18)

“Bir gün sokakta yürüyen bir çocuğun metinde geçen anahtar kelimeleri kullanmadığını, kaba kullandığını gördüm. O çocuğu uyardım.” (Ö19)

“Altın Öğütler” başlıklı metinde anlatılan durumun benzerini yaşayan öğrencilerin değindikleri konulardan biri de güzel sözler kullanarak konuşmanın getirdiği olumlu durumlar olmuştur. Araştırmaya katılan öğrencilerin %10'unu oluşturan bu öğrencilerden Ö3 ve Ö10 konu ile ilgili şunları yazmıştır:

“Bir arkadaşım benden kalemligimi “kalemligini ver” diyerek istedi. Ben vermedim. Tekrar istedi ama bu sefer “kalemligini verir misin?” dedi. Ben de verdim.” (Ö3)

“Bir kere okulda arkadaşlarıma yardım etmiştim. Montlarını verdim. Unuttukları şeyleri hatırlattım. Sonra da onlar bana teşekkür ettiler. Ben de mutlu oldum.” (Ö10)

Araştırmaya katılan öğrencilerden Ö12 ve Ö14 (%10) ise “Altın Öğütler” başlıklı metinde geçen duruma benzer bir durumla hiç karşılaşmadıklarını ifade etmişlerdir.

Görgü kuralları, evde, okulda, yolda, alışveriş yaparken yani hayatın her anında, iletişim esnasında karşılaşılan olgular olduğu için, bu soruyu yanıtlayan öğrencilerin de %90'ı benzer durumlar yaşadığını anlatmıştır.

4.1.3. “Altın Öğütler” Metninde Geçen Değeri Anlatan Kelimelerle İlgili Öğrenci Görüşlerine Ait Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin okudukları “Altın Öğütler” metninde anlatılmak istenen “görgü kurallarına uyma” değerini algılama durumlarını görmek amacı ile değeri anlatan kelimeleri yazmalarının istendiği soruya verdikleri cevaplara ait bulgular Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11. “Altın Öğütler” Metninde Geçen Değeri Anlatan Kelimelerle İlgili Öğrenci Görüşleri

Kelimeler	Kullanılma Sıklığı	%
Görgü kuralları	13	25
Güzel söz	13	25
Saygı	4	8,79
Dinleme	4	8,79
Atasözü	3	5,70
İyi davranış	2	3,80
Kötü söz	2	3,80
Konuşmak	2	3,80
Ahlak	2	3,80
Sevgi	2	3,80
Anlama	1	1,93
Deyimler	1	1,93
Bilgi	1	1,93
İyi insan	1	1,93
TOPLAM	52	100

Not: Okudukları metinde anlatılmak istenen değeri en çok üç kelime ile ifade etmeleri istenen soruya, araştırmaya katılan öğrencilerden bazıları bir, bazıları iki, bazıları da üç kelime yazarak cevap vermiştir.

“Altın Öğütler” başlıklı okuma metninde öğrencilerin kendilerine kazandırılmak istenen “görgü kurallarına uygun konuşma ve dinleme” değerini anlatmaya çalıştıkları kelimeleri seçerken, kullandıkları kelimelerin toplamda % 75,92’si değerle ilgili iken, %24,08’i değeri anlatmada yetersizdir. Öğrencilerin değeri anlatan kelimeler arasında en çok "görgü kuralları" (%25) ve “güzel söz” (%25) ifadelerini kullandıkları görülmektedir. Bu kelimelerin dışında tercih edilen “saygı (%8,79), iyi davranış (%3,80), kötü söz (%3,80), ahlak (%3,80), sevgi (%3,80), iyi insan (%1,93)” kelimeleri de öğrencilerin okudukları metinde verilmek istenen değerle ilişkili olan diğer

kelimelerdir. Ancak yine öğrencilerin yazdığı “dinlemek (%8,79), atasözü (%5,70), konuşmak (%3,80), anlamak (%1,93), deyimler (%1,93), bilgi (%1,93)” kelimeleri okunan “Altın Öğütler” metninde yer alsalar da istenilen değeri anlatmada yetersiz oldukları söylenebilir. Bu da öğrencilerin kelime dağarcıklarının yetersiz olmalarından kaynaklanmış olabilir.

4.1.4. “Altın Öğütler” Metninde Verilmek İstenen Değeri Günlük Yaşamda Uygulamasına Dair Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilere okutulan “Altın Öğütler” metninde “görgü kurallarına uyma” değerine dikkat çekilmek istenmiştir. Öğrencilerin bu değeri hayatlarında nasıl uyguladıklarını anlattıkları bölüme ait bulgular Tablo 12’de olduğu gibidir.

Tablo 12. “Altın Öğütler” Metninde Verilmek İstenen Değeri Günlük Yaşamda Uygulamasına Dair Öğrencilerin Görüşleri

Ölçütler	Cevaplarda Yer Alma Sıklığı	%
Görgü kurallarına uygun konuşma	13	65
Görgü kurallarına uygun davranma	4	20
Konu dışı	3	15
TOPLAM	20	100

“Altın Öğütler” metninde yer alan “görgü kurallarına uyma” değerini öğrencilerin %65’i güzel sözcüklerle, nezaket ifadelerini kullanarak hayatlarına yerleştirdikleri görülmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin metinde verilen değeri nasıl uyguladıklarını anlattıkları ifadeleri şöyledir:

“Anneme her zaman nazik ve kibar sözlerle konuşurum.” (Ö1)

“Annemden bilgisayar, babamdan televizyon, halamdan telefon isterken güzel sözler kullanıyorum.” (Ö3)

“Ben insanlara karşı görgülü konuşmaya çalışıyorum. Ama arada sinirlendiğimde kötü sözler kullanabiliyorum.” (Ö4)

“Hiçbir zaman büyüklerime karşı kötü söz söylemem.” (Ö10)

“Arkadaşlarımla birbirimize güzel sözler söyleriz.” (Ö8)

“Çevremdekilere karşı tatlı dilli, güler yüzlü oluyorum.” (Ö9)

“Okulda öğretmenime kötü sözler söylemiyorum.” (Ö11)

“ Ben her zaman metinde geçen anahtar sözcükleri kullanıyorum.” (19)

Öğrencilerin %20'si okudukları metinde yer alan “görgü kurallarına uyma” değerini başkalarına kaba davranmayarak uyguladıklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin konu ile ilgili soruya verdikleri cevapları şöyledir:

“Biri bana kaba davrandığında ben de ona kaba davranıyorum.” (Ö2)

“Ben hiç kimseye kaba davranmıyorum.” (Ö14)

“Herkes çok iyi davranırım. Kimseyi üzmem.” (Ö18)

“Okulda, evde, her yerde güzel davranıyorum.” (Ö10)

Araştırmaya katılan öğrencilerin %15'i de okudukları metinde verilen değer in hayatlarındaki yerlerini anlatırken konunun dışına çıkan ifadeler kullanmışlardır. Öğrencilerin cevaplarında görgü kurallarından anladıklarının yetersiz olduğu görülmektedir. Öğrencilerden Ö12, Ö17 ve Ö20'nin konu ile ilgili anlatımları aşağıdaki gibidir:

“Metinde bazı bilgiler verilmiştir Bilgiyi okulda öğreniriz.” (Ö12)

“Havalı kişilere iltifat etmeliyiz. Yoksa her şey birbirine karışabilir.” (Ö17)

“ Tüm atasözlerini günlük hayatımda uyguluyorum.” (Ö20)

Okudukları metninde geçen “görgü kurallarına uyma” değerini araştırmaya katılan öğrencilerin toplamda %75'i hayatına uyguladığını söylerken %15'i değeri farklı şekilde algılayarak görgü kurallarını, bilgi öğrenme, başkasına iltifat etme ve atasözlerini hayatına yansıtma olarak hayatına uyguladığını söylemiştir.

4.1.5. “Görgü Kurallarına Uyma” Değeri İlgili Öğrencilerin Yazdıkları Metinlere Ait Bulgular

“ Görgü kurallarına uyma” değerini içeren “Altın Öğütler” metnini okuyan öğrencilerin aynı değer ile ilgili yazdıkları metinlere ait bulgular Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13. “Görgü Kurallarına Uyma” Değeri İle İlgili Öğrencilerin Yazdıkları Metinler

Ölçütler	Cevaplarda Yer Alma Sıklığı	%
Başkalarına kaba davranmama	10	50
Sofra adabına uyma	5	25
Güzel sözler kullanarak konuşma	4	20
Misafiri güzel ağırlama	1	5
TOPLAM	20	100

Araştırmaya katılan öğrencilerden %50’si “Altın Öğütler” başlıklı metinde yer alan “görgü kurallarına uyma” değeri ile ilgili olarak başkalarına kaba davranmanın yanlışlığını anlatan metinler yazmışlardır. Bu metinlerden bazıları şunlardır:

“Ali adında bir çocuk varmış. Ali çok kaba bir çocukmuş. Herkese kaba davranıyormuş. Bu yüzden kimse onunla konuşmuyormuş. Bir gün Ali’nin arkadaşları ona bir ders vermek istemiş. Tüm arkadaşları Ali’ye kaba davranmışlar. Ali bu sayede hatasını fark etmiş ve bir daha da kimseye kaba davranmamış.” (Ö5)

“Bir zamanlar iki arkadaş varmış. Aynı sınıfta okuyorlarmış. Biri görgü kurallarına uyar, diğeri ise hiç uymazmış. Biri hep nezaketli, kibar; diğeri ise kabaymış. Arkadaşları kaba olanı hiç sevmezmiş. Kibar olan ise sürekli arkadaş kazanırmış. Kaba olan çocuğu taşındıkları için annesi okuldan almış. Bu çocuk yeni sınıfında da çok mutsuzmuş. Kimse ona davranışları yüzünden alışamamış. Annesi yine sınıfını değiştirmiş. Ama o hep mutsuz olmuş. Kibar arkadaşı ona çok üzülmüş ve nazik olmayı ona da öğretmiş.” (Ö9)

“Ali adında bir çocuk varmış. Görgü kurallarına uymaz hep kaba davranırmış. Bu yüzden kimse tarafından sevilmezmiş. Hiç oyunlara katılmaz hep kendi başına oynarmış. Bir gün bundan çok sıkılmış. Beden eğitimi dersinde arkadaşlarına onlarla oynamak istediğini söylemiş. Arkadaşları ona görgü kurallarına uymadığını, herkese kötü davrandığını söylemiş. Ali bu duruma çok üzülmüş. Bundan sonra görgü kurallarına uyacağına söz vermiş. Ali artık çok iyi bir çocukmuş. Arkadaşları onu oyun oynamaya çağırıyormuş.” (Ö10)

“Beste ile Kardelen çok iyi arkadaşarmış. Birbirlerini çok seven bu iki arkadaş çok farklı özelliklere sahipmiş. Kardelen bütün görgü kurallarına uyar, herkese iyi davranırmış. Beste ise bazı görgü kurallarını bilmiyor, etrafındaki insanları kırıyormuş. Kardelen bu soruna bir çözüm bulmuş. Beste’ye bazı sorular sorarak görgü kurallarını düşünmesini sağlayacakmış. Böylece eksiklerini tamamlayacakmış. Sabah okulda tenefüslerde Beste’ye sorular sormuş. Beste’nin eksiklerini tamamlamış. Artık ikisi de görgü kurallarına uyan, güzel davranışları olan kişilermiş.” (Ö14)

“Görgü kurallarına uyma” değerini hayatlarında uygulama şeklini sofrada uyma olarak anlatan öğrencilerin (%25) yazdıkları metinler şöyledir:

“Hiç düşündünüz mü görgü kurallarına uymasak neler olabileceğini? Tuğra görgü kurallarını pek umursamayan bir çocuktur. Bir gün ailesi ile beraber bir lokantaya gitti. Orada o kadar görgüsüzce yemek yedi ki herkes ondan tiksindi. Babası onu görgü kurallarına uyması için uyardıysa da umursamadı. Tuğra bir gün aynaya baktı. Kendini çok kötü gördü. Çok şişmanlamış, saçları kirlenmişti. Üstünde kırıksık giysiler vardı. Kendinden tiksindi. Artık görgü kurallarının önemini anladı ve kendine çeki düzen verdi.” (Ö2)

“Arda adında bir çocuk varmış. Masaya oturunca ellerini yıkamadan, büyüklerini beklemeden yemeğe başlarmış. Bu durumdan annesi, babası rahatsız olurmuş. Annesi en sonunda Arda’ya görgü kurallarını anlatmış. Arda’da en sonunda görgü kurallarına uymuş. Bu yüzden annesi ona her masaya oturup kurallara uyduğunda ona hediye vermiş.” (Ö3)

“Ahmet görgü kurallarına hiç uymayan bir çocuktur. Yemekte her şeyi tıka basa yedi. Yine bir gün Ahmet yemekte her şeyi hızlı hızlı yiyip odasında bilgisayar

oynamak istedi. Tam o sırada boğazına bir şey takıldı. Öksürse de çıkaramadı. Annesi hemen su getirdi ve geçti. Annesi: "Gördün mü? Hızlı hızlı yiyip görgü kurallarına uymadığın için bu oldu." Ahmet bir daha böyle yapmayacağını söyledi. Ahmet bundan sonra görgü kurallarına uymaya başladı." (Ö4)

"Bir Ramazan Bayramı günüydü. Bizim evde kimler yoktu ki; amcam, dedem, halam, teyzem, kuzenlerim hepsi bizdeydi. O gün yemek yerken kuzenim sofrada ağzını şapırdattı. Halan onu uyardı. Görgü kurallarına uymasını söyledi. O da hemen uydu." (Ö13)

"Ece ve Sude adında iki kardeş varmış. Ece annesinden lahmacun yapmasını istemiş. Sude de mercimek çorbası içmek istediğini söylemiş. Annesi ikisinin istediği yemeği de yapmış. Ece annesi ile sofrayı kurarken Sude onlara yardım etmemiş, içerde televizyon izlemiş. Sıra yemek yemeye gelince Ece elini yıkamış, sofraya oturmuş. Güzelce yemeğini yemiş. Sude ise Ece'nin tam tersini yapmış. Sofraya otururken ellerini yıkamamış, ağzını şapırdatmış, yemek yerken konuşmuş, gülmüş. Ece, annesi ve babası bu durumdan rahatsız olmuş. Ece kardeşiyle konuşmuş. Kardeşi artık yemek yerken görgü kurallarına uyacağına söz vermiş." (Ö18)

"Altın Öğütler" metninde verilmek istenen değerle ilgili metin yazan öğrencilerden %20'si konu olarak konuşurken güzel sözler kullanmayı tercih ettikleri görülmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerden Ö8,Ö11 ve Ö17'nin yazdıkları metinler şöyledir:

"Ali çok görgülü bir çocuktur. Ama arkadaşları öyle değildi. Kötü sözler kullanarak konuşuyorlardı. Ali'nin de terbiyesi giderek bozuluyordu. Arkadaşlarına bir daha kötü sözler söylememeyi teklif etti. Ama arkadaşları bunu kabul etmedi. Ali de onlarla bir daha konuşmadı." (Ö8)

"Bazı çocuklar çok görgüsüz oluyor. Mesela Çağrı adında bir çocuk varmış. Arkadaşlarına hep kötü sözler söylüyormuş. Annesinin onu uyarmasını hiç dinlemiyormuş. Ama babasından korkuyormuş. Annesinin yanında kötü sözlerle konuşmaya devam ediyormuş. Bir gün Çağrı annesiyle kötü konuşurken babası gelmiş. Babası ona çok kızmış. Çağrı artık annesiyle konuşurken kötü sözler kullanmıyormuş." (Ö11)

“Bir gün nenesi Aleyna’ya bilgi vermek istedi. Ona “Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır.” Atasözü ile ilgili neler bildiğini sordu. Aleyna “Bu atasözü benim düşünceme göre bizi güzel söz söylemeye yönlendiriyor. Bize kötü sözü kendimize yakıştırmamamızı, kötü söz kullanmamamızı, tatlı konuşup tatlı söylememizi mesaj olarak veriyor.” demiş... Ninesi Aleyna’nın cevabını çok beğendi. Torununun alnından öptü. Aferin dedi. Bir de görgü kurallarına uyulmazsa neler olacağını sordu. Aleyna “Güzel söz söylemez, ağızımızdan kötü söz ve argo kelimelerden başka bir şey çıkmazsa kavgalar, dövüşler hiçbir gün eksik olmaz, hayatımız kararlıydı. Her gün onlarca kişi karakollarda ifade veriyor olurdu.” dedi. Nenesi Aleyna böyle güzel cevaplar verdiği için çok mutlu oldu.” (Ö17)

Araştırmaya katılan öğrencilerin %5’i diğer arkadaşlarından farklı olarak metninde görgü kurallarında misafiri ağırlama adabından bahsetmiştir. Ö15’in metni şöyledir:

“Bir gün Ecemnaz misafir geleceği için markete gitti. Bir şeyler alıp onları eve getirdi. Hemen mutfığa girip ablasıyla kek, börek ve sarma yaptılar. Ve birden zil çaldı. Gelen misafirlerdi. Ablasıyla Ecemnaz misafirlerini çok güzel ağırladılar. Ablasıyla mutfığa gidip yaptıkları şeyleri misafirlerine ikram etti. Onlar da Ecemnaz’a ve ablasına çok teşekkür etti. Misafirler gittikten sonra Ecemnaz ve ablası misafirlerini güzel ağırladığı için çok mutlu oldular.” (Ö15)

Araştırmaya katılan öğrencilerin tamamı “Altın Öğütler” metninde verilmek istenen “görgü kurallarına uyma” değeri ile ilgili metin yazarken konu olarak güzel sözler kullanarak konuşmayı, kaba davranışlardan kaçınmayı, sofraya adabına dikkat etmeyi ve misafirlere gereken ilgiyi göstermeyi seçmelerinin, okudukları metni doğru algıladıklarını gösterdiği söylenebilir.

4.1.6. “ Görgü Kurallarına Uyma” Değeri İle İlgili Çizilen Resimlere Ait Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerinden “ görgü kurallarına uyma” değerini anlatmaya çalıştıkları resimlere ait bulgular Tablo 14’de verilmiştir.

Tablo 14. “ Görgü Kurallarına Uyma” Değeri İle İlgili Çizilen Resimler

Ölçütler	Cevaplarda Yer Alma Sıklığı	%
Nezaket ifadelerini veya Kaba ifadeleri kullanma	9	45
Nezaket ifadelerini kullanma	6	30
Kaba ifadeleri kullanma	2	10
Büyüklerle saygılı olma	1	5
Düzenli olma	1	5
Düzenli olma ve büyüklerle saygılı Olma	1	5
TOPLAM	20	100

“Altın Öğütler” metninde öğrencilere kazandırılmak istenen “görgü kurallarına uyma” değerinin öğrenciler tarafından resmedilirken öğrencilerin %45’i “teşekkür ederim, lütfen, özür dilerim, rica ederim” gibi kelimeleri kullanan kişilerle, kötü ve kaba sözler söyleyen kişileri çizdikleri (Resim 1) görülmektedir. Öğrencilerin %30’u sadece nezaket ifadelerin, %10’u da sadece kaba ifadelerin kullanımına resimlerinde yer vermiştir. Bunun dışında konuya genel bir bakış açısıyla bakıp görgü kurallarından büyüklerle saygılı olmayı (%5) (Resim 2) ,bulunduğu ortamı düzenli tutmayı (%5) ve her ikisini beraber çizerek (%5) resmine yansıtan öğrenciler de olmuştur. Araştırmaya katılan öğrencilerin tamamının çizdiği resimlere bakılarak okudukları metni ve metinde verilmek istenen değeri doğru bir şekilde algıladıkları söylenebilir.

4.2. "Babamın Kitap Sandığı" Metnine Ait Bulgular

Bu bölümde “Babamın Kitap Sandığı” metnine ait bulgular yer almaktadır.

4.2.1. “Babamın Kitap Sandığı” Metninde Anlatılmak İstenen İle İlgili Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular

“Babamın Kitap Sandığı” başlıklı metinde çocukların, babalarının eski kitap sandığını getirmesi ile kitapların dünyalarında yaptıkları yolculuk anlatılmaktadır.

Metinde sandıktan çıkan kitapları okuyan çocukların hayallerinde farklı ülkeler gittikleri, güzel davranışlar kazandıkları, masal kahramanlarıyla birlikte oldukları anlatılarak kitap okumanın güzelliğine değinilmiştir. Öğrencilerin metinde ne anlatılmak istendiğine dair görüşleri Tablo 15’de verilmiştir.

Tablo 15. “Babamın Kitap Sandığı” Metninde Anlatılmak İstenen İle İlgili Öğrenci Görüşleri

Ölçütler	Cevaplarda Yer Alma Sıklığı	%
Kitapların hayal gücünü geliştirmesi ve yeni bilgiler öğretmesi	9	45
Kitap sevgisi	5	25
Sandıktan çıkan kitapların okunması	5	25
Konu dışı	1	5
TOPLAM	20	100

Araştırmaya katılan öğrencilerin “Babamın Kitap Sandığı” başlıklı metninden anladıklarını ifade etmelerini isteyen soruya en çok verilen cevap (%45), kitapların hayal gücünü geliştirdiği ve yeni bilgiler öğrenildiği olmuştur. Öğrencilerin kitap okuyan kişilerin ufuklarının açıldığını, masalların içine girerek kahramanlarıyla konuştuklarının, gidemedikleri, göremedikleri yerlere kitaplar sayesinde gitmiş ve görmüş kadar olabileceklerinin, bilgilerine yeni bilgilerin katılabileceğinin anlatıldığı metninden, kitap okunarak hayal gücünün gelişeceği ve yeni bilgiler öğreteceği çıkarımında bulunarak metni algıladıklarını göstermektedirler. Metinden anladıklarını ifade ederken kitapların hayal gücüne olan etkisini ve yeni bilgiler kazandırdığını anlatan öğrencilerin cevaplarından bazıları şunlardır:

“Okuduğum metinde kitapların hayal gücümüzü geliştirdiği anlatıyor.” (Ö1)

“Okuduğumuz kitaplar bize yeni şeyler öğretir.” (Ö2)

“Kitapların bizi gitmek istediğimiz yere hayalimizde götürebilmesi anlatılmış.” (Ö3)

“Öykü kitaplarının bizi birçok hayalimize götürebileceği anlatılıyor.” (Ö4)

“Metinde kitapların bize kazandırdığı bilgilerden bahsediliyor.” (Ö7)

“Metinde kitapların hayal gücümüzü nasıl zenginleştirdiği anlatılmak istenmiştir.” (Ö13)

“Metinde okuduktan sonra daha çok düş kuracağımız anlatılıyor.” (Ö14)

“Okuduğum yazıda kitabın verdiği bilgi anlatılıyor.” (Ö17)

“Kitap okumak ufkumuzu geliştirir.” (Ö18)

“Babamın Kitap Sandığı” başlıklı metni okuyan öğrencilerden %25'i metni anlatırken, okumanın çok güzel olduğunu söyleyerek kitap sevgisini vurgulamışlardır. Metinde sandıktan çıkan kitapları okuyan çocukların, kitaplara olan sevgisi baskın bir şekilde kendini hissettirmektedir. Metinde kitap sevgisinin anlatıldığını çıkararak öğrencilerin metni algıladıkları söylenebilir. Öğrencilerden Ö10, Ö11 ve Ö13'ün soruya verdikleri cevaplar şu şekilde olmuştur:

“Bu metinde kitaplara olan sevgi anlatılıyor.” (Ö10)

“Kitap okumak çok güzeldir. Herkes severek kitap okumalı.” (Ö11)

“Okuduğum metinde bir babanın kitaplarını ne kadar çok sevdiği anlatılıyor.” (Ö13)

Metni okuyan öğrencilerin %25'i ise metni anlatırken, bir babanın eski kitap sandığını getirip, içindeki kitaplarını çocuklarına göstermesini anlatmıştır. Öğrencilerden Ö8, Ö12, Ö15, Ö16 ve Ö20'nin metni anlattıkları ifadeler şöyledir:

“Bir gün bir baba çocuklarına eski kitaplarını göstermiş. Daha sonra baba ve çocukları onları okumuşlar.” (Ö8)

“Babanın akşam eve gelmesiyle bir sandığın açılması ve içinden kitapların çıkması anlatılıyor.” (Ö12)

“Metinde anlatılan kitap sandığından çıkan kitapların okunmasıdır.” (Ö15)

“Babaları her gün işten yorgun ama güleç geliyor. Babalarının bir kitap sandığı var. Çocuklar bu sandığı merak içinde bekliyor. Ve sandık geldiğinde içindeki kitaplarla eğleniyorlar. Piyesler, şiirler, hikayelerle mutlu zaman geçiriyorlar.” (Ö16)

“Bir babanın çok eskilerden kalan kitaplarını bir sandıkta saklaması ve bir gün o sandığı açması anlatılıyor.” (Ö20)

Araştırmaya katılan öğrencilerden %5'i (Ö5) “Babamın Kitap Sandığı” başlıklı metinden anladığını söylerken, metinde çocukların babalarının eve dönüşünün merakla ve sabırla beklemelemlerinin anlatıldığı bölümden yola çıkarak *“Her şeyi sabırla beklemeliyiz”* çıkarımında bulunmuştur. Yazılan bu cevapta metnin algılanamadığı söylenebilir. Ö5 dışında verilen cevaplara bakıldığında diğer öğrencilerin (%95) okunan metinde anlatılmak istenenleri doğru algıladıkları görülmektedir.

4.2.2. “Babamın Kitap Sandığı” Metninde Anlatılan Durumun Benzeriyle Karşılaşmalarına Dair Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin “ Babamın Kitap Sandığı” başlıklı metinde geçen olayın benzeriyle karşılaşp karşılaşmadıklarını anlattıkları cevaplarla ilgili bulgular Tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 16. “Babamın Kitap Sandığı” Metninde Anlatılan Durumun Benzeriyle Karşılaşmalarına Dair Öğrencilerin Görüşleri

Ölçütler	Cevaplarda Yer Alma Sıklığı	%
Kitap sevgisi	8	40
Kitapların saklanması	7	35
Kitap okuyarak hayal gücünün geliştirilmesi	2	10
Kitap okumamak	2	10
Konu dışı	1	5
TOPLAM	20	100

Araştırmaya katılan öğrencilerin %45'i “Babamın Kitap Sandığı” metninde çocukların babalarının eski kitaplarının bulunduğu sandığın açılmasıyla içinden çıkan kitapları mutlulukla okumalarını anlatan bölüme benzer olan yaşantılarını paylaşmıştır. Öğrencilerin yaşadıklarını anlattıkları cevaplardan bazıları şunlardır:

“Annem bize eskiden kalan hikaye, fotoğraf ve anılarını göstermişti.” (Ö8)

“Bir akrabam bizim evimize eskiden okuduğu bir sürü kitabını getirmişti. Çok güzellerdi ve hemen okumaya başladım.” (Ö10)

“Bir gün dedemin yanına gittim. Dedem kitap okuyordu. Dedem başka bir kitap daha çıkardı. Ben de nerden geldiğini merak ettim. Aşağıya bir baktım ki dedemin kitap sandığı olduğunu gördüm.” (Ö13)

“Bir gün babam bize bir sandık getirdi. Çok sevindik. İçinde değişik kitaplar vardı. Onları okuduk ve bitince birbirimize sorular sorduk. Çok eğlendik.” (Ö14)

“Bir gün arkadaşım beni evine çağırdı. Evindeki kitap sandığını gösterdi. Eski kitaplarını buraya koymuştu. Gösterdiği kitapları okuduk.” (Ö15)

Araştırmaya katılan öğrencilerin %35'i metinde anlatılan olaya benzer olarak başlarından geçenleri anlatırken kitaplara olan sevgilerini vurgulamışlardır. Öğrencilerden Ö6, Ö7, Ö11 Ö17 ve Ö18'in ifadeleri şunlardır:

“ Ben bir kere bir kitap okumuştum. Kitabımı çok sevmişim. Kitapta anlatılanlar ile ilgili bir de slayt hazırladım.” (Ö6)

“Babam bana çok sürükleyici bir kitap alacağını söyledi. Kitabı aldı. Üç yüz sayfaydı. Ama çok güzel olduğu için severek okudum.” (Ö7)

“Babamla beraber kütüphaneye gittik. Daha sonra babam bana sevdiği kitapları anlattı.” (Ö11)

“Kitabı çok sevdiğim ve merakla okuduğum için ben de kitapları metindeki çocuklar gibi mutlu olarak okuyorum.” (Ö17)

“Kuzenim çok sevdiği bir kitabını kaybetmişti. Çok üzüldü. Sonra bulduğunda ise çok sevindi.” (Ö18)

“Babamın Kitap Sandığı” metninde geçen olayı kitapların hayal gücünü geliştirdiği şeklinde algılayan öğrenciler (%10), metinde geçen olayın benzerine yaşantılarından örnek verirken kitapların hayal güçlerine olan katkılarından bahsetmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerden Ö1 ve Ö19'un soruya verdikleri cevap şöyledir:

“Bir gün kütüphaneden bir kitap aldım. Onu okuduktan sonra hayal gücüm çok gelişti.” (Ö1)

“Bir gün babama Rusya’yı görmek istediğimi söyledim. Babam bana bir kitap getirdi ve artık Rusya’ya gidebileceğimi söyledi. Ben önce nasıl olacağını anlamadım. Babam kitabı bitirince nasıl olacağını göreceğimi söyledi.” (19)

Araştırmaya katılan öğrencilerden Ö2 ve Ö5 (%10) kitap okumayı sevmediklerini, fazla kitap okumadıklarını ve bu yüzden de metinde anlatılan olayın benzeriyle hiç karşılaşmadıklarını ifade etmiştir. Öğrencilerden %5'i (Ö9) ise cevabında kitapların yırtılması ile eskiyeceğinden bahsederek metni tam olarak algılamadığını göstermektedir. Verilen cevaplara bakıldığında öğrencilerin %95'inin metni doğru algıladığı söylenebilir. Kitapların öğrencilerin gerek okul hayatında sıklıkla kullandıkları ders araçlarından olması, gerekse Milli Eğitim tarafından yapılan kitap okuma kampanyaları dolayısıyla öğrencilerin günlük hayatlarında yer edindiği söylenebilir.

4.2.3. “Babamın Kitap Sandığı” Metninde Geçen Değeri Anlatan Kelimelerle İlgili Öğrenci Görüşlerine Ait Bulgular

“Babamın Kitap Sandığı” başlıklı metinde geçen “kitap sevgisi” değerini, öğrencilerin kelimelerle anlatmalarına ait bulgular Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17. “Babamın Kitap Sandığı” Metninde Geçen Değeri Anlatan Kelimelerle İlgili Öğrenci Görüşleri

Ölçütler	Cevaplarda Yer Alma Sıklığı	%
Kitap	15	36,80
Kitap sevgisi	4	9,96
Anı	3	7,32
Masal	3	7,32
Sandık	3	7,32
Hayal gücü	3	7,32
Mutluluk	2	4,88
Baba	2	4,88
Yorgun	1	2,84
Bilgi	1	2,84
Paylaşmak	1	2,84
Okuma sevinci	1	2,84
Dünya	1	2,84
TOPLAM	41	100

Not: Okudukları metinde anlatılmak istenen değeri en çok üç kelime ile ifade etmeleri istenen soruya, araştırmaya katılan öğrencilerden bazıları bir, bazıları iki, bazıları da üç kelime yazarak cevap vermiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin “Babamın Kitap Sandığı” başlıklı metinde verilmek istenen “kitap sevgisi” değerini anlatırken kullandıkları kelimelerin toplamda % 49,60’ı değeri içerirken, %50,40’ı ise değeri anlatmada yetersizdir. Çalışmada öğrencilerin en çok “kitap” (%36,80) kelimesini tercih ettikleri görülmektedir. “Kitap sevgisi”(%9,96) de yine öğrenciler tarafında metnin değerini anlatmak için en çok yazılan kelimelerdendir. Metindeki değeri içeren “okuma sevinci” (%2,84) ifadesi ise sadece bir öğrenci tarafından yazılmıştır. Metindeki değeri ifade etmeyen fakat metnin içinde geçen “anı (%7,32), masal (%7,32), sandık (%7,32), hayal gücü (%7,32), mutluluk (%4,88), baba(%4,88), yorgun (%2,84), bilgi (%2,84), dünya (%2,84), paylaşmak (%2,84)” kelimelerinin yazılması ise öğrencilerin metinde anlatılan değer yerine metinde geçen olayı anlatmaya çalıştıklarını göstermektedir. Metinde geçen olayın etkili bir şekilde anlatılması, öğrencilerin bu olayı ön planda tutmalarına ve verilmek istenen değer yerine metinde anlatılan olayla ilgili kelimeleri tercih etmelerine neden olmuş olabilir.

4.2.4.“Babamın Kitap Sandığı” Metninde Verilmek İstenen Değeri Günlük Yaşamda Uygulamasına Dair Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin “Babamın Kitap Sandığı” başlıklı metinde verilmek istenen “kitap sevgisi” değerini günlük hayatlarında ne kadar uyguladıklarını, değeri ne kadar içselleştirdiklerini görmeye yönelik yapılan çalışma ile ilgili bulgular Tablo 18’de gösterilmiştir.

Tablo 18. “Babamın Kitap Sandığı” Metninde Verilmek İstenen Değeri Günlük Yaşamda Uygulamasına Dair Öğrencilerin Görüşleri

Ölçütler	Cevaplarda Yer Alma Sıklığı	%
Kitap okuma	14	70
Okunan kitapla ilgili hayal kurma	2	10
Kitap okumama	2	10
Okuduğu kitabı saklama	1	5
Eski anılarını hatırlama	1	5
TOPLAM	20	100

“Babamın Kitap Sandığı” başlıklı metinde “kitap sevgisi” değeri ele alınmıştır. Babalarının bir sandıktan çıkardığı eski kitaplarını heyecan ve mutlulukla okuyan çocuklar kitapları okuyarak hayal dünyasına dalmış, yeni yerler keşfetmiş, yeni bilgiler öğrenmiştir. Kitapların kazandırdıklarını vurgulayarak kitap sevgisini aşlamayı hedefleyen metni okuyan öğrenciler kitap sevgilerini en çok kitap okuduklarını söyleyerek dile getirmişlerdir. Öğrencilerin %70'i soruya verdikleri yanıtlar şöyledir:

“Ben evde, okulda her yerde kitap okuyorum.” (Ö10)

“Kitapları arkadaş olarak düşünüyorum. Yalnız kalınca onlar beni eğlendiriyor. Kitap okumayı seviyorum.” (Ö16)

“*Kitap okumak çok güzel. Ben de hep kitap okuyorum.*” (Ö17)

“*Her gün düzenli olarak kitap okuyorum.*” (Ö18)

Araştırmaya katılan öğrencilerden Ö4 ve Ö19 (%10), kitapları okuyup hayal kurduklarını anlatarak “kitap sevgisi” değerini günlük yaşantılarına yansıttıklarını ifade etmiştir. Öğrencilerin anlatımları şöyledir:

“*Okuduğum kitaplarla ilgili düşler kuruyorum. Onların sonuçlarını tahmin ediyorum.*” (Ö4)

“*Bir yere gitmek istiyorsam orası ile ilgili bir kitap alıyorum. Onu okuyunca kendimi oraya gitmiş gibi hissediyorum.*” (Ö19)

Araştırmaya katılan öğrencilerin %5'i (Ö3) okunan metinde verilmek istenen “kitap sevgisi” değerini hayatına uyguladığını anlatırken metinde babanın çocuklarına eski kitaplarını sakladığı sandığın olduğu bölümü baz alarak “*Sevdiğim kitapları saklarım, tekrar tekrar okurum.*” yorumunu yaparken, Ö8 “*Okuduğum kitaplarda geçen olaylarla zaman zaman eski anılarımı hatırlıyorum.*” çıkarımını yapmıştır. Ayrıca öğrencilerin %10'u (Ö2 ve Ö5) kitap okumayı sevmediklerini ve günlük hayatlarında da fazla kitap okumadıklarını söylemiştir. Öğrencilerin tamamı “kitap sevgisi değerini hayatlarında yer verdikleri söylenebilir.

4.2.5. “Kitap Sevgisi” Değeri İle İlgili Öğrencilerin Yazdıkları Metinlere Ait Bulgular

“Babamın Kitap Sandığı” başlıklı metinde verilmek istenen “kitap sevgisi” değeri ile ilgili metin yazmaları istenen öğrencilerin yazdıkları metinler ile ilgili bulgular Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19. “Kitap Sevgisi” Değeri İle İlgili Öğrencilerin Yazdıkları Metinler

Ölçütler	Cevaplarda Yer Alma Sıklığı	%
Kitap okumanın faydaları	11	55
Kitap sevgisi	7	35
Çok kitap okuma	2	10
TOPLAM	20	100

“Kitap sevgisi” değeri ile ilgili metin yazan öğrencilerin metinlerine konu olarak en çok kitap okumanın kişiye kazandırdığı özellikleri seçtikleri görülmektedir. Öğrencilerin %55’i kitap okuyan kişilerin hayal dünyalarının geliştiğini, okul başarılarının arttığını, birçok bilgi kazandıklarını anlatan metinler yazmışlardır. Bu metinlerden bazıları şunlardır:

“Anneannem bana her zaman kitap okumamı söyler. Çünkü kitap okuduğumuzda hayal gücümüz, okuduğumuzu anlama gücümüz ve kelime hazinemiz güçlenmiş olur. Yani kitap okursak her yönden kendimizi geliştirmiş oluruz.” (Ö1)

“İki tane arkadaş varmış. Biri Ezgi bir Berfin. Bunlar kitap okumayı çok severlermiş. Her zaman iki yüzer sayfa kitap okurlarmış. Bu yüzden hem çok çalışkanlarmış hem de çalışkan oldukları için herkes onları çok severmiş.” (Ö7)

“Kitap hayatta en güzel şeydir. Kitap okurken okuduklarınızı aklınızda canlandırırsanız kitap daha da zevkli hale gelir. Kitap hayattaki en iyi, en güzel dostumuzdur. Kitap alırken seçici davranabiliriz. Macera kitabı seversek macera, aksiyon kitabı seversek aksiyon kitabı alabiliriz.” (Ö8)

“Bir zamanlar iki arkadaş varmış. Bir kitapları çok sever ve çok okurmuş. İkisi de sınıf birincisiymiş. Derken bunlar büyümüşler, büyümüşler. Biri hala hep kitap okuyormuş, diğeri okumuyormuş. Anaokulunda, ilkokulda, ortaokulda

hatta lise beraber okumuşlar. Şimdi üniversite sınavı varmış. Çalışmışlar, çalışmışlar. Bir hem kitap okumuş hem de ders çalışmış. Diğeri ise sadece çalışmış. Sınavda kitap okumayan çok zorlanmış, soruları cevaplamayı yetiştirememiş. Çok kitap okuyan sınavı kazanmış ve çok mutlu olmuş.” (Ö9)

“Kitaplar bize bilgileri gösterir. Beynimize kaydederiz o sayfaları. O sayfaları hayal ederiz. Aynı zamanda sınavlarda, yazılılarda, sözlülerde bize bu bilgiler çok yardımcı olur. Ben onları çok severim. Benim bir de kütüphanem var. Siz de gelin ve görün. Kitapları çok sevin arkadaşlar.” (Ö13)

“Merhaba, ben Meryem. Benim en sevdiğim şey kitap okumaktır. Ama bizim sınıftaki bazı arkadaşlarım kitap okumayı sevmiyor. Oysa kitap okumak okumamızı hızlandırır. Bu arada sıkıldığımız zaman kitap okusak hem sıkıntımız geçer hem zaman geçer. Hem güzel konuşuruz, hem de kendimiz de hikayeler, şiirler ya da metinler yazabiliriz.” (Ö20)

Araştırmaya katılan öğrencilerin %35'i “kitap sevgisi” değerini, yazdıkları metinlerde anlatırken, kitapları seven ve sevmeyen kişilerden bahsetmişlerdir. Bu metinlerden bazıları şunlardır:

“Ece adında bir kız varmış. Bu kız kitapları hiç sevmezmiş. Arkadaşları Ece'nin kitap okuması için bir plan hazırlamışlar. Ona kitap okumanın ne kadar güzel ve önemli olduğunu göstereceklermiş. Ece'yi kütüphaneye götürmüşler ve önüne bir kitap koymuşlar. Kütüphanede gizlenen Ali kitapların dilinden konuşmaya başlamış. “Sen beni okumadığın için diğer insanlarda beni okumuyor. Lütfen beni oku ki diğer insanlar da beni okusunlar.” demiş. Ece önündeki kitabı okumaya başlamış. Kitabı çok sevmiş ve sonsuza kadar hep kitap okumuş.” (Ö5)

“Çağrı kitapları çok severdi. Hep onlarla arkadaş olurdu. Bir gün rüyasında konuşan kitaplar gördü. Kitap şöyle diyordu:” Seni çok seviyoruz Çağrı. Sen bizi hiç yalnız bırakmıyorsun.” Çağrı da onlara:” Sizi sevmemek mümkün mü?” dedi. Kitaplar Çağrı'yı ödüllendirdi. Çağrı da buna çok sevindi.” (Ö6)

“Bir zamanlar Burcu adında bir kız varmış. Kitap okumayı çok severmiş. Ama arkadaşı Sude kitap okumayı hiç sevmez ve hiç kitap okumazmış. Bir gün öğretmenleri kitap okuma formu vermiş. Burcu bu formu doldurmuş ama Sude

dolduramamış. Bu duruma çok üzölmüş. Öğretmeni Sude'ye bundan sonra bol bol kitap okumasını söylemiş. Artık Sude de kitapları seviyormuş.” (Ö10)

“Ezgi kitap okumayı çok seviyordu. Bir gün Bediş'e kütüphaneye gitmeyi teklif etti. Bediş gelmek istemedi ve telefonu kapattı. Ezgi Bediz'in evine gitti ve kitabın ne kadar güzel olduğunu anlattı. Beraber kütüphaneye gittiler. Bediş artık kitapları çok seviyordu. Beraber zevkle kitap okudular.” (Ö15)

Kitap sevgisini metinlerinde işleyen öğrencilerin %10 ise (Ö4 ve Ö11) konuya diğere arkadaşlarına göre farklı bir açıdan yaklaşmıştır. Çok fazla kitap okumanın beraberinde bazı sıkıntılar da getireceğinden bahseden öğrencilerin metinleri şöyledir:

“Ayşe kitap okurdu. O kadar çok okurdu ki ödevlerini bile yapmazdı. Öğretmeni hem ödevlerini yapmasını hem de kitap okumasını söylerdi. Ama Ayşe dinlemezdi. Ayşe dersi de dinlemezdi. Bir gün arkadaşları ona bir oyun oynadılar. Derste herkes kitap okuyordu. Öğretmeni de kitap okuyordu. Birkaç gün böyle gitti. Ayşe çok sıkıldı. Sonunda dersi dinlemeye karar verdi. Sonra arkadaşları ile birlikte dersi dinledi. Ayşe artık hem dersi dinliyor hem kitap okuyordu.” (Ö4)

“Ceren kitapları çok severmiş. Gece gündüz kitap okurmuş. Öğretmeni de bu durumdan çok şikayetçiymiş. Çünkü Ceren derste öğretmenini dinlemiyor hep kitap okuyormuş. Sonra Ceren'in gözleri bozulmuş. Artık hep gözlük takacakmış ve daha az kitap okuyacakmış. Yani yeterince okuyacakmış.” (Ö11)

Araştırmaya katılan öğrencilerin yazdıkları metinlerin içeriğine bakıldığında “Babamın Kitap Sandığı” başlıklı metinde verilmek istene “kitap sevgisi” değerini doğru algıladıkları ve metinlerinde doğru temalar üzerinde bu değeri ifade ettikleri görölmektedir. Eğitime önem veren ailelerin daha küçük yaşlarda itibaren kitap sevgisini çocuklarına aşılamaya çalışmaları, okullarda öğrencilerin kitapları sevmesi ve okumanın önemini kavrayabilmesi için yoğun çaba harcanmasının sonucunda öğrencilerde kitaplarla ilgili olumlu bir algı oluşur.

4.2.6. “Kitap Sevgisi” Değeri İle İlgili Çizilen Resimlere Ait Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin okudukları “Babamın Kitap Sandığı” başlıklı metinde geçen “kitap sevgisi” değerini resmetmeleri istenmiştir. Öğrencilerin değer ile ilgili yaptıkları çizimlere ait çıkarımlar Tablo 20’de gösterilmiştir.

Tablo 20. “Kitap Sevgisi” Değeri İle İlgili Çizilen Resimler

Ölçütler	Resimlerde Yer Alma Sıklığı	%
Kitap okuma	11	55
Kitap Sandığı	9	45
TOPLAM	20	100

Araştırmaya katılan öğrencilerin %55’i “kitap sevgisi” değerini resimleriyle anlatırken kitap ve kitap okuyan çocuklar (Resim 3) çizmişlerdir. Ayrıca “Babamın Kitap sandığı” başlıklı metinde anlatılan kitap sandığı ve birçok kitabın bir arada bulunduğu kütüphaneler de (Resim 4) öğrencilerin %45’inin resimlerinde yer alan figürlerdir. Öğrencilerin çizdikleri resimlerde kitap ile ilgisi olmayan bir resmin olmamasının, araştırmaya katılan öğrencilerin metinde ifade edilmek istenen “kitap sevgisi” değerini algıladıklarının bir göstergesi olduğu söylenebilir.

4.3. “İstiklal Marşı’nın Yazılış Hikâyesi” Metnine Ait Bulgular

Bu bölümde “İstiklal Marşı’nın Yazılış Hikayesi” metnine ait bulgular yer almaktadır.

4.3.1. “İstiklal Marşı’nın Yazılış Hikâyesi” Metninde Anlatılmak İstenen İle İlgili Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin “İstiklal Marşı’nın Yazılış Hikayesi” “ başlıklı metni okuduktan sonra metinde ne anlatılmak istendiği sorusuna verdikleri cevaplar Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21. “İstiklal Marşı’nın Yazılış Hikâyesi” Metninde Anlatılmak İstenen İle İlgili Öğrenci Görüşleri

Ölçütler	Cevaplarda Yer Alma Sıklığı	%
İstiklal Marşı’nın yazıldığı şartlar	14	70
Mehmet Akif Ersoy’un vatan sevgisi	6	30
TOPLAM	20	100

“İstiklal Marşı’nın Yazılış Hikâyesi” başlıklı okuma parçasını okuyan öğrencilerin %70’inin, metni anlatırken Mehmet Akif Ersoy’un İstiklal Marşı’nı zor şartlarda yazdığını ifade ettikleri görülmektedir. Öğrencilerden Ö1, Ö9, Ö16, Ö18 ve Ö20 metni şu ifadeler ile özetlemiştir.

“İstiklal Marşı’nın bir daha bulunamayacağı, ne kadar zor imkanlar altında yazıldığı anlatılıyor.” (Ö1)

“Bu metinde anlatılmak istenen “İstiklal Marşı’nın yazılma hikayesi ve çok zor şartlar altında yazıldığıdır.” (Ö9)

“Okuduğum parçada İstiklal Marşı’nın nasıl yazıldığı, ne zaman yazıldığı, kimin yazdığı, ne durumda iken yazdığı anlatılıyor. Bu şiirin tekrar yazılamayacağı, bunu tekrar yazabilmek için o günlerin yeniden yaşanması gerektiği anlatılıyor.” (Ö16)

“Metinde İstiklal Marşı’nın yazılış ve onu korumamız gerektiği anlatılıyor.” (Ö18)

“Metinde İstiklal Marşı’nın yazılış hikayesi ve Mehmet Akif Ersoy’un o zaman neler yaşadığı anlatılmaktadır.” (Ö20)

Araştırmaya katılan öğrencilerin %30’u ise okudukları “İstiklal Marşı’nın Yazılış Hikâyesi” başlıklı metinden anladıklarını yazarken, Mehmet Akif Ersoy’un vatan sevgisini anlatmışlardır. Öğrencilerin metni anlatımları şöyledir:

“Mehmet Akif Ersoy’un milletini çok sevip, para karşılığı olmaksızın milletine çok güzel bir şiir yazması anlatılıyor.” (Ö4)

“Metinde Mehmet Akif Ersoy’un vatanını ne kadar çok sevdiği anlatılıyor.” (Ö19)

Metinde Mehmet Akif Ersoy’un İstiklal Marşı’nı nasıl şartlar altında yazdığından ve Mehmet Akif Ersoy’un vatanına duyduğu sevgiden yola çıkarak vatan ve bayrak sevgisine dikkat çekilmeye çalışılan metni, öğrencilerin tamamının doğru algıladığı görülmektedir. Öğrenciler soruya verdikleri cevaplarda Mehmet Akif’in vatan sevgisinden ve İstiklal Marşı’nın nasıl yazıldığından bahsetmelerinin metni doğru algıladıklarını gösterdiğini söyleyebiliriz.

4.3.2. “İstiklal Marşı’nın Yazılış Hikayesi” Metninde Anlatılan Durumun Benzeriyle Karşılaşmalarına Dair Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular

“İstiklal Marşı’nın Yazılış Hikâyesi” metnini okuyan öğrencilerin metinde geçen olayın benzeriyle karşılaşmış ve karşılaşmadıklarını anlattıkları bölüme ait bulgular Tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 22. “İstiklal Marşı’nın Yazılış Hikayesi” Metninde Anlatılan Durumun Benzeriyle Karşılaşmalarına Dair Öğrencilerin Görüşleri

Ölçütler	Cevaplarda Yer Alma Sıklığı	%
Vatan sevgisini anlatan film izleme	14	70
Vatan sevgisi ile ilgili kitap okuma	2	10
Vatan sevgisi ile ilgili resim yapma	1	5
İstiklal Marşı’nı okurken gurur duyma	1	5
Benzer bir durumla karşılaşmama	2	10
TOPLAM	20	100

Araştırmaya katılan öğrencilerin %70’i ”İstiklal Marşı’nın Yazılış Hikâyesi” başlıklı metinde yer alan vatan sevgisi değeri ile ilgili karşılaştıkları durum olarak “Son Mektup” başlıklı filme gittiklerini söylemiştir. Çanakkale Zaferi’nden kesitler sunan filme öğrenciler öğretmenleri ile beraber sınıfça gitmişlerdir. Bu sebeple öğrencilerin çoğu okudukları metne benzer bir olay olarak bu filmi izlediklerini söylemiştir. Öğrencilerin %10’u (Ö14 ve Ö17), okudukları metne benzer olan yaşadıkları olayı anlatırken, vatan sevgisini içeren kitap okuduklarını söylemiştir. Yalnız öğrencilerin verdikleri cevapların içeriğinin yeterli olmadığı görülmektedir. Öğrenciler cevaplarında vatan sevgisinden bahsetmiş fakat ne olduğuna dair herhangi bir açıklamada bulunmamışlardır. Bu da öğrencilerin aslında vatan sevgisi değerini anlatacak seviyede konuya vakıf olmadığını göstermektedir. Ö14 ve Ö17’nin soruya verdikleri cevaplar şöyledir:

“Bir gün öğretmenimiz bize vatan sevgisinin ne olduğunu sordu. Arkadaşım bu soruya cevap veremedi. Ben bu duruma çok üzüldüm ve onu kütüphaneye götürdüm. Orada vatan sevgisinin ne olduğunu öğrendi.” (Ö14)

“Ben de bu metinde geçen vatan sevgisini anlatan şiirlerin olduğu bir kitap okudum.” (Ö17)

“İstiklal Marşı’nın Yazılış Hikâyesi” başlıklı okuma parçasını okuyan öğrencilerin %5’i (Ö10) metne benzer yaşadığı olayı anlatırken katıldığı bir resim yarışmasından bahsetmiştir. Ö10’un konu ile ilgili anlatımı şöyledir:

“Bir kere konusu Çanakkale Savaşı olan bir resim yarışmasına katıldım. Yarışmada birinci oldum. Resmim çok güzel oldu. Bundan sonra bir de vatan sevgisi ile ilgili resim yaptım.” (Ö10)

Araştırmaya katılan öğrencilerin %5’i (Ö18), İstiklal Marşı’nın okunurken gurur duyduğunu söyleyerek okuduğu metinle kendi yaşantısı arasında ilişki kurmuştur. Öğrencilerin %10’u ise (Ö12 ve Ö15) “İstiklal Marşı’nın Yazılış Hikâyesi” başlıklı okuma parçasında anlatılanlara benzer herhangi bir durumla karşılaşmadığını söylemektedir. Öğrencilerin benzer durum olarak daha çok vatan sevgisi ile ilgili yaptıkları etkinliklerden bahsetmesinin sebebi, metinde Mehmet Akif Ersoy’un İstiklal Marşı’nı yazdığı dönemin anlatılması ve bunun öğrencilerin yaşantılarında benzer olan bir olay bulmasını zorlaştırması olabilir.

4.3.3. “İstiklal Marşı’nın Yazılış Hikâyesi” Metninde Geçen Değeri Anlatan Kelimelerle İlgili Öğrenci Görüşlerine Ait Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin “İstiklal Marşı’nın Yazılış Hikayesi”ni okuyup verilmek istenen "vatan ve bayrak sevgisi" değerini kelimelerle anlatmalarının istendiği sorunun cevabında öğrencilerin yazdığı kelimeler Tablo 23’de gösterilmiştir.

Tablo 23. “İstiklal Marşı’nın Yazılış Hikâyesi” Metninde Geçen Değeri Anlatan Kelimelerle İlgili Öğrenci Görüşleri

Kelimeler	Kullanılma sıklığı	%
Vatan Sevgisi	19	36,53
İstiklal Marşı	14	26,93
Bayrak	3	5,77
Bayrağa saygı gösterme	3	5,77
Şiir	2	3,86
Zorluk	2	3,86
Milliyetçilik	1	1,92
Birlik	1	1,92
Kahramanlık	1	1,92
İşbirliği	1	1,92

Tablo 23'ün devamı

Hikaye	1	1,92
Türk Milleti	1	1,92
Yarışma	1	1,92
Andımız	1	1,92
Mehmet Akif Ersoy	1	1,92
TOPLAM	52	100

Not: Okudukları metinde anlatılmak istenen değeri en çok üç kelime ile ifade etmeleri istenen soruya, araştırmaya katılan öğrencilerden bazıları bir, bazıları iki, bazıları da üç kelime yazarak cevap vermiştir.

“İstiklal Marşı'nın Yazılış Hikâyesi” başlıklı metinde Mehmet Akif Ersoy'un İstiklal Marşı'nı nasıl bir dönemde ve nasıl şartlarda yazdığı anlatılarak öğrencilere “vatan ve bayrak sevgisi” değeri aşılacak istenmiştir. Öğrencilerin bu değeri anlatmak için kullandıkları kelimelerin toplamda %88,46'sı değerle ilgili iken, %11,54'ü değeri anlatmada yetersizdir. Öğrencilerin okudukları metinde geçen değeri ifade ederken en çok “vatan (%36,53) ve İstiklal Marşı (%26,93)” kelimelerini seçmeleri metnin öğrenciler tarafından doğru algılandığını göstermektedir. Ayrıca aynı soruya verilen cevaplarda yer alan “bayrak (%5,77), bayrağa saygı gösterme (%5,77), milliyetçilik (%1,92)” kelimeleri de yine okunan metinde geçen değeri içeren kelimelerdir. Öğrenciler tarafından metinde yer alan “vatan ve bayrak sevgisi” değerini anlatmak için kullanılan “zorluk (%3,86), birlik (%1,92), Mehmet Akif Ersoy (%1,92), Türk Milleti (%1,92), kahramanlık (%1,92)” kelimeleri ise verilmek istenen değeri doğrudan anlatmak için yeterli olmasalar da okunan metinle bağlantısı olan kelimelerdir. Bunların yanında yine araştırmaya katılan öğrencilerin “vatan ve bayrak sevgisi” değerini anlatırken kullanmayı tercih ettikleri “şair (%3,86), andımız (%1,92), işbirliği (%1,92), yarışma (%1,92), hikâye (%1,92)” kelimelerinin ise verilmek istenen değeri yeterince nitelmediği söylenebilir.

4.3.4. “İstiklal Marşı'nın Yazılış Hikayesi” Metninde Verilmek İstenen Değeri Günlük Yaşamda Uygulamasına Dair Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular

“İstiklal Marşı'nın Yazılış Hikâyesi” metninde öğrencilere kazandırılmak istenen “vatan ve bayrak sevgisi” değerini ne kadar içselleştirdiklerini görme adına, metninde geçen değeri günlük hayatlarında nasıl uyguladıklarının sorulduğu soruya öğrencilerin verdikleri cevaplar Tablo 24'de gösterilmiştir.

Tablo 24. “İstiklal Marşı’nın Yazılış Hikâyesi” Metninde Verilmek İstenen Değeri Günlük Yaşamda Uygulamasına Dair Öğrencilerin Görüşleri

Ölçütler	Cevaplarda Yer Alma Sıklığı	%
Vatan sevgisini anlatma	8	40
İstiklal Marşı’nı ezberleme	6	30
Vatanını korumayı isteme	1	5
Değeri hayatında uygulamama	2	10
Konu dışı	3	15
TOPLAM	20	100

“İstiklal Marşı’nın Yazılış Hikâyesi” başlıklı metni okuyan öğrencilerin %40’ı metinde verilmek istenen “vatan ve bayrak sevgisi” değerine hayatlarında nasıl yer verdiklerini anlattıkları bölümde vatan sevgisi ile ilgili düşüncelerinden bahsettiği görülmektedir. Daha önceki sorularda verilen cevaplarda olduğu gibi bu cevapların çoğunda da öğrencilerin sadece “vatan ve bayrak sevgisi” ifadesini cümlelerinde kullandıkları fakat bununla ilgili herhangi bir açıklama yapmadıkları görülmektedir. Öğrencilerden Ö6, Ö13, Ö15, Ö17 ve Ö20 şunları ifade etmiştir:

“Her zaman vatanımın ne kadar önemli olduğunu düşünüyorum.” (Ö6)

“Vatanımı çok seviyorum.” (Ö13)

“Vatanı sevmemiz gerektiğini kardeşime söylüyorum.” (Ö15)

“Bu hayatta her şeyin bir karşılığı olmak zorunda değildir. Vatana da para karşılığında bir şey yapılmaz. Vatan sevgisinin para ile değeri ölçülmez.” (Ö16)

“Vatan sevgisi insanın kalbindedir. İnsan her gün o sevgiyi yaşar.” (Ö17)

“Ben hiç marş yazmadım ama vatan sevgisi ile ilgili bir şiir yazmıştım.” (Ö20)

Araştırmaya katılan öğrencilerin %30’u “vatan ve bayrak sevgisi” değerini hayatlarına yansıtma şeklini anlatırken İstiklal Marşı’nı ezberlediklerini ve okuduklarını ifade etmiştir. Öğrencilerin konu ile ilgili yorumları şöyledir:

“Önceden her pazartesi ve Cuma günleri İstiklal Marşı okuyordum.” (Ö3)

“Ben İstiklal Marşı’nı ezberledim ve duyduğumda da saygı gösteriyorum.” (Ö4)

“ Ben arada İstiklal Marşı ’nı okuyorum.” (Ö8)

“Ben İstiklal Marşı ’nın altı kıtasını ezberledim. Kalanını da ezberlemeye çalışıyorum.” (Ö9)

“Bir şeyin üzerinde birinin emeği varsa ona saygı duyarım. Bu yüzden İstiklal Marşı ’na da saygı duyuyorum.” (Ö18)

Araştırmaya katılan öğrencilerin %5'i (Ö19) okuduğu metni hayatında uygulama şeklini “Vatanımı her zaman koruyorum” ifadesi ile anlattığı görülmektedir. Öğrencilerin %10'u (Ö12 ve Ö11) metinde verilmek istenen değere yaşantılarında yer vermediklerini ifade ederek metinde anlatılmak istenen değeri tam olarak algılayamadıklarını göstermişlerdir. Yine araştırmaya katılan öğrencilerden metni doğru algılayamayan öğrencilerin %15'i (Ö1, Ö2 ve Ö4) metinde geçen değerini yaşantısındaki yansımalarını anlatırken, okunan metinde geçen değerle ilgisi olmayan ifadeler kullanmıştır. Öğrencilerin cevapları şunlardır:

“Ben anneme olan sevgimi her zaman gösteriyorum.”(Ö1)

“Bazen annemi öpüyorum.” (Ö2)

“Ben görgü kurallarına uyan biriyim.” (Ö14)

Araştırmaya katılan öğrencilerin okudukları “İstiklal Marşı’nın Yazılış Hikâyesi” başlıklı metinle ilgili sorulan sorulara verdikleri cevaplara bakıldığında toplamda %85’inin metninde geçen değeri hayatında uyguladığı, %15’inin ise metni tam algılamadığı için soruya konu dışı cevaplar verdiği görülmektedir. Vatan sevgisinin somut bir değer olması, öğrencilerin bu değerini hayatlarındaki yerini fark etmemelerine neden olduğu söylenebilir.

4.3.5. “Vatan ve Bayrak Sevgisi” Değeri İle İlgili Öğrencilerin Yazdıkları Metinlere Ait Bulgular

“İstiklal Marşı’nın Yazılış Hikâyesi” başlıklı metinde verilmek istenen “vatan ve bayrak sevgisi” değeri ile ilgili metin yazmaları istenen öğrencilerin yazdıkları metinler ile ilgili bulgular Tablo 25’de verilmiştir.

Tablo 25. “Vatan ve Bayrak Sevgisi” Değeri İle İlgili Öğrencilerin Yazdıkları Metinler

Ölçütler	Cevaplarda Yer Alma Sıklığı	%
Vatani için savaşanlara saygı duyma	14	70
Vatanını sevenlerin yaptıkları	2	10
Vatanını özleme	1	5
Konu dışı	3	15
TOPLAM	20	100

“İstiklal Marşı’nın Yazılış Hikayesi” başlıklı metinde Mehmet Akif Ersoy’un İstiklal Marşı’nı yazışı anlatılarak öğrencilere “vatan ve bayrak sevgisi” değeri verilmeye çalışılmıştır. Öğrencilerin metinden anladığı değerle ilgili yazdıkları metinlere bakıldığında %70’inin vatan sevgisi deyince akıllarına, yurdunu düşmanlardan kurtarmak için savaşan insanlar geldiği görülmektedir. Öğrencilerden “vatan ve bayrak sevgisi” değeri ile ilgili yazdıkları metinler aşağıdaki gibidir:

“Bugün sosyal bilgiler dersinde vatan sevgisini işledik. Vatanımız gerçekten çok zor şartlar altında kazanılmış. Vatanımı çok seviyorum. İyi ki düşmanları yenmişiz ve vatanımızı geri almışız. Şehitlerimizi üzüntüyle anıyorum. Mesela Atatürk’ü, Seyit Onbaşı’yı ve diğer şehitlerimizi.” (Ö1)

“Ali çok iyi vatanını çok seven bir çocuktur. Annesinden izin alarak Çanakkale Savaşı’na katıldı. Ali savaşta şehit oldu. Annesi hem sevindi hem üzüldü. Sevinme nedeni oğlu vatani için ölmüştü. Üzülme sebebi ise bir daha oğlunu göremeyecek olmasıydı. Oğlunu hiç unutmayacaktı. Akrabaları onu hep teselli etmeye çalıştı.” (Ö5)

“Biz İstiklal Marşı’na saygı duyup vatanımızı sevmeliyiz. Bilelim ki, bu vatan zor şartlarda kurtarılmıştı. Atalarımız bu vatani kurtarmak için canını, malını hatta her şeyden çok sevdiği evlatlarını feda etmiştir. Bu şartlar altında kazanılmış vatanımızı bizlerde çok sevmeli ve korumalıyız.” (Ö8)

“Hüseyin adında bir çocuk varmış. Hüseyin vatanını çok severmiş. Büyüdüğünde asker ya da polis olmak istermiş. Askerleri, polisleri çok severmiş. Hüseyin büyümüş ve polis olmuş. Vatanını çok iyi korumuş. Otuz yaşına geldiğinde bir çatışmada şehit olmuş.” (Ö11)

“... Bir gün sokakta top oynayan çocuklar kırmızı mavi ışıklarla onlara yaklaşan asker arabasını gördüler. Çocuklar, heyecan, panik ve korkuyla bağırmaya başladılar. Asker arabası iyice yaklaştıktan sonra durdu ve içinden Mehmetçikler indi. Birisi uzun boylu, mavi gözlü, diğeri ise kısa boylu ve tombuldu. Mehmetçikler Ayşe Teyze'ye birisini sordular. Yere yıkıldı ve yan taraftaki evi gösterdi. Bu Zeynep Teyze'nin eviydi. Askerler kapıyı çaldılar. Zeynep Teyze kapıyı açtı. Zeynep Teyze'nin ısrarlarına rağmen içeri girmediler. Mehmetçiklerden biri konuşmaya başladı. Laflar boğazında düğümleniyordu. “Sen de bizim bir anamızsın Zeynep Ana, oğlun şehit düşüt.” dedi. O an Zeynep Ana için dünyalar yıkıldı, gündüzler karardı.” (Ö16)

“Çanakkale Savaşı'ydı. Halk aç ve susuzdu, savaş için seferber olmuş düşmanlarla savaşıyordu. Mayınların sayesinde savaş zaferlerle sonuçlandı...İşte bu zorluklar karşısında savaşı kazandık. Bu yüzden vatanımızı sevip korumalıyız.” (Ö18)

“Bizden önce yaşayan Çanakkale'dekiler onlardan sonra yaşayacak insanlar için canlarını feda ettiler. Bizim sınıfça gittiğimiz sinemada da Çanakkale'de olanlar anlatılıyordu. Atatürk ve askerleri bizim için savaştı ve bazıları şehit oldu. Eğer bizim için ölmeselerdi ve savaşı terk etselerdi şu an her yerde savaş olurdu. Onlara ne kadar teşekkür etsek azdır.” (Ö20)

Araştırmaya katılan öğrencilerin %10'unun (Ö10 ve Ö14) yazdıkları metinlere bakılarak vatan sevgisini doğru algıladıklarını söylemek mümkündür. Çünkü bu öğrenciler “vatan sevgisi” değerini anlatırken vatanlarını korumak ve geliştirmek için neler yapılabileceğini metinlerinde anlatmıştır. Bu öğrenciler soyut bir kavram olan “vatan ve bayrak sevgisi” değerine birçok öğrencinin bakmadığı bir açıdan bakarak “vatan ve bayrak sevgisi” değerinin içini iyi bir şekilde doldurmuştur. Öğrencilerin metinleri şöyledir:

Bir varmış, bir yokmuş. Selin adında bir kız varmış. Bir gün arkadaşları ile birlikte konusu “vatan sevgisi” olan bir tiyatro hazırlamışlar. Tiyatroda kimi asker, kimi komutan, kimi ağaç kimi de pilot olmuş. Bu tiyatroyu okullarında sunmuşlar. Okulda yapılan yarışmaya katılıp birinci olmuşlar. Selin “Biz bu yarışmaya para için değil, vatanımızı nasıl sevdiğimizi anlatmak ve herkesin

vatanını sevmesini sağlamak için geldik.” demiş. Yarışmadan kazandıkları parayı bir köy okuluna bağışlamışlar.” (Ö10)

“Kardelen vatanını çok seven, onun için her şeyi yapan biriymiş. Mesela boş arazilere ağaçlar diker, çöpünü çöp kutusuna atar vatanını temiz tutarmış. Boş yere su akıtmaz böylece vatanına zarar vermezmiş. Başkalarını da bu konularda uyarırmış. Ailesi ve çevresi de onu hep tebrik edermiş. Kardelen vatanını sevdiği için bunları yapmaktan mutluluk duyarılmış.” (Ö14)

“Vatan ve bayrak sevgisi” ile ilgili metin yazan öğrencilerin %5'i (Ö3), vatanından ayrı olan birinin yaşadığı özlemi metninde konu edinmiştir. Ö3'ün yazdığı metin şöyledir:

“Ahmet diye bir çocuk varmış. Bir yaşına kadar Türkiye’de yaşamış. Sonra ailesi ile birlikte yurt dışına gitmiş. Türkiye’yi çok az biliyormuş ve oraya gitmeyi çok istiyormuş. Ailesi onu Türkiye’ye getirmiş. Dedesini, anneannesini ziyaret etmişler. Türkiye’den ayrılıp evlerine döndüklerinde her gece rüyasında araları görmüş. Büyüdüğü zaman tekrar vatanına gitmiş. Dönerken yanında biraz toprak parçası getirmiş. Vasiyetinde eğer yurt dışında ölürse, gömülürken o toprağın üstüne dökülmesini istemiş.” (Ö3)

Araştırmaya katılan öğrencilerden %15'inin (Ö4, Ö12 ve Ö15) metinlerinde “vatan ve bayrak sevgisi” değerini sadece ifade olarak kullandıkları, vatan sevginin anlatan herhangi bir açıklama yapmadıkları görülmektedir. Bu yüzden de öğrencilerin “vatan ve bayrak sevgisi” değerini nasıl algıladıklarını tespit etmek oldukça zordur. Öğrencilerin yazdıkları metinler şu şekildedir:

“Merve çok heyecanlıydı. Vatan sevgisi ile ilgili bir şiir yarışmasına vardı. Kendisi de bu yarışmaya katılacaktı. Acaba kaçınıcı olacaktı? Kendine güveniyordu. Şiiri çok duyguluydu. O gün geldi çattı. Sonuçlar için okulda sıraya dizildiler. Merve birinci olmuştu. Herkes onu alkışladı. Arkadaşları ve öğretmeni onu tebrik etti.” (Ö4)

“Biz vatani seven çocuklarız, yurdumuzu severiz....İyi ki var vatan sevgisi, yaşasın!” (ö12)

“Ezgi vatanını çok seviyordu. Ama Bediş vatan sevgisinin ne demek olduğunu hiç bilmiyordu. Ezgi bu duruma çok üzüldü. Onu öğretmeninin yanına götürdü. Öğretmenim ona vatan sevgisinin ne olduğunu anlattı. Bediş artık vatan sevgisinin ne demek olduğunu biliyordu. Vatanını çok seviyordu.”(Ö15)

Araştırmaya katılan öğrencilerin %85’i değerle ilgili metin yazarken %25’i değeri yanlış algılamış ve farklı değerler içeren metinler yazmıştır. “İstiklal Marşı’nın Yazılış Hikayesi” metninde verilmek istenen “vatan ve bayrak sevgisi” değeri ile ilgili metin yazan öğrencilerin, yazdıkları metinlerine bakıldığında “vatan ve bayrak sevgisi” değerini daha çok vatanını düşman işgalinden kurtarmak için savaşan kişilerle bütünleştirdikleri, kendilerinin hissettiği vatan sevgini ifade edemedikleri görülmektedir. Birçok değere göre daha az gündemde olan, daha çok Atatürk ve silah arkadaşları ile ilgili metinlerde yer verilen “vatan ve bayrak sevgisi” değerinin, öğrenciler tarafından tek boyutlu olarak algılandığı söylenebilir.

4.3.6. “ Vatan ve Bayrak Sevgisi” Değeri İle İlgili Çizilen Resimlere Ait Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin okudukları “İstiklal Marşı’nın Yazılış Hikayesi” başlıklı metinde geçen “vatan sevgisi” değerini resmetmeleri istenmiştir. Öğrencilerin değer ile ilgili yaptıkları çizimlere ait çıkarımlar Tablo 26’da gösterilmiştir.

Tablo 26. “ Vatan ve Bayrak Sevgisi” Değeri İle İlgili Çizilen Resimler

Ölçütler	Resimlerde Yer Alma Sıklığı	%
Vatanı için savaşanlara değer verme	12	60
İstiklal Marşı’na saygı duyma	5	25
Türk bayrağını sevmeye	2	10
Vatanı için ağaç dikme	1	5
TOPLAM	20	100

Araştırmaya katılan öğrencilerden “İstiklal Marşı’nın Yazılış Hikayesi” başlıklı metinde öğrencilere anlatılmak istenen “vatan ve bayrak sevgisi” değerinin, öğrencilerin %60’ı tarafından, vatanını için canını feda eden vatan evlatlarını çizerek resmettikleri (Resim 5) görülmektedir. Bunun dışında öğrencilerin %25’i “vatan ve bayrak sevgisini”

İstiklal Marşı'nı okuyan öğrencileri (Resim 6) ve Türk bayrağını çizerek göstermiştir. Öğrencilerden bir tanesi de (%5) ağaç diken bir çocuk resmi çizerek “vatan ve bayrak sevgisi” değerini resmi ile anlatmaya çalışmıştır. Öğrencilerin yazdıkları metinlerde olduğu gibi resimlerinde de “vatan ve bayrak sevgisi” değerini anlatırken çoğunlukla vatani için savaşan insanlar çizdikleri görülmektedir. Buna dayanarak öğrencilerin “vatan sevgisi” değerinden anladıklarını resme doğru aktardığı söylenebilir. Ayrıca öğrencilerin çizdiği İstiklal Marşı' nı okuyan öğrenciler, Türk bayrağı, vatani için ağaç diken çocuk resimlerinin de okunan metinde verilen “vatan ve bayrak sevgisi” değerini doğru bir şekilde aktardığı söylenebilir.

4.4. “Konuşan Eşyalar” Metnine Ait Bulgular

Bu bölümde “Konuşan Eşyalar” metnine ait bulgular yer almaktadır

4.4.1. “Konuşan Eşyalar” Metninde Anlatılmak İstenen İle İlgili Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin “Konuşan Eşyalar “ başlıklı metni okuduktan sonra metinde ne anlatılmak istendiği sorusuna verdikleri cevaplar Tablo 27’de verilmiştir.

Tablo 27. “Konuşan Eşyalar” Metninde Anlatılmak İstenen İle İlgili Öğrenci Görüşleri

Ölçütler	Cevaplarda Yer Alma Sıklığı	%
Tasarruflu ve tutumlu olma	6	30
Eşyaları düzenli kullanma	6	30
Suyu boşa akıtmama	2	10
Parayı gerektiği kadar harcama	1	5
Konu dışı	5	25
TOPLAM	20	100

“Konuşan Eşyalar” metninde yağmur tanelerinin Emre'nin suyu ve eşyalarını nasıl kullandığı ile ilgili konuşmaları anlatılarak “tasarruflu ve tutumlu olma, savurgan olmama” değerleri üzerinde durulmuştur. Araştırmaya katılan öğrencilerin %30'u, metni okuduktan sonra metinde anlatılmak istenin sorulduğu soruya genelleme yaparak "tasarruflu ve tutumlu olma"nın anlatıldığını yazarak cevap vermişlerdir. Öğrencilerden Ö1, Ö3, Ö6, Ö16 ve Ö19un metni özetledikleri ifadeleri şöyledir:

"Tutumluluk iyi bir şeydir. Her şeyi tasarruflu kullanalım." (Ö1)

"Kaynaklarımızı tasarruflu kullanmalıyız." (Ö2)

"Metinde Emre tutumlu olmanın ne kadar önemli olduğunu anlamıştır." (Ö6)

"Yağmur suları konuşurken emre bu konuşmayı duyar ve dinler. Yağmur taneleri Emre'nin tutumlu olmadığını düşünürken kişisel eşyaları böyle düşünmüyor." (Ö16)

"Metinde tasarrufun güzelliği anlatılıyor." (Ö19)

"Konuşan Eşyalar" metninde daha çok Emre'nin eşyalarını temiz, düzenli ve yıpratmadan kullandığı üzerinde durulmuştur. Metni algılayan öğrencilerin %30'u, metni özetlerken bu durumu ifade eden açıklamalarda bulunmuştur. Araştırmaya katılan öğrencilerden Ö8, Ö9, Ö13, Ö14, Ö18 metni eşyaların kullanımını temele alarak özetleyenlerden olup verdikleri cevaplar şu şekildedir:

"Eşyalarımızı özenle kullanmalıyız. Onları yıpratmamalıyız." (Ö8)

"Eşyalarımızı düzenli ve yıpratmadan kullanmamız gerekir. Yoksa çabuk eskir ve yıpranır." (Ö9)

"Metinde Emre'nin eşyalarını ne kadar düzenli kullandığı anlatılmak istenmiştir." (Ö13)

"Metinde eşyaları tutumlu kullanmanın önemi anlatılıyor." (Ö18)

"Konuşan Eşyalar" metninde üzerinde durulan konulardan biri de suyun boş yere akıtılmamasıdır. Emre'nin dişlerini fırçalarken suyu açık bıraktığı anlatılarak suyun boş yere akıtılmamasının gerekliliğine dikkat çekilmiştir. Öğrencilerin %10'u (Ö3 ve Ö4) metni özetlerken suyun kullanımına yönelik cevaplar vermiştir. Öğrencilerin cevapları şöyledir:

"Suyu boşu boşuna harcamamalıyız." (Ö3)

"Metinde suları tutumlu kullanmamız gerektiği anlatılıyor." (Ö4)

Araştırmaya katılan öğrencilerin %5'i (Ö17) metni özetlerken metinde doğrudan geçmemesine rağmen para kullanımı konusuna kısaca değışmiştir. Ö17'nin para kullanımının dair cümlesi şudur:

"Paramızı gerektiği kadar harcamalı ve düzenli kullanmalıyız." (Ö17)

"Konuşan Eşyalar" başlıklı metni doğru şekilde algılayan öğrenciler olduğu kadar tam olarak algılayamayan öğrenciler de bulunmaktadır. Öğrencilerin %25'inin metni özetlerken kullandıkları içerik, metinde verilmek istenen değerin yağın yağmur tanelerinin arasında geçen konuşmada verilmesinden dolayı, yağmurun yağmasını, Emre'nin dışarı çıkmak istemesini ve annesini buna izin vermemesini konu edinmesidir. Öğrencilerden metni şu şekilde özetlemiştir:

"Metinde anlatılan yağmurun yağmasıdır." (Ö12)

"Emre dışarı çıkmak için annesinden izin istemiş. Ama annesi izin vermemiş. çünkü yağmur yağıyormuş. Emre pencereden bakmaya gitmiş, orda uyumuş ve rüya görmüş." (Ö11)

"Metinde Emre'nin yağmur yağarken dışarı çıkmak istemesi anlatılıyor." (Ö15)

"Metinde anlatılan anne baba sözü dinlemek ile ilgilidir." (Ö1)

Metni anlatılmak istenenden farklı olarak eşyaların konuşması odaklı özetleyen Ö20'nin özeti şöyledir:

"Emre yağmurun yağmasını izlerken bir ses duyuyor. Baktığında hiç kimseyi görmüyor. Sonra eşyaların konuştuğunu fark ediyor. Sonra onlarla konuşuyor, yağmurla ilgili konuşuyor. Okula giderken tüm eşyalar konuşuyor. En son veda edip gidiyorlar."

Öğrencilerin "Konuşan Eşyalar" başlıklı metni okuduktan sonra metin ile ilgili sorulan sorulara verdikleri cevapların %75'i metnin genelinden tasarruflu ve tutumlu olma çıkarımını yaptıkları, metinde geçen eşyaları yıpratmadan, düzenli ve tertipli kullanma, suyu boş yere akıtmama, gerektiği kadar para harcama mesajlarını alarak metni doğru algıladıkları; %25'i ise metni sadece yağmur yağarken dışarı çıkmak isteyen çocuğun bir rüya görmesi olarak yorumlayarak metni tam olarak algılayamadıkları görülmektedir. Yağın yağmur tanelerinin kendi aralarında olan

konuşmalarının öğrencilere farklı gelmesi ve dikkatlerini çekmesi dolayısıyla öğrencilerin, metnin asıl anlatmak istediğini anlamadıkları söylenebilir.

4.4.2. “Konuşan Eşyalar” Metninde Anlatılan Durumun Benzeriyle Karşılaşmalarına Dair Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular

“Konuşan Eşyalar” metnini okuyan öğrencilerin metni algılama durumlarını belirleyebilmek için sorulan, metinde geçen olaya benzer bir durumla karşılaşmışlar karşılıklı sorularına araştırmaya katılan öğrencilerin verdikleri cevaplar Tablo 28’de gösterilmiştir.

Tablo 28. “Konuşan Eşyalar” Metninde Anlatılan Durumun Benzeriyle Karşılaşmalarına Dair Öğrencilerin Görüşleri

Ölçütler	Cevaplarda Yer Alma Sıklığı	%
Suyu boşa akıtmama	7	35
Eşyaları düzenli kullanma	3	15
Yemeklerin çöpe atmama	1	5
Elektriğin gereksiz yere kullanmama	1	5
Para biriktirme	1	5
Benzer durumla hiç karşılaşmama	2	10
Konu dışı	5	25
TOPLAM	20	100

Araştırmaya katılan öğrencilere “Konuşan Eşyalar” başlıklı metinde geçen olayın benzeriyle karşılaşmışlar karşılıklı sorulmuştur. Öğrencilerin %35’i metinde geçen suyun boşa akıtılmaması durumuna dikkat ettikleri ve başlarından suyun kullanımı ile ilgili geçen olayları anlattıkları görülmektedir. Bunda suyun günlük yaşamımızda birçok kaynaktan çok daha fazla yer almasının da katkısı olduğu söylenebilir. Öğrencilerden Ö1, Ö2, Ö5, Ö6, Ö10, Ö14 suyun tutumlu bir şekilde kullanımına dair yaşantılarında karşılaştıkları durumları şu şekilde anlatmıştır:

“Kuzenim suyu boşa harcıyordu. Ben de onu uyardım.” (Ö1)

“Benim annem bulaşıkları yıkarken bir kaba su doldurur ve oradaki su ile yıkar. Ama teyzem suyu boşa akıtır. Annem onu uyardığı için artık yapmıyor.” (Ö2)

“Bir kere suyu çok fazla harcadığımız için su parası çok fazla gelmişti.” (Ö5)

“Ben de bir kere dişimi fırçalarken suyu açık unutmuştum.” (Ö6)

“Bir keresinde annem benim musluğu açık bırakıp gittiğimi gördü. Beni “Tutumlu olup işin bitince musluğu kapatmalısın.” diye uyardı.” (Ö10)

“Ben ve kuzenim çamurdan heykel yapıyorduk. Suyumuz bitince tekrar su almaya gittik. Suyu aldıktan sonra musluğu açık unutmuşuz. Halam bunu görünce “ Bu musluğu kim açık bıraktı” dedi. Biz suyu açık bıraktığımızı itiraf edip halamdan özür diledik ve bir daha yapmayacağımıza söz verdik.” (Ö14)

“Konuşan Eşyalar” başlıklı metinde geçen eşyaların düzenli ve tertipli kullanımıyla ilgili benzer durumlar yaşayan öğrencilerin %15'i içinde yer alan Ö8, Ö17 ve Ö18 başlarından geçenleri şu şekilde anlatmıştır:

“Bir keresinde çantam yanlışlıkla yırtılmıştı.” (Ö8)

“Yiğit adındaki kuzenim hiçbir eşyasını düzgün kullanmazdı. Eşyaları hep eski görünüyordu.” (Ö17)

“Eşyalarımı önceden kötü kullanıyordum. Ben de böyle bir hikaye okudum. Ve eşyalarımı daha güzel kullanmaya başladım.” (Ö18)

Günümüzde dünya üzerinde birçok insanın açlık sınırında yaşaması, hala açlıktan, beslenme yetersizliğinden ölümlerin olması gündemdeyken tasarruf yapılması gereken en önemli alanlardan biri de yiyeceklerdir. Bizim kültürümüzde küçük yaşlardan itibaren ekmek kırıntılarının dahi israf edilememesi çocuklara öğretilir. Öğrencilerin %5'i (Ö3) yemek israfı ile ilgili gördüğü bir olayı anlatmıştır. Konu ile ilgili ifadeler şöyledir:

“Bir gün ailece lokantaya gittik. Yemek yerken masadan kalkıp yemek bırakan kişilerin tabaklarındaki yemeklerin çöpe döküldüğünü gördüm. Hiç tasarruflu bir davranış değildi.” (Ö3)

Araştırmaya katılan öğrencilerin %5'i (Ö9) ise “Konuşan Eşyalar” metninde geçen olaya benzer olarak elektrik kullanımında tasarruflu olma ile ilgili başından geçen bir olayı anlatmıştır. Olay şu şekildedir:

Ben gece lambası kullanıyorum. Geceleri lambayı açıyor, sabaha kadar kapatmıyordum. Bir gün annem uykuya dalacakken gece lambasını kapatmamı söyledi. Işığı kapattım ve hiç korkmadım. Ben de bundan sonra gece lambasını

sadece ihtiyacım olduğunda kullanmaya karar verdim. Yani artık tasarruflu oluyorum.” (Ö9)

Araştırmaya katılan öğrencilerin %10'u (Ö12 ve Ö19) “Konuşan Eşyalar” metninde geçen eşyaların düzenli kullanımına ve suların boş yere kullanılmamasına benzer bir olayla hiç karşılaşmadıklarını ifade etmişlerdir. Ö19’un konu ile ilgili ifadesi şu şekildedir:

“Metindeki olaya benzer bir olayla hiç karşılaşmadım. Çevremdeki herkes çok tasarruflu.” (Ö19)

“Konuşan Eşyalar” başlıklı metinde verilmek istenenleri tam olarak algılayamayan öğrencilerin metinde geçen olayın benzeriyle karşılaştıklarını anlattıkları olayların metinde asıl anlatılmak istenen olayla alakalı olmadığı görülmektedir. Öğrencilerin %25'i öğrenciler eşyaların konuşmasını, yağmurun yağmasını, dışarı çıkarken izin almayı ve rüya görmeyi benzer olay olarak anlatmışlardır. Öğrencilerden Ö4, Ö7, Ö11, Ö13 ve Ö15'nin anlatımları şunlardır:

“Ben de hayalimde bebeklerimin konuştuğunu görüp onlarla oyun oynuyorum.” (Ö4)

“ Benim annem de yağmur yağarken dışarı çıkmama izin vermez. “ (Ö7)

“Ben de Emre'nin gördüğü rüyaya benzer bir rüya görmüştüm.” (Ö11)

“Bir kere reklamda bir şey gördüm ve aldım. Ama sonra bozuk çıktı.” (Ö13)

“Kuzenim yağmur yağarken dışarı çıkmıştı. Eve girdiğinde sırlıslıkladı. Ve hasta oldu. Annesi ona çok kızdı. O da bir daha yağmur yağarken dışarı çıkmadı.” (Ö15)

“Eşyalar aslında konuşmaz. Sadece hikayelerde olur bu.” (Ö20)

Araştırmaya katılan öğrencilerden bir kısmı metinde geçen olayla benzer bir olayın yaşantısında başına geldiğini anlatırken, öğrencilerin %25'inin metinde anlatılan eşyaların tertipli kullanımı, suyun boş yere harcanmaması ve ya metinde yer almayan fakat tutumlu olmayı içeren para biriktirme, gereksiz yere para harcamama, elektriği işi bitince kapatma gibi davranışları göstermelerini anlatmaları yerine, metinde bir cümle

içerisinde geçen, fakat asıl anlatılmak istenen düşünceleri içermeyen durumları örnek olarak vermeleri (yağmurun yağması, Emre'nin dışarı çıkmak istemesi, eşyaların konuşması vb) metni tam olarak algılayamadıklarını gösterir. Öğrencilerin metinde anlatılmak istenenden ziyade Emre'nin karşılaştığı olayları daha ön planda tuttukları ve bunun da okudukları metni doğru algılamalarını engellediği söylenebilir.

4.4.3. “Konuşan Eşyalar” Metninde Geçen Değeri Anlatan Kelimelerle İlgili Öğrenci Görüşlerine Ait Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin okudukları “Konuşan Eşyalar” metninde anlatılmak istenen “tasarruflu ve tutumlu olma, savurgan olmama” değerlerini algılama durumlarını görmek amacı ile sorulan, metinde geçen değeri en fazla üç kelime ile anlatmalarının istendiği soruya verilen cevaplar Tablo 29’da verilmiştir.

Tablo 29. “Konuşan Eşyalar” Metninde Geçen Değeri Anlatan Kelimelerle İlgili Öğrenci Görüşleri

Kelimeler	Kullanılma Sıklığı	%
Tutumlu olmak	10	22,73
Eşyaları düzenli kullanmak	9	20,45
Tasarruf	9	20,45
Suyu boşa harcamamak	4	9,1
Savurganlık	3	6,82
İsraf etmemek	2	4,55
Eşyaların konuşmaması	2	4,55
İhtiyaç	1	2,27
İyi çocuk	1	2,27
Dışarı çıkmak için anneden izin alma	1	2,27
Yağmurun yağması	1	2,27
Rüya görme	1	2,27
TOPLAM	44	100

Not: Okudukları metinde anlatılmak istenen değeri en çok üç kelime ile ifade etmeleri istenen soruya, araştırmaya katılan öğrencilerden bazıları bir, bazıları iki, bazıları da üç kelime yazarak cevap vermiştir.

"Konuşan Eşyalar" başlıklı metni okuyan öğrencilerin, metinde verilmek istenen "tasarruflu ve tutumlu olma, savurgan olmama" değerlerini nasıl algıladıklarını anlamaya yönelik sorulan soruda, metinde geçen değerleri en çok üç kelime ile anlatmaları istenmiştir. Araştırmaya katılan öğrenciler toplamda %84,10 oranında

metinde geçen değerle ilgili kelimeleri kullanırken; %15,90 oranında değeri anlatmada yetersiz kelimeleri kullanmıştır. Öğrencilerin bu soruya en çok verdikleri cevap "tutumu olmak" tır (%22,73). Araştırmaya katılan öğrencilerin metinde anlatılan değeri anlatmak için en çok kullandıkları kelimelerden biri de "tasarruf" (%20,45) ve metinde önemle üzerinde durulan eşyaların yıpratılmadan kullanılmasının gerekliliğini anlatan bölümle bağlantılı olarak "eşyaları düzenli kullanmak" (%20,45) gelmektedir. Yine metinde geçen suyun boş yere akıtılmamasını anlatan "suyu boşa harcamama" (%9,10) ifadesi öğrencilerin metni anlatan kelimelerde tercihleri arasındadır. Bunların dışında "savurganlık"(%6,82) ve "israf etmemek"(%4,55) kelimeleri metinde verilmek istenen değeri anlatan kelimeler olarak cevaplara yazılmıştır. Metni algılamakta zorlanan öğrencilerin ise verilmek istenen değerleri anlatan kelimeleri tercih etmekten çok metinde geçen olaylara genel bir bakış açısıyla yaklaştıkları görülmektedir. Öğrencilerin cevaplarına yazdıkları "iyi çocuk olmak (%2,27), ihtiyaç (%2,27), eşyaların konuşması (%4,55), dışarı çıkmak için izni alma (%2,27), yağmurun yağması (%2,27), rüya görme (%2,27)" şeklindeki ifadelerine bakılarak öğrencilerin verilmek istenen değeri doğru ifade edemedikleri söylenebilir. Öğrencilerin metinde anlatılmak istenenden ziyade metinde geçen olaylara dikkat etmesi, değeri tam anlatmayan kelimeleri yazmalarına neden olmuş olabilir.

4.4.4. “Konuşan Eşyalar” Metninde Verilmek İstenen Değeri Günlük Yaşamda Uygulamasına Dair Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular

“Konuşan Eşyalar” metninde öğrencilere kazandırılmak istenen “tasarruflu ve tutumlu olma, savurgan olmama” değerlerini öğrencilerin uygulama durumlarına ait bulgular Tablo 30’da gösterilmiştir.

Tablo 30. “Konuşan Eşyalar” Metninde Verilmek İstenen Değeri Günlük Yaşamda Uygulamasına Dair Öğrencilerin Görüşleri

Ölçütler	Cevaplarda Yer Alma Sıklığı	%
Tasarruf yapma	8	40
Eşyalarımı düzenli kullanma	4	20
Suyu boşa kullanmama	4	20
Para biriktirme	2	10
Elektriği gereksiz yere kullanmama	1	5
Konu dışı	1	5
TOPLAM	20	100

"Konuşan Eşyalar" metninde üzerinde durulan "tasarruflu ve tutumlu olma, savurgan olmama" değerlerini öğrencilerin hayatlarında nasıl uyguladıklarına dair sorulan sorunun cevabına bakıldığında öğrencilerin %40'ının, metni algılayarak tasarruflu ve tutumlu olmanın farkında oldukları görülmektedir. Öğrencilerden Ö1, Ö4, Ö6, Ö12, Ö6, Ö16, Ö19, Ö20 verdikleri cevaplarda tutumlu ve tasarruflu olduklarını söylemiştir. Öğrencilerden Ö2 arada sırada tasarruflu olmayı unuttuğunu söylerken Ö7 hiç tasarruf yapmadığını ifade etmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerden bazıları ise "tasarruflu ve tutumlu olma, savurgan olmama" değerlerini hayatlarında uyguladıklarını ifade ederken eşyalarını temiz ve düzenli kullandıklarını, yıpratmamaya özen gösterdiklerini anlatmışlardır. Öğrencilerden Ö4, Ö5, Ö8, Ö11, Ö18 eşyalarını kullanırken nelere dikkat ettiklerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

"Hayatımda kullandığım eşyaları düzenli tutuyorum." (Ö4)

"Ben her zaman eşyalarımı düzenli kullanıyorum." (Ö5)

"Eşyalarımı iyi kullanıyorum." (Ö8)

"Her gün eşyalarımı dikkat ve düzenli kullanıyorum." (Ö11)

"Eşyalarımı eskimesinler diye düzenli kullanmaya dikkat ediyorum." (Ö18)

Araştırmaya katılan öğrencilerin %20'sinin "tasarruflu ve tutumlu olma, savurgan olmama" değerlerini yaşantılarında uygulamalarını anlattıkları ifadelerdeki konuları suyun kullanımı ile ilgilidir. Öğrencilerden Ö3, Ö9, Ö10 ve Ö14 suyu kullanırken neler dikkat ettiklerini şöyle anlatmışlardır:

"Dişlerimi fırçalarken aralıkta suyu kapatıyorum." (Ö3)

"Evde ve okulda tasarruflu ve tutumlu olmak için boş yere akan muslukları kapatıyorum." (Ö9)

"Her yerde boşa akan muslukları kapatıyorum." (Ö10)

"Suyu tasarruflu olarak kullanıyorum." (Ö14)

Araştırmaya katılan öğrencilerin %10'u (Ö13 ve Ö15) ise "tasarruflu ve tutumlu olma, savurgan olmama" değerlerini, para biriktirme ve çok para harcamama açısından uyguladıklarını söylemiştir. Öğrencilerin ifadeleri şunlardır:

"Artan paramı biriktirerek tasarruf yapıyorum." (Ö13)

"Çok fazla para harcamıyorum. İhtiyacım olan şeyleri alıyorum." (Ö17)

"Konuşan Eşyalar" başlıklı metinde öğrencilere kazandırılmak istenen "tasarruflu ve tutumlu olma, savurgan olmama" değerlerini öğrencilerin %5'i (Ö9) elektrik kullanımında uyguladığını şu şekilde anlatmıştır:

"Evde ve okulda boş yere kullanılan ışıkları kapatıyorum." (Ö9)

"Konuşan Eşyalar" başlıklı metni okuyup içeriğinde yer alan "tasarruflu ve tutumlu olma, savurgan olmama" değerlerini öğrencilerin %5'i algılayamamıştır. Ö15, yağmur yağarken dışarı çıkmak isteyen Emre'nin durumunu metnin merkezine almış ve değerini yaşantısına yansımalarını şu şekilde anlatmıştır:

"Ben yağmur yağarken dışarı çıkmak istemem." (Ö15)

Araştırmaya katılan öğrencilerin %95' verdikleri cevaplarla "tasarruflu ve tutumlu olma, savurgan olmama" değerini hayatlarında içselleştirmiş görünürken; bazı öğrencilerin %5'inin metni tam algılayamadıklarından dolayı soruya gereken doğrultuda cevap veremedikleri görülmektedir. Kültürümüzde israf etmemeye verilen önemi, hem aileden hem de okuldan alan öğrencilerin, metinde verilmek istenen değeri günlük yaşantılarında uygulanabilir hale getirdiği söylenebilir.

4.4.5. "Tasarruflu ve Tutumlu Olma, Savurgan Olmama" Değerleri İle İlgili Öğrencilerin Yazdıkları Metinlere Ait Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin yazdıkları "Tasarruflu ve tutumlu olma, savurgan olmama" değerine ait metinler ile ilgili bulgular Tablo 31'de verilmiştir.

Tablo 31. "Tasarruflu ve tutumlu olma, Savurgan Olmama" Değerleri İle İlgili Öğrencilerin Yazdıkları Metinler

Ölçütler	Cevaplarda Yer Alma Sıklığı	%
Gereksiz yere para harcamama	6	30
Para biriktirme	4	20
Suyu boşa akıtmama	2	10
Eşyaları düzenli kullanma	2	10

Tablo 31'in devamı

Elektriği gereksiz yere harcama	2	10
Savurgan olmama	2	10
Tutumlulukla cimriliği ayırma	1	5
Konu dışı	1	5
TOPLAM	20	100

Araştırmaya katılan öğrencilerden okudukları "Konuşan Eşyalar" metninde verilmek istenen "tasarruflu ve tutumlu olma, savurgan olmama" değeri ile ilgili metin yazmaları istediğinde, öğrencilerin %30'unun ele aldıkları konu gereksiz yere para harcama üzerine olmuştur. Paranın hayatın merkezi olduğu günümüzde öğrencilerin tasarruf, tutumlu olmak deyince ilk akıllarına gelen şeyin para kullanımı olduğu görülmektedir. Çok para harcama konusu ile ilgili yazılan metinlerden Ö4, Ö7, Ö8, Ö13 ve Ö18'in metinleri şunlardır:

"Sevim annesini ve babasını kaybetmişti. Çocuk Esirgeme Kurumunda kalıyordu. Bir gün zengin bir aile onu evlatlık aldı. Bu aile onu çok şımarttı. Her istediğini aldı ve onu çok iyi bir okula yazdırdı. Her gün para verdi. Sevim böylece çok para harcayan, savurgan ve saygısız bir kız oldu. Arkadaşları ve öğretmeni de Sevimin bu halinden hiç memnun değildi. Hep beraber onu uyardılar. Sevim sonunda yanlışının farkına vardı. Eskiden ne kadar tutumlu ve saygılı olduğunu hatırladı. Sonra kendi içinden "Eskisi gibi olmalıyım." diye düşündü. Artık sadece ihtiyaçlarını alıyor, gereksiz yere para harcamıyordu. Arkadaşları ve öğretmeni Sevimin artık daha çok seviyordu. " (Ö4)

"Sıla adında bir kız varmış. Bu kız hiç tutumlu değilmiş. Babası ona hep on beş lira verirmiş. Sıla da bu paranın hepsini harcarmış. Hep yeni kıyafetler alır ama o kıyafetleri bir kez giyermiş. Bir de Aslı adında bir kız varmış. Aslı çok tutumluymuş. Boş yere alışveriş yapmaz, boş yere para harcamazmış. Aslı ve sila çok iyi arkadaşlarmış. Bir gün Aslı Silanın evine gelmiş. Silanın annesi Aslının davranışlarını çok beğenmiş. Silaya "Bak kızım Aslı ne kadar tutumlu bir çocuk" demiş. Ve bundan sonra Silada tutumlu bir kız olmamaya gayret göstermiş." (Ö7)

" Ali iyi ve tutumlu bir çocuktü. Ama Ali'nin sınıf arkadaşları kötü ve tutumsuzdu. Ali'de zamanla onlara çektü. Artık çok para harcıyor, her gördüğü

şeyi alıyordu. Annesi ve babası bu duruma çok üzüldü. Annesi Ali ile görüştü. Ali hatasını anladı ve zamanla eski haline döndü." (Ö8)

"Halil çok savurgan bir insanmış. Hiç çalışmaz, ailesinden gelen parayı hep boşa harcarmış. İhtiyaçlarını değil isteklerini almış. Pek fazla borcu varmış. Bir gün ailesinde de kendisinde de para kalmamış. Halil borçlu olduğu herkese borcunu vereceğini söylüyormuş ama veremiyormuş. Borçlu olduğu kişiler Halil ile konuşmuş ve ona dersini vermişler. Halil artık savurganlık yapmamış. Bütün borçlarını ödemiş." (Ö13)

"Melis adında bir dördüncü sınıf öğrencisi varmış. Bir de onun ablası Ada varmış. O da altıncı sınıfa gidiyormuş. Melis ve ablası anne ve babaları ile bir alışveriş merkezine gitmişler. Melis her gördüğünü istemiş. Ablası ise sadece ihtiyacı olanları almış. Ablası Melis'i uyarmış ama Melis dinlememiş. Her şeyi ağlaya ağlaya aldırılmış. Eve gelince de aldıklarını istemediğini söylemiş. Hep beraber Melis'i uyarmışlar. Melis artık tutumlu olacağına söz vermiş." (Ö18)

Araştırmaya katılan çocukların %20'sinin "tasarruflu ve tutumlu olma, savurgan olmama" değerleri ile ilgili yazdıkları metinlerde konu olarak para biriktirmeyi de kullandıkları görülmektedir. Öğrencilerden Ö5 ve Ö19'un yazdıkları metinler şunlardır:

"Zeynep adında bir kız varmış. Bu kız çok para harcıyormuş. Bir gün Zeynep okuldan dönerken bir çanta görmüş. Çok beğenmiş fakat parası yokmuş. Eve gidince annesine söylemiş ama annesi çantasının olduğunu söyleyip isteğini geri çevirmiş. Zeynep annesinin her gün verdiği harçlıkların birazını biriktirmiş. Bir ay sonra istediği çantayı alacak kadar parası varmış. Fakat çantasının olduğunu hatırlayınca almaktan vazgeçmiş. Aynı fiyata oyuncak görmüş ve onu almış. Bir daha da hep tutumlu olmuş." (Ö5)

"Ayşe birinci sınıftaymış. Çok tutumlu bir öğrenciymiş. Abisi Ali ise hiç ama hiç tutumlu değilmiş. Bir gün Ayşe istediği bir oyuncak almış ama Ali alamamış. Çok üzülmüş, ağlamış. Ayşe'ye "Sen nasıl aldın?" diye sormuş. O da "Ben tutumlu oldum." demiş. Ali de tutumlu olmuş ve istediği oyuncak almış." (Ö19)

"Konuşan Eşyalar" başlıklı metinde verilmek istenen "tasarruflu ve tutumlu olma, savurgan olmama" değeri ile ilgili metin yazan öğrencilerin %10'unun

yazılarında, okunan metinde de yer alan, suyun tasarruflu kullanılmasını konu edindikleri görülmektedir. Okunan metinde geçen konu ile yazılan metnin konusunun benzerlik göstermesi öğrencilerin "Konuşan Eşyalar" metninde verilmek istenen değeri algılayabildiklerini göstermektedir. Suyun tasarruflu kullanımını metinlerinde ele alan öğrencilerden Ö10 ve Ö11'in yazdıkları metinler şöyledir:

"Bir zamanlar Betül adında bir kız varmış. Çok tutumluymuş. Fakat kardeşi Elif hiç tutumlu değilmiş. Bir gün yatmadan önce Elif ve Betül dişlerini fırçalamak için lavaboya gitmişler. Elif musluğu açık unutup uyumuş. Annesi de fark edince "Elif, bundan sonra tutumlu olup kapatmalısın. Yoksa su faturası fazla gelebilir." demiş. Elif de artık tutumlu bir çocuk olmuş." (Ö10)

" Bir çocuk varmış. Çok tutumluymuş. Suları gerektiğinde açar kullanır, işi bitince de geri kapatmış. Bir zaman suları kullanırken hiç dikkat etmemiş. Çok tutumsuz olmuş. Sonra yaptığıının yanlış olduğunu fark etmiş ve yeniden düzelmiş." (Ö11)

"Konuşan Eşyalar" başlıklı metinde yer alan "tasarruflu ve tutumlu olma, savurgan olmama" değerleri ile ilgili metin yazan öğrencilerin %10'u (Ö9 ve Ö16), yazdıkları metinde savurgan olmamanın gerekliliği üzerinde durmuştur. Ö9'un yazdığı metin şöyledir:

"Bir zamanlar çok yüksek bir dağın eteğinde bir köy varmış. Bu köydekiler hiç tutumlu değilmiş, çok savurganlarmış. Her şeyi boşa harcarlarmış. Tabi ki bu köyün içinde bazı tutumlu olan kişiler de varmış. Nil isimli bir çocuk köyün bu haline çok üzülürmüş. Bir gün arkadaşlarını toplamış ve bir plan kurmuşlar. Şehirde çarşamba günleri panayır varmış. Herkes panayıra gidecekmış. Nil ve arkadaşları bunu fırsat bilerek işe koyulmuşlar. Köyde kimse kapısını kilitlemezmiş. Nil ve arkadaşları köyde kimse yokken köylülerin ambarlarına girip yiyecek dolu çuvallarını el arabalarına koyarak bir mağaraya saklamışlar. Köylüler döndüklerinde ambarlarını boş görmüşler. Savurgan oldukları için ambarlarındaki ürünlerin bittiğini sanmışlar. Aç kalmışlar. Bir daha savurganlık yapmayacaklarına söz vermişler. Akılları başlarına gelince Nil ve arkadaşları çuvalları köylülere teslim etmişler. Köylüler de bir daha savurganlık yapmamış." (Ö9)

Araştırmaya katılan öğrencilerin %10'u (Ö6 ve Ö17) "tasarruflu ve tutumlu olma, savurgan olmama" değerlerini içeren yazılarının ana konusunu eşyalarını tertipli, düzenli, yıpratmadan kullanmak olarak belirlemişlerdir. Öğrencilerin yazmış oldukları metinler şöyledir:

“Mehmet tutumsuz bir çocukmuş. Mehmet eşyalarını kötü kullanan biriymiş. Bir gün rüyasına eşyaları girmiş ve ona çok kirlendiklerini söylemişler. Mehmet aldırış etmeyip okula gitmiş ve sırasında uyuyakalmış. Aynı rüyayı yine görmüş. Bu sefer eşyalarını temiz kullanmaya karar vermiş.”(Ö6)

“Hilal adında bir kız varmış. Çok savurganmış. Hiçbir eşyasını düzgün kullanmazmış. Hilal bir gün rüyasında ailesini görmüş. Ailesi başka bir ülkede yaşıyormuş. Ailesi kızlarını uyanmış. “Eşyalarını düzgün kullan!” Hilal bu söz üzerine uyanmış ve “ Ben neden eşyalarım zarar veriyorum?” diye düşünmüş. Bu konuyu nenesine açmış. Nenesi ona "Hatani anlamaman iyi. Çünkü hatanı anlarsan bir daha aynı duruma düşmezsin." demiş. Hilal daha sonra bir kitap yazmış. Adı “Tutumlu İnsan”mış.” (Ö8)

"Tasarruflu ve tutumlu olma, savurgan olmama" değeriyle ilgili metin yazan öğrencilerin %5'i (Ö1), metninde elektriğin gereksiz yere kullanılmaması gerektiğini anlatmıştır. Ö1'in yazdığı metin şu şekildedir:

“Ali adında bir çocuk varmış. Evlerinin lambaları gece gündüz kapanmazmış. Bir gün komşuları bunlara söylemiş. “Eğer lambalarınızı hiç söndürmezseniz ışsız kalabilirsiniz. Eğer tutumlu olursanız ışsız kalmazsınız. Yani tutumlu olun.” demişler. Başka bir gün akşam ışıkları sönmüş. Artık derslerini almışlar.” (Ö1)

Araştırmaya katılan öğrencilerin %5'i (Ö3) "tasarruflu ve tutumlu olma, savurgan olmama" değerlerine çok farklı bir açıdan bakmış, tutumlu olmaya çalışırken aşırıya kaçıp cimri olmamak gerektiğine değinmiştir. Ö3'ün yazmış olduğu metin aşağıdaki gibidir:

“Mert aşırı tutumlu bir çocukmuş. Lambayı boşa harcamamak için el feneri ile ders çalışıyormuş. Banyo yaparken buz gibi su kullanıyormuş. Biraz da cimriymiş. Annesi davranışlarını çok abarttığını söylese de aldırmamış. Bir gün yine banyo yapıyormuş, su yine çok soğukmuş. O günün akşamında hastalanmış.

Annesi Mert'i doktora götürmüş. Doktor üşüttüğünü söylemiş. Annesi de " ben sana demiştim. Soğuk suyla banyo yaptın ve hasta oldun." demiş. Mert" Özür dilerim anneciğim. Bir daha bu kadar çok abartmayacağım. Her şeyi gerektiği gibi kullanacağım." demiş." (Ö3)

"Konuşan Eşyalar "metninde verilmek istenen "tasarruflu ve tutumlu olma, savurgan olmama" değerlerini algılayabilen öğrenciler bu değerlerle ilgili metinler yazarken; metni algılayamayan (%10) öğrencilerden Ö15, metninde tutumlu olmayı dağınıklık ile özdeşleştirirken, Ö20 sağlıkla ilgili bir ifade olarak anlatmıştır. Aynı öğrencilerin okudukları metinle ilgili sorulan sorulara verdikleri cevapların da metinde geçen değerle ilgili olmadığı görülmektedir. Öğrencilerin metinleri şöyledir:

"Bir gün Batuhan'ın evine gittim. Odasına girdiğimde şok oldum. Odası çok dağınıktı. Hemen odasını topladım ve ona tutumlu olmakla ilgili şeyler anlattım. Artık Batuhan odasını topluyor ve benim gibi tutumlu oldu." (Ö15)

"Bazı insanlar hiç tutumlu olmuyorlar. Oysa tutumlu olmak hem bizim sağlığımızı hem de hayvanların sağlığını etkiler. Tutumlu olmanın faydaları çok büyüktür. Siz de tutumlu olun." (Ö20)

Araştırmaya katılan öğrencilerden %10'u "tasarruflu ve tutumlu olma, savurgan olmama" değerlerini yanlış algılamış ve metinlerini farklı konular üzerine inşa etmiştir. Bu öğrencilerin "Konuşan Eşyalar" metni ile ilgili sorulan sorulara verdikleri cevaplara bakıldığında da metni algılayamadıkları görülmektedir. Diğer öğrencilerin (%90) ise metinlerinde tasarruflu olma, tutumlu olma, savurgan olmama değerlerini anlatan metinler yazarak "Konuşan Eşyalar" metninde verilmek istenen değeri doğru algıladıklarını göstermişlerdir. Öğrencilerin suyun, elektriğin, eşyaların, paranın kullanımı ile günlük yaşantılarında sık sık karşılaşmaları dolayısıyla, metinlerini değere uygun bir şekilde yazdıkları söylenebilir.

4.4.6. " Tasarruflu ve Tutumlu Olma, Savurgan Olmama" Değerleri İle İlgili Çizilen Resimlere Ait Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerinden "tasarruflu ve tutumlu olma, savurgan olmama" değerini algılama durumlarını belirlemek amacı ile aynı değer anlatan bir resim çizmeleri istenmiştir. Öğrencilerin değerden anladıklarını resimle ifade etmelerine bakılarak yapılan çıkarımlara ait bulgular Tablo 32'de verilmiştir.

Tablo 32. “Tasarruflu ve tutumlu Olma, Savurgan Olmama” Değerleri İle İlgili Çizilen Resimler

Ölçütler	Cevaplarda Yer Alma Sıklığı	%
Suyu boşa akıtmama	4	20
Eşyaları düzenli kullanma	3	15
Elektriği gereksiz yere kullanmama	3	15
Eşyaları düzenli kullanma ve elektriği gereksiz yere kullanmama	2	10
Para biriktirme	1	5
Eşyaları düzenli kullanma ve suyu boşa akıtmama	1	5
Isı kaybını önleme, eşyaları düzenli kullanma ve suyu boşa akıtmama	1	5
Para biriktirme ve suyu boşa akıtmama		
Konu dışı	1	5
TOPLAM	5	25
	20	100

Araştırmaya katılan öğrencilerin çizdikleri resimlere bakıldığında, okunan metinde verilmek istenen "tasarruflu ve tutumlu olma, savurgan olmama" değerlerini algılayan öğrencilerin (%75); suyun boşa akıtılmamasını, eşyaların düzenli ve tertipli kullanılmasını, elektriğin gereksiz yere kullanılmamasını, ısı kaybının önlenmesini (Resim 7), para biriktirilmesini (Resim 8) resmettikleri görülmektedir. "Konuşan Eşyalar" metninde verilmek istenen değerleri tam olarak algılayamayan öğrencilerin (%25) ise resimlerinde metinde geçen yağmurun yağmasını çizdikleri görülmektedir. Metinde suyun, eşyaların ve paranın doğru kullanımı ile ilgili anlatımların olmasının, öğrencileri metinde geçen değerlerle ilgili uygun resimleri çizmeye yönlendirdiği söylenebilir.

4.5. “Küçük Limon Ağacı” Metnine Ait Bulgular

Bu bölümde “Küçük Limon Ağacı” metnine ait bulgular yer almaktadır.

4.5.1. “Küçük Limon Ağacı” Metninde Anlatılmak İstenen İle İlgili Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular

“Küçük Limon Ağacı” başlıklı metinde diğer ağaçları küçümseyen büyük bir limon ağacının, çiçek tohumlarının altına yerleşmelerine izin vermemesini, cılız olan limon ağacının ise altını çiçek tohumlarıyla paylaşıp, onların filizlenmesine izin vererek

büyümlerinde yardımcı olmasını ve bunun sonucunda kendisinin de çok geliştiği anlatılmaktadır. Tablo 33’de öğrencilerin bu metinden ne anladıklarını gösteren bulgular yer almaktadır.

Tablo 33. “Küçük Limon Ağacı” Metninde Anlatılmak İstenen İle İlgili Öğrenci Görüşleri

Ölçütler	Cevaplarda Yer Alma Sıklığı	%
Başkalarını küçümsememe	12	60
Paylaşmanın önemi	5	25
Yardımlaşmanın önemi	1	5
Konu dışı	2	10
TOPLAM	20	100

Araştırmaya katılan öğrencilerin %60'ını okudukları “Küçük Limon Ağacı” başlıklı metinden anladıklarını ifade ederken büyük limon ağacının cılız olan limon ağacını küçümsemesini anlatmıştır. Öğrencilerin metinde anlatılmak istenenin sorulduğu soruya verdikleri cevaplardan bazıları şunlardır:

“Kibir kötü bir şeydir. Kibir yüzünden metindeki ağaç gibi başımıza kötü şeyler gelebilir. İyiliği kimseden esirgememek gerekir.” (Ö9)

“Zengin bir iş adamı vardı. Her gün ağaçlarına su veriyordu. Fakat bir ağaç diğerlerini küçümsüyordu.” (Ö11)

“Metinde kıskanç olmanın, küçümsemenin ne kadar kötü bir şey olduğu anlatılmak istenmiştir.” (Ö13)

“Limon ağacı küçük olduğu için herkes onunla dalga geçip küçümsüyordu. Aslında kimseyi küçümsememeliyiz.” (Ö14)

“Büyük limon ağacı küçük, cılız ve kısa limon ağacını küçümsüyor. Küçümsemek de kötü bir şeydir. Ayrıca ağaçları sulayan adam da küçük ağacı küçümsüyor ve ona çok bakmıyor.” (Ö16)

“Ne olursa olsun canlıları küçümsememek gerekir. Bir gün gelir bizi geçebilirler.” (Ö18)

“Küçük Limon Ağacı” metninde cılız olan limon ağacının çiçek tohumlarıyla altındaki yeri paylaşmasının anlatıldığı bölümü temele alarak özet yapanlar araştırmaya katılan öğrencilerin %25'ini oluşturmaktadır. Ö1, Ö3, Ö4 ve Ö17'nin konu ile ilgili şöyledir:

“Arkadaşlarımızla ya da başkalarıyla eşyalarımızı paylaşmalıyız. Hayat paylaşınca güzeldir. Herkesle her şeyimizi paylaşmalıyız.” (Ö1)

“Paylaşmaktan zarar gelmez.” (Ö3)

“Metinde paylaşmanın kazandırdıkları ve kimseyi asla küçümsememek gerektiği anlatılıyor.” (Ö4)

“Paylaşmaktan kimseye zarar gelmez. Paylaşmak güzel bir duygudur. Paylaşmaktan hiçbir zaman kaçmamalıyız.” (Ö17)

Araştırmaya katılan öğrencilerin %5'i (Ö5), metinden anladığını anlatırken küçük limon ağacının çiçek tohumlarına yardım etmesini ve bu sayede kendisinin de geliştiğini ele almıştır. Ö5'in anlatımı şöyledir:

“İnsanlara yardım edersek karşılığını alırız. Yardımlaşmak çok önemlidir.” (Ö5)

“Küçük Limon Ağacı” metninde anlatılmak istenenin sorulduğu soruya cevap veren öğrencilerden Ö12, metni ağaçları sulayan adamın cılız olan ağacın büyümeyeceğini düşündüğü için çok sulamadığının yazıldığı bölüme değinmiş ve bunu *“Adamın büyük limon ağacına bakarken küçük ağaca bakmaması adaletsizliktir”* şeklinde yorumlamıştır. Ö7 ise yine ağaçlara bakan adamın işini tam yapmadığını düşünmüş ve *“Bir işi başlarsak o işi tam yapmamız gerekir.”* diyerek Ö12 ile aynı konuya değinmiştir. Öğrencilerin %10'unu oluşturan bu öğrencilerin anlattığı konular metinde geçse de asıl anlatılmak istenen olayı ifade etmemektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin verdikleri cevaplara bakılarak “Küçük Limon Ağacı” metnini toplamda %90'ının doğru algıladığı, %10'unun ise metnin konusunda küçük bir yer işgal eden ağaçların bakımı ile ilgili bölümü daha ön plana çıkararak asıl konuyu gölgede bıraktığı söylenebilir.

4.5.2. “Küçük Limon Ağacı” Metninde Anlatılan Durumun Benzeriyle Karşılaşmalarına Dair Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin “Küçük Limon Ağacı” metninde anlatılan olaya benzer bir olayla karşılaşma durumlarını belirlemeye yönelik olarak sorulan soruya verdikleri cevaplar Tablo 34’de verilmiştir.

Tablo 34. “Küçük Limon Ağacı” Metninde Anlatılan Durumun Benzeriyle Karşılaşmalarına Dair Öğrencilerin Görüşleri

Ölçütler	Cevaplarda Yer Alma Sıklığı	%
Başkalarını küçümsememe	11	55
Paylaşmanın önemi	5	25
Adil davranma	2	10
Yardımlaşmanın önemi	1	5
Benzer durumla karşılaşmama	1	5
TOPLAM	20	100

Araştırmaya katılan öğrencilerin %55’i “Küçük Limon Ağacı” metninde geçen başkalarını küçümseme boyutunun kendi yaşantılarında da karşılıklarına çıktığını anlatmıştır. Öğrencilerden bazılarının yaşadıkları olaylar şunlardır:

“Bir kere ağabeyim basketbol oynarken bana blok yaptı ve beni iyi oynamadığım için küçümsedi.” (Ö6)

“Futbol oynarken kuzenim beni küçümsemişti. Fakat sonunda o yenildi.” (Ö8)

“Bir arkadaşım keçeli kalemlerinin çok güzel olduğu konusunda övünüp duruyordu. Sürekli övündü ve benim kalemlerime bakıp beni küçümsedi. Bir gün resim dersindeydik. Bir arkadaşımız ödünç kale istedi. O da vermedi, ben verdim. Daha sonra kalemleri ile övünene arkadaşımızın kalemlerinin kurduğunu gördük.” (Ö9)

“Bir gün arkadaşlarımla yakan top oynuyorduk. Ben en iyi arkadaşımı iyi oynayamıyor diye küçümsedim. Ama sonra çok pişman oldum.” (Ö13)

“Arkadaşlarımla yakan top oynarken üç arkadaşım Berra adında bir arkadaşımı küçümsedi. Bu olay beni çok üzdü. Onları uyardım ama hala yapıyorlar.” (Ö6)

“Kardeşim hep benim sesim senden daha güzel diyordu. Bir gün şarkı söylerken sesi çok kötü çıktı.” (Ö18)

Araştırmaya katılan öğrencilerin %25'i (Ö1, Ö2, Ö2, Ö4 ve Ö10), “Küçük Limon Ağacı” metninde yer alan cılız limon ağacının altındaki toprağı çiçek tohumlarıyla paylaşmasını kendi yaşantısıyla ilişkilendirerek yaşadıklarını şöyle anlatmışlardır:

“Ben her zaman ailemle ve arkadaşlarımla her şeyimi paylaşıyorum.” (Ö1)

“Ablam benimle her şeyini paylaşır. O paylaştığı için ben de onunla her şeyimi paylaşıyorum.” (Ö2)

“Ben bir gün arkadaşşıma gitmişim. Onunla ekmeği paylaştık.” (Ö3)

“Ben ve kuzenim birbirimizle kıyafetlerimizi paylaşıyoruz. Ben ondan, o benden gerektiğinde kıyafet alıyoruz. Birbirimizle her şeyi paylaşıyoruz.” (Ö4)

“Bir gün arkadaşım okul kitabını evde unutmuştu. Ben de derste kitabımı onunla paylaştım. Beraber paylaşarak tüm etkinlikleri yaptık. Sonunda öğretmen bize aferin dedi. (Ö10)

Araştırmaya katılan öğrencilerin %10'u (Ö12 ve Ö15) ise metinde ağaçları sulayan adamın cılız limon ağacını fazla sulamamasını ele alarak bu durumla ilgili yorumlarda bulunmuştur. Öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar şunlardır:

“Ben o adamın yaptığını yapmam. Her iki ağaca da aynı değeri verirdim.” (Ö12)

“Dayımın iki çiçeği vardı. Onlardan birini hiç sulamazdı. Sulamadığı için o çiçek kurudu. Sonra dayım çok pişman oldu.”

“Küçük Limon Ağacı” metninde geçen olaylardan cılız limon ağacının çiçek tohumlarına yaptığı yardımı öne çıkararak cevap veren Ö5'in benzer durumla karşılaştığını anlattığı cevabı şöyledir:

“Anneme ev işlerinde yardım etmişim. Annem de bana şeker aldı.” (Ö5)

Öğrencilerden Ö14, okuduğu metinde geçen durumun bir benzeriyle hiç karşılaşmadığını cevabına yazmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin %95'inin, başkalarını küçümseme, paylaşma ve yardım etme ile ilgili karşılaştıkları olayları yazmasına dayanarak okunan metni algıladıkları söylenebilir.

4.5.3. “Küçük Limon Ağacı” Metninde Geçen Değeri Anlatan Kelimelerle İlgili Öğrenci Görüşlerine Ait Bulgular

Öğrencilerin “Küçük Limon Ağacı” başlıklı metinde geçen “başkalarını küçümsememe ve paylaşmaya önem verme” değerlerini kelimelerle ifade ettikleri cevaplara ait bulgular Tablo 35’de aşağıdaki gibidir.

Tablo 35. “Küçük Limon Ağacı” Metninde Geçen Değeri Anlatan Kelimelerle İlgili Öğrenci Görüşleri

Ölçütler	Cevaplarda Yer Alma Sıklığı	%
Küçümseme	17	33,34
Paylaşma	10	19,60
Yardımseverlik	6	11,76
Kıskançlık	3	5,89
Sevgi	3	5,89
Çiçekler	2	3,92
Hoşgörü	2	3,92
Doğa	2	3,92
Kendini beğenmişlik	1	1,96
Pişmanlık	1	1,96
Saygı	1	1,96
Adalet	1	1,96
Fedakarlık	1	1,96
İlgi gösterme	1	1,96
TOPLAM	51	100

Not: Okudukları metinde anlatılmak istenen değeri en çok üç kelime ile ifade etmeleri istenen soruya, araştırmaya katılan öğrencilerden bazıları bir, bazıları iki, bazıları da üç kelime yazarak cevap vermiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin okudukları “Küçük Limon Ağacı” başlıklı metinde verilmek istenen değeri anlattıkları kelimelerin %84,32’sinin değeri ifade ettiği, %15,68’inin ise değeri anlatmada yeterli olmadığı söylenebilir. arasından en çok “küçümseme”nin (%33,34) tercih edildiği görülmektedir. Metinde kendini yoğun bir şekilde hissettiren büyük limon ağacının cılız olan limon ağacını küçümsemesinin

anlatıldığı bölümü yansıtan “küçümseme” kelimesi öğrencilerin metni iyi algıladıklarını göstermektedir. Yine metinde verilmek istenen değerlerden birini yansıtan “paylaşma” (%19,60) kelimesi de öğrenciler tarafından en çok yazılan kelimelerden olmuştur. Bunların dışında “yardımseverlik (%11,76), kıskançlık (%5,89), sevgi (%5,89), hoşgörü (%3,92), kendini beğenmişlik (%1,96), fedakarlık (1,96)” kelimeleri de okunan metinde verilmek istenen değerler ile ilgilidir. Araştırmaya katılan öğrenciler tarafından metinde verilmek istenen değeri anlattığı için yazılan “çiçekler (%3,92), doğa (%3,92), pişmanlık (1,96), saygı (1,96), adalet (1,96), ilgi gösterme (1,96)” kelimeleri ise metinden çok kopuk olmamakla beraber sadece metinde yer alan fakat değerleri baskın bir şekilde anlatmayan kelimelerdir. Öğrencilerin başkalarını küçümseme ve paylaşma davranışlarıyla, özellikle okul ortamında sıklıkla karşılaşabilecek olmalarının, bu değerler ile ilgili kelimeler yazmalarına yardımcı olduğu söylenebilir.

4.5.4. “Küçük Limon Ağacı” Metninde Verilmek İstenen Değeri Günlük Yaşamda Uygulamasına Dair Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular

Araştırmada yer alan Öğrencilerin “Küçük Limon Ağacı” metninde verilmek istenen “başkalarını küçümsememek, paylaşmak” değerlerine hayatlarında ne kadar yer verdiklerini belirlemek amacıyla sorulan soruya verdikleri cevaplara ait bulgular Tablo 36’da gösterilmiştir.

Tablo 36. “Küçük Limon Ağacı” Metninde Verilmek İstenen Değeri Günlük Yaşamda Uygulamasına Dair Öğrencilerin Görüşleri

Ölçütler	Cevaplarda Yer Alma Sıklığı	%
Başkalarını küçümsememe	15	50
Paylaşmaya önem verme	5	50
TOPLAM	20	100

“Küçük Limon Ağacı” metniyle öğrencilere kazandırılmak istenen” başkalarını küçümsememe ve paylaşmaya önem verme” değerlerini, öğrencilerin davranışlarına nasıl yansıttıklarını görmek için sorulan soruya öğrencilerin %50’sinin cevabı “ben başkalarını küçümsemem” şeklinde olmuştur. Bu şekilde cevap veren 9, Ö16 ve Ö20’nin ifadeleri şöyledir:

“Ben kibirli davranan arkadaşlarımı yaptıklarının yanlış olduğunu söyleyerek uyarıyorum.” (Ö9)

“Ben asla kendimi beğenmişlik yapmıyorum ve kimseyi de kendimden küçük görmüyorum.” (Ö16)

“Başkalarını asla küçük görmem. Bence herkes eşittir.” (Ö20)

Araştırmaya katılan öğrencilerin Diğer %50'sinin, metinde geçen değeri davranışlarına yansıtılmalarını anlattıkları cevaplarına bakıldığında, başkalarını küçük görmeden başka, paylaşmaya önem verme değerini ifade ettikleri görülmektedir. Öğrencilerden Ö1, Ö3, Ö4, Ö8, Ö10 soruya şu şekilde cevap vermiştir:

“Ben her şeyimi paylaşmaktan mutlu oluyorum” (Ö1)

“Şeker veya başka bir şey alırsam arkadaşlarımla paylaşıyorum.” (Ö3)

“ İnsanlarla paylaşım yapıyorum.” (Ö4)

“Hep kendimi düşünmüyorum. Başkalarını da düşünüyorum. Bu yüzden de paylaşmayı biliyorum.” (Ö8)

“Arkadaşlarımla yiyeceklerimi, kitaplarımı, eşyalarımı paylaşıyorum.” (Ö10)

“Küçük Limon Ağacı” başlıklı metinde baskın bir şekilde kendini gösteren “başkalarını küçümsememe ve paylaşmaya önem verme” değerlerine öğrencilerin tamamının, yaşantılarında uyguladıkları davranışlar arasında yer verdikleri görülmektedir. Buna dayanarak öğrencilerin hepsinin metni doğru bir şekilde algıladıkları söylenebilir. Öğrencilerin başkalarını küçümsemenin yanlış, paylaşmanın ise güzel bir davranış olduğunu düşünmelerinin, hayatlarında bu değerlere yer verdiklerini ifade etmelerine neden olduğu söylenebilir.

4.5.5. “Başkalarını Küçük Görmeme ve Paylaşmaya Önem Verme” Değeri İle İlgili Öğrencilerin Yazdıkları Metinlere Ait Bulgular

“Küçük Limon Ağacı” başlıklı metinde verilmek istenen “başkalarını küçük görmeme ve paylaşmaya önem verme” değeri ile ilgili metin yazmaları istenen öğrencilerin yazdıkları metinler ile ilgili bulgular Tablo 37’de verilmiştir.

Tablo 37. “Başkalarını Küçük Görmeme ve Paylaşmaya Önem Verme” Değeri İle İlgili Öğrencilerin Yazdıkları Metinler

Ölçütler	Cevaplarda Yer Alma Sıklığı	%
Yardıms severlik	16	80
Hoşgörülü olma	2	10
Başkalarını küçümsememe	1	5
Konu dışı	1	5
TOPLAM	20	100

Araştırmaya katılan öğrencilerin "Küçük Limon Ağacı" metnini okuduktan sonra sorulan sorulara daha çok başkalarını küçümseme ve paylaşma odaklı cevaplar verirken, metinde verilmek istenen "başkalarını küçümsememe, paylaşmaya önem verme" değerleri ilgili yazdıkları metinlerde, %80'inin yardıms severlik değerini kullandığı görülmektedir. Yardıms severlik değerini içeren metin yazan öğrencilerden bazılarının yazdıkları metinler şunlardır:

“Bizim okulumuzda her zaman yardıms severlik olur. Çünkü arkadaşlar olarak birbirimizi severiz ve sayarız. ...Mesela bir kere süt kutuları gelmişti. Ağabeyler taşımaktan yorulmuşlardı. Ama biz yardıms sever olduğumuz için hemen taşımalarına yardım ettik. Bizim okulu ağabeyler çok beğendi. Her şeyin başı yardıms severlik.” (Ö1)

“Bir gün tavşan ormanda geziyormuş. Kaplumbağanın yardıma ihtiyacı olduğunu görmüş. Kaplumbağa bir deliğe sıkışmış. Tavşanın yardımıyla oradan çıkmış. Kaplumbağa teşekkür edip yoluna devam etmiş. Kaplumbağa da yolda yürürken bir fareye rastlamış. Fare kapana kısılmış. Kaplumbağa da onu kurtarmış. Fare teşekkür etmiş ve yoluna devam etmiş. Gördünüz mü aslında bir yardım bin yardım demek.” (Ö4)

“Ece adında bir kız varmış. Bu kız çok yardıms severmiş. Okuldan eve dönerken bir teyze görmüş. Ece elindeki poşetleri taşımada teyzeye yardım etmiş. Teyze de Ece'ye şeker vermiş. Ece yoluna devam ederken bir kitapçı görmüş. Kitapçı kitaplarını mağazaya götürüyormuş. Ece' de ona yardım etmiş. Adam çok sevinmiş. Ece'ye bir kitap hediye etmiş. Ece şekerini yerken bir yandan da kitap okuyormuş ve çok mutluymuş.” (Ö5)

“Cevizli Mahallesi’nde herkes mutlu bir yaşam sürüyordu. Küçük ve eski bir mahalleydi. Komşular birbirleri ile iyi geçiniyorlardı. Yardıma İhtiyacı olanların yardımına koşarlardı. Bu mahallede Gül Hanım ve üst komşusu Hatice Hanım çok samimiydi. Mahallenin en yardımseverleri onlardı. En ufak bir yardım gerekse hemen elde avuçta ne varsa verirlerdi. Bir gün Gül Hanım yemek yapıyordu. Birden domatesin eksik olduğunu fark etti. Hemen bakkala gitti. Bir kilo domates aldı. Dönerken karşı apartmanda oturan küçük beş yaşındaki Eymen’i gördü. Onlar çok fakirdi. Eymen annesinden çikolata istiyordu. Zavallı kadın ne yapacağını bilmiyordu. Eymen ağlamaya başladı. Annesi yeteri kadar paraları olmadığını anlatmaya çalışıyordu. Ama Eymen dinlemiyordu. Gül Hanım’ın olanları görünce yüreği parçalandı. Eve gidince Hatice Hanım’a olanları anlattı. O da üzüldü. Hemen biraz para biriktirdiler ve alışverişe çıktılar. Fırıncı Hasan’a, manav Hüsnü’ye uğradılar. Getirdiklerini paketleyip bir koliye koydular. Eymen’in ailesine yardım eli uzattılar. Eymen ve ailesi çok mutlu oldular, teşekkür ettiler. Koliden çikolata çıkınca Eymen çok sevindi. Cevizli Mahallesi’nden sevgi, dostluk ve kardeşlik hiç eksik olmadı.” (Ö9)

“Bir çocuk varmış. Adı Gamze imiş. İyilik yapmayı çok severmiş. Bir gün yaşlı bir adam görmüş. Yaşlı adam karşıdan karşıya geçerken düşmüş. Gamze hemen yaşlı adama yardım etmiş. Yaşlı adam Gamze’ye teşekkür etmiş. Eğer Gamze yardım etmeseydi yaşlı adama araba çarpabilir ve ölebilirdir. Çünkü arabalar çok hızlı geliyordu.” (Ö11)

“Çınar çok yardımsever bir çocukmuş. Yere düşenlere, yaralananlara, yaralı, aç kedilere ve köpeklere hep yardım edermiş. Öğretmeni de Çınar’ın bu huyunu seviyormuş. Ama bazı arkadaşları Çınar’ı kışkırdıkları için oyunlarına almazmış. Çınar bu durumdan rahatsız olmaya başlamış. Ve arkadaşlarına bir ders vermek istemiş. Planına göre bir süre yardımseverlik yapmayacaktı. Arkadaşları da bunu görünce onu oyuna alacaktı. Bu sayede Çınar da arkadaşlarına oyun içinde yardımseverliğin önemini anlatarak arkadaşlarını da bu huyu kazanmasını sağlayacaktı. Öğretmenine bu planını anlatmış. Öğretmeni de kabul etmiş. Ve planı uygulamışlar. Plan işe yaramış. Artık arkadaşları hem Çınar ile oynuyor hem de yardımseverlermiş. Öğretmen de Çınar’ da bu durumdan çok memnunmuş.” (Ö16)

“Sıcak bir yaz günüydü. Sokakta yürüyordum. Birden karşıdan karşıya geçmeye çalışan Hatice Teyze’yi gördüm. Hatice Teyze’ye bu ağır poşetlerle nereye gittiğini sordum. O da ban karşıya geçip yüz metre ilerideki evine gitme çalıştığını söyledi. Elindeki poşetlerden alarak ona yardım ettim. Poşetleri evine kadar taşıdım. Hatice Teyze “Çok yoruldu, gel bir çayımı iç” dedi. Hatice Teyze’nin evine çıktık. Sohbet ettik. Hatice Teyze eskiden tarih öğretmeniymiş. Anlamadığım yerleri ona sorabileceğimi söyledi. Sonra kalktım ve evime gittim. Bu olaydan sonra ben yardımlaşmanın ne kadar güzel olduğunu anladım.”
(Ö18)

“Küçük Limon Ağacı” metninin okuyup içinde yer alan değerler ile ilgili metin yazan öğrencilerin %10’u (Ö3 ve Ö6), yazdıkları metinlerde hoşgörü değerine ağırlık vermişlerdir. Öğrencilerin yazdıkları metinler şöyledir:

“Selda hoşgörülü ve temiz bir çocuktur. Bir gün arkadaşı Yelda izinsiz bir eşyasını aldı. Selda bunu hoşgörü ile karşıladı. Sonraki günler Yelda hep böyle herkesin eşyasını izinsiz aldı. Kimi hoşgörü ile kimi ise sinirle karşıladı. Yelda bu davranışa alıştı. Yelda’nın aklına bir fikir geldi. Sınıfça Yelda’nın eşyalarını izinsiz aldılar. Yelda çok sinirlendi. Herkese bağırdı. Selda ona:” Bak sen eşyalarının izinsiz alınmasını sevmiyorsun. O halde sen de aynı şeyi başkalarına yapma” dedi. Yelda özür diledi. O günden sonra Yelda hoşgörülü ve saygılı biri oldu. Herkesten de eşyasını izin alarak aldı.” (Ö3)

“Biz arkadaşımın bahçede top oynuyorduk. Bu sırada Mehmet geldi ve bizimle oynamak istedi. Biz de kabul ettik. Oynarken ben ona yanlışlıkla faul yaptım. O da sinirlendi ve bize bağırmağa başladı. Ama biz ona bağırmadık. Yanlışlıkla faul yaptığımı anlattım ama beni dinlemedi. Topumuzu yan bahçeye fırlattık. Biz ona yine bir şey yapmadık. Onu hoşgörü ile karşıladık. Topumuzu aldık ve Mehmet ile de barıştık.” (Ö6)

Araştırmaya katılan öğrencilerin %5’i (Ö2) ise yazdığı metinde başkalarını küçümsememe konusunu ele almıştır. Metin şu şekilde yazılmıştır:

Cumartesi günü ben, ailem ve akrabalarım restoranda kahvaltı yaptık. Kuzenim İsra ise ben yemek yerken hep benimle dalga geçti. Ben de bu olay yüzünden artık yemek yemek istemiyordum. Aslında karnım acıkmıştı ama yemeyecektim.

Annem yanıma geldi ve bana başkalarının sözlerinin çok önemli olmadığını, kendi davranışlarımı kendimin düzenlemem gerektiğini anlattı. Annem bu sözleri söyleyince kendime geldim. Artık kendimi kötü hissetmiyordum. Çünkü asıl güzelliğin kendi içimde olduğumu biliyordum.” (Ö2)

Öğrencilerden yardımseverlik, başkalarını küçümsememe ve hoşgörü üzerine metin yazan öğrencilerin “Küçük Limon Ağacı” metninde verilmek istenen değerleri algıladıkları görülürken, metninde parkta arkadaşlarıyla oyun oynadığını anlatan Ö20’nin(%5) ise metni tam algılayamadığı görülmektedir. Ö20’nin metni şöyledir:

“Hafta sonu bitmişti. Pazartesi olmuştu. Okula gitmek için hazırlandım ve yola çıktım. Yolda giderken en iyi arkadaşımı gördüm. Biraz zamanımız vardı. Parka gidip oturduk biraz, oyun oynayıp okula gittik. Biz her okula gittiğimizde bizim parkımızı görüyorduk. Ve hep biraz oynayıp gidiyorduk. Okuldan dönerken arkadaşlarımızla konuşup eve gittik. Çantalarımızı bırakıp, üstümüzü değiştirip yine gelmeye karar verdik. Parka geldikten sonra bol bol oynadık. Her günümüz böyle geçti. Orada piknik yaptık.” (Ö20)

Araştırmaya katılan öğrencilerin toplamda %95’i “başkalarını küçük görmeme ve paylaşmaya önem vermeme değerlerini içeren metinler yazarken; %5’i değeri içermeyen metin yazmıştır. Başkalarını küçümsememenin ve paylaşımında bulunmanın güzelliğinin farkında olan öğrencilerin bu değerlerle ilgili doğru metinler yazmasının beklenen bir durum olduğu söylenebilir.

4.5.6. “Başkalarını Küçük Görmeme, Paylaşmaya Önem Verme” Değerleri İle İlgili Çizilen Resimlere Ait Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin okudukları “Küçük Limon Ağacı” başlıklı metinde geçen “başkalarını küçük görmeme, paylaşmaya önem verme” değerlerini anlatan resimler çizmeleri istenmiştir. Öğrencilerin metinde geçen değerler ile ilgili yaptıkları çizimlere ait çıkarımlar Tablo 38’de gösterilmiştir.

Tablo 38. “Başkalarını Küçük Görmeme, Paylaşmaya Önem Verme” Değerleri İle İlgili Çizilen Resimler

Ölçütler	Cevaplarda Yer Alma Sıklığı	%
Başkalarını küçümsememe	14	70
Yardımlaşma	4	20
Paylaşma	2	10
TOPLAM	20	100

Araştırmaya katılan öğrencilerden “Küçük Limon Ağacı” başlıklı metinde verilmek istenen değerlerle ilgili resim yapmaları istendiğinde öğrencilerin en çok metinde geçen büyük limon ağacının küçük limon ağacını küçümsemesinin anlatıldığı bölümü resmettikleri (Resim 9), bunun dışında birbirini küçümseyen insanlar çizerek başkalarını küçümsemenin kötü olduğunu anlatan resimler (Resim 10) çizdikleri görülmektedir. Bunun dışında yardımlaşma içerikli resim çizen öğrencilerin resimlerinde metinde geçen cılız limon ağacının çiçek tohumlarına altında yer vermesiyle çiçeklerin açmasının anlatıldığı bölümü çizdikleri görülmektedir. Bazı öğrenciler ise resimlerinde yemeklerini paylaşan çocuklar çizerek paylaşma değerini anlatmaya çalışmıştır. Resimlerin geneline bakıldığında araştırmaya katılan öğrencilerin tamamının “Küçük Limon Ağacı” metninde kazandırılmak istenen “başkalarını küçük görmeme, paylaşmaya önem verme” değerlerini algıladıkları görülmektedir.

4.6. “Midemin Dostuyum” Metnine Ait Bulgular

Bu bölümde “Midemin Dostuyum” metnine ait bulgular yer almaktadır.

4.6.1. “Midemin Dostuyum” Metninde Anlatılmak İstenen İle İlgili Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular

“Midemin Dostuyum” başlıklı okuma parçasında abur cubur yemeyi çok seven, dengeli ve düzenli beslenmeyen bir çocuğun bu yedikleri yüzünden nasıl hasta olduğu anlatılmaktadır. Öğrencilerin okudukları metinden anladıkları ile ilgili bulgular Tablo 39’da verilmiştir.

Tablo 39. “Midemin Dostuyum” Metninde Anlatılmak İstenen İle İlgili Öğrenci Görüşleri

Ölçütler	Cevaplarda Yer Alma Sıklığı	%
Abur cubur yemenin zararlarının farkında olma	10	50
Dengeli beslenmenin önemini fark etme	10	50
TOPLAM	20	100

Araştırmaya katılan öğrencilerin “Midemin Dostuyum” metninden anladıklarını birbiri ile bağlantılı iki konu üzerinde durarak ifade ettikleri görülmektedir. Öğrencilerden %50'si metni abur cubur yemenin zararları boyutunda anlatırken diğer %50'si ise dengeli beslenmenin gerekliliği boyutuna değinmiştir. Öğrencilerden çok abur cubur yenmesinin zararlarını anlattıkları metinlerden bazıları şöyledir:

“Abur cubur çok faydalı değildir. Fazlası zararlıdır.” (Ö1)

“Metinde çok abur cubur tüketen bir çocuğun başına gelenler anlatılmıştır.” (Ö2)

“Çok abur cubur yersek karnımız ağrır.” (Ö3)

“Çok şekerli ve sağlığımıza zararlı, abur cubur şeyleri yersek midemiz zor durumda kalabilir. Sağlığımız bundan kötü şekilde etkilenir.” (Ö4)

“Metindeki çocuk çok abur cubur yedi. Hep teneffüslerde yemek yedi. Çantasında kola, cips, gofret taşıyordu. Bir gün karnı ağrıyaya başladı ve artık yememeye karar verdi ve mutlu yaşadı.” (Ö20)

“Çok fazla abur cubur yersek hastalanabiliriz. Abur cubur yemeye devam edersek daha da ciddi hastalanırız.” (Ö7)

“Bir çocuk çok abur cubur yediği için karnı gurulduyormuş. Bu yüzden herkes onunla alay ediyormuş. Çocuk bu olaydan hoşlanmadığı için abur cubur yememiş.” (Ö8)

“Çok fazla abur cubur yemek sağlığımızı bozabilir ve midemizden vırak diye sesler gelebilir. Özellikle açıkta satılan yiyecekleri almamalıyız.” (Ö14)

“Sağlıklı beslenmeyen, çikolata, cips, kola vb. zararlı şeylerle beslenen sağlıklı kilolu bir çocuk çok yemek yiyor. Ama bir gün çocuğun midesi iflas ediyor. Mide vırak vırak diye sesler çıkarıyor. Çocukta korkuyor ve abur cubur yemiyor.” (Ö16)

“Çok abur cubur organlarımıza zarar verir.” (Ö18)

Araştırmaya katılan öğrencilerin “Midemin Dostu” metninden anladıklarını ifade ederken dengeli beslenmenin önemini anlattıkları metinlerden bazıları şunlardır:

“Her şeyin fazlası zararlıdır. Bu yüzden her şeyden yeterince tüketmeliyiz.” (Ö5)

“Metinde dengeli beslenmenin ne kadar önemli olduğu anlatılmaktadır.” (Ö6)

“Bu metinde anlatılmak istenen, sağlıklı olmak için dengeli beslenmemizin gerektiğidir.” (Ö9)

“Sağlığımız her şeyden önemlidir. Sağlığımızı korumamız gereklidir. Bunun için sağlıklı beslenmeliyiz.” (Ö17)

“Midemin Dostuyum” başlıklı okuma parçasını okuyan öğrencilerin metinden anladıklarını yazdıkları ifadelerine bakıldığında abur cuburun sağlığa olan zararlarını ve dengeli beslenmenin önemini anlattıkları görülmektedir. Bu durum da öğrencilerin tamamının okunan metni doğru algıladıklarını gösterir.

4.6.2. “Midemin Dostuyum” Metninde Anlatılan Durumun Benzeriyle Karşılaşmalarına Dair Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin “Midemin Dostuyum” metninde geçen olayın benzeriyle karşılaştıklarını yazdıkları bölüme ait bulgular Tablo 40’da verilmiştir.

Tablo 40. “Midemin Dostuyum” Metninde Anlatılan Durumun Benzeriyle Karşılaşmalarına Dair Öğrencilerin Görüşleri

Ölçütler	Cevaplarda Yer Alma Sıklığı	%
Yenilen abur cuburlardan zarar görme	18	90
Benzer durumla karşılaşmama	2	10
TOPLAM	20	100

Araştırmaya katılan öğrencilerin %10'u (Ö16 ve Ö19), “Midemin Dostuyum” metninde geçen olayın benzeriyle hiç karşılaşmadıklarını söylerken %90'ı abur cuburların verdiği zararlarla ilgili şahit oldukları olayları şu şekilde anlatmıştır:

“Apartmanımızda bir çocuk vardı. Çok abur cubur yedi. Bir gün obez olacağını düşünen ailesi onu diyetisyene götürdüler.” (Ö3)

“Bir keresinde kahvaltıda annemin verdiği peynir ve ekmeği yemedim. Okula bir gofret götürdüm. Gofreti yediğimde karnım guruldama başladı. Bunun abur cubur yediğim için olduğunu anladım.” (Ö6)

“Küçük kardeşim bu durumun benzeri ile karşılaştı. Sürekli abur cubur yiyordu. Bunun sonucunda hastalandı. Bir hafta boyunca hastalıktan gözünü açamadı. Bağışıklık sistemi zayıf olduğundan uzun süre iyileşemedi.” (Ö9)

“Bir gün çok abur cubur yediğim için karnım ağrıdı.” (Ö11)

“Eskiden bir çocuk görmüştüm. Çok abur cubur yiyordu ve çok kiloluydu.” (Ö12)

“Kuzenim her zaman çikolata yiyordu. Bir gün yattım. Kalktığımda karnı çok ağrımaya başlamıştı. Dayım hemen onu hastaneye götürdü. Doktor bir daha o kadar abur cubur yememesi oldu. Kuzenim bir daha abur cubur yemedi ve bir daha karnı ağrımadı.” (Ö15)

“ Yazın kuzenim yemek yerine hep abur cubur yiyordu. En sonunda rahatsızlandı. Aklını başına topladı ve yemek yemeye başladı.” (Ö17)

“Ben de bir gün cips yemiştim. Üstüne de kola içince midem guruldadı.” (Ö18)

Araştırmaya katılan öğrencilerin tamamının okudukları metinde geçen olayın benzerini yaşamalarının sebebinin, çocukların genelinin abur cubur olarak ifade edilen şeker, çikolata, cips, gazlı içecekleri sevmesinin ve buna bağlı olarak bu ürünlerden fazla yediklerinde yaşadıkları sağlık problemlerinin olduğu söylenebilir.

4.6.3. “Midemin Dostuyum” Metninde Geçen Değeri Anlatan Kelimelerle İlgili Öğrenci Görüşlerine Ait Bulgular

“Midemin Dostuyum” başlıklı metinde öğrencilere “sağlıklı olmaya önem verme” değeri anlatılmak istenmektedir. Öğrencilerin okudukları metinde verilmek istenen değeri kelimelerle ifade ettikleri cevaplarından oluşan Tablo 41 aşağıdaki gibidir.

Tablo 41. “Midemin Dostuyum” Metninde Geçen Değeri Anlatan Kelimelerle İlgili Öğrenci Görüşleri

Ölçütler	Cevaplarda Yer Alma Sıklığı	%
Dengeli beslenme	15	26,78
Sağlık	10	17,85
Abur cubur	10	17,85
Sağlıksız beslenme	3	5,26
Beslenmenin önemi	2	3,67
Organlar	2	3,67
Yiyecekler	1	1,78
Kurbağa	1	1,78
Mide	1	1,78
Aç gözlülük	1	1,78
Fazla yemek yemek	1	1,78
Beslenme	1	1,78
Pişmanlık	1	1,78
Utanmak	1	1,78
Hoşgörüsüz	1	1,78
Yanlış beslenme	1	1,78
Karın ağrısı	1	1,78
Oburluk	1	1,78
Sevgisiz	1	1,78
Saygısız	1	1,78
TOPLAM	56	100

Not: Okudukları metinde anlatılmak istenen değeri en çok üç kelime ile ifade etmeleri istenen soruya, araştırmaya katılan öğrencilerden bazıları bir, bazıları iki, bazıları da üç kelime yazarak cevap vermiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin “Midemin Dostuyum” başlıklı metinde verilmek istenen “sağlıklı olmaya önem verme” değerini kelimelerle ifade ederken toplamda %76,75 oranında değerle ilgili olan kelimeleri, %23,75 oranında ise değeri anlatmada

yetersiz olan ifadeleri kullandıkları görülmektedir. Öğrencilerin kelime olarak en çok “dengeli beslenme” (%26,78) ifadesini kullandıkları görülmektedir. Metinde dengeli beslenmeyen bir çocuğun rahatsızlanması anlatıldığı için bu kelimeyi yazan öğrencilerin metni doğru algıladıkları görülmektedir. Bunun dışında öğrencilerin değeri betimlerken tercih ettikleri kelimelerden “abur cubur (17,85), sağlık (%17,85), sağlıksız beslenme (%5,26), beslenmenin önemi (%3,67), fazla yemek yemek (%1,78), yanlış beslenme (%1,78), oburluk (%1,78)” de öğrencilerin metni doğru anladıklarını gösteren ifadelerdir. Bunun dışında kullanılan “organlar (%3,67), kurbağa (%1,78), yiyecekler (%1,78), mide (%1,78), karın ağrısı (%1,78), açgözlülük (%1,78), pişmanlık (%1,78), utanmak(%1,78)” kelimeleri de okunan “Midemin Dostuyum” başlıklı metinle ilişkili olsa da metinde verilmek istenen “sağlıklı olmaya önem verme” değerini anlatmak için yeterli değildir. Yine öğrenciler tarafından metninle ve değerle ilgisi olmayan kelimeler de yazılmıştır. Bu kelimeler “mutluluk (%1,78), saygısız (%1,78), sevgisiz(%1,78), hoşgörüsüz (%1,78),” dır. Öğrencilerinin metni anlatırken kullandıkları kelimelerin büyük çoğunluğunun değerle ilgili olmasının, öğrencilerin sağlıklı olmak için beslenmenin öneminin farkında olduklarını gösterdiği söylenebilir.

4.6.4. “Midemin Dostuyum” Metninde Verilmek İstenen Değeri Günlük Yaşamda Uygulamasına Dair Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular

Araştırmada yer alan öğrencilerin “Midemin Dostuyum” metninde verilmek istenen “sağlıklı olmaya önem verme” değerine hayatlarında ne kadar yer verdiklerini belirlemek amacıyla sorulan soruya verdikleri cevaplara ait bulgular Tablo 42’de gösterilmiştir.

Tablo 42. “Midemin Dostuyum” Metninde Verilmek İstenen Değeri Günlük Yaşamda Uygulamasına Dair Öğrencilerin Görüşleri

Ölçütler	Cevaplarda Yer Alma Sıklığı	%
Abur cubur yememeye dikkat etme	10	50
Dengeli beslenmeye önem verme	10	50
TOPLAM	20	100

Araştırmaya katılan öğrencilerin “Midemin Dostuyum” başlıklı metinde verilmek istenen “sağlıklı olmaya önem verme” değerine hayatlarında nasıl yer verdiklerini anlatırken öğrencilerin %50’si abur cubur yememeye ve diğer %50’si ise

dengeli beslenmeye dikkat ettiklerini ifade etmiştir. Yaşantılarında abur cubur yememeye dikkat ettiğini söyleyen öğrencilerden bazılarının ifadeleri şöyledir:

“Günde en fazla bir tane abur cubur yiyorum.” (Ö7)

“Abur cubur yemiyorum. Çünkü hastalıklar daha da büyüyebilir.” (Ö11)

“Abur cubur yemiyorum. Çünkü yersem çok kilolu olurum.” (Ö12)

“Çok fazla abur cuburu üst üste yemiyorum.” (Ö18)

“Sağlık olmaya önem verme” değerinin hayatlarında var oluş şeklini anlatan öğrenciler dengeli beslenmeye dikkat çeken öğrencilerin ifadeleri şöyledir:

“Dengeli ve düzenli beslenmeye dikkat ediyorum.” (Ö4)

“Her zaman yeteri kadar yemek yerim.” (Ö5)

“Evde, okulda ve birçok yerde dengeli besleniyorum. Süt, peynir, zeytin vb. yiyorum.” (Ö8)

“Ben hayatımda oburluk yapmıyorum, sağlıklı beslenmeye çalışıyorum.” (Ö16)

“Ben sağlıklı besleniyorum. Dengeli ve düzenli beslendiğim için de sağlıklıyım.” (Ö18)

Her gün defalarca yaptığımız yemek yeme fiilinin, sağlığınıza olan etkisinin farkında olan öğrencilerin “sağlıklı olmaya önem verme” değerini günlük hayatlarında doğru bir şekilde uyguladıkları verdikleri cevaplara bakılarak söylenebilir.

4.6.5. “Sağlıklı Olmaya Önem Verme” Değeri İle İlgili Öğrencilerin Yazdıkları Metinlere Ait Bulgular

“Midemin Dostuyum” başlıklı metinde verilmek istenen “sağlıklı olmaya önem verme” değeri ile ilgili metin yazmaları istenen öğrencilerin yazdıkları metinler ile ilgili bulgular Tablo 43’de verilmiştir.

Tablo 43. “Sağlıklı Olmaya Önem Verme” Değeri İle İlgili Öğrencilerin Yazdıkları Metinler

Ölçütler	Cevaplarda Yer Alma Sıklığı	%
Abur cuburun zararlarının farkında olma	10	50
Sağlıklı olmada temizliğin öneminin farkında olma	5	25
Diş sağlığını önemseme	2	10
Aşının ve ilaçların kullanılma nedenini bilme	2	10
Dışarıda satılan yiyeceklerden almama	1	5
TOPLAM	20	100

Araştırmaya katılan öğrenciler; “Midemin dostuyum” metninde yer alan “sağlıklı olmaya önem verme” değerini içeren metin yazarken %50’si abur cubur yiyen kişilerin başlarına gelenleri konu edinmişlerdir. Metnin çok abur cubur yiyen bir çocuğun hastalanmasını anlatması da öğrencilerin bu konuya değinmesine sebep olduğu söylenebilir. Öğrencilerin metinlerinden bazıları şunlardır:

“Serkan hep abur cubur yiyen bir çocuktü. Öğretmeninin ve arkadaşlarının böyle giderse sağlığının bozulacağını söylemesine hiç aldıriş etmezdi. Serkan o gün yine çok abur cubur yemişti. Yediği şekerler ve çikolatalar karnını ağrıtyordu. Anne ve babası da onun abur cubur yemesine kızdığı için onlara da bir şey söyleyemiyordu. Serkan akşam kusunca onu hemen hastaneye götürdüler. Doktor Serkan’a böyle yemeye devam ederse hep sağlığına zarar vereceğini söyledi Ona hafta boyunca neler yiyeceğinin listesini verdi. Sadece bazen abur cubur yeme hakkının olduğunu söyledi. Serkan bu listeyi onayladı. Listede yazılanlara uyunca daha sağlık ve dinç oldu. Artık çok mutluydu.” (Ö4)

“Herkes sağlıklı olmanın değerini bilir değil mi? Bizim sınıfta Deniz vardı. Onun ile çok iyi arkadaştık. Ama o her gün cips, kola, yağmurda dondurma vb. yardi. Ona hep hastalanabileceğini söylüyordum ama o dinlemiyordu. Gün geldi ve hasta oldu. Dokuz gün boyunca okula gelemedi. Ben okula gelince neler yemesi gerektiğini anlattım ve arkadaşım hep sağlıklı oldu.” (Ö6)

“Zafer adında bir çocuk varmış. Her öğünde mutlaka cips de yemiş. Çok sağlıksız beslenirmiş. Bir gün bu çocuk çok abur cubur yediği için hasta olmuş. Ailesi doktora götürmüş. Hastanede ona serum takılmış. Bir daha abur cubur yememiş. Zafer şimdi çok sağlık. Sağlıklı besleniyor ve spor yapıyor.” (Ö8)

"Bir çocuk varmış. Adı Ali imiş. Ali hiç sağlıklı beslenmiyormuş. Hep abur cubur yiyor, patates kızartmasını çok seviyormuş. Bu yüzden de gittikçe şişmanlıyormuş. Bir gün oyun oynarken koşmuş ve nefes nefese kalmış. Arkadaşı " O kadar abur cubur yiyorsun sonra da şikayet ediyorsun. Ama hala yemeyi de bırakmıyorsun." demiş. Ali arkadaşına hak vermiş ve o günden sonra iyi beslenmiş. Sonunda da zayıflamış." (Ö11)

"Dedem rahatsızlığı nedeniyle hastaneye gitmişti. Yaptırıldığı tahliller sonucunda şeker hastası olduğunu öğrendik. Artık çay içerken şeker atmayacak, çok sevdiği tatlılardan uzak duracaktı. Dedemin sağlığı için yapamayacağı şeyleri öğrendiğimde sağlığımızın bizler için ne kadar önemli olduğunu anladım." (Ö15)

"Ben okula giderken sağlıksız şeyler satan yerler gördüm. Hep zararlı şeyler satıyorlardı. İçlerinde kola, cips, çikolata, gazoz, gibi çeşitli içecek ve yiyecek vardı. Ben bu tarz şeyleri sevmiyorum. Ama izim okulun hepsi çok seviyor. Ben sadece haftada bir kez abur cubur yiyorum. Ve gayet yetiyor bana. Sınıfimdaki arkadaşlarımın çok kilo almalarının sebebi de bu yedikleri şeyler. Bu tarz yiyeceklerin ya da asitli içeceklerin yerine ayran, süt, meyve suyu, ıspanak ya da bu tür şeyler yemiyorsanız hastalığa davetiye çıkarırsınız. Abur cubur yiyen çocuklarda alerji de olabilir. Hasta oldukları zaman hastalığı diğer arkadaşlarına da bulaştırabilir..." (Ö20)

"Sağlıklı olmaya önem verme" değerini metinlerinde anlatmaya çalışan öğrencilerin %25'i, konu olarak sağlıklı olmada temizliğin önemini anlatmayı tercih etmişlerdir. Öğrencilerden Ö1, Ö2 ve Ö11'in metinleri şunlardır:

"Bir zamanlar bir çocuk varmış. Bu çocuk çok pismiş. Bunun için devamlı hasta olurmuş. Ailesi çocuğu hastaneye götürmüş. Doktor çocuğu muayene etmiş. Çocuğun sağlıksız ve pis olduğu için hastalandığını söylemiş. Ailesi çok endişelenmiş. Doktor bazı öneriler vermiş. Öneriler sağlıklı olmak için temiz olma, yemeye içmeye dikkat etme, yemekten önce ve sonra elleri yıkamamış ve çocuğa hiç ilaç vermemiş. Çocuk bunlara uymuş. Artık daha sağlıklı ve mutluymuş." (Ö1)

“Bir arkadaşım vardı. Temizliği bilmez hep arkasında mikroplarla gezerdi. Bir arkadaşım daha vardı. Çok saf ve temizdi. Hep önce temizlik derdi. Bu yüzden de sağlıklıydı.” (Ö2)

“İnsan sağlığı çok önemlidir. İnsan, bedeninin tamamına iyi bakmalıdır. Eğer kendimize iyi bakmazsak hasta olabiliriz. Önemli olan hasta olmadan önce önlem almaktır. Yoksa çok geç kalmış olabiliriz. Allah korusun bir organımızı bile kaybedebiliriz. O yüzden sağlığımıza dikkat etmeli ve düzenli beslenmeliyiz. Temizlik kurallarına uymalıyız. Özellikle ellerimizi hep yıkamalıyız. Çünkü birçok işimizi ellerimizle yapıyoruz.” (Ö11)

Öğrencilerden Ö3 sağlıklı olmak için aşının gerekliliğini metninde anlatırken, Ö9 ilaç kullanımı üzerinde durmuştur. Öğrencilerin metni aşağıda yazıldığı gibidir:

“Bir zamanlar Ali adında bir çocuk vardı. Ali aşıdan çok korkardı. Bir gün okulda aşı yapılacaktı. Ali cam kenarında oturduğu için aşı yapacak ekibi gördü. Hemen öğretmenine bahaneler uydurmaya başladı. Öğretmen durumu anladı ve Ali'nin dışarı çıkmasına izin vermedi. Ali sınıfta kara kara düşünürken şansı yaver gitti ve hemşirelerin aşı için gelmedikleri anlaşıldı. Sorular sordular ve yarın geleceklerini söylediler. Ertesi gün Ali annesine yalvarıp okula gitmedi. Böylece aşısı eksik yapılmış oldu. Aradan bir hafta geçti. Ali her şeyi unutmuştu. Birden okula giderken ayağı taşa takıldı ve yere düştü. Canı çok yanıyordu çünkü ayağına paslı bir çivi batmıştı. Hiçbir şey olmamış gibi okuluna gitti. Canı çok yanmasına rağmen öğretmenine hiçbir şey söylemedi. Evdekilere de durumu anlatmadı. Acıları her geçen gün artıyordu. Bir hafta geçti ve Ali öldü. Çünkü tetanos olmuştu. Aşısı olmadığı için de ölmüştü.” (Ö3)

“Çok eski zamanlarda insanlar sağlığın ne demek olduğunu bilmezmiş. Hasta olan bir insanın iyileşme imkanı yokmuş. Çünkü ne doktor, ne hemşire ne de hastane varmış. İnsanlar bazen zehirli bitkileri, mantarları bazen de yenilmeyecek hayvanların etlerini yiyerek hasta oluyorlarmış. Hasta olan birinin yapabileceği tek şey beklememiş. Hastalıklarının iyileşebileceğini bilmiyorlarmış. Bir gün bir adam hastalanmış. Bir bitkinin tohumunu yediğinde hastalığının geçtiğini görmüş. Başka insanlarda bunu denemişler ve işe yaradığını görmüşler. Bundan sonra hasta olduklarında hep bu bitkiden yemişler. Ama başka hastalıklarda bu bitkinin hastalığı arttırdığını görmüşler.

Bunu tespit ettikten sonra başka bitkileri denemişler. Bu şekilde tıbbi geliştirmişler. Aradan yüzyıllar geçmiş insanlar hasta olunca kullanabilecekleri birçok ilaç üretmiş. Artık daha sağlıklılar ve sağlığın kıymetini biliyorlarmış.” (Ö9)

Araştırmaya katılan öğrencilerin %110'u (Ö13 ve Ö16), sağlıklı olmak için diş sağlığının ne kadar önemli olduğunu anlatan metinler yazmışlardır. Öğrencilerin yazdıkları metinler şöyledir:

“Ayça adında bir kız varmış. Ayça'nın diş fırçalamaktan hiç haberi yokmuş. Ağzı çok kötü kokuyormuş. Bir gün Ayça yıllardır görmediği bir arkadaşıyla karşılaşmış. Ama arkadaşı işinin olduğunu söyleyip hemen yanından ayrılmış. Ayça bir ara televizyonda gördüğü diş reklamına takılmış. Ama sonra boş vermiş. Bir süre sonra Ayça'nın dişleri kanamaya başlamış. Diş doktoruna gitmiş. Diş doktoru ona dişlerini fırçalaması gerektiğini söylemiş. Yoksa sağlığına zarar geleceğini de eklemiş. Ayça hemen dişlerini fırçalamış ve artık hep fırçalayacağına söz vermiş.” (Ö13)

“Hayriye adında küçük ve yaramaz bir kız varmış. Hiç kendi vücudunu dikkate almaz, ilgilenmezmiş. Hele ki dişlerine hiç bakmayan bir çocukmuş. Dişlerine hiç bakmadığı için diş fırçası ve diş macunu hep yakınırmış. Diş fırçası evin yaramaz çocuğu Hayriye'nin kendisini hiç kullanmadığını, mikropların üzerinde yuva kurduğunu, her yerinin toz olduğunu söylemiş. Diş macunu da Hayriye'nin kendisini hiç kullanmadığını, son kullanma tarihinin geçip bayatlayacağını söylüyormuş. Aşlında ikisi de çekici renklerdeymiş. Annesi Hayriye'yi sık sık dişlerini fırçalaması için uyarıyormuş. Diş macunu bu durumdan dişlerin de çok üzgün olduğunu söylemiş. Hayriye'nin yediği cips, çikolata gibi şeylerin dişlerine yapıştığını anlatmış. Bu sırada Hayriye ağlayarak eve gelmiş. Dişlerinin çok ağrıdığını söylemiş. Annesi dişlerini düzenli fırçalamadığı için ağrıdığını anlatmış. Siz siz olun Hayriye gibi yapmayın. Dişlerini fırçalamayanlar da bundan sonra fırçalasın.” (Ö16)

“Sağlıklı olmaya önem verme” değerini içeren metinler yazan öğrencilerin %5'i (Ö18), açıkta satılan yiyeceklerin sağlığa verdiği zararı anlatmıştır. Ö18'in metni şu şekildedir:

“Arkadaşım eylül ile okula gidiyorduk. Yolda seyyar satıcı şeker satıyordu. Canımız çok çekmişti ve dayanamayıp aldık. Yiye yiye okula gidiyorduk. Tam bir ısırık daha alacaktım ki annemin tembihleri aklıma geldi. Arkadaşım Eylül’e döndüm ve annemin dediklerini anlattım. Okula gittiğimizde durumu öğretmenimize de anlattık. O da tüm sınıfı seyyar satıcılardan yiyecek almaması için uyardı. Bu tip markasız ve sağlıksız yiyeceklerin Sağlığımız ne derece kötü etkilediğini anlattı. Biz öğretmenimizden bu konuyu tüm okula anlatmak için izin aldık. Artık bizim bildiklerimizi tüm okul bilecekti. Bu konu ile ilgili okuldaki diğer öğrencilere bu konu ile ilgili yazılar, şiirler okuduk. Artık herkes seyyar satıcıların sattığı yiyeceklerin sağlıksız olduğunu biliyordu.” (Ö18)

Araştırmaya katılan öğrencilerin yazdıkları metinlerde abur cubur yemenin sağlığa olan zararlarını, sağlıklı olmak için beslenmeye dikkat edilmesi gerektiğini, temizliğin sağlık için olmazsa olmaz olduğunu, aşı olmanın, hasta olduğunda ilaç kullanmanın sağlığı olumlu etkileyeceğini, açıkta satılan yiyeceklerin sağlığımızı bozabileceğini anlattıkları metinlerin; “Midemin Dostuyum” başlıklı okuma parçasında öğrencilere verilmek istenen “sağlıklı olmaya önem verme” değerinin öğrenciler tarafından doğru bir şekilde algılandığını göstermektedir. Abur cubur yememenin ve dengeli ve düzenli beslenmenin sağlık için ne kadar önemli olduğunun farkında olan öğrencilerin tamamı “sağlıklı olmaya önem verme” değerini içeren metinler yazmıştır. Sağlık konusu ile ilgili konuların birinci sınıfta itibaren derslerde yer almasının, ailelerin sağlıklı olmaya verdikleri önemin, öğrencilerin bu konuya vakıf olmalarına ve değerle ilgili uygun metinler yazmalarına neden olduğu söylenebilir.

4.6.6. “Sağlıklı Olmaya Önem Verme” Değerleri İle İlgili Çizilen Resimlere Ait Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin okudukları “Midemin Dostuyum” başlıklı metinde geçen “başkalarını küçük görmeme, paylaşmaya önem verme” değerini anlatan resimler çizmeleri istenmiştir. Öğrencilerin değer ile ilgili yaptıkları çizimlere ait çıkarımlar Tablo 44’de gösterilmiştir.

Tablo 44. “Sağlıklı Olmaya Önem Verme” Değerleri İle İlgili Çizilen Resimler

Ölçütler	Cevaplarda Yer Alma Sıklığı	%
Sağlıklı olmayan besinler yememe	8	40
Sağlıklı olan ve olmayan besinler yeme	8	40
Açıkta satılan yiyeceklerden almama	3	15
Dengeli beslenme, spor yapma, temiz hava alma	1	5
TOPLAM	20	100

“Sağlıklı olmaya önem verme” değeri ile ilgili resim yapan öğrencilerin %40’ı resimlerinde sağlıksız olduğunu düşündükleri abur cubur olarak tanımlanan cips, kola, şeker, çikolata gibi yiyecekleri ve bu yiyecekleri yiyen çocukların hastalandığını resmettikleri (Resim 11) görülmektedir. Öğrencilerin %40’ı da resimlerinde sağlıklı beslenmek için gerekli olan sağlıklı besinlere ve sağlığı tehlikeye atan sağlıksız besinlere aynı resim yer vermiştir. Yine öğrencilerin %15’i sağlık temalı resimlerinde dışarıda satılan yiyeceklerin zararlı olduğunu anlatmaya çalışmışlardır. (Resim 12) Araştırmaya katılan öğrencilerin %5’i de sağlığın önemine dikkat çekmek için sağlıklı olan yiyecekleri, temiz havanın olduğu orman resmini ve egzersiz yapan çocuk resmini çizmiştir. Öğrencilerin çizdikleri resimlerden “Midemin Dostuyum” metninde öğrencilere aktarılmak istenen “sağlıklı olmaya önem verme” değerinin doğru olarak algılandığı görülmektedir.

4.7. “Mutlu Park” Metnine Ait Bulgular

Bu bölümde “Mutlu Park” metnine ait bulgular yer almaktadır.

4.7.1. “Mutlu Park” Metninde Anlatılmak İstenen İle İlgili Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular

“Mutlu Park” başlıklı okuma metninde bir çocuğun gittiği parkta çöplerini yerde bırakması sonucu diğer insanların da oraya çöplerini atarak parkı kirletmeleri; daha sonra aynı çocuğun parkın çöplerle dolmasına üzülüp arkadaşlarıyla beraber orayı temizlemesi anlatılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin bu metinden neler anladığına dair bulgular Tablo 45’de verilmiştir.

Tablo 45. “Mutlu Park” Metninde Anlatılmak İstlenen İle İlgili Öğrenci Görüşleri

Ölçütler	Cevaplarda Yer Alma Sıklığı	%
Temizliğe önem verme	20	100
TOPLAM	20	100

“Mutlu Park” başlıklı metni okuyan öğrencilerin hepsinin, metinden anladıklarını ifade ettikleri cevaplarında çevreyi kirletmemenin, temiz tutmanın önemine değindikleri görülmektedir. Öğrencilerden bazılarının konu ile ilgili anlatımları şu şekildedir:

“Çevremizi temiz tutmalıyız. Çevremize çöp atmamalıyız. Çöpleri yere atmazsak güzel bir çevremiz olur.” (Ö1)

“Eğer çevremizi temiz bırakmaya üşenirsek dünyamız çok kirli olur ve yaşayamayız.” (Ö3)

“Bu metinde çevremize çöp atmamamızı ve biz attıktan sonra diğer kişilerin de bunu yapmaya devam edebileceği anlatılmaktadır.” (Ö4)

“İnsanlara örnek olmalıyız. Çöpleri biz yere atarsak diğer insanlarda nasıl olsa buraya çöp atılmış biz de çöpümüzü yere atalım derler.” (Ö5)

“Bir çocuk parkta yere çöp atmış. Diğer insanlar da bunu görünce onlar da yere çöp atmışlar. Kısa sürede orada bir çöp yığını oluşmuş. Yere ilk çöpü atan çocuk bunu görünce çok üzülmüş. Arkadaşlarıyla gidip çöpleri toplamışlar. Artık insanlar da yere çöp atmıyormuş.” (Ö8)

“Bu metinde anlatılmak istenen doğayı korumak, kirletmemektir. Eğer doğaya çöp atar ve kirletirsek doğa bozulur. Eski güzelliğini kaybeder. Bunun için doğayı kirletmemeliyiz. Çöpleri çöp kutusuna atmamızdır.” (Ö9)

“Çöpler çevreyi kirlettiği kadar insanların çevreden uzaklaşmasına da sebep olur. Küçük bir hata birçok insanın çevreyi kirletmesini sağlar. Bu yüzden yerlere çöp atmamalıyız, unuttuğumuzda da geri dönüp almalıyız.” (Ö15)

“Parkları pisletmemek, canlılara zarar vermemek gerekir. Doğadaki her canlıyı korumak gerekir. Doğayı pislettikten sonra pişman oluruz. Ama gidip

kirlettiğimiz yerleri temizlersek tertemiz, rengârenk, cıvılcıvılcı bir doğaya sahip olabiliriz.” (Ö16)

“İnsanlar üşenip çöp kutusunun oraya gitmedikleri için parkın her yeri kötü kokmuş ve her tarafı çöplerle dolmuş.” (Ö20)

Araştırmaya katılan öğrencilerin metinden anladıklarını ifade ettikleri yazılarına bakıldığında, “Mutlu Park” metninde anlatılmak istenen durumu doğru olarak algıladıkları görülmektedir. Temizlik değerinin küçük yaşlarda itibaren ailelerde ve yoğun bir şekilde okulda verilmeye çalışılmasının, öğrencilerin günlük yaşantılarında sık sık temizliği gerektirecek durumlarla karşı karşıya kalmasının da metni iyi algılamalarında etken olduğu söylenebilir.

4.7.2. “Mutlu Park” Metninde Anlatılan Durumun Benzeriyle Karşılaşmalarına Dair Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin “ Mutlu Park” başlıklı metinde geçen olayın benzeriyle karşılaşmış karşılaşmadıklarını anlattıkları ifadeleri ile ilgili bulgular Tablo 46’da verilmiştir.

Tablo 46. “Mutlu Park” Metninde Anlatılan Durumun Benzeriyle Karşılaşmalarına Dair Öğrencilerin Görüşleri

Ölçütler	Cevaplarda Yer Alma Sıklığı	%
Çevreyi kirletenlerin farkında olma	19	95
Benzer olayla karşılaşmama	1	5
TOPLAM	20	100

Çevre temizliğine dikkat çekmek isteyen “Mutlu Park” başlıklı metinde geçen olayın benzerine rastlayan öğrenciler, yaşadıklarını anlatırken daha çok yollara, parklara, denize çöp atarken gördükleri kişileri anlatmıştır. Öğrencilerin %95’i metindeki olaya benzer bir olayla karşılaştıklarını anlatırken, %5’i (Ö13) benzer bir olayla karşılaşmadığını söylemiştir. Öğrencilerin karşılaştıkları durumları anlattıkları cümleler şunlarıdır:

“Bir gün parka gitmiştik. Her yer çöplerle doluydu. Ailece bütün çöpleri temizledik. (Ö1)

Okul servisimizdeki ablalar ve ağabeyler içtikleri kola şişelerini, yedikleri yiyecek kaplarını çöp kutusu varken sokağın ortasına atıyorlardı.” (Ö2)

“Plajda bir şezlong bulup oturduk. Bizden önce gelenler oraya bebek bezi bırakmışlardı. Bizim de bir bebeğimiz vardı ve insanlar bizim bıraktığımızı zannedip bize ters ters baktılar. Sonra biz de görevliye söyledik. O da bezi alıp oraları temizledi.” (Ö3)

“Mesela bazı insanlar ellerindeki çöpü yere atıyorlar. Sonra da yanlışlıkla ellerinden düşmüş gibi yapıp yollarına devam ediyorlar.” (Ö4)

“Evimizin önünde bir park vardı. Bir gün ağabeyler geldiler ve yedikleri içtikleri her şeyi yere attılar ve parkı kirlettiler.” (Ö5)

“Bir gün okulda beden eğitimi dersi vardı. Bahçeye çıktığımızda bahçe çok kirliydi. Öğretmenimiz çevreyi temizlememizi söyledi. Biz de hep beraber çöpleri toplayıp çevreyi temizledik.” (Ö9)

“Dayım ile birlikte Miş Miş Park’a gitmiştik. Oradaki göl çok kirliydi. Su şişeleri, kağıtlar, ambalajlar vardı. Bütün kuşlar oradan uzaklaşıp uzaklara gitmişlerdi.” (Ö10)

“Bir gün bir parka gitmiştik. Mangal yaptık. Akrabalarım da pikniğe gelmişti. Çevremizi biraz kirletmiştik. Babam çevremizi temizleyip gitmemiz gerektiğini söyledi. Hepimiz etrafımızı temizleyip öyle gittik.” (Ö14)

“Bakıcımla Sümer Park’a gitmiştik. Yerde çekirdek çöpü, çikolata, cips poşetleri vardı. Bu pislik burada iken piknik yapamazdık. Bunun için önce yerdeki cips, çikolata vs. pislikleri topladıktan sonra rahatça piknik yaptık.” (Ö16)

Öğrencilerin gerek kişisel temizliğini gerekse çevre temizliğini gerektiren durumlarla günlük yaşamlarında sık sık karşılaşılıyor olmaları, çevre temizliğinin anlatıldığı metinde geçen olayın benzeriyle karşılaşma durumlarını arttırdığı söylenebilir. Öğrencilerin metinde geçen olayın benzerini yaşadıklarını anlatmalarına dayanarak metni doğru algıladıkları çıkarımında bulunulabilir.

4.7.3. “Mutlu Park” Metninde Geçen Değeri Anlatan Kelimelerle İlgili Öğrenci Görüşlerine Ait Bulgular

“Mutlu Park” başlıklı metinde öğrencilere verilmek istenen “temizliğe önem verme” değerini anlatan kelimeleri yazan öğrencilerin tercih ettikleri kelimeler ile ilgili bulgular Tablo 47’de verilmiştir.

Tablo 47. “Mutlu Park” Metninde Geçen Değeri Anlatan Kelimelerle İlgili Öğrenci Görüşleri

Ölçütler	Cevaplarda Yer Alma Sıklığı	%
Çevre kirliliği	15	34,89
İşbirliği	5	11,63
Temizlik	4	9,31
Çöp kutusu	4	9,31
Doğa	3	6,99
Mutluluk	2	4,65
Hoşgörü	2	4,65
Yardımlaşma	2	4,65
Üşenmek	1	2,32
Pişmanlık	1	2,32
Zaman	1	2,32
Yeşillik	1	2,32
Çevreyi korumak	1	2,32
Canlılar	1	2,32
TOPLAM	43	100

Not: Okudukları metinde anlatılmak istenen değeri en çok üç kelime ile ifade etmeleri istenen soruya, araştırmaya katılan öğrencilerden bazıları bir, bazıları iki, bazıları da üç kelime yazarak cevap vermiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin okudukları “Mutlu Park” başlıklı metinde verilmek istenen değerleri ifade ederken kullandıkları kelimelerin %86,07’si değeri anlatırken, % 13,92’si değeri tam olarak ifade etmemektedir. Öğrencilerin değeri anlatan kelimeler arasından en çok tercih ettikleri kelimeler “çevre kirliliği (%34,89), temizlik (%9,31), çöp kutusu (%9,31), çevreyi korumak (%2,32)” olmuştur. Öğrencilerin seçtiği kelimelerin okunan metinde anlatılmak istenenler ile bağlantılı olduğu görülmektedir. Bu kelimelerin dışında yazılan "işbirliği (%11,63), doğa (%6,99), yardımlaşma (%4,65), mutluluk (%4,65), yeşillik (%2,32),” kelimeleri ise baskın bir şekilde kendini hissettirmemekle beraber değerini içeriğine yer almaktadır.. Yine

öğrencilerin metindeki değerleri anlatmak için kullandıkları kelimelerden olan “hoşgörü (%4,65), üşenmek (%2,32), pişmanlık (%2,32), canlılar (%2,32), zaman (%2,32)” ise konu ile bağlantısı olmayan kelimelerdir. Öğrencilerin “Mutlu Park” başlıklı metnin yorumlarken daha çok çevre temizliği kavramı etrafında tanımlamaya çalışmaları öğrencilerin metni doğru bir şekilde algıladığını göstermektedir.

4.7.4. “Mutlu Park” Metninde Verilmek İstene Değeri Günlük Yaşamda Uygulamasına Dair Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular

“Mutlu Park” başlıklı metinde öğrencilere kazandırılmak istenen “temizliğe önem verme” değerinin öğrenciler tarafından nasıl içselleştirildiğinin görülmesini hedefleyen soruya ait öğrencilerin verdikleri cevaplar Tablo 48’de gösterilmektedir.

Tablo 48. “Mutlu Park” Metninde Verilmek İstene Değeri Günlük Yaşamda Uygulamasına Dair Öğrencilerin Görüşleri

Ölçütler	Cevaplarda Yer Alma Sıklığı	%
Çevreyi kirletmemeye önem verme	20	100
TOPLAM	20	100

Araştırmaya katılan öğrencilerin tamamı “Mutlu Park” metninde yer alan “temizliğe önem verme” değerinin yaşantılarına yansımalarını çevreyi kirletmeyerek, çöplerini yere atmamaya uyguladıklarını ifade etmişlerdir. Bazı öğrencilerin bu konu ile ilgili açıklamaları şu şekildedir:

“Yediğim yemeğin kırıntıları yer döküldüyse onları bile temizlerim.” (Ö1)

“Yere çöp atmayı seven bir çocuk değilimdir. Yere çöp atanları da sevmem. Ama uyarmaktan çekinirim.” (Ö2)

“Yerde bir çöp görsem onu alıp çöp kutusuna atıyorum.” (Ö3)

“Bir çöp gördüğümde hemen çöpe atıyorum. Elimdeki çöpleri yere atmıyorum.” (Ö4)

“Evde, okulda ve sokakta çöpleri yere atmıyorum.” (Ö8)

“Arkadaşlarım çöplerini doğaya attıkları zaman onları uyarıyorum.” (Ö9)

“Park ya da açık alan olan bir yere gittiğimde çöplerimi çöpe atarım.” (Ö16)

“Günlük yaşamımda çöpleri çöp kutusuna atıyorum. Asla çöplerimi yeşilliklerin üstüne atmıyorum.” (Ö18)

Öğrencilerin cevaplarında yerlere çöp atmadıklarını, gördükleri çöpleri alıp çöp kutusuna attıklarını ifade etmeleri, okunan “Mutlu Park” metninin öğrenciler tarafından doğru bir şekilde algılandığı söylenebilir. Okul ve sınıf kuralları oluştururken temizlik üzerine konulan kurallar, ev yaşamında düzen için temizlik ile ilgili kuralların bulunması, öğrencilerin temizlik konusunda hassasiyet geliştirmelerine neden olmuş olabilir.

4.7.5. “Temizliğe Önem Verme” Değeri İle İlgili Öğrencilerin Yazdıkları Metinlere Ait Bulgular

“Mutlu Park” başlıklı metinde verilmek istenen “temizliğe önem verme” değeri ile ilgili metin yazmaları istenen öğrencilerin yazdıkları metinler ile ilgili bulgular Tablo 49’da verilmiştir.

Tablo 49. “Temizliğe önem Verme” Değeri İle İlgili Öğrencilerin Yazdıkları Metinler

Ölçütler	Cevaplarda Yer Alma Sıklığı	%
Temizliğe önem verme	11	55
Kişisel temizliğe önem verme	4	20
Sınıf temizliğine önem verme	2	10
Ev temizliğine önem verme	1	5
Konu dışı	2	10
TOPLAM	20	100

“Mutlu park” başlıklı okuma parçasında yer alan “temizliğe önem verme” değerini içeren metin yazan öğrencilerden %55’i, metinlerine konu olarak çevre temizliğini özellikle de metinde geçmesi dolayısı ile parkların, piknik alanlarının temizliğini seçmiştir. Öğrencilerden Ö1, Ö3, Ö8 ve Ö9’un çevre temizliği ile ilgili yazdıkları metinler şöyledir:

“Evvel zaman içinde, kalbur zaman içinde güzel mi güzel bir bahçe varmış. Bir gün bir aile o bahçenin yakınlarında oturmaya karar vermiş. Bu ailenin iki çocuğu varmış. Bu çocuklar çok yaramaz ve çok pislermiş. Bir gün ailece piknik yapmaya karar vermişler. Çocuklar piknik yaparken her yediği yiyeceklerin,

içeceklerin çöpünü yere atmış. Gün geçtikçe o güzel bahçe kirlenmeye başlamış. Her yeri çöplerle dolmuş. Bir gün buraya çok temiz bir aile gelmiş. Bu ailede nineler ve dedeler de varmış. Onlar da bahçede piknik yapmak istemişler. Ama bir bakmışlar ki bahçe çok pis, her tarafl çöp doluymuş. Bahçenin bu haline çok zlmüşler. Ve o bahçeyi temizlemeye karar vermişler. Hemen işe koyulmuşlar. Bahçenin her yerini güzelce temizlemişler, bahçeye çiçekler ekmişler. Güzel mi güzel bahçe yine eski günlerine dönmüş. Artık kimse oraya çöp atmamış.” (Ö1)

“Dünya kirlenirse çamaşır suyu ve tuz ruhu ile temizleyemeyiz. Dünya kirlenirse bir daha geriye dndrmemiz zor olur. İnsanların ve diğer canlıların yaşaması kolay olmaz. Başka gezegenlerde yaşam bulunmadığından temiz yerleri ele geçirmek için savaşlar çıkar. Bu yüzden dünyamızı temiz tutmalıyız. şu vecizeyi de unutmamalıyız”Herkes kendi evinin önünü temizlerse dünya tertemiz olur.”” (Ö3)

“Sevgi Teyze ve Ali Amca2nın Eren isimli bir çocukları varmış. Bunlar bir gün deniz kenarına gitmişler. Orada tüm gün eğlenmişler. İşleri bittikten sonra Eren sorumluluğunu yerine getirerek oradaki çöpleri toplamış. Bu sırada annesi ve babası da ona yardım etmişler. Piknik yerini biraz daha gzelleştirmişler. Sonra evlerine dönüp yorgun oldukları için uyumuşlar.” (Ö8)

“O gün annesi ve babası Mehmet’i dedesinin evine bırakacaktı. Mehmet çok mutluydu. Uzun zamandan beri görüşmedikleri için dedesini ve anneannesini çok özlemiştir. Nihayet dedesini evine gelmişlerdi. Anne ve babasıyla vedalaşıp arabadan indi. Anneanesi yemek hazırlamıştı. Önce yemek yediler. Sonra Mehmet’e dere kenarına gitmeyi teklif ettiler. Mehmet hemen hazırlandı. Dere kenarına geldiklerinde öğle olmuştu. Geldikleri dere çok kirliydi. Mehmet dedesinin yanına gittiğinde çok düşünceliydi. Birden gözü dedesinin okuduğu gazetede ki evre kirliliği ile ilgili olan yazıya takıldı. evre kirliliğinin verdiği zararlardan bahsediyordu. Dedesi gazete okumayı bitirdikten sonra Mehmet’e balı tutmayı teklif etti. Hemen oltaları alıp balık tutmaya gittiler. Fakat gördükleri manzara çok zcyd. Deredeki balıklar kirlilik yüzünden hep ölmüştü. Dedesi insanların doğayı korumalarının, kirliletmelerinin sorumlulukları olduğunu söyledi. Mehmet bunun üzerine dere kenarını

temizlemeye karar verdi. Bir çöp poşeti alıp çöpleri içe koydu. Sonra o poşeti de çöp kutusuna attı. Anneannesi ve dedesi Mehmet'i tebrik etti.” (Ö9)

Araştırmaya katılan öğrencilerin “Mutlu Park” başlıklı metinde yer alan değerleri içeren konuları ele alarak yazdıkları metinlerde kullandıkları temalardan bir tanesi de kişisel temizliktir. Öğrencilerin %20'si (Ö2, Ö5, Ö17 ve Ö18) metinlerinde kişisel temizliğini yapmayan kişilerin karşılaştıkları problemleri metinlerinde şöyle anlatmıştır:

“Cansu yarın gidecekleri okul gezisi için çok heyecanlıydı. Bu gezi de doğa hakkında birçok bilgi edineceklerdi. Cansu akşam yemeğini yedikten sonra erkenden yattı. Ama dişlerini fırçalamayı unutmuştu. Sabah heyecan ile kalktı. En sevdiği tişörtünü giyecekti ama bulamadı. Annesi tişörtünün kirli olduğunu söylese de Cansu yine de o tişörtü kirli sepetinden alıp giydi. Cansu geziye gittiğinde birçok arkadaşı ondan rahatsız oldu. Cansu en son dayanamadı ve “Neden sabahtan beri benden uzaklaşıyorsunuz?” diye sordu. Arkadaşları bugün biraz kirli olduğunu, ağzının koktuğunu, gözlerinde çapak olduğu için yüzünü yıkamadığının belli olduğunu söylediler. Cansu çok utandı. Arkadaşlarından özür diledi ve daha temiz olacağına söz verdi. Cansu o günden sonra temizliğin önemini anladı.” (Ö2)

“Ali adında bir çocuk varmış Bu çocuk kendine hiç bakmayan çok kirli bir çocukmuş. Sınıftaki kimse Ali'yi sevmezmiş. Ama Ali bunun neden olduğunu bilmiyormuş. Bir gün Ali okuldan eve dönerken bir park görmüş. Bu park çok kirliymiş ve kimse burada oynamıyormuş. Biraz ilerledikten sonra yine bir park görmüş. Bu park ise çok temizmiş ve herkes orada oynuyormuş. Ali de o parka gidip bir oturağa oturmuş. Oturağın önünde bir tabela varmış. Tabelada şunlar yazıyormuş:” Eğer temiz olup çevremizi temiz tutarsak bizi herkes sever.” Ali bu tabelayı okuduktan sonra kendisini temiz tutmadığı için onu sevmediklerini anlamış. Bundan sonra temiz olacağına söz vermiş.” (Ö5)

“Bir varmış, bir yokmuş. İki çocuk varmış. Bu çocuklardan kız olan Asya, erkek olan Tolga'yı. Bir gün bu ikili beraber oyun oynarken Asya kayıp düşmüş. Hemen elini yüzünü yıkamaya gitmiş. Tolga” Haydi gel, boşu boşuna elini yüzünü yıkama” deyince Asya şaşırılmış. Elini yüzünü yıkayıp dönmüş. Tolga'ya sen günde kaç kere elini yıkadığını sormuş. Tolga sabah uyandığı zaman,

kahvaltı, öğle ve akşam yemeklerinden önce yıkadığını söylemiş. Asya mikroplardan korunmak için günde üç kere dişlerini fırçalamak gerektiğini, sık sık el yüz yıkamak gerektiğini söylemiş. Tolga da ona hak vermiş. İki arkadaş beraber konuşurken birçok bilgi öğrenmişler.” (Ö17)

“Komşumuz Aysel teyzenin ilkokul ikinci sınıfa giden kumral, mavi gözlü Berra adında güzel bir kızı vardı. Berra'nın annesi ve babası temizliğe çok dikkat ederdi. Ancak Berra son günlerde geç yattığı için geç kalkıyor, elini yüzünü yıkamadan kahvaltıya oturuyordu. Kahvaltıdan sonra da ellerini yıkamıyor, dişlerini fırçalamıyordu. Bu durum öğretmenin dikkatini çekti. Berra'ya neden okula böyle kirli geldiğini sordu... Berra çok utandı. Temizliğine dikkat etmeden okula geldiği için öğretmeninden özür diledi. Kişisel temizliğin sağlık için ne kadar önemli olduğunu, çevredeki insanlarla iletişimde önemli bir ön koşul olduğunu hatırladı. Öğretmenine eve gittiğinde hemen uzayan turnaklarını keseceğini, ellerini, yüzünü yıkayacağını, dişlerini fırçalayacağını ve annesinden saçlarını taramasını isteyeceğini söyledi. Berra öğretmenin uyarısını dikkate alıp temizliğine hep dikkat etti.” (Ö18)

Araştırmaya katılan öğrencilerden Ö4, temizlik kavramının ev temizliği boyutunu metnine taşımıştır. Ö4'ün yazdığı metin şöyledir:

“Akşam misafirleri vardı Selim'in. Annesi ve babası geliyordu. Üniversite dolayısıyla onlardan ayrılmıştı. Kendine küçük bir ev tutmuş orada yaşıyordu. Anne ve babası onu ziyarete geliyordu. Eve şöyle bir baktı. Çok kirliydi. Annesinin kırı hiç sevmeyişini de biliyordu. Aklına bir kurnazlık geldi. Bütün her şeyi toplayıp evdeki büyük dolabın içine attı. Akşam annesi evin temiz olduğunu görünce oğlunu tebrik etti. Fakat çantaları koymak için dolabı açtığı anda her şey üstüne düştü. Baba ile oğlu hemen koşup anneyi oradan kurtardılar. Annesi olanları anlamıştı. Selime kızmadı ve beraber temizlik yapmayı teklif etti. Selim özür diledi ve hemen temizliğe başladılar. Beraber odayı topladılar. Artık her yer tertemizdi. Hem selim hem de annesi çok mutlu oldu.” (Ö4)

Öğrencilerin %10'u (Ö10 ve Ö20) sınıf temizliğini ele alarak bunun ile ilgili metin yazmıştır. Öğrencilerin metinleri şu şekildedir:

“Ela ile Deniz adında iki kardeş varmış. Bunla aynı okulda ama farklı sınıflarda okuyormuş. Okullarında bir yarışma düzenlenmiş. Bu yarışmanın konusu temizlikmiş. Elaların sınıfı temizlik ile ilgili şiirler, resimler, kompozisyonlar hazırlamış. Okul müdürü de projelerini çok beğenmiş. Sıra Denizlerin sınıfına gelmiş. Müdür kapıyı açınca birden çok şaşırılmış. Çünkü sınıfları çok kirliymiş. Sıraların gözü kağıtlarla, pet şişelerle doluymuş. Çöpler yerlerdeymiş. Ama projeleri çok güzelmiş. Denizler projeye uğraşırken sınıfı temiz tutmadıkları için yarışmayı kaybetmiş. Yarışmayı Ela'nın sınıfı kazanmış Deniz ve sınıf arkadaşları bu duruma çok üzülmüş. Artık temiz olacaklarına dair söz vermişler.” (Ö10)

“Hafta sonu bitmişti. Okla gitmiştim. Sınıfa ilk girdiğimde ilk olarak sınıf kirliliği dikkatimi çekti. Yerler, masalar, duvarlar çok kirliydi. Arkadaşlarımın yanlarında çöp kutusu duruyor ama onlar çöplerini yere atıyordu... Eve gittiğimde bugünkü olayları düşündüm. Bizim sınıftakiler ve öglenciler sınıfı çok kirletiyordu. Biz üç kişi toplanıp beden eğitimi derslerinde sınıfı temizliyorduk. Ama ertesi gün sınıfa geldiğimizde yine kirli buluyorduk. Hem bizim hem de okuldaki herkesin mikrop kapmaması için öğretmenimizden izin alıp okul ve çevre temizliği ile ilgili bir yazı çıkardık. Ve tüm sınıflara dağıttık. Öğretmenler kendi sınıflarındaki öğrencileri bu konuda uyardı. Artık tüm okul sınıf temizliklerine önem veriyordu.” (Ö20)

Araştırmaya dâhil olan öğrencilerin %10'unun (Ö11 ve Ö14) metinlerine bakıldığında ise “Mutlu Park” başlıklı okuma parçasında yer alamayan konulara değindikleri görülmüştür. Ö11 metninde başkalarına yardım etmenin güzelliğini anlatırken; Ö14 ise yazdığı metinde hoşgörülü olmanın gerekliliğini anlatmıştır. Bu öğrencilerin okudukları metni tam olarak algılayamadıkları, metinde geçen olaylardan farklı anlamlar çıkardıkları görülmektedir. Öğrencilerin metinleri aşağıdaki gibidir:

“Mevsimlerden yaz, aylardan temmuz, günlerden pazarmış. Elif Teyze ve Ahmet Amca'nın Esra adında bir torunları varmış. Esra'nın annesi ve babası vefat ettiği için babaannesi ve dedesinin yanında kalıyormuş. ... Elif Teyze günlerden bir gün iş yapıyormuş. Esra babaannesine yardım etmeyi düşünmüş. Hemen yanına gitmiş ve ona yardım etmiş. Bu sayede işleri çabucak bitirmişler...” (Ö11)

“Ada çok hoşgörülü bir çocuktur. Başka düşüncelere saygı duyuyor, hoşgörülü davranmayanları uyarıyordu. Ada bu davranışı ile herkese örnek olmuştur. Hoşgörünün her zaman iyi olduğunu söyler, kardeşini de bu davranışı ile etkilemiş. Ada hoşgörülü davranışları ile herkese mutluluk yayarmış.” (Ö14)

Araştırmaya katılan öğrencilerin toplamda %90’ı “sağlıklı olmaya önem verme” değeri ile ilgili metinleri değere uygun yazarken, %10’u metinlerinde değeri tam olarak ifade edememiştir. Toplu yaşanan yerlerde belirli bir düzenin olması, karmaşa yaşanmaması için gerekli olan kurallarda önemli bir yere sahip olan temizlik kurallarının ve sağlık için önemli olan kişisel temizliğin sıkça gündemde olması, bireylerin bu konuda daha bilinçli olmasında etkili bir role sahiptir. Araştırmaya katılan öğrencilerin çevre, ev, sınıf temizliği ve kişisel bakım üzerine yazdıkları metinlere bakılarak okudukları “Mutlu Park” başlıklı metinde verilmek istenen “temizliğe önem verme” değerini doğru algıladıkları söylenebilir.

4.7.6. “ Temizliğe Önem Verme” Değeri İle İlgili Çizilen Resimlere Ait Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin okudukları “Mutlu Park” başlıklı metinde yer “temizliğe önem verme” değerini resmetmeleri istenmiştir. Öğrencilerin değer ile ilgili yaptıkları çizimlere ait çıkarımlar Tablo 50’de gösterilmiştir.

Tablo 50. “ Temizliğe Önem verme” Değeri İle İlgili Çizilen Resimler

Ölçütler	Resimlerde Yer Alma Sıklığı	%
Temizliğe önem verme	19	95
Diş temizliğini önemseme	1	5
TOPLAM	20	100

Araştırmaya katılan öğrencilerin %5’i (Ö1) diş temizliğinin önemini anlatan bir resim çizerken %95’i çevreye çöp atan ve çöpleri temizleyen insan resimleri çizerek (Resim 13, Resim 14) çevre temizliğine dikkat çekmeye çalışmışlardır. Öğrencilerin okudukları “ Mutlu Park” başlıklı metinde verilmek istenen “temizliğe önem verme” değerine uygun olarak resim çizmeleri öğrencilerin metni doğru algıladıklarını göstermektedir.

4.8. “Sihirli Pasta” Metnine Ait Bulgular

Bu bölümde “Sihirli Pasta” metnine ait bulgular yer almaktadır.

4.8.1. “Sihirli Pasta” Metninde Anlatılmak İstenen İle İlgili Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular

Birçok kişinin işbirliği içinde emek vererek hazırladıkları bir pastanın yapımının anlatıldığı “Sihirli Pasta” başlıklı metninden öğrencilerin anladıkları ile ilgili bulgular Tablo 51’de verilmiştir.

Tablo 51 “Sihirli Pasta” Metninde Anlatılmak İstenen İle İlgili Öğrenci Görüşleri

Ölçütler	Cevaplarda Yer Alma Sıklığı	%
Emek vermek	17	85
İşbirliği yapmak	3	15
TOPLAM	20	100

“Sihirli Pasta” başlıklı metinde, yeğenlerine bin kişinin yaptığı bir pasta getireceğini söyleyen amcanın bin kişiden kastının pastanın yapılışında pulluğu yapan kişilerden tarlayı süren kişilere, yumurtayı, sütü, şekeri hazırlayan kişilerden pastayı hazırlayan kişilere kadar binlerce kişinin işbirliği içinde emek verdiğini anlattığı metni, öğrenciler %85’i verilen emeğin üzerinde durarak özetlemiştir. Öğrencilerin ifadeleri şunlardır:

“Her bir eşyayı yapmak için emek vermek gerekir. Yani hiçbir eşya kolay üretilmez.” (Ö1)

“Tükettiğimiz şeylerin değerini bilmeliyiz. Onlar yapılırken verilen emekleri unutmamak lazım.” (Ö3)

“Bu metinde küçük bir şey için bile ne kadar emek harcadığı anlatılmaktadır. Çalışan insanların birlik olup emek harcaması ve o emeklere değer verilmesi gerektiği metinde anlatılıyor.” (Ö4)

“Amcası çocuklara bin kişinin yaptığı bir pasta getireceğini söylüyor. Fakat önlerine normal bir pasta geliyor. Amcaları bu pastayı yapmak için kaç kişinin çalıştığını anlatınca çocuklar pastanın değerini anlıyor.” (Ö5)

“Bu metinde sadece bir pastayı yapmak için bile ne kadar uğraşıldığı anlatılmaktadır.” (Ö6)

“Soframıza gelen yiyeceklerin yapımında binlerce kişi çalışmış, emek vermiştir. Bu metinde de pastanın yapılışı sırasında binlerce kişinin çalıştığı anlatılıyor.” (Ö9)

“Metinde bir pastanın yapımı için harcanan emek ve o emeğe saygı göstermek anlatılıyor.” (Ö13)

“Bir pasta, bir yemek, bir poşet için binlerce kişinin çalıştığı anlatılıyor.” (Ö14)

“Bin kişinin çalışarak yaptığı malzemelerle hazırlanan pasta küçük bile olsa herkesin emeği geçtiği için değerli olduğu anlatılıyor.” (Ö20)

Araştırmaya katılan öğrencilerin %15'inin, okunan metinden bir ürünün ortaya çıkmasında birçok kişinin emeği olduğunu çıkarmalarından farklı olarak üzerinde yapılan işlerde işbirliğinin yapılması üzerinde durdukları görülmektedir. Öğrencilerden Ö2, Ö10 ve Ö12 düşüncelerini şöyle anlatmıştır:

“İşbirliği ile küçük şeylerden büyük sürprizler ortaya çıkabilir.” (Ö2)

“Metinde birçok kişinin işbirliği içinde çalışarak yaptığı şeyler anlatılıyor.” (Ö10)

“Metinde bir pastanın bin kişi ile hazırlanması anlatılıyor. Ama pasta aslında çok büyük değil. Birçok kişinin yardımlaşması ile yapılan bir pasta.” (Ö12)

Araştırmaya katılan öğrencilerin metinden anladıklarını yazdıkları cevaplara bakıldığında ürünlerin pastanın yapımında birçok kişinin emeği olduğunu, pasta yapılırken işbirliği yapıldığını yazmaları, tüm öğrencilerin metni doğru algıladığını göstermektedir. Metinde bir pastanın yapım aşamasında çalışanların ayrıntılı bir şekilde anlatılmasının, metnin öğrenciler tarafından doğru algılanmasına neden olduğu söylenebilir.

4.8.2. “Sihirli Pasta” Metninde Anlatılan Durumun Benzeriyle Karşılaşmalarına Dair Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular

“Sihirli Pasta” metnini okuyan öğrencilerin metinde geçen olayın benzeriyle karşılaşmış karşılaşmadıklarını anlattıkları ifadelerle ait bulgular Tablo 52’de verilmiştir.

Tablo 52. “Sihirli Pasta” Metninde Anlatılan Durumun Benzeriyle Karşılaşmalarına Dair Öğrencilerin Görüşleri

Ölçütler	Cevaplarda Yer Alma Sıklığı	%
Emek verme	9	45
Yardım etme	6	30
İşbirliği	3	15
Konu dışı	2	10
TOPLAM	20	100

Öğrenciler “Sihirli Pasta” metninde anlatılan olayın benzerini yaşadıkları durumu anlatırken % 45’i, birçok kişinin emek vererek hazırladığı ürünlerden bahsetmiştir. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan bazıları şunlardır:

“Bir araba filminde arabanın motorunu, farını, lastiklerini, jantlarını yapmak için bir sürü kişinin emek verdiğini gördüm.” (Ö3)

“Annem bize hep paramızı ihtiyacımız olan şeylere harcamamızı, babamızın parayı çok emek vererek kazandığını söyler.” (Ö4)

“Babam bana çok güzel bir oyuncak alacağını söyledi. Ben ilk önce robot gibi teknolojik bir oyuncak olacağını sandım. Ama babam eve gelince elinde bir oyuncak araba vardı. Önce bizde birçok araba var diye düşündüm. Sonra bu araba yapılırken herkes uğraşmış, fabrikalar yapılmış, herkes yorulmuş ve bu araba elde edilmiş diye düşündüm. Sonra çok mutlu oldum.” (Ö6)

“Televizyonda bir program izliyordum. Vişne reçelinin nasıl yapıldığını öğrenmiştim. Çok fazla kişi çalışıyor ve çok emek veriliyordu. Bu yardımlaşmayı, işbirliğini ve emekleri tekrar düşündüm. Çok ilginçti. Bu işte çalışanlara içimden teşekkür ettim.” (Ö9)

“Bir gün babam işteyken beni aradı. Bana bir pasta aldığını söyledi. Babam eve geldiğinde pastayı beraber yedik. Pastanın yapımında kaç kişinin çalıştığını konuştuk.” (Ö15)

“Bir ev yapıyordu. Bu ev yapılırken neler neler yapıldı. Kamyonlar taşımacılık yaptı. Bir sürü insan evi bitirmek için çalıştı.” (Ö17)

Yemek yiyordu. Anneme daha fazla yemesem olur mu diye sordum. Annem de istediğim kadar yiyebileceğimi ama bu yemek sofraya ulaşana kadar birçok kişinin emeğinin geçtiğini düşünmemi söyledi.” (Ö18)

Araştırmaya katılan öğrencilerin %30'u “Sihirli Pasta” metninde anlatılanların benzeriyle ilgili hayatlarından örnek verirken pasta yaparken yardımlaşan çalışanları düşünmüş ve yardımseverlik değerine yönelik yaşanmışlıklarını anlatmıştır. Öğrencilerin görüşleri şöyledir:

“Annem yeme hazırlarken ben, babam ve ağabeylerim annem yardım ediyor.” (Ö1)

“Evde anneme ev işlerinde yardım ediyorum.” (Ö8)

“Annene pasta yaparken yardım ediyorum. Sonra pastayı ailece yiyoruz. Bunun yardımlaşma olduğunu düşünüyorum.” (Ö11)

“Birinci sınıftayken bir arkadaşım düştü. Kimse arakasına bakmadı ve gitti. Ben ona hemen yardım ettim.” (Ö12)

“Mesela bir gün annem çok yorgundu. O gün evde temizlik yapıyordu. Hemen ödevimi bitirip anneme yardım ettim.” (Ö13)

“Bize misafir geleceği zaman anneme pasta yapmasına yardım ettim.” (Ö20)

Metinde geçen olayına benzer olan yaşadıklarını anlatan öğrencilerin %15'i (Ö5, Ö10 ve Ö16) “Sihirli Pasta” metninde pastanın birçok kişinin işbirliği içinde yapmasının anlatıldığı bölüme dayanarak anlatımlarını yapmıştır. Öğrencilerin cevapları şu şekildedir:

“Biz bir gün proje hazırlarken herkese bir görev verdik. Herkes görevini tamamladı. Ve çok güzel bir proje sunduk.” (Ö5)

“Biz 3. Sınıftayken bir proje hazırlamamız gerekiyordu. Gruplara dağılıp projeler yaptık. Bizim grubumuz birbiri ile iyi geçinen işbirliği ile hareket eden bir gruptu. Fakat karşı grup sürekli kavga ederek çalışıyordu. Biz işimizi bitirince çok güzel bir proje ortaya çıktı. Ama onlarınki bitmemişti ve kötüydü. Bundan dolayı biz yüksek puan aldık.” (Ö10)

“İki arkadaşımın birlikte bir arkadaşımızın sevmediğimiz bir huyu vardı. Ona söylediğimiz halde düzeltmedik. Biz de işbirliği yaparak huyunu değiştirmesi için çalıştık. Öğretmenimize söyleyip ondan da yardım aldık.” (Ö16)

Araştırmaya katılan öğrencilerin %10 konu dışı metinler yazmıştır. Bu öğrencilerden Ö2 “Sihirli Pasta” başlıklı metinde anlatılan pasta yapımını başka bir metinle kıyaslarken; Ö7 ise metinde amcalarının bin kişilik pasta getireceğini söyleyip normal bir pasta getirmesinden yola çıkarak başından geçen bir olayı anlatmıştır. Öğrencilerin ifadeleri şunlardır:

“Pasta yapımını başka bir metin daha fazla betimleme kullanarak anlatmışlardı.” (Ö2)

“Bir kere babam bana içine futbolcuların girdiği bir oyun alacağını söylemişti. Ama bana getirdiği oyun cd si idi.” (Ö7)

Araştırmaya katılan öğrencilerin %90’ının bir işi yaparken verilen emek ve işbirliğini, başkalarına yardım etmeyi ön plana çıkararak anlattıkları olaylara bakıldığında metni doğru olarak algıladıkları görülmektedir. Metinde hem bir işi yaparken emek verenlere hem de yapılan işteki işbirliğine dikkat çekilmesi, öğrencilerin metne farkı açılardan bakmalarına neden olduğu söylenebilir.

4.8.3. “Sihirli Pasta” Metninde Geçen Değeri Anlatan Kelimelerle İlgili Öğrenci Görüşlerine Ait Bulgular

“Sihirli Pasta” başlıklı metnini okuyan öğrencilere verilmek istenen "verilen emeğe saygı duyma ve işbirliği ile çalışmayı önemseme" değerlerini öğrencilerin algılama şekillerini görmek amacı ile sorulan, metinde geçen değerleri en çok üç kelime ile anlatma sorusuna öğrencilerin verdikleri cevaplar Tablo 53’de verilmiştir.

Tablo 53. “Sihirli Pasta” Metninde Geçen Değeri Anlatan Kelimelerle İlgili Öğrenci Görüşleri

Ölçütler	Cevaplarda Yer Alma Sıklığı	%
İşbirliği	13	27,66
Emek	9	19,15
Yardımlaşma	6	12,77
Çalışma	6	12,77
Dayanışma	2	4,25
Hoşgörü	2	4,25
Sevgi	2	4,25
Saygı	2	4,25
Yemek	1	2,13
İş yapmak	1	2,13
Pasta	1	2,13
Yanlış anlama	1	2,13
Dağıtım	1	2,13
TOPLAM	47	100

Not: Okudukları metinde anlatılmak istenen değeri en çok üç kelime ile ifade etmeleri istenen soruya, araştırmaya katılan öğrencilerden bazıları bir, bazıları iki, bazıları da üç kelime yazarak cevap vermiştir.

“Sihirli Pasta” metninde öğrencilere kazandırılmak istenen "verilen emeğe saygı duyma ve işbirliği ile çalışmayı önemseme " değerlerinin öğrenciler tarafından ifade edilirken %76,60 oranında değere uygun ifadeler, %23,40 oranında metni tam olarak anlatmayan ifadeler kullanıldığı görülmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin, değerle ilgili kelimeler yazarken en çok “işbirliği” (%27,66) kelimesini tercih ettikleri görülmektedir. Metinde bir pastanın yapımı için birçok kişinin beraber uğraştığı anlatıldığı için ”işbirliği” kelimesini yazan öğrencilerin metni doğru algıladıkları söylenebilir. Bunun dışında öğrenciler tarafından kullanılan “emek (%19,15), yardımlaşma (%12,77), çalışmak (%12,77), dayanışma (%4,25)” kelimeleri de metnin öğrenciler tarafından doğru anlaşıldığını göstermektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin okudukları metinde geçen değerleri anlatmak için yazdıkları “ hoşgörü (%4,25), sevgi (%4,25), saygı (%4,25), yemek (%2,13), pasta (%2,13), yanlış anlama (%2,13), dağıtım (%2,13), iş yapmak (%2,13),” kelimeleri ise metnin içeriğinde yer alsa da verilmek istenen değerleri tam olarak nitelememektedir. Öğrencilerin değeri anlatan kelimeler dışında kelimeler yazmalarının, öğrencilerin kelime hazinelerinin yeterli olmadığını gösterdiği söylenebilir.

4.8.4. “Sihirli Pasta” Metninde Verilmek İstenen Değeri Günlük Yaşamda Uygulamasına Dair Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular

Araştırmada yer alan öğrencilerin “Sihirli Pasta” metninde verilmek istenen "verilen emeğe saygı duyma ve işbirliği ile çalışmayı önemseme" değerlerinin hayatlarındaki yerini belirlemek amacıyla sorulan soruya verdikleri cevaplara ait bulgular Tablo 54’de gösterilmiştir.

Tablo 54. “Sihirli Pasta” Metninde Verilmek İstenen Değeri Günlük Yaşamda Uygulamasına Dair Öğrencilerin Görüşleri

Ölçütler	Cevaplarda Yer Alma Sıklığı	%
İşbirliği yapma	9	45
Emek verenleri düşünmek	8	40
Başkasına yardım etme	3	15
TOPLAM	20	100

“Sihirli Pasta” metnini okuyan öğrencilerin %45’i bu metinde yer "verilen emeğe saygı duyma ve işbirliği ile çalışmayı önemseme " değerlerini yaşantılarında nasıl uyguladıklarını anlatırken, yaptıkları işbirliğinden bahsetmiştir. Konu ile ilgili düşüncelerini yazan bazı öğrencilerin ifadeleri şöyledir:

“Ben en sırada oturuyorum. En arka sırada oturan arkadaşım benden silgimi istediğinde silgiyi elden ele ona uzatıyoruz. İşbirliği yaparak işimizi hallediyoruz.” (Ö2)

“Bir gün bize misafir gelecekti. Annem ben ve kardeşim işbirliği ile hızlıca hazırlıkları yaptık. Misafirler geldiğinde her şey hazırды.” (Ö9)

“Arkadaşlarımla oyun oynarken de ödev yaparken de işbirliği yaparım.” (Ö10)

Araştırmaya katılan öğrencilerin %40’ı“, Sihirli Pasta” başlıklı metinde geçen değerleri, günlük yaşantılarına uygulamalarını anlatırken bir ürünün meydana gelmesinde emek verenlerin emeğini ele almışlardır. Öğrencilerden Ö5, Ö6, Ö7, Ö14, Ö19 verilen emeğe duydukları saygıyı şöyle ifade etmiştir:

“Karşıma gelen en küçük bir eşya için bile yüzlerce kişi çalışıyor. Bu da benim için çok önemli. Çünkü emek verilen her şey değerlidir.” (Ö5)

“Bazen annemin yaptığı yemeği bitiremiyorum. Ama bu yemeğin pişmesine kadar kaç kişinin çalıştığını düşününce canım yemek yemek istemese bile çalışanların durumunu düşünüp yemeğimi yiyorum.” (Ö6)

“Bazen annem sevmediğim bir yemeği hazırlarsa, onun ısrar etmesini beklemeden yemeğimi yerim. Çünkü onun yemek için ne kadar uğraştığını bilirim.” (Ö7)

“Kardeşimi emek verenlere saygı duyması için kardeşimi bilinçlendiriyorum.” (Ö14)

“Pasta yerken, o pastayı yapanları düşünüyorum. Onlara içimden teşekkür ediyorum.” (Ö19)

Araştırmaya katılan öğrencilerin %15'inin, okudukları metinde geçen değerleri hayatlarında uygulamalarında yardım etme değerine önem verdikleri görülmektedir. Öğrencilerden Ö12, Ö13 ve Ö 18 yaptıkları yardımları şöyle anlatmışlardır:

“Arkadaşlarım ne zaman yardıma ihtiyaçları olsa bana koşarlar. Çünkü ben onlara her zaman yardım ederim.” (Ö12)

“Annem işten eve döndüğünde çok yorgun oluyor. Ona yapabileceğim işlerde yardımcı olmaya çalışıyorum.” (Ö13)

“Dedem tohumları ekerken ben de ona yardım ediyorum.” (Ö18)

Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplardan metinde verilmek istenen emeklerin farkında olma ve değer verme, işbirliği içinde çalışma ve başkalarına yardım etme değerlerini fark ettikleri, buna bağlı olarak %95'inin metni doğru algıladığı görülmektedir. Bir ürünün ortaya çıkmasında birden fazla kişinin emeğinin olduğunun farkında olan öğrencilerin metinle ilgili değerlerin hayatlarındaki yansımalarını doğru şekilde tespit ettikleri söylenebilir.

4.8.5. "Verilen Emeğe Saygı Duyma ve İşbirliği İle Çalışmayı Önemseme" Değerleri İle İlgili Öğrencilerin Yazdıkları Metinlere Ait Bulgular

"Sihirli Pasta" başlıklı metinde verilmek istenen "verilen emeğe saygı duyma ve işbirliği ile çalışmayı önemseme " değerleri ile ilgili metin yazan öğrencilerin yazdıkları metinlere ait bulgular Tablo 55'de verilmektedir.

Tablo 55. "Verilen Emeğe Saygı Duyma ve İşbirliği İle Çalışmayı Önemseme" Değerleri İle İlgili Öğrencilerin Yazdıkları Metinler

Ölçütler	Cevaplarda Yer Alma Sıklığı	%
İşbirliği içinde çalışma	15	75
Emek verme	2	10
Sorumluluğunu yerine getirme	2	10
Konu dışı	1	5
TOPLAM	20	100

"Sihirli Pasta" metninde öğrencilere kazandırılmak istenen "verilen emeğe saygı duyma ve işbirliği ile çalışmayı önemseme " değerlerini içeren metinler yazan öğrencilerin %75'inin, metinlerinde en çok işbirliği içinde çalışarak bir sonuca ulaşma temasını işledikleri görülmektedir. Öğrencilerin konu ile ilgili yazdıkları bazı metinler şunlardır:

"Merhaba benim adım Buse. 3.sınıf öğrencisiyim. Bir gün öğretmenimiz bize okulda grupta katılabileceğimiz bir resim yarışmasının olduğunu söyledi. Zehra hemen katılmak istediğini söyledi. Öğretmenimiz de bizden bir grup kuracağını ve bu grubun işbirliği içinde yarışmaya hazırlanmasını istediğini söyledi. Öğretmenimiz grupları oluşturdu. Zehra, Ahmet, Doruk ve ben bir gruptuk. Zehra hemen çalışmaya başlamamız gerektiğini yoksa yetiştiremeyeceğimizi söyledi. Çok heyecanlı olduğu sözlerinden belliydi. Akşam bu haberi annemlere verdim. Onlarda çok sevindiler. Kendim çalışmaya başladım ama bir türlü yapamadım. Okula gidince arkadaşlarıma okul çıkışında kütüphanede buluşup beraber çalışmayı teklif ettim. Arkadaşlarım bu fikri onayladı. Çıkışta kütüphanede işbirliği ile resmimizin yarısını yaptık. Diğer günlerde kalanının bitirdik. Müdürlüğe verdik. Üç gün sonra yarışmanın sonucu açıklandı. Biz birinci olmuştuk. İşbirliğimiz sayesinde kazanan biz olduk." (Ö2)

“Karıncalar en çok işbirliği yapan hayvan türüdür. Evlerini beraber yapıp, yemeklerini beraber yerler. Onlar bir elin nesi var iki elin sesi var diye düşünürler. İnsanlarda bazen karıncalar gibi davranır. Hatta tüm canlılar işbirliği yaparlar. İşbirliği olmasaydı birçok iş yapılamazdı.” (Ö3)

“Ali, Ece ve Selin bir proje hazırlayacaktı. Ali karton ve uhuyu, Ece projenin taslağını, Selin de diğer gereçleri getirecekti. Selin eve giderken evde cetvel olmadığını hatırladı. Hemen bir kırtasiyeye gidip cetvel aldı. Ertesi gün herkes getirdiği malzemeleri masaya koydu ve projeye başladılar. Berber çok güzel bir proje yapmışlar ve öğretmenleri de çok beğenmişti. Selin içinden iyi ki cetveli almışım diye geçirdi.” (Ö5)

“Bir gün Ali'nin evi taşınıyordu. Ali bu işin çok zor olduğunu düşünüp taşınmaya yardım etmemek için kaçtı. Ama sonra düşünüp eğer çok kişi ile giderse bu işi kolayca yapabileceklerine karar verdi. Fikrini babasına söyledi. Onun da çok hoşuna gitti. Birkaç kişi gelip işbirliği ile evi taşıdılar.” (Ö7)

“Bir zamanlar bir şehir varmış. Bir tane bile ağaç yokmuş. Yeşilsizlikten nefes alamıyorlardı. İsrâ bundan çok rahatsızdı. Ağaç dikmek istiyordu. Ama tek başına yapamıyordu. Arkadaşları ile işbirliği yapması gerekiyordu. Arkadaşlarını çağırdı. Beraber düşündüler, taşındılar ve bir karara vardılar. Tüm okulla beraber ağaç dikmeye başladılar. Sonunda her yer yeşillendi. Tabi ki işbirliği sayesinde...” (Ö9)

“Bir varmış, bir yokmuş. Tuğçe ile Ozan adında iki kardeş varmış. Bir gün Tuğçe ile Ozan'ın annesi hastalanmış. Anneleri uyurken iki kardeş evi çok dağıtmış. Tuğçe annesi uyanmadan evi toplamaları gerektiğini yoksa annelerinin üzülebileceğini söylemiş. Ozan da herkesin kendi dağıttığı yeri toplamasını teklif etmiş. Ama orası senin burası benim derken kavga etmeye başlamışlar. Sonunda Tuğçe beraber çalışırlarsa yaparsak evi hemen toplayabileceklerini söylemiş. Hemen evi toplamaya başlamışlar. Ev tertemiz olmuş. Anneleri uyanınca çocuklara çok teşekkür etmiş.” (Ö10)

“Mehmet amcanın tarlasında çok iş vardı. Çocukları gelmişti. Onlara işleri bölüştürdü. Kızları meyveleri ve sebzeleri toplayacak, oğulları ise tarlaları

biçecekti. Böylece işleri erkenden bitirdiler. Akşam da birlikte eğlendiler.”
(Ö14)

Metin yazan öğrencilerin %10'u da metinde geçen pasta yapan herkesin ayrı sorumluluklarının olduğunu anlatıldığı bölüme dayanarak sorumluluk üzerine metin yazmıştır. Ö1 ve Ö4'ün konu ile ilgili metinleri aşağıdaki gibidir:

“Bir gün öğretmenimiz ödevleri kontrol edecek kişileri seçti. Ben de o seçilen kişilerin içlerindeydim. Öğretmen bu kişilere sorumluluklarını iyi yapmalarını söyledi. Arkadaşlarımızdan bir sorumluluğunu yerine getirmedi ve ödevleri kontrol etmedi. Öğretmenimiz ona çok kızdı. Sorumluluğu üstüne almasını söyledi. Bu arkadaşım başka günler ödevleri kontrol etti. Sorumluluğu yerine getirmenin önemini anladı.” (Ö1)

Hayatta ne çok sorumluluğumuz var. Biz çocuklar hep çok sorumluluğumuzun olduğunu düşünürüz. Bunların çoğu çok eğlencelidir. Mesela yazın sıcak bir gün çarşıdaydık. Ben balık satan bir yer gördüm. Babama söyledim. Hemen gittik. Bir tane rengârenk balık aldık. Artık bu balığa bakma sorumluluğu benimdi. Her gün balığımla oynadım. Yemini verdim. Akvaryumunu temizledim. Onunla çok eğleniyordum. Adını da Palyaço koymuştum. Ama bir gün kalktığımda Palyaço'nun öldüğünü gördüm ve çok ağladım. Onu çok seviyordum.” (Ö4)

Araştırmaya katılan öğrencilerin %10'u “Sihirli Pasta” metninde yer alan, “verilen emeğe saygı duyma” değerini içeren metin yazmıştır. Öğrencilerden Ö18 ve Ö19'un yazdıkları metinler şunlardır:

Bir gün Hüsnü Amca'nın tarlasına gittim. Tarla mis gibi kokuyordu. Her yer çiçeklerle doluydu. Çiçeklerin kokusu o kadar çok hoşuma gitmişti ki Hüsnü Amca'ya çiçeklerin nasıl bu kadar güzel koktuğunu sordum. Hüsnü Amca tarlayı sevgiyle oluşturduğunu, onlara çocukları gibi baktığını, onların ne sularını ne de gübrelerini eksik etmediğini anlattı. Ben de o günden sonra emek vermenin ne kadar güzel sonuçlarının olacağını anladım” (Ö18)

“Ahmet benim en iyi arkadaşım ama emeğe hiç saygısı yok. Mesela Ayşe Teyze'nin verdiği yemekleri çöpe atar. Lale Teyze'nin kurabiyelerini çöpe atar. Fırıncı amcanın ekmeklerini çöpe atar. Hiçbir şeye de emek vermez. Kimsenin söylediğini dinlemez ve hep kendi bildiğini yapar. Bir gün mahallede oturan Esat

Öğretmen Ahmet'e bir ders vermek istedi. Mahalledeki herkesle konuşup planını onlara anlattı. Artık herkes Ahmet'in her verdiği şeyi çöpe atıyor, onu hiç önemsemiyordu. Bir yıl sonra Ahmet yanlısını anladı ve çok üzüldü. Bu da ona ders oldu." (Ö19)

Araştırmaya katılan öğrencilerin %5'i (Ö12) ise okunana metinde verilmek istenen değer dışında bir konu ile ilgili metin yazmıştır. Ö12'nin, anne babası vefat eden bir çocukla ilgili yazdığı metne bakarak, metni tam olarak algılamadığı söylenebilir. Ö12'nin yazdığı metin şöyledir:

"Mehmet, annesi ve babası ölmüş bir çocuktur. Dedesiyle beraber kalıyordu. Bir gün öğretmeni evlerine geldi. Beraber oturdular. Dedesine Mehmet'in anne ve babasının nerde olduğunu sordu. Dedesi de bir trafik kazasında öldüklerini, Mehmet'e kendisinin baktığını söyledi. Öğretmen çok üzüldü. Bütün gece beraber çay içip konuştular." (Ö12)

Araştırmaya katılan öğrencilerin %95'inin emek verme, verilen emeğe saygı gösterme, işbirliği ile çalışmanın öneminin farkında olma ve sorumluluklarını yerine getirmenin gerekliliği ile ilgili yazdıkları metinlerinin, okunan "Sihirli Pasta" metnini ve metinde verilmek istenen "verilen emeğe saygı duyma ve işbirliği ile çalışmayı önemseme" değerlerini doğru olarak algıladıklarını göstermektedir. Öğrencilerin okudukları metinde pastanın yapılışında çalışanlarla ilgili bölümü iyi algılamalarının onları işbirliği içinde, emek vererek çalışan insanların çalışmalarını, metinlerinde anlatmaya yönelttiği söylenebilir.

4.8.6. "Verilen Emeğe Saygı Duyma Ve İşbirliği İle Çalışmayı Önemseme" Değerleri İle İlgili Çizilen Resimlere Ait Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin okudukları "Sihirli Pasta" başlıklı metinde geçen "verilen emeğe saygı duyma ve işbirliği ile çalışmayı önemseme" değerlerini anlatan resimlere ait çıkarımlar Tablo 56'da gösterilmiştir.

Tablo 56. "Verilen Emeğe Saygı Duyma Ve İşbirliği İle Çalışmayı Önemseme" Değerleri İle İlgili Çizilen Resimler

Ölçütler	Resimlerde Yer Alma Sıklığı	%
Emek verilerek yapılan işler	16	80
İş birliği	4	20
TOPLAM	20	100

Araştırmaya katılan öğrencilerin %80'i, okudukları "Sihirli Pasta" başlıklı metinde yer alan "verilen emeğe saygı duyma ve işbirliği yapmanın önemi" değerlerini içeren resimlerinde okudukları metinde anlatılan bir pastanın yapımında çalışan çiftçi, taşımacı, fırıncıyı resmettikleri (Resim 15) görülmektedir. Öğrencilerden bazıları da bir arabanın ve evin yapımında emeği geçenleri çizmiştir. Öğrencilerin resimlerinde "verilen emeğe saygı duyma" değerinin yansıttıkları görülmektedir. Yine öğrencilerin %20'si de resimlerinde "işbirliği ile çalışmayı önemseme" değerini anlatmaya çalışmıştır (Resim 16). Beraber çalışan insanlar çizen öğrenciler işbirliğini önemi üzerinde durmuştur. Öğrencilerin çizdikleri resimlere bakarak "Sihirli Pasta" metninde öğrencilere verilmek istenen değerlerin öğrenciler tarafından algılandığı söylenebilir.

BÖLÜM V

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan sonuçlar, bu sonuçlarla ilgili tartışmalar ve bu sonuçlardan yola çıkarak geliştirilen öneriler yer almaktadır.

5.1. Sonuçlar ve Tartışmalar

Araştırmada elde edilen sonuçlara, öğrencilerin okudukları metinlerle ilgili sorulan sorulara verdikleri cevaplara, metinlerde geçen değerlerle ilgili yazdıkları metinlere ve çizdikleri resimlere dayanılarak ulaşılmış olup aşağıda yer almaktadır.

1. "Altın Ögütler" başlıklı metinde öğrencilere "görgü kurallarına uyma" değeri verilmek istenmektedir. Okudukları metni anlatmaları istenen öğrencilerin %95'i metni doğru anlatırken, %5'i konu dışında bir anlatım yapmıştır. Öğrencilerin %90'ı metinde geçen olayın benzeriyle karşılaştığını söylerken %10'u konu ile ilgisi olmayan bir durumdan bahsetmiştir. Metinde verilmek istenen değeri kelimelerle anlatmaya çalışan öğrencilerin tercih ettikleri kelimelerin %75,92'si değeriyle ilgili iken, %24,08'i değeri anlatmamaktadır. Öğrencilerin %85'i değeri günlük hayatında uyguladığını ifade ederken, %15'i değeriyle ilgili olmayan ifadeler kullanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin tamamının metinde geçen değeriyle ilgili metin yazabildikleri ve değeri doğru bir şekilde resmedebildikleri görülmektedir. Tüm bu verilere bakarak öğrencilerin çoğunluğunun metinde verilmek istenen değeri doğru algıladıkları söylenebilir.

Görgü kurallarını anlatan metnin, öğrencilerin çoğu tarafından doğru algılanmasının nedenlerinden biri de değerin 1.sınıftan itibaren Türkçe derslerinde işlenen konular içinde yer alması olabilir. Belet ve Deveci (2008), "*Türkçe Ders Kitaplarının Değerler Bakımından İncelenmesi*" başlıklı çalışmalarında 1.-5. sınıf Türkçe ders kitaplarında, yer alan değerleri belirlemiş ve bu değerlerden birinin de "nezaket" olduğunu tespit etmiştir. Koç (2013) yaptığı "*8.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Değerler Bakımından İncelenmesi (1981 ve 2006 Türkçe Öğretim Programlarına Göre Hazırlanan Ders Kitapları)*" başlıklı çalışmasında 1981 Türkçe Eğitimi Programı'na göre hazırlanan 2006-2007 eğitim-öğretim yılında kullanılan 8.sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki metinler ile 2006 Türkçe Öğretim

Programı'na göre hazırlanan 2011-2012 eğitim-öğretim yılında kullanılan 8.sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki metinlerde nezaket değerine yer verildiğini belirlemiştir. Alan (2012) "*Türkçe Ders Kitaplarındaki Okuma Ve Serbest Okuma Metinlerinin Dini Ve Ahlaki Değerler Açısından İncelenmesi*" başlıklı çalışmada 6., 7. ve 8.sınıflarda okutulan Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerden 7 tanesinde nezaket değerinin yer aldığını ifade etmiştir. Doğan ve Gülüşen (2011), Millî Eğitim Bakanlığı tarafından basılan 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin hangi değerleri ilettiğini tespit etmek ve bu değerlerin sınıflara göre dağılımını belirlemek amacıyla "*Türkçe Ders Kitaplarındaki (6-8) Metinlerin Değerler Bakımından İncelenmesi*" başlıklı çalışmalarında belirledikleri on altı temadan biri de nezaket değerine aittir. Tüm bu araştırmalar "görgü kurallarına uyma" değerinin öğrenciler tarafından doğru algılanmasını destekler niteliktedir.

2. "Babamın Kitap Sandığı" başlıklı metinde öğrencilere "kitap sevgisi" değeri verilmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %95'i metni doğru anlatmış,%5'i metni yanlış anlamıştır. Öğrencilerin %95'i metinde geçen olayın benzeriyle karşılaşırken %5'i konu dışı bir olaydan bahsetmiştir. Metinde geçen değeri kelimelerle anlatmaya çalışan öğrencilerin kullandığı kelimelerden %49,6'sı değerle ilgili iken; %50,4'ü değeri içermeyen kelimelerdir. Araştırmaya katılan öğrencilerin tamamının, metni hayatlarında uygulamalarına, değerle ilgili metin yazmalarına ve değeri resimlerine bakıldığında metni doğru algıladıkları görülmektedir. Tüm bu verilere bakarak öğrencilerin çoğunluğunun metinde verilmek istenen değeri doğru algıladıkları söylenebilir.
3. "İstiklal Marşı'nın Yazılış Hikayesi" başlıklı metinde öğrencilere "vatan ve bayrak sevgisi" değeri öğrencilere aşılana çalışılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin tamamı metni doğru bir şekilde anlatarak ve metinde geçen olayın benzeriyle karşılaştığını uygun bir şekilde ifade etmektedir. Öğrenciler değerin anlatmak için seçtikleri kelimelerden %88,46'sı değerle ilgili iken, %11,54'ü metinle bağlantılı değildir. Öğrencilerin %85'inin değeri hayatına uygulaması metni algıladığını gösterirken, %15'i değeri tam algılayamadığı için değerle ilgili olmayan ifadelerde bulunmuştur. Öğrencilerin %85'i metinlerinde değeri doğru anlatırken, %15'i değeri yanlış algılamış ve farklı değerleri ele almıştır. Öğrencilerin tamamı değeri doğru bir şekilde resimlerinde yansıtmıştır. Tüm bu verilere bakarak öğrencilerin çoğunluğunun metinde verilmek istenen değeri doğru algıladıkları söylenebilir.

Yapılan çalışmada öğrencilerin "vatan ve bayrak sevgisi" değerini doğru algıladıkları fakat değer ile ilgili düşüncelerini ifade ederken kısıtlı cümleler kurdukları ve yeterli anlatımda bulunamadıkları görülmektedir. Metinde geçen değerlerin soyut olması, birçok değere göre derslerde çok yer almaması, vatan ve bayrak sevgisi kavramının daha çok Atatürk ve silah arkadaşlarının vatani düşman işgalinden kurtarmaları anlatılırken verilmeye çalışılması değerlerin sadece maddi boyutunun öğrenciler tarafından algılanmasına sebep olmuş olabilir. Külünkoğlu (2010), "İlköğretim Birinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi" başlıklı çalışmasının sonucunda Türk milletine ait karakteristik özelliklerinden olan değerlere metinlerde çok az sayıda yer verildiğini söylemektedir. Tay ve diğerleri (2013) yaptıkları "Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Öğrencilerin Değer ve Değerler Eğitimi İlişkin Görüşleri" başlıklı çalışmalarında sosyal bilgiler dersi kapsamında Kırşehir ili Mucur ilçesindeki bir okulun 4, 5, 6 ve 7. sınıf öğrencilerinin değer ve değerler eğitimi ile ilgili görüşlerini betimlenmeye çalışmışlardır. Çalışmanın sonucunda kültürel miras değerlerinin öğrenciler tarafından en az tercih edilen değerler arasında yer aldığı görülmüştür. Bu çalışmalar yapılan araştırmada öğrencilerin "vatan ve bayrak sevgisi" değerini ifade etmede zorlandıkları görüşünün destekler niteliktedir.

Alan (2012) "Türkçe Ders Kitaplarındaki Okuma Ve Serbest Okuma Metinlerinin Dini Ve Ahlaki Değerler Açısından İncelenmesi" başlıklı çalışmada 6., 7. ve 8. sınıflarda okutulan Türkçe ders kitaplarında geçen dini ve ahlaki değerleri incelenmiştir. Çalışmanın sonucuna göre incelenen toplam 104 metnin 30'unda ulusal değerlerle ilgili ifadeler rastlanmıştır. Doğan ve Gülüşen (2011), Millî Eğitim Bakanlığı tarafından basılan 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin hangi değerleri ilettiğini tespit etmek ve bu değerlerin sınıflara göre dağılımını belirlemek amacıyla yaptıkları "Türkçe Ders Kitaplarındaki (6-8) Metinlerin Değerler Bakımından İncelenmesi" başlıklı çalışmada en çok ulusal değerlerin yer aldığını tespit etmiştir. Aral (2008) tarafından yapılan "Millî Eğitim Bakanlığının Hazırladığı 6. Sınıf Türkçe ders kitabında Yer Alan Değerler Üzerine Bir Araştırma" başlıklı çalışmada ve Şen (2008) yaptığı "Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi" başlıklı çalışmada metinlerde en çok yer verilen değerlerden birinin de vatanseverlik olduğunu belirlenmiştir. Sezer (2005) yaptığı "İlköğretim 1. Kademe Türkçe Ders

Kitaplarında Değerlerin İncelenmesi” başlıklı çalışmasında tüm sınıflarda yurt sevgisi ve Türk milletini yücelten, Türk büyükleri ile ilgili değerlerin yoğun bir şekilde işlendiğini belirlemiştir. Yapılan bu çalışmalar, araştırmada belirlenen öğrencilerin “vatan ve bayrak sevgisi” değerlerini ifade etmede zorlanmalarına sebep olarak gösterilen, değerler derslerinde yeterince yer almaması görüşünü desteklemektedir.

4. "Konuşan Eşyalar" başlıklı metinde öğrencilere "tasarruflu ve tutumlu olma, savurgan olmama" değerleri verilmeye çalışılmıştır. Metni okuyan öğrencilerin %75'i metni doğru algılayarak doğru bir şekilde anlatmış, %25'i ise metni yanlış algılamıştır. Öğrencilerin %75'i metninle ilgili yaşadıkları benzer olayları anlatırken metni algıladığını göstermiş, %25'i ise konu dışı ifadeler yazmıştır. Öğrencilerin kullandığı kelimelerin %84,1'i değeri anlatırken, %15,9'u değerle ilgili değildir. Öğrencilerin %95'inin değeri uygulamaları değeri anladıklarını gösterirken, %5'inin ifadeleri değeri anlayamadığını göstermektedir. Öğrencilerin %95'i yazdıkları metinlerde değeri doğru ele alırken, %52'i yazılı ele almıştır. Öğrencilerin %75'i resimlerinde değeri doğru bir şekilde anlatırken, %25'i değer dışı konularla ilgili resim çizmiştir. Tüm bu verilere bakarak öğrencilerin çoğunluğunun metinde verilmek istenen değeri doğru algıladıkları söylenebilir.

Bu çalışmada ise öğrencilerin çoğunun tutumlu olma değerini doğru algıladıkları görülmektedir. Bu durum tutumlu olma değerinin Türkçe dersi dışındaki derslerden hayat bilgisi ve sosyal bilgiler derslerinde ele alınıyor olması, ailelerin ve öğretmenlerin ders dışında değer ile ilgili yönlendirici ifadeleri öğrencilerin bu değeri doğru algılamalarında etkili olmuştur. Sezer 2005 yılında yaptığı “*İlköğretim 1. Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Değerlerin İncelenmesi*” başlıklı çalışmasında tutumluluk değerinin tüm sınıflardaki Türkçe kitaplarında yok denecek kadar az ele alındığı sonucuna ulaşmıştır. Alan (2012) “*Türkçe Ders Kitaplarındaki Okuma Ve Serbest Okuma Metinlerinin Dini Ve Ahlaki Değerler Açısından İncelenmesi*” başlıklı çalışmasında, Koç (2013) yaptığı “*8.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Değerler Bakımından İncelenmesi (1981 ve 2006 Türkçe Öğretim Programlarına Göre Hazırlanan Ders Kitapları)*” başlıklı çalışmasında, Doğan ve Gülüşen (2011)’in “*Türkçe Ders Kitaplarındaki (6-8) Metinlerin Değerler Bakımından İncelenmesi*” başlıklı çalışmasında metinlerde tutumlu olma değerine hiç yer verilmediğini tespit etmiştir. Bu çalışmada ise öğrencilerin çoğunun tutumlu

olma değerini doğru algıladıkları görülmektedir. Bu çalışmalar yapılan araştırmada “tasarruflu ve tutumlu olma, savurgan olmama” değeri ile ilgili ortaya çıkan sonucu desteklememektedir.

5. "Küçük Limon Ağacı" başlıklı metinde öğrencilere “başkalarını küçümsememe ve paylaşmaya önem verme” değeri benimsetilmek istenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %95'i metni doğru algılayarak anlatmış, %5'i ise metni algılayamadığı için yanlış anlatımlarda bulunmuştur. Öğrencilerin tamamı metnin benzeriyle karşılaşma ve metni hayatlarında uygulama ile verdikleri cevaplarda metni algıladıklarını göstermiştir. Öğrencilerin değeri anlatmak için tercih ettikleri kelimelerin %84,32'si değerle ilişkili iken, %15,68'i değerle ilişkili değildir. Öğrencilerin tamamı değerle ilgili yazdıkları metinlerde ve çizdikleri resimlerde başarılı olmuş ve metni doğru algıladıkları görülmüştür. Tüm bu verilere bakarak öğrencilerin çoğunluğunun metinde verilmek istenen değeri doğru algıladıkları söylenebilir.

Metinde paylaşma değerinin içerisinde hoşgörü değerine de değinilmiştir. Öğrencilerin okunan metindeki hoşgörü değerini fark etmeleri bu değerle derslerde önceden karşılaşmalarından kaynaklanıyor olabilir. Kolaç (2010) “*Hacı Bektaş Veli, Mevlana ve Yunus Felsefesiyle Türkçe Derslerinde Değerler Ve Hoşgörü Eğitimi*” başlıklı çalışmasında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan Türkçe Öğretim Programları (1- 5; 6-8) “değerler” ve “hoşgörü” kavramlarına yer vermeleri açısından değerlendirilmiş; İlköğretim Türkçe Dersi (1-5.sınıflar) Öğretim Programında hoşgörü kavramına yönelik vurguların daha çok; yapılan hatayı hoş görme, diğer din, örf ve adetlere hoşgörülü olma, başkalarının düşüncelerine, geleneklerine ve dinlerine saygı gösterme noktalarında yoğunlaştığı dikkat çekilmiştir. İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8.sınıflar) hoşgörüye yönelik olarak yapılan vurgulara bakıldığında ise vurguların çok genel ve silik olduğu, hoşgörünün bir değer olarak vurgulanmadığı görülmektedir. Aral (2008) tarafından yapılan “*Millî Eğitim Bakanlığının Hazırladığı 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Değerler Üzerine Bir Araştırma*” başlıklı çalışmasında ders kitaplarında en çok yer alan değerlerden birinin de hoşgörü olduğu sonucuna ulaşmıştır. Koç (2013) yaptığı “*8.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Değerler Bakımından İncelenmesi (1981 ve 2006 Türkçe Öğretim Programlarına Göre Hazırlanan Ders Kitapları)*” başlıklı çalışmada ve Doğan ve Gülüşen (2011)'in “*Türkçe Ders*

Kitaplarındaki (6–8) Metinlerin Değerler Bakımından İncelenmesi” başlıklı çalışmada hoşgörü değerine metinlerde yer verildiği görülmektedir. Bu araştırma sonuçlarının yapılan çalışmada belirlenen ““başkalarını küçümsememe ve paylaşmaya önem verme” değeri ile ilgili sonucu desteklediği söylenebilir.

6. "Midemin Dostuyum" başlıklı metinde öğrencilere "sağlıklı olmaya önem verme" değeri aktarılmak istenmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin tamamı metni anlatırken, metnin benzeriyle karşılaştıkları olayı anlatırken, değeri hayatlarına nasıl uyguladıklarını ifade ederken, değerle ilgili metin yazıp, resim çizerken metni doğru bir şekilde algıladıklarını göstermişlerdir. Öğrenciler değeri kelimelerle anlatırken %76,75 oranında değeri içeren kelimeleri, %23,25 oranında değerle ilgili olmayan kelimeleri kullanmıştır. Tüm bu verilere bakarak öğrencilerin çoğunluğunun metinde verilmek istenen değeri doğru algıladıkları söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin sağlıklı olmaya önem verme değerini iyi algılamaları ders kitaplarında fazlaca yer almasıyla yakından ilgilidir. Kan (2010) “*Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Kültür Öğeleri Açısından İncelenmesi*” başlıklı çalışmada spor, yiyecek, içecek ve beslenme konularına ders kitaplarında yer verildiğini belirlemiştir.

7. "Mutlu Park" başlıklı metninde "temizliğe önem verme" değeri anlatılmak istenmiştir. Öğrencilerin tamamı metni doğru algılayıp doğru anlatmış, benzer olayları doğru ifade etmiş, değeri hayatlarında doğru uygulamış ve değerle ilgili resimler çizmiştir. Öğrencilerin değeri anlamaya çalıştıkları kelimelerden %86,07'si değerle ilgili iken, %13,92'si değerle ilgili değildir. Öğrencilerin yazdıkları metinlerden %90'ı değeri anlatırken, %10'u değer dışındaki konuları içermektedir. Tüm bu verilere bakarak öğrencilerin çoğunluğunun metinde verilmek istenen değeri doğru algıladıkları söylenebilir.

Öğrencilerin çoğu çevre temizliği ile ilgili olan metni doğru olarak algılamıştır. Eğitim kurumlarında ve kamu spotlarında çevreye karşı duyarlı olmak ile ilgili verilen eğitimler, öğrencilerin duyarlılık kazanmasına yardımcı olmuştur. Çelik (2010) “*5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik Ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğrenci Ve Öğretmen Görüşleri*” başlıklı araştırmasında, ilköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde çevreye duyarlılık değerinin öğrencilere kazandırılmasına ilişkin gerek öğrencilerin

gerekse öğretmenlerin olumlu görüşlere sahip olduğunu, bunun yanında değerlerin kazandırılması ile ilgili uygulamada yaşanan sorunların ve eksikliklerin olduğunu belirtmiştir. Bu da yapılan araştırmanın “sağlıklı olmaya önem verme” değeri ile ilgili ortaya koyduğu sonucu desteklemektedir.

Aral (2008) tarafından betimsel alan araştırması yöntemi ile yapılan “*Millî Eğitim Bakanlığının Hazırladığı 6. Sınıf Türkçe ders kitabında Yer Alan Değerler Üzerine Bir Araştırma*” başlıklı çalışmada kitaplarda sağlıklı olmaya önem verme değerine hiç yer verilmediğini tespit etmiştir. Bu çalışma yapılan araştırmanın sonucuyla uyumamaktadır.

8. "Sihirli Pasta" başlıklı metinde öğrencilere "verilen emeğe saygı duyma ve işbirliği ile çalışmayı önemseme" değerleri verilmek istenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin tamamı metni doğru anlatmış, hayatlarında uygun bir şekilde yer vermiş ve değerle ilgili resimler çizmiştir. Öğrencilerin %90'ı metinde geçen olayın benzeriyle karşılaştığını anlatırken metni doğru algıladığını göstermiş, %10'u ise metni doğru algılayamamıştır. Öğrencilerin değeri anlatmak için yazdıkları kelimelerin %76,60'ı değerle ilişkili iken, %23,4'ü değer dışındadır. Öğrencilerin değeri ilgili yazdıkları metinlerin %95'i değeri içerirken, %5'i değeri içermemektedir. Tüm bu verilere bakarak öğrencilerin çoğunluğunun metinde verilmek istenen değeri doğru algıladıkları söylenebilir.

Metinde verilen işbirliği değeri içerisinde sorumluluklarını yerine getirme değerini de içermektedir. Sorumluluk değerinin ders kitaplarında sıkça yer alması, değer öğrenciler tarafından doğru algılanmasına yardımcı olmuştur. Koç (2013) yaptığı “*8.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Değerler Bakımından İncelenmesi (1981 ve 2006 Türkçe Öğretim Programlarına Göre Hazırlanan Ders Kitapları)*” başlıklı çalışmada, Belet ve Deveci (2008) tarafından yapılan “*Türkçe Ders Kitaplarının Değerler Bakımından İncelenmesi*” başlıklı çalışmada, Aral (2008) tarafından betimsel alan araştırması yöntemi ile yapılan “*Millî Eğitim Bakanlığının Hazırladığı 6. Sınıf Türkçe ders kitabında Yer Alan Değerler Üzerine Bir Araştırma*” başlıklı çalışmada, Alan (2012) “*Türkçe Ders Kitaplarındaki Okuma Ve Serbest Okuma Metinlerinin Dini Ve Ahlaki Değerler Açısından İncelenmesi*” başlıklı çalışmada metinlerde sorumluluk değerini içeren ifadelerin bulunduğunu belirlemiştir. Yapılan tüm bu çalışmalar, araştırmada “öğrencilere "verilen emeğe

saygı duyma ve işbirliği ile çalışmayı önemseme" değeri ile ilgili elde edilen sonucu destekler niteliktedir.

5.2. Öneriler

Araştırma sürecinde elde edilen bulgular çerçevesinde geliştirilen öneriler, "Uygulamaya Dönük Öneriler" ve "Araştırmacılara Yönelik Öneriler" alt başlıkları halinde aşağıda verilmiştir.

5.2.1. Uygulamaya Dönük Öneriler

1. Öğrencilerin Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde yer alan değerleri daha iyi algılayabilmesi için, seçilen değerlerin öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun olmasına, metinlerde değerlerin etkili bir şekilde ifade edilmesine, değerlerin resimlerle desteklenmesine özen gösterilmelidir.
2. Öğrencilerin algıladıkları değerlerle ilgili kendini ifade etmelerini sağlayacak ortamlar oluşturulmalı, değerler ile ilgili konuşmalarına, yazmalarına fırsat verilmelidir.
3. Öğrencilerin değerleri içselleştirebilmesi için, değerlerle ilgili daha fazla etkinlik yapılmalıdır.
4. Özellikle soyut olan, günlük yaşamda çok fazla karşılaşılmayan fakat her bireyde mutlaka olması gereken değerlerin (vatan sevgisi gibi) kazandırılmasına ağırlık verilmeli, değerlerin maddi boyutunun yanında manevi boyutuna da ağırlık verilmeli, bu değerlerle ilgili etkinliklere daha çok yer verilmelidir.
5. Değerler eğitimi yapılırken ilköğretim öğrencilerinin somut işlemler döneminde olduğu göz önünde bulundurularak etkinlikler planlanmalıdır.
6. Türkçe derslerinde verilmek istenen değerler ilk olarak uzmanlar tarafından öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal özelliklerine göre tespit edilmeli ve belirlenen değerler Türkçe programında açık bir şekilde yer almalıdır. Programda bu değerlerin ne zaman, nasıl verileceği belirtilmelidir.
7. Programa dâhil edilecek değerler evrensel değerlerle örtüştüğü kadar Türk toplumun yapısına da uygun olmalıdır.

8. Öğretmenler derslerde değerleri öğrencileri kazandırmanın önemine inanmalı ve titizlikle ve istekle değer eğitimi için çaba sarf etmelidir. Bunun için ilk olarak değerleri uygulamada örnek olmalıdır.

5.2.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

1. Değerler ve değerler eğitimi ile ilgili yapılmış birçok araştırma bulunsa da ilkökul ders kitaplarındaki metinlerde yer alan değerlerle ilgili yapılan çalışmalar sınırlıdır. Bu alanla ilgili yeni çalışmalar yapılabilir.
2. İlkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerde yer alan değerlerin öğrenciler tarafından algılanma düzeyi ile ilgili benzer araştırmalar yapılabilir.
3. Türkçe ders kitapları dışındaki diğer ders kitaplarında yer alan metinlerdeki değerlerin öğrenciler tarafından nasıl algılandığı araştırılabilir.
4. Orta ve düşük algılama seviyesindeki öğrencilerin ders kitaplarında yer alan değerleri algılama durumlarına yönelik çalışmalar yapılabilir.
5. Öğrencilerin derslerde kullanabilecekleri kaynakların çokluğu ve çeşitliliği kadar, bu kaynakların öğrenciler tarafından doğru algılanabilmesi de önemlidir. Öğrencilerin kullandıkları ders araç gereçlerini algılama durumları tespit edilerek gerekli düzenlemelerin yapılmasına ışık tutulabilir.

KAYNAKÇA

- Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. Kademedeki gerçekteleşme derecesinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27.
- Akyol, H. (2001). *Türkçe Öğretimi Yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Akyol, H. (2007). Okuma. *İlköğretimde Türkçe Öğretimi*. A. Kırkkılıç ve H. Akyol (Editörler). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Akyol, ř.(2010). *İlköğretim 6. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan sevgi temasının değerler eğitimi açısından incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale
- Alan, Y.(2012). *Türkçe ders kitaplarındaki okuma ve serbest okuma metinlerinin dini ve ahlaki değerler açısından incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Aral, D. (2008). *Milli Eğitim Bakanlığı'nun hazırladığı 6. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan değerler üzerine bir araştırma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Arı, R., Üre, Ö. Ve Yılmaz, H. (1999). Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi. *Konya: Mikro*
- Arslan, A. (2013). Çeşitli Değişkenler Açısından İlköğretim Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Dinlediğini Anlama Durumları. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 2(5), 61-81
- Arslan, A. (2013). Çeşitli değişkenler açısından ilköğretim yedinci sınıf öğrencilerinin dinlediğini anlama durumları, *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 2(5), 61.
- Atalay, B. (2011). *Türk edebiyatı ile dil ve anlatım ders kitaplarındaki halk edebiyatı metinlerinde yer alan değerler üzerine bir araştırma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Ateş, M. (2008). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin okuduğunu anlama düzeyleri ile Türkçe dersine karşı tutumları ve akademik başarıları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydın, B. diğerleri.(2003). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*.(Ed. Binnur Yeşilyaprak). Ankara: Pegema Yayıncılık, 5.
- Aydın, M. Z. (2010). Okulda Değerler Eğitimi, *Eğitime Bakış*. 6 (18), 16-19.
- Aydın, M. Z., & Gürler, Ş. A. (2014). Okulda değerler eğitimi.
- Bahçe.(2010). *Hayat bilgisi öğretiminde değerlerin kazandırılma düzeylerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Bayhan, S. P.& Artan, İ. (2004). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Belet, Ş. D., & Deveci, H. (2008). Türkçe ders kitaplarının değerler bakımından incelenmesi. *VII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu*, 2-4.
- Can, Gürhan (2004), Kişilik Gelişimi, B. Yeşilyaprak (Editör), *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*, 6. Baskı, s. 109-140, Ankara: Pegema Yayıncılık,
- Carter, C., Bishop, J. L., Kravits, S. L., & Bucher, R. D. (2005). *Keys to effective learning: Developing powerful habits of mind*. Pearson/Prentice Hall.
- Cemiloğlu, M. (2004). *İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi*, Bursa: Uludağ Üniversitesi Yayınları.
- Cihan, N. (2010). *Türkçe öğretimi amaçlarının değerler aktarımı bağlamında değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Cüceloğlu, D. (1996). *İnsan ve Davranışı Psikolojinin Temel Kavramları*, Remzi Kitapevi, 6. Baskı, İstanbul.
- Çakır, P. (2013). Türkçe ders kitaplarındaki öykülerin çocuğa görelilik ilkesi açısından incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 8(1).
- Çakmak, A. (2013). *İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinde adalet değerinin öğretimi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

- Çeçen, M. A., & Çiftçi, Ö. (2007). İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Milli Eğitim*, 173, 39-49.
- Çelik, F. (2010). *5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik Ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğrenci Ve Öğretmen Görüşleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Çiftçi, Ö. & Temizyürek, F. (2008). İlköğretim 5.sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama becerilerinin ölçülmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(9), 109-129.
- Çiftçi, Ö. (2010). İlköğretim Türkçe öğretim programında 5. Sınıfa ait okuduğunu anlama kazanımlarının bilişsel beceriler yönünden değerlendirilmesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27(27), 185-200.
- Demir, A. G. T. (2010). Türkçe öğretiminde anlama ve zihinde yeniden yapılandırma. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27(27), 201-223.
- Demir, C., & Yapıcı, M. (2007). Ana dili olarak Türkçe' nin öğretimi ve sorunları. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2).
- Demirel, M. (1992). Temel boyutlarıyla okuduğunu kavrama süreci. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(8).
- Demirel, Ö. & Kaya, Z. (Editörler). (1999). *Eğitim Bilimine Giriş*.(3.baskı). Ankara: Pegem
- Demirel, Ö. (1999). *Türkçe Öğretimi*. Ankara: PegemA Yayıncılık
- Demirel, Ö. (2002). *Türkçe ve Sınıf Öğretmenleri İçin Türkçe Öğretimi*. Ankara: Pegem
- Deniz, E. (2010). *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim*. Ankara: Maya Akademi Yayıncılık
- Dilmaç, B. (1999). *İlköğretim öğrencilerine insani değerler eğitimi verilmesi ve ahlaki olgunluk ölçeği ile eğitimin sınanması*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Dilmaç, B. (2002). *İnsanca Değerler Eğitimi*. Ankara: Nobel.

- Doğan, B., & Gülüşen, A. (2014). Türkçe ders kitaplarındaki (6–8) metinlerin değerler bakımından incelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 75-102.
- Dökmen, . (1994). *Okuma Becerisi, İlgisi Ve Alışkanlığı zerine Psiko-Sosyal Bir Araştırma*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Duman, I. (2012). *İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında yer alan millî kültür temasına ilişkin kazanımların değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, On Sekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri, Çanakkale.
- Ekinci elikpazu, E., & Aktaş, E. (2011). MEB 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Değer İletimi Açısından İncelenmesi. *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(2), 413-424.
- Epçaçan, C. (2009). Okuduğunu anlama stratejilerine genel bir bakış. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 207-223
- Erden, M., & Akman, Y. (2001). Gelişim ve öğrenme (9. baskı). *Ankara: Arkadaş*
- Ergin, M. (2001). *niversiteler İçin Türk Dili*. İstanbul: Bayrak
- Evin, İ., & Kafadar, O. (2004). İlköğretim sosyal bilgiler programının ve ders kitaplarının ulusal ve evrensel değerler yönünden içerik zmlemesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(3), 293-304.
- Göğüş, B. (1978). *Orta Dereceli Okullarımızda Türkçe ve Yazın Eğitimi*. Dağıtım, Gl Yayınevi.
- Gökçe, O. (1994). Türk gençliğinin sosyal ve ahlak değerleri. *Ata Dergisi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları, s. 131-139.
- Gömleksiz, M. N. (2007). Lise ğrencilerinin toplumsal değerlere ilişkin tutumları (Elazığ ili rneği). *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu (26-28 Kasım 2004)*, 727-741.
- Gcyeter, B. (2009). Türk dili ve edebiyatı derslerinde dinleme eğitimi, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(2).
- Günay, V. D. (2008). Neyi, nasıl okuruz ya da okumalıyız?. *SD Arte-Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, 1(2).

- Güneş, F. (2007). *Türkçe Öğretimi ve Zihinsel Yapılandırma*. Nobel Yayın Dağıtım.
- GÜNEŞ, F. (2013). Türkçe’ de metin öğretimi yerine metinle öğrenme. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2013(11).
- Güngör, A. (2003). Ahlaki (Törel gelişim). A. Ulusoy (Editör). *Gelişim ve Öğrenme*, 93-121. Ankara: Anı
- Güngör, E. (1993). *Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar*. İstanbul: Ötüken Neşriyat
- İnam, A. (2009). değerler hayatımızın kendisidir. Değerler biziz. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 5, 82-93
- İnanç, B. Y., Bilgin, M., & Atıcı, M. K. (2013). *Gelişim psikolojisi: Çocuk ve ergen gelişimi*. Ankara: Pegem
- İnce, Y. (2010). *Sınıf öğretmenlerinin Türkçe derslerinde kullandıkları okuduğunu anlama stratejileri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Kan, M.O. (2010). *Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları ilköğretim 7. sınıf Türkçe ders kitabının kültür öğeleri açısından incelenmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Karakuş , E., Taş, H. (2007). Türkçe öğretimi etkinlikleri. M.M. Nuhoglu (Editör). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karatay, H. (2007). Dil edinimim ve değer öğretimim sürecinde masalın önemi ve işlevi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(3), 463-475.
- Kaymakcan, R. (2008). Doç. Dr. Recep Kaymakcan İle Değerler Ve Eğitimi Üzerine Röportaj. 24 Temmuz 2008.
http://www.degirmendergi.com/haber_detay.asp?haberID=190 19.08.2008
- Kılıç, A. (2012). İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler ders programındaki değerlerin kazanımla ilişkisi ve öğrenci çalışma kitaplarında yer alma düzeyleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2), 1593-1612.
- Kılıç, G. B. (2001). Oluşturmacı fen öğretimi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 7-22.

- Koç, M. (2013). *8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin değerler bakımından incelenmesi (1981 ve 2006 Türkçe öğretim programlarına göre hazırlanan ders kitapları)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kolaç, E. (2010). Hacı Bektaş Velî Mevlana ve Yunus Felsefesiyle Türkçe Derslerinde Değerler ve Hoşgörü Eğitimi. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (55).
- Korkmaz, B. (2008). *Okuma Öğretimi*, (Ed: Atilla Tazebay, ve Süleyman Çelenk), *Türkçe Öğretimi*. Ankara: Maya Akademik Yayın Dağıtım, 70-127.
- Kovacıoğlu, N. Ş. (2006). *İlköğretim ikinci sınıflarında aile çevresi ve çocuğun okumaya karşı tutumu ile okuduğunu anlama becerisi arasındaki ilişkiler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kuşdil, M. E., Kağıtçıbaşı Ç. (2000). Türk öğretmenlerin değer yönelimleri ve Schwartz değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15 (45), 59-76.
- Küçükkaragöz, H. (2003). Bilişsel gelişim ve dil gelişimi. B. Yeşilyaprak (Editör), *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*, 7, 75-107.
- Külünkoğlu, T. (2010). *İlköğretim birinci kademe Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin iletildiği değerler açısından incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- MEB (2008) *Sosyal Bilgiler 4.-5. Sınıf Programı*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB (2012). *Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği*. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/09/20120912-2.htm> adresinden 07 Aralık 2014 tarihinde edinilmiştir.
- MEB. (2009). *İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (1-5. Sınıflar)*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi.
- Moğul, S. (2012). *Mehmet Akif Ersoy'un Safahat isimli eserinin Türkçe eğitimi ve değerler eğitimi açısından incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Nas, R. (2003). *Türkçe Öğretimi*. Bursa: Ezgi

- Oral, G. (2008). *Yine Yazı Yazıyoruz* (3.Baskı) . Ankara: Pegem
- Öz, M. F. (2001). *Uygulamalı İlk Okuma Yazma Öğretimi*. Ankara: Anı
- Özbay, M. (2005). Sesle ilgili kavramlar ve konuşma eğitimi. *Millî Eğitim*, 33(168), 116-125.
- Özbay, M. (2009). *Anlama Teknikleri II: Dinleme Eğitimi*. Ankara: Öncü
- Özbay, M., & Melanlıoğlu, A. G. D. (2008). Türkçe eğitiminde kelime hazinesinin önemi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1).
- Özenici, S. (2007). *Şema teorisinin öğrenci erişimine okuduğunu anlama düzeyine ve bilginin kalıcılığına etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 217-239.
- Özer, B. (1998). Öğrenmeyi öğretme. *Eğitim Bilimlerinde Yenilikler*, 147-164.
- Öztürk, B. (1995). *Genel öğrenme stratejilerinin öğrenciler tarafından kullanılma durumları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Palavuzlar, T. (2009). *Hikaye ve deneme türü metinlerde okuduğunu anlama becerilerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Samur, Ö. A. (2011). *Değerler eğitimi programının 6 yaş çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimlerine etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Selçuk, Z. (2000). *Gelişim ve öğrenme*. İstanbul: Nobel
- Senemoğlu, N. (2012). *Gelişim öğrenme ve öğretim: Kuramdan uygulamaya*. Ankara: Pegem
- Sever, S. (2003). Türkçe öğretiminde yeni yapılanma çalışmaları. *Türklük Bilimleri Araştırmaları*, 13, 27-38

- Sever, S. (2007). *İlköğretimde Çocuk Edebiyatı*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Sezer, Ö.(2005). *İlköğretim 1.kademe Türkçe ders kitaplarında değerlerin incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Somuncu, S. (2008). *İlköğretim 7. Sınıf Türkçe ders kitabındaki edebî metinlerin temel evrensel değerleri içermesi bakımından incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Şen, Ü. (2008). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin iletmiş olduğu değerler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(5), 763-779
- Tahiroğlu, M. (2014). Değerler eğitimi yöntemleriyle desteklenen bir akıcı okuma ve okuduğunu anlama çalışması. *Electronic Turkish Studies*, 9(8).
- Tay,B., Durmaz, F. Z., & Şanal, M. (2013). Sosyal bilgiler dersi kapsamında öğrencilerin değer ve değerler eğitime ilişkin görüşleri. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(1).
- Topbaş, S.S. (2005). *Dil ve Kavram Gelişimi*. Ankara: Kök Yayıncılık
- Toprak, T. (1993). *İlkokul ders kitaplarının öğretim programlarına uygunluğunun değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara
- Topses, G. (2009). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*. İstanbul: Nobel
- Tümkaya, S. (2006). Dil gelişimi. K.Ersanlı, E. Uzmam (Editörler), *Gelişim ve Öğrenme*, 1, 105-130.
- Türk Dil Kurumu ,(2014). *Büyük Türkçe Sözlük*. http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.548402efebf2d5.02905656 adresinden 07 Aralık 2014 tarihinde edinilmiştir.
- Uyar, Y. (2007). *Türkçe öğretiminde kültür aktarımı ve kültürel kimlik geliştirme*,Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Ünalın, Ş. (2001). *Türkçe Öğretimi*. Ankara: Nobel.

- Variş, F. (1998). *Eğitimde Program Geliştirme "Teori ve Teknikler"*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Weinstein, C.E., Ridley, D.S., Dahl, T. & Weber, E.S. (1989). Helping students develop strategies for effective learning. *Educational Leadership*, 46 (4), 17-19.
- Yalınkılıç, K.(2007). *Altıncı sınıf ders kitaplarına ilişkin öğretmen görüşleri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Yaman, E. (2012). *Değerler Eğitimi: Eğitimde Yeni Ufuklar*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yetkin, D., & Daşcan, Ö. (2008). *İlköğretim Programı*. Ankara: Anı Yayıncılık
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, C., Okur, A., ARI, G., & Yılmaz, Y. (2006). *Yeni Öğretim Programına Göre Kuramdan Uygulamaya Türkçe Öğretimi*. C.Yıldız (Editör). Ankara: PegemA Yayınları.
- Yılmaz, F. & Merter, F. (2012). Sınıf öğretmenliği adaylarının küreselleşme çerçevesinde değerler eğitimine ilişkin görüşleri, *XI. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu*, 299-314.
- Yılmaz, K. (2006). *İlköğretim okulu yönetici ve öğretmenlerine göre kamu ilköğretim okullarında bireysel ve örgütsel değerler ve okul yöneticilerinin okullarını bu değerlere göre yönetme durumları*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Yılmaz, Z. A. (2007). *Sınıf Öğretmenlerine Türkçe Öğretimi*. Ankara: Nobel
- Yiğittir, S., & Öcal, A. (2010). İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin değer yönelimleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24, 407-116.
- Zeylan, U. (2007). *Eğitimin Değeri ve Gençlik: Eğitilmiş İstanbul Gençliğinin Değerler Dünyası*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

EK A: M.E.B Araştırma izni

T.C.
MALATYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 15098673-0-E.6141882
Konu : Araştırma İzni

15.06.2015

Sayın Aslıhan **ÖZEL**
İnönü Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği

İlgi : a) 26/05/2015 tarihli dilekçeniz.

İlgi (a) dilekçenizde bahsi geçen Tez Önerisi ile ilgili Valilik Makamının 01/06/2015 tarihli ve 6065923 sayılı onayı ile yapılacak Tez Önerisi çalışması mühürlenmiş olarak ekte gönderilmiş olup, mühtürlü çalışmanın kullanılması hususunda;
Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Yalçın TAŞPINAR
İl Millî Eğitim Şube Müdürü

Ek:
1-Onay Örneği (1 Adet-1 Sayfa)
2-Form (1 Adet- 15 Sayfa)

Kanal Boyu İl Millî Eğitim Müdürlüğü/MALATYA
Malatya.meb.gov.tr
meslekiteknikegitim44@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için:
Tel: (0 422)3232505-110
Faks: (0 422) 3239605

Elektronik Ağ:
e-posta:

**EK B: İLKOKUL 4.SINIF ÖĞRENCİLERİNİN TÜRKÇE DERS
KİTAPLARINDA YER ALAN METİNLERDEKİ DEĞERLERİ
ALGILAMA SIKLIKLARINA YÖNELİK GÖRÜŞME FORMU**

YÖNERGE

Merhaba,

Ben İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde yüksek lisans öğrencisiyim. “İlkokul 4.sınıf öğrencilerinin Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki değerler ile ilgili algılarının incelenmesi” konulu tez çalışmam için sizlerin görüşlerine ihtiyaç duyulmaktadır.

Elinizdeki açık uçlu görüşme formu dört sorudan oluşmaktadır. Sorular okuduğunuz metni nasıl algıladığını öğrenmek üzere sorulmuştur. Lütfen metni dikkatle okuduktan sonra size göre uygun olan cevabı yazınız. Lütfen cevaplamadığınız soru bırakmayınız.

Bu ankete vereceğiniz cevaplar, bilimsel çalışmamın dışında hiçbir yerde kesinlikle kullanılmayacaktır. Bu nedenle görüşme formuna isminizi yazmayınız. Anketteki soruları ayrıntılı bir şekilde cevaplamanız bilimsel sonuçlara ulaşılması açısından yararlı olacaktır. Ayırdığınız zaman ve gösterdiğiniz ilgi için teşekkür ederim.

Aslıhan ÖZEL
İnönü Üniversitesi
Sınıf Öğretmenliği Programı
aslihanozel16@hotmail.com

- 1.Okuduğunuz metinde ne anlatılmak istediğini özetleyiniz.
- 2.Metinde anlatılan durumun benzeriyle karşılaştınız mı? Anlatınız.
- 3.Metinde anlatılmak istenileni en çok üç kelime ile yazınız.
4. Bu durumu hayatınızda, günlük yaşamınızda uyguluyor musunuz?

EK C. ARAŞTIRMADA KULLANILAN METİNLER

ALTIN ÖĞÜTLER

“Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır.” atasözünü işitmişsinizdir. Bu atasözünün ne anlatmak istediğini bilmem hiç düşündünüz mü? Çok güzel konuşan kişi için de “Ağzından bal akıyor.” derler. İşte bu akan bal, tatlı dilin balıdır, güler yüzdür. Çevremize şöyle bir bakalım. Günlük hayatımızda iki türlü insanla karşılaşırız. Birincisi, konuşmalarında ve davranışlarında görgü kurallarına dikkat eder. Bu tür insanların yanında kendinizi rahat ve güvende hissedersiniz. Diğeri ise kaba ve dikkatsizdir. Nerede nasıl konuşacağını bilmez. Başkalarını rahatsız ederim düşüncesi aklının ucundan bile geçmez.

Bir de hayatımızı kolaylaştıran sihirli sözler vardır. Şimdi ben bu sözlerin neler olduğunu sorsam eminim hepiniz çok iyi bilirsiniz. Örnek mi istiyorsunuz? Durun söyleyeyim. “Hokus pokus”, “Abra kadabra”, “Açıl susam, açıl!”. Nasıl? Beğendiniz değil mi?...Bu sözlerin çizgi filmlerde ve masallarda bir anlamı olabilir. “Açıl susam, açıl!” deyince Ali Baba ve Kırk Haramilere bütün kapıların açıldığını biliyoruz. Ama bizim sihirli sözlerimiz bunlar olmasa gerek. Haydi daha fazla sabrınızı tüketmeyelim de birkaç tanesini söyleyelim. ”Teşekkür ederim! Özür dilerim! Affedersiniz! Rica ederim! Lütfen!

Bu kadar mı? Elbette değil. Diğerlerini de siz düşünün. İnanıyorum ki hepinizin söz dağarcığı bu güzel sözlerle doludur. Peki, bu sözleri ne zaman ve hangi durumlarda kullanırsınız? Birinden bir iyilik gördüğümüz zaman o kişiye yardımından dolayı teşekkür ederiz. İstmeden yaptığımız yanlış bir davranış ya da söylediğimiz hatalı bir söz için özür dileriz. Biri bize teşekkür ettiği zaman da “Önemli değil!” ya da “Rica ederim!” diyerek karşılık veririz. Unutmayalım ki bu saygı sözleri birbirimize karşı sevgimizi çoğaltır. Teşekkür ederek teşekkür etmeyi, özür dileyerek de özür dilemeyi öğretiriz. Bu güzel sözleri, yerinde ve zamanında kullanmayı önce ailemizden ve büyüklerimizden öğreniriz. Okulumuzda ise öğretmenlerimiz öğrendiklerimizin üstüne daha fazlasını katarlar. Ben bu sözlere altın sözler de diyorum. Altın, nasıl en değerli maden ise bu sözler de sözcüklerin altınıdır. Ancak sözü kıymetli yapan kendisi değil onu kullanan insandır. Söz de insanı kıymetlendirir.

Büyük şairimiz Yunus Emre bakın ne güzel söylemiş:

“Sözü bilen kişinin,

Yüzünü ağ ede bir söz.

Sözü pişirip diyenin,

İşini sağ ede bir söz.

Atalarımız da aklına her geleni söyleyeni “İstedğini söyleyen, istemediğini işitir.” atasözüyle uyarılmışlardır. Görgü sahibi insanlar, hem yerinde konuşurlar hem de konuşurken ses tonlarına dikkat ederler. Konuşmaları, dinleyeni rahatsız etmez.

Bağırmeden konuşurlar ve konuşmalarında emir verici bir ton bulunmaz. Özellikle olumsuz ve kırıcı anlam taşıyan “Hayır olmaz!”, “Bana ne!”, “Sana ne!”, “Seni ilgilendirmez!”, “Asla!” gibi ifadeleri kullanmaktan sakınırlar.

Başkaları ile iletişimde acaba konuşmak kadar dinlemek de önemli değil mi? Elbette önemli. Dinlemeden anlamamanın olmayacağını bilmeyenimiz yoktur. Ne demiş atalarımız: “Bin dinle, bir konuş.”, “Söz gümüşse sükut altındır.” Dinlemenin de kendine özgü kuralları vardır. Söz gelişi, bir arkadaşımızla konuşuyoruz. Arkadaşımız bize bir şeyler anlatıyor. Onu nasıl dinleriz? Öncelikle konuşan arkadaşımızın yüzüne bakarız. Gözlerimizi etrafta dolaştırmayız ve başka bir şeyle meşgul olmayız. Bu davranışlarımız arkadaşımızın anlattıklarına önem verdiğimizizi gösterir. Bir diğer güzel davranış da karşımızdaki konuşurken onun sözünü kesmeden sonuna kadar dinlemektir.

Dinlemek mi daha zor yoksa konuşmak mı, diye sorsanız, size dinlemenin konuşmaktan daha zor olduğunu söylerim. Çünkü dinlemek sabır ister, çaba ister. Şunu aklımızdan çıkarmamalıyız. Öğrenme evinin giriş kapısının anahtarı dinlemedir. Dinleme ve konuşma bir elmanın iki yarısı gibidir. Birini diğerinden ayrı göremeyiz ve biri olmayınca diğeri hep yarım kalır. Önce dinleyelim sonra konuşalım. Ama yerinde konuşalım ve nerede olursak olalım görgü kurallarına uyalım.

BABAMIN KİTAP SANDIĞI

Babam her akşam olduğu gibi işinden yorgun ama güleç yüzle döndü. Babasının evinin satış işlemleri tamamlanmış. Evin eşyalarının boşaltılması için babamın Balya'ya gitmesi gerekiyor. Garip bir sevinç ve canlılık var babamda. Çocukluk arkadaşlarını görebileceğini düşünüyor. Bir de bize uzun süredir anlattığı kitap sandığını getirebilecek.

Birkaç gün sonra elinde kitap sandığı ile babam geldi. Yorgun görünüyordu ama gözleri parlıyordu. Şimdi kapağını açıp bize gizli hazinesini gösterecekti. Sandığın çevresine toplandık. Saygıyla bekliyoruz. Sesimizi çıkarırsak sihir bozulur gibi geliyor bize.

Sandığın içinden çok tozlanmış, sararmış, bazı kısımları rutubetten nemlenmiş kitaplar teker teker çıkıyor. Elleriyle tozlarını siliyor. Sararmış, bozulmuş kısımlarını okşuyor. Romanlar, şiir kitapları... Sonra masal kitapları çıkıyor. Devleri, cüceleri, kralları, prensleri, prensesleri, cadıları anlatan masallar... Deniz kızları da var masallarda. İyi insanlar, cimriler, cömertler, cesurlar, zenginler, fakirler, gençler, yaşlılar, bilgiler, komikler hep masallardan çıkıp düşlerimizde yaşamaya başlıyorlar.

Öykü kitaplarını okumaya başlıyoruz. Öykü kişilerine özeniyoruz. Özverili, kahraman, herkesin sevdiği biri olmak istiyoruz. Küçük kardeşim, cebinden iki şeker çıkarıp bize uzatıyor:

— Bundan sonra şekerlerimi sizinle paylaşırım, cimriler sevilmiyor, diyor.

Biz de gülererek şekerlerimizi yiyoruz. Romanları okuyoruz. Dünya'yı dolaşmak, görmek, öğrenmek istiyoruz, roman kişileri gibi... Asya'da çok yüksek dağlar varmış. Kutuplarda deniz bile donarmış. Dünya'da denizler, karalardan çokmuş. Kocaman gemiler bu okyanuslarda kocaman dalgalarla boğuşmuş.

Uçan kocaman ayakkabılarımız olsa nerelere gideriz diye birbirimize, kurduğumuz düşlerimizi anlatıyoruz. Küçük kardeşim:

— Japonya'ya gitmek isterim. Orada istiridyeden inci çıkarıyorlarmış. O incilerden anneme getirmek istiyorum...

Ortanca kardeşim:

— Kutuplara gitmek isterim. Eskimoları, geyikleri, kutup ayılarını, penguenleri görmek isterim... Kardan adam yaparız, hiç erimez.

Ben de:

— Afrika'ya gitmek isterim. Balta girmemiş ormanlar varmış; renkli kuşlar, çok güzel çiçekler varmış.

Küçük kardeşim:

— Aaaa, neden balta girmemiş? Çok mu ağırmış balta? Ben sana taşırım abla. Bu sabah yumurtamı yedim; bak koluma, nasıl güçlendim.

Babam gülüyor:

— O, öyle değil! Ağaçlar o kadar çok ki henüz kesip bitirememişler. Haydi, gelin bir piyes oynayalım, diyor.

Benim rolüm çınar, çam, söğüt olmak. Yeşilli elbisemi giyiyorum. Ortanca kardeşim kavak, küçük kardeşim defne oluyor. Babam yaşlı bilge, temsilimizde.

Orman piyesimiz, annem ve anneannem tarafından çok beğenildi. Cumhuriyet Bayramı'nda bizi sinemaya götürdüler. İlk oyunumuzu ödüllendirdiler.

Babam, buğulu sesiyle bize kitaplarından şiirler okuyor. Öyle güzel okuyor ki... Biz de onun gibi okumak için bütün gün uğraşyoruz. Bazılarını ezberledik bile. Çok sevdiklerimizi yazıp çiçek resimleriyle süsledik, sonra arkadaşlarımıza dağıttık.

Bütün yaz “Babamın Kitap Sandığı” bize masallar, öyküler, şiirler, piyeslerden oluşan büyülü bir dünya yaşattı. Biz kitapların şöleninden çıkıp ne öğle uykusuna yatmak ne de yemek yemek istiyorduk. Okudukça düşlerimizi körükleyen bu kitapları, kırlara giderken bile yanımızda götürüyorduk. Bulutların altında, ağaçların gölgesinde, derenin şırıltısında, çeşmenin söğütlerinde yeni düşler kuruyorduk. Kendi masallarımızı oluşturuyor sonra birbirimize anlatıyorduk. Aramızda gizli bir düş kurma yarışması başlamıştı.

Çevremizden gizemli köşeler de buluyor, düşlerimizin geçtiği yerler diye anlatıyorduk. Derenin kayalıkları, söğütlerin bülbül yuvaları, böğürtlen çalılıklarının sıklığı, köprü'nün altındaki oyuklar, bizim düşlerimizin gizemli yerleriydi. Düş ürünü olaylar, bu yerlerde yine düş ürünü kişilerle geçiyordu...

Babam, kitapları kucağında, öğrenciyken üzerinde masa gibi de çalıştığı, yer yer boyaları dökülmüş kavuniçi küçük sandığıyla başka bir dünyada yaşıyor şimdi. Bazen seviniyor, bazen hüzünleniyor. Baba evinin kendisinde kalan bu son armağanına mı, öğrencilik yıllarının anılarına mı üzülüyor! Bilemiyorum...

Hem kitaplarını hem bizim başımızı okşayan elleri titriyor... Gözlerinde inmeye çalışan yağmurları da görmekte gecikmiyoruz.

— Koşun, anneniz yemeği hazırlamıştır. Bekletmeyelim, diyor

İSTİKLAL MARŞI'NIN YAZILIŞ HİKAYESİ

Çatma kurban olayım cehreni ey nazlı hilal
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celal
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helal
Hakkıdır hakka tapan milletimin istiklal...

Milli şairimiz Mehmet Akif Ersoy, Türk milletine armağan ettiği istiklal Marşı'mızın ikinci dörtlüğünde bayrağımıza böyle sesleniyor. Her pazartesi ve Cuma günü bayrağımızı göndere çekerken okuduğumuz istiklal Marşı'mızın bir de yazılış hikâyesi vardır. Kurtuluş Savaşı'nın başladığı yıllardı. Genelkurmay Başkanı ismet (İnönü) Bey, cephedeki askerlerin morallerini yükseltip milli duygularını güçlendirecek bir ulusal marşın hazırlanmasını istiyordu. Bunun üzerine dönemin Milli Eğitim Bakanlığı, milletimizin başlattığı kurtuluş hareketini dile getirecek, bu kutsal savaşta gösterilen kahramanlıkları destanlaştıracak bir marşın yazılması için yarışma açtı. Birinciliği kazanacak kişiye de o gün çok büyük servet değerinde olan 500 lira armağan verileceği ilan edildi. Yarışmaya 724 tane şiir geldi. Değerlendirme komisyonu, şiirlerin tamamını inceledikten sonra altı şiiri seçti. Ancak yapılan değerlendirmede bu şiirlerin de milletin düşünce ve hislerini dile getirecek özelliklere sahip olmadığı görüldü. Mehmet Akif, milletin milli marşının parayla yazılamayacağını belirterek yarışmaya katılmamıştı. Devrin Milli Eğitim Bakanı Hamdullah Suphi, Mehmet Akif'in yakın dostu Balıkesir milletvekili Hasan Basri'den Akif'i marş yazmaya ikna etmesini rica etti. Sonunda Mehmet Akif para karşılığında olmaksızın marş yazmayı kabul etti. Vatan şairimiz Mehmet Akif, Kurtuluş Savaşı'nın ümit ve iman duygularını, heyecanını en güzel şekilde yansıtan istiklal Marşı'nı 17 Şubat 1921'de Ankara'da yazmıştı. 1 Mart 1921 tarihinde TBMM toplantısının ikinci oturumunda Balıkesir milletvekili Hasan Bahri Bey, marşın Hamdullah Suphi tarafından okunması için önerge verdi. Önergenin kabul edilmesi üzerine Hamdullah Suphi kürsüye gelerek marş okumaya başladı...

“Korkma! Sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.”

Sonuna kadar okunan marşın her satırı, her kıtası milletvekilleri tarafından ayakta alkışlandı. TBMM'nin 12 Mart 1921 tarihli oturumunda milli şair Mehmet Akif'in bu şiiri istiklal Marşı olarak resmen kabul edildi. İstiklal Marşı, o günden sonra resmi törenlerde, okullarda ve daha birçok yerde aynı heyecanla okunmaktadır. Ay yıldızlı bayrağımız vatan semalarında dalgalandıkça, istiklal Marşı'mız da okunmaya devam edecektir.

Mehmet Akif, istiklal Marşı'nın yazıldığı günleri şöyle anlatmaktadır: “istiklal Marşı... O günler ne samimi, ne heyecanlı günlerdi. O şiir milletin o günkü heyecanının ifadesidir. Bin bir facia karşısında bunalan milletimizin ıztırlarlar içinde kurtuluş dakikalarını beklediği bir zamanda yazılan o marş, o günlerin kıymetli bir hatırasıdır. O şiir bir daha yazılamaz. Onu yazabilmek için o günleri görmek, o günleri yaşamak

lazım. O şiir benim değil milletimindir. Benim millete karşı en büyük hediyem budur.” Ayrıca yeni bir istiklal Marşı yazılmasından söz edenlere Akif: “Allah bir daha bu millete bir istiklal Marşı yazdırmayın.” cevabını vermiştir. Bu vatani bizlere emanet eden büyüklerimizi şükran ve hürmetle anıyor, şehitlerimize Allah’tan rahmet diliyoruz. Sözlerimize istiklal Marşı’mızın bir kıtasıyla son vermek istiyoruz. “Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilal! Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helal! Ebediyen sana yok ırkıma yok izmihlal: Hakkıdır, hür yaşamış bayrağımın hürriyet, Hakkıdır, Hakk’a tapan milletimin istiklal.”

KÜÇÜK LİMON AĞACI

Zengin bir iş adamının bahçesinde, yan yana dikilen iki limon ağacı vardı. Mayıs ayı sonlarında açan limon çiçekleri, bütün bahçenin havasını bir anda değiştirir ve apartmanlara hapsedilmiş insanlara baharın geldiğini müjdelerdi. Ancak limon ağaçlarından biri, diğerinden cılız ve şekilsizdi. Bu yüzden büyük ağaç her fırsatta onu küçümser ve tepeden bakardı. Ev sahibi de küçük boylu limon ağacından ümit kesmiş görünüyordu. Ona göre ağaç, bu gidişle kuruyup ölecekti. Bu yüzden de onu fazla sulamaz ve bakımını yapmayı pek istemezdi.

Günün birinde esen sert bir poyraz, karlı dağların yamaçlarındaki bir grup çiçek tohumunu iş adamının bahçesine uçurdu. Fakat bahçenin her tarafı parsellenmiş, sadece limon ağaçlarının altında yer kalmıştı. Bir an önce filizlenmek zorunda olan tohumlar, limon ağaçlarının yanına gelerek onların altında yeşermek için izin istedi. Büyük ağaç, iyice kasılarak:

— Böyle bir şey asla mümkün olamaz, diye atıldı. Bizler kuru kalmayı pek sevmeyiz. Eğer dibimde çoğalırsanız suyu emip beni kurutursunuz.

Aslında büyük ağacın çekindiği başka bir şey daha vardı. Çiçekler rengârenk açtıklarında, limon ağacının sarıya çalan beyaz çiçekleri sönük kalacak ve bahçe sahibinin gözündeki değeri azalabilecekti. Oysaki ağacın, kendinden güzel olanlara hiç mi hiç tahammülü yoktu.

Küçük ağaç, uzun boylu arkadaşının tohumlara verdiği cevabı beğenmemişti. Tohumların serpilmek için bir yere ihtiyacı vardı ve onlara bu konuda yardımcı olmak gerekiyordu. Bu yüzden, tohumların teklifini hiç düşünmeden kabul etti.

— Sizlerle birlikte olmak, bana mutluluk verir, dedi. Böylelikle yalnızlık da çekmeyiz.

Büyük ağaç bu işten hoşlanmamıştı. Fakat küçük olanı:

— Paylaşmaktan kimseye zarar gelmez, diye tekrarlıyordu.

Küçük limon ağacının altında filizlenen tohumlar, birkaç hafta içinde türlü renklerde çiçek açıp bütün bahçenin göz bebeği hâline geldi. Bu arada ağaç, elinden geldiği kadar kendilerine yardımcı olmaya çalışıyor ve çiçeklerin sevdiği yarı güneşli ortamı sağlamak için eski yapraklarını döküyordu.

Çiçekler, kısa bir süre sonra mis gibi kokular yaymaya başladı. Bahçe sahibi, o ana kadar hiç duymadığı bu kokunun nereden geldiğini araştırdığında, davetsiz misafirleri bularak hayrete düştü. Adam ancak rüyalarında görebildiği bu çiçeklerin güzelliğini devam ettirebilmek için sabahları artık daha erken kalkıyor ve onları en kaliteli gübrelere besleyip bol bol suluyordu. Küçük limon ağacı, köklerinin en ince ayrıntılarına kadar ulaşan bu suları çiçeklerle birlikte içiyor ve büyük bir hızla serpilip

büyüyordu. Çiçekleri sevgiyle kucaklayan ağaç, ertesi bahara kalmadan o civarın en büyük ağacı hâline geldi ve birbirinden güzel kelebeklerin ziyaret yeri oldu. Daha sonra da kendi çiçeklerini açarak bahçenin güzelliğine güzellik kattı. Şimdi küçük ve yalnız kalmış olan limon ağacı ise komşusuna duyduğu kıskançlıkla için için kuruyordu.

KONUŞAN EŞYALAR

Bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyordu. Sokak araları, caddeler, küçük çukurlar, bahçeler, parklar yağmur sularıyla dolmuştu. Sokaklardan şarıl şarıl yağmur suları akıyordu. Hemen her çocuk gibi Emre de yağmurun altında koşmak, oynamak, ıslanmak, biriken sulara ayaklarını şap şap vurmaya çalışıyordu. Ancak annesi “Islanıp üşütürsün, hasta olursun.” diyerek dışarı çıkmasına izin vermemişti. O da pencerenin önüne çıktı, pencereyi açtı... Yağmurda koşup oynayamıyordu ama en azından yağışını seyrediyordu. Ayrıca yağmurun sesini duyuyordu.

Yağmurda ıslanmamak için koşturan insanlara da bir anlam veremiyordu doğrusu. Şimdi onların yerinde olmayı ne kadar çok isterdi. Bir birikintiden diğerine koşuştururdu. Ama şimdilik seyretmekle ve dinlemekle yetinmek zorundaydı. Neredeyse yağmur sesinden başka ses duyulmuyordu. Biraz sonra yağmur bıçakla kesilir gibi kesildi. Sokaklardan sular akmaya deva ediyordu. Bir de çatı larda, ağaç dallarında biriken sular tıp tıp diye hoş sesler çıkararak yere düşmeye başlamıştı.

Emre bir konuşma duydu. Etrafına baktı, kimseyi göremedi. Kulağını kabarttı, sesin nereden geldiğini anlamaya çalıştı. Yine kimseyi göremedi. Ama konuşma devam ediyordu. Konuşulanları anlamak için daha dikkatli dinlemeye başladı. Biri:

- Evet çok yağdık ama neye yarar? Bir kısmımız toprağın derinliklerinde depolanıyoruz, ağaçların kökleri bizden faydalanıyor. Bir kısmımız barajları doldurduk. İnsanlar seviniyor barajlar doldu, bu sene su sıkıntısı çekmeyeceğiz diye.

Konuşmalar devam ededursun Emre şaşkınlıktan küçük dilini yutmak üzereydi. Konuşanlar yağmur damlalarıydı. Şaşkınlığı artarak dinlemeye devam etti. Bir yağmur damlası şu şekilde devam etti:

- İnsanlar çeşmeyi açınca akan suyu bitmez tükenmez bir hazine zannediyorlar her-hâlde. Akıttıkça akıtıyorlar. Bu kaynakların da bir gün tükenebileceğini hiç düşünmüyorlar, dedi. Bir diğeri:
- Ne yapsınlar canım, susuz temizlik olmaz, mecburen bol bol kullanıyorlar, diye cevapladı.
- Hayır, dedi ilk konuşan. Mesela şu anda bizi dinleyen şirin çocuk Emre. Geçen gün dişlerini fırçalıyordu. Bu sırada açtığı çeşmeyi kapatmayı hiç düşünmedi. Hiçbir işe yaramadan boşuna akıp giden su damlaları “Bizi boşuna akıtma, ziyan etme Emre, hiçbir işe yaramadan akıp gitmeyelim.” diye haykırdılar ama seslerini duyuramadılar, dedi.

Bu konuşmalar olurken Emre hayretten donakaldı. Ne düşüneceğini şaşırmişti. Gerçekle hayal arasında gidip geliyordu. Ama söylenenler de doğruduydu. Gerçekten de dişlerini fırçalarken arada suyu kapatmayı hiç düşünmemişti. Bunun savurganlık olacağı aklının ucundan bile geçmemişti. Bu şaşkınlığı yetmezmiş gibi defterleri, kitapları, kalemleri, elbiseleri, ayakkabıları ve okul çantası gibi eşyaları da koştura koştura geldiler. Sanki bir çizgi film seyrediyormuş gibi geldi Emre'ye. "Eyvah!" dedi içinden. "Bunlar da şimdi hakkımda kim bilir neler söylerler?" O, tam bunları düşünürken okul çantası, bir mahkeme başkanı edasıyla öksürerek söze başladı. Emre gözlerini kapattı, dinlemeye devam etti:

- Söylediklerin beni şaşırttı doğrusu yağmur kardeş. Çünkü Emre, düşünceli bir çocuktur. Tertipli düzenlidir. Savurganlık yapmayı sevmez. Ben iki yıldır Emre'nin kitaplarını, okul eşyalarını taşıyorum, neredeyse ilk günkü yeniliğimi koruyorum. Çünkü Emre, beni çok dikkatli kullanır. Olur olmaz yerlere atmaz. Kirlenip yıpranmamam için özen gösterir. Emre'nin gömlek, pantolon ve ayakkabıları da hep bir ağızdan: "Bizi de dikkatli kullanır, yıpratmaz." dediler. Emre duydukları üzerine sıkıntılı hâlimden biraz kurtulmuş, rahatlamıştı. Yine de "Şimdi hangisi gelecek acaba?" diye düşünmekten kendisini alamıyordu. Tam bu sırada, harçlıkları gülümseyerek geldi.
- Emre, sen bizi çok dikkatli kullanıyorsun. İhtiyacın oldukça harcıyorsun. Bazı arkadaşların gibi ihtiyacın olmayan şeyleri sırf reklamlarda gördüğün için satın almıyorsun. Seni tebrik ediyoruz, dediler. Emre'ye iyice yaklaştılar ve onu yanağından öptüler. Son sözü kitapları söyledi:
- Çok doğru yapıyorsun Emre. Keşke bütün çocuklar eşyalarını senin gibi dikkatli kullansalar.

Şaşkınlığı iyiden iyiye artan Emre, birden karşısında annesini gördü. Ona:

- Sen de gördün mü anne, dedi. Annesi:
- Camı açıp önünde uyduğunu mu yavrum? Üşütüp hasta olacaksın, diye cevap verdi. Gördüklerinin ve duyduklarının rüya olduğunu anlayan Emre'nin şaşkınlığı biraz azaldı. Artık yağmur dinmişti. Dışarı çıkmak için annesinden izin aldı. Hazırlanırken hep gördüğü rüyayı düşünüp gülüyordu.

MİDEMİN DOSTUYUM

Bir zamanlar, abur cubur şeyleri yemeyi çok seven bir çocuk vardı. Kilolu sayılırdı. Buna rağmen durmadan yer içerdi. Hep, “Patates cipsim hiç bitmese! Yesem yesem hiç doymasam!” der dururdu. Okul çantasından bile kola, gofret, çikolata, cips gibi yiyecekler hiç eksik olmazdı. Zaten kocaman bir çantası vardı. O sanki minik bir market gibiydi. Teneffüs saatlerinde çantasındakilerin hepsini büyük bir iştahla yedi.

Bu obur çocuğun okulu iki sokak arasındaydı. Pencerenin yanındaki sıralardan birinde oturuyordu. Yiyeceği az kaldığı zamanlarda hep dışarıya bakardı. Çünkü çok soğuk olmayan günlerde, okulun önüne bir sürü satıcı gelirdi. Onları görmek çocuğun çok hoşuna giderdi. Zil sesiyle birlikte hemen yanlarına koşar, istediği yiyeceklerden alırdı.

Bir gün okulun önüne tatlı satan bir satıcı geldi. Adam, tatlıları tepsinin üzerine dizmiş, “Nar gibi kızarmış tatlılar!” diye bağıyordu. Obur çocuk, satıcının sesini duyunca pencereden dışarı baktı, tatlıları görünce dayanamadı. Ders zilini zor bekledi. Zille birlikte hemen satıcının yanına koştu. Kumbarasından akşam çıkardığı parayı satıcıya vererek “En büyüğünden dört tane istiyorum!” dedi. Çocukcağız yine çok acıkmıştı. Tatlıların hepsini yedi ama tadına doyamadı. O sırada büyükannesinin, “Sokak satıcılarından bir şey alıp yeme yoksa hastalanırsın. Çünkü onlar hem dikkatsizce hazırlanıyor hem de açıkta satılıyor.” dediği aklına geldi. Anne ve babası çalıştığı için ona büyükannesi bakıyordu. Sonra da “Bu tatlılar çok lezzetli. Galiba büyükannem abartıyor. Keşke biraz daha param olsaydı da birkaç tane daha alıp yeseydim.” diye söylendi. Bu sırada karnı “gur gur” guruldamağa başladı. Geçsin diye bisküvi, çikolata yedi ama geçmedi. Arkasından meyveli gazoz içti, o da işe yaramadı. Eve geldiğinde hâlâ karnı gurulduyordu. “Nasıl olsa geçer.” diye düşündü. Kendine ıvır zıvır bir şeyler almak için bakkala gitti. Obur çocuk bu tür yiyeceklere, “ıvır zıvır” diyordu. Gittiği bakkal, onun en sevdiği yedi. Küçük bir dükkân olmasına rağmen içinde çok şey bulunurdu. Çocuk canının istediği yiyeceklerden aldı. Parasını öderken karnı daha farklı bir şekilde guruldadı. Yanındaki çocuk bile bunu duymuştu. O sesin çocuğun karnından geldiğine önce inanmadı. Bir kez daha aynı sesi duyunca annesine, “Anne!.. Bu çocuğun karnında kurbağa var!” diye bağırdı. Gerçekten de karnında sanki bir kurbağa “vırak, vırak!” diye ses çıkarıyordu. Obur çocuk ne yapacağını şaşırılmıştı. Sesin çıkmasını engellemek için eliyle karnına bastırdı. Ama geçmedi. Bakkaldaki herkes ona bakınca kendini kötü hissetti. Tombul beyaz yanakları ateş gibi kızardı. Elindeki yiyecekleri tezgâhın üzerine bıraktı ve oradan hızla uzaklaştı.

Aslında obur çocuğun midesi, yediği abur cubur yiyeceklere daha fazla dayanamamıştı. Şimdiye kadar sabretmişti ama bundan böyle sabretmeyecekti. Çünkü mide, o gün en yakın arkadaşı karaciğere,

- “Bıktım artık! Her gün beni tika basa dolduruyor. Onun çok fazla abur cubur şeyler yemesi beni rahatsız ediyor. Kendimi âdeta çöp torbası gibi hissediyorum. Bundan böyle o bana yardımcı olmazsa ben de ona iyi davranmayacağım.” diye dert yanmıştı. Karaciğer, arkadaşı mideyi teselli etmek için,

- “Biraz daha sabırlı olmalısın. O sağlığın değerini bilmiyor. Eğer bize zarar verdiğini bilseydi böyle yapmazdı.” demişti.

Aslında karaciğer sevgili dostu mideye hak veriyordu. Kendisi de bu konuda oldukça rahatsızdı. Obur çocuğun aldığı her kilo ile birlikte yağlandığını hissediyordu. Bu da görevini tam olarak yerine getirmesini engelliyordu. Yine de midenin, obur çocuğa iyi davranmasını istiyordu. Ama arkadaşını ikna edememişti. Bundan böyle çocuk ne zaman abur cubur şeyler yerse mide de bir kurbağa gibi “vırak, vırak!” vıraklayıp duracaktı. Obur çocuk eve geldiğinde karnının guruldaması azalmıştı. Buna rağmen oldukça neşesizdi. Onu kapıda büyükannesi karşıladı. Çocuk daha ağzını açmadan karnından “vırak!” diye bir ses geldi. Büyükanne önce şaşırıldı. Sonra gülmeye başladı. Bir zamanlar kendisinin yakalandığı hastalığa, şimdi torunu yakalanmıştı. Büyükanne,

- “Sonunda sen de abur cubur hastalığına yakalandın. Miden artık isyan ediyor.

Eğer onu yoran yiyecekler yersen devamlı viyaklayacak. Oysa çocuğun akli dolaptaki gofretlerdeydi. Onları sabah okula giderken yanına almayı unutmuştu. İçinden, “En sevdiğim gofretler. Kola ile yemesi çok güzel oluyor.” diye geçirdi. Obur çocuk dayanamadı, gitti, dolaptan gofret aldı. Birkaç kutu da kola. Bir güzel yiyip içti. Bu sırada midesindeki kurbağa da yeniden harekete geçti. Durmadan “vırak, vırak!” vıraklayıp duruyordu. Zavalılık bu kez çok korktu. Hatta bakkaldaki çocuğun, “Karnında kurbağa var!” cümlesinin doğru olabileceğini düşündü. Hemen odasına girdi ve kapıyı kilitledi. Ellerini yere koyup ayaklarını duvara dayadı, amuda kalktı. Sonra da ağzını açıp kurbağanın çıkmasını bekledi. Uzun süre böyle durdu ama kurbağa çıkmadı. Obur çocuk o geceyi, “Yarın okulda karnım yine vıraklarsa!” korkusuyla geçirdi. Arkadaşlarının diline düşmek istemiyordu. Büyükannesinin haklı olabileceğini düşündü. Bu yüzden sabah kahvaltıda abur cubur şeyler yemedi. Hatta okula giderken çantasına sadece kitap ve defterlerini koydu. Elbette bir de büyükannesinin hazırladığı peynirli böreği. Gerçekten de o gün karnı hiç guruldamadı, vıraklamadı. İşte o günden sonra obur çocuk dengeli beslenmeye özen gösterdi. Şekerli yiyecekleri çok tüketmediği için boyu da hızla uzadı. Böylece daha sağlıklı ve mutlu yaşadı.

MUTLU PARK

Evvel zaman içinde, belki sizin kentte belki bizim kentte çok güzel bir park varmış. Bu parkın ortasındaki gölcükte kırmızı mavi balıklar, yeşil başlı ördekler, bembeyaz kuğular dolaşmış. Gür yapraklı, yemyeşil ağaçlarda barınan kuşlar, gün doğumundan gün batımına değin parkı cıvıltılarıyla doldururlarmış. Yeşil çayırları, mis kokulu rengârenk çiçekler süslermiş. Kentteki herkes bu parkı çok severmiş. Çocuklar, gençler, yetişkinler ve yaşlılar buraya gelir, dinlenip eğlenir, güzel bir gün geçirip gidermiş.

Günlerden pazartesiymiş. Öğle üzeri bu parka bir öğrenci gelmiş. Yemyeşil bir ağacın gölgelendirdiği çimenlerin üzerine yerleşmiş. Annesinin yaptığı böreğini yemiş, ayranını içmiş. Çevresindeki güzellikleri izleyerek eğlenip dinlenmiş. Birden uzaklardan, okul zilinini çaldığını işitmiş. “Eyvah, geç kaldım!” demiş. Börek kâğıdını ve ayran kutusunu çimenlerin üzerinde unutarak alelacele kalkıp gitmiş. Oysa çöp kutusu, kenarda onu beklemekteymiş.

Ertesi gün, aynı parka iki çocuk daha gelmiş. Onlar da aynı ağacın altında oturup mısırlarını yemişler. Çimenlerin üzerindeki börek kâğıdını ve ayran kutusunu görmüşler. Çöp kutusuna kadar gitmeye üşenmişler. Onlar da mısır koçanlarını, börek kâğıdıyla ayran kutusunun yanına bırakıp gitmişler. Şimdi çimenlerin üzerinde bir börek kâğıdı, bir ayran kutusu ve iki mısır koçanı varmış. Oysa çöp kutusu, hemen oracıkta bomboş durmaktaymış. Ertesi gün, günlerden çarşambaymış. Aynı parka üç çocuk daha gelmiş. Hepsinin elinde birer su şişesi ve birer pasta varmış. Orada bir yere oturup pastalarını yemişler, sularını içmişler. Sonra da su şişelerini ve pasta kâğıtlarını çimenlerin üzerindeki diğer çöplerin yanına atıp gitmişler. Şimdi çimenlerin üzerinde bir börek kâğıdı, bir ayran kutusu, iki mısır koçanı, üç pasta kâğıdı ve üç su şişesi varmış. Oysa çöp kutusu, hemen oracıkta bomboş durmaktaymış.

Ertesi gün, günlerden perşembeymiş. Aynı parka ellerindeki elmaları yiye yiye dört çocuk gelmiş. Bunlar da elmalarını bitirmişler.

Koçanlarını aynı ağacın dibine, çimenlerin üstüne atıp gitmişler. Şimdi çimenlerin üzerinde bir börek kâğıdı, bir ayran kutusu, iki mısır koçanı, üç pasta kâğıdı, üç su şişesi, dört elma koçanı varmış. Çöp kutusu, bunların niye çimenlerin üzerine bırakıldığını bir türlü anlayamamış.

Ertesi gün, günlerden cumaymış. Aynı parka beş çocuk gelmiş. Hepsinin elinde birer muz varmış. Çocuklar, parkta biraz koşuşup oynamışlar. Sonra çimenlerin üzerine oturup konuşa gülüşe muzlarını yemişler. Sonra da muz kabuklarını çimenlerin üzerine fırlatıp gitmişler. Şimdi çimenlerin üzerinde bir börek kâğıdı, bir ayran kutusu, iki mısır koçanı, üç pasta kâğıdı, üç su şişesi, dört elma koçanı ve beş muz kabuğu varmış. Çöp kutusu artık umutsuzlanmaya başlamış. Ertesi gün, günlerden cumartesiymiş.

Gençler, arkadaşlarıyla; anneler babalar, çocukları; dedeler, nineler torunlarıyla parka gelmişler. Parkta gezip eğlenmişler. Kuş cıvıltılarını dinleyip çiçekleri, ördekleri, kuğuları seyretmişler. Kurabiyeler, çörekler, simitler yemişler; ayranlar, meyve suları içmişler. Hepsinin kâğıdını, kutusunu, kabını, şişesini oracıkta bırakıp gitmişler.

Çimenlerin üstü yavaş yavaş çöplerle örtülmeye başlamış. Çöp kutuları bu duruma üzülmekten başka bir şey yapamamış.

Ertesi gün, günlerden pazarmış. Kentte, o gün nerdeyse herkes tatil yapmaktaymış. Park, daha sabahın erken saatlerinde dolmaya başlamış. İnsanlar, ailece veya arkadaşlarıyla parka gelmişler. Yaygılarını yaymışlar, yerleşip oturmuşlar. Konuşup gülmüşler. Oynayıp eğlenmişler. Mangallarını yakıp köfteler pişirmişler. Sofralar kurup yiyip içmişler. Karınlarını bir güzel doyurmuşlar.

Akşam olunca yaygılarını toplamışlar. Eşyalarını alıp yola koyulmuşlar. Ama mangallarının küllerini, yemek artıklarını, yiyecek kutularını, kâğıt peçeteleri, kâğıt tabakları, plastik şişeleri, plastik bardakları ve daha birçok şeyi çimenlerin üzerinde bırakmışlar. Çöp kutusu bu duruma dayanamayıp ağlamış.

Ondan sonraki günler ve haftalar da hep böyle geçmiş. Parka gelenler, yediklerinin içtiklerinin kabuklarını, koçanlarını, kutularını, kaplarını çimenlerin üzerine atıp atıp gitmiş. Bu çöpler, biriktikçe çöp tepeleri oluşmuş. Çevre çok kötü kokmuş. Çiçekler sararıp solmuş. O yemyeşil çimenler yok olmuş. Ağaçlardaki kuş- ar, göldeki ördekler, kuğular parkı terk edip gitmiş. Parka sinekler, böcekler, fareler, kediler köpekler dolmuş. İnsanlar artık parka giremez olmuş.

Günlerden bir gün parka bir çocuk gelmiş. Meğer bu çocuk, okula yetişmek isterken aceleyle börek kâğıdını ve ayran kutusunu çimenlerin üzerinde unutan öğrenciymiş.

Çocuk, parkın o çöplüğe dönmüş hâlini görünce çok üzülmüş. “Keşke börek kâğıdını ve ayran kutusunu çöp kutusuna atsaydım. Onları çimenlerin üzerinde bırakmasaydım.” demiş. Gözlerinden iki damla gözyaşı süzülüp yanaklarından akıvermiş.

Daha sonra çocuk, koşa koşa gidip okula varmış. Bütün arkadaşlarını çağırıp çevresinde toplamış. Gözyaşları içinde yaptığı yanlışları onlara anlatmış. Çocuklar hemen oracıkta bir karar vermişler. O gün okul çıkışında da bunu uygulamaya geçmişler. Şarkılarla türkülerle parklarına girmişler. Yerlerdeki çöpleri, tırmıklarla küreklerle toplayıp çöp kutularına doldurmuşlar. O kadar çöp varmış ki hepsini bir günde bitirememişler. Günlerce parkta uğraşmışlar ama sonunda bu işin üstesinden gelmişler. Parkı el birliğiyle tertemiz yapmışlar.

Park tertemiz olunca sinekler, böcekler, fareler, kediler ve köpekler çekilip gitmiş. Çimenler yeniden bitip yeşermiş. Çiçekler boy atıp parka renk vermiş. Giden bütün kuşlar, serçeler, sakalar, güvercinler, ördekler, kuğular hep geri dönmüş. Böylece park yeniden canlanıp güzelleşmiş. Park böyle güzelleşince insanlar durur mu? Anneler bebeklerini, çocuklarını alıp parka getirmiş. Öğrenciler okul çıkışlarında parka uğramayı alışkanlık edinmiş. Gençler arkadaşlarıyla sözleşip parkta eğlenmiş; nineler, dedeler, parkta dinlenmiş. Hafta sonları park yeniden şenlenmiş. Ama hiç kimse yerlere, çimenlerin üstüne tek bir çöp olsun atmamış. Herkes yediği yiyeceğin artığını, çöpünü, koçanını, kutusunu, kâğıdını çöp kutularının içine bırakmış. Böylece park sonsuza kadar tertemiz, rengârenk, cıvıl cıvıl kalmış.

SİHİRLİ PASTA

Bir gün amcam evimize gelmiş, bizi pazar günü için öğle yemeğine davet etmişti. O gün bize bin kişinin çalışarak hazırladığı bir pasta ikram edeceğini de sözlerine eklemişti. Hayretle haykırmiştık.

Bin kişinin pişirdiği pasta ha! Aman Allah'ım! Bir cami kubbesi kadar bir şey olmalı bu... Pazar gününü iple çektik.

Nihayet pazar günü gelip çattı. Amcamın evine vardığımızda şaşırдық önce. Her şey eskisi gibiydi. Hâlbuki biz bahçede dağ gibi bir pasta olacağını düşünüyorduk. Yemeğe oturduk. Çorba, et yemeği, patates ve sebze vardı. Yemeği yedik ama aklımız hep pastada idi. Heyecandan titriyorduk. Nihayet kapı açıldı. Teyzem bir tepsi içinde pastayı getirdi. Bu, çok defa teyzemin yaptığı üzümlü pasta idi. Hiç de öyle büyük değildi.

Erkek kardeşim:

— Amca, dedi. Bu senin bize vaat ettiğin pasta değil ki...

Amcam:

— Bu işte, diye cevap verdi.

Kardeşim:

— İyi ama... Sen bize tam bin adamın hazırladığı pasta demiştin.

— Dediğin doğru yavrum. Bak bir kere düşünelim. Pasta yapmak için bize önce un gerek. Un yapmak için kaç kişinin çalıştığını düşün bir kere.

Önce tarla sürülecek, ekilecek, hasat yapılacak. Pulluk için, orak için, tohum saçma makinesi için bir sürü madencinin, demircinin, marangozun çalışması lazım. Sonra yumurtaya, süte, şekere ihtiyacımız var. Bunları meydana getirmek için çalışan elleri düşün. Daha bitmedi. Kuru üzümle mandalina da lazım. Bunlar uzaklardan geliyor. Bütün bunları taşıtlar getiriyor. Bu taşıtları yapmak için kaç yüz işçi çalışmıştır biliyor musun? Bir de bunlara limanları, kara ve demir yollarını, istasyonları, depoları ekle. Bütün bu malların içine konulduğu sandıkları, çuvalları yapan elleri düşün. Gözlerimiz fal taşı gibi açılmıştı. Kız kardeşim:

— Doğru amca... Binlerce el çalışmış bu pastayı yapmak için.

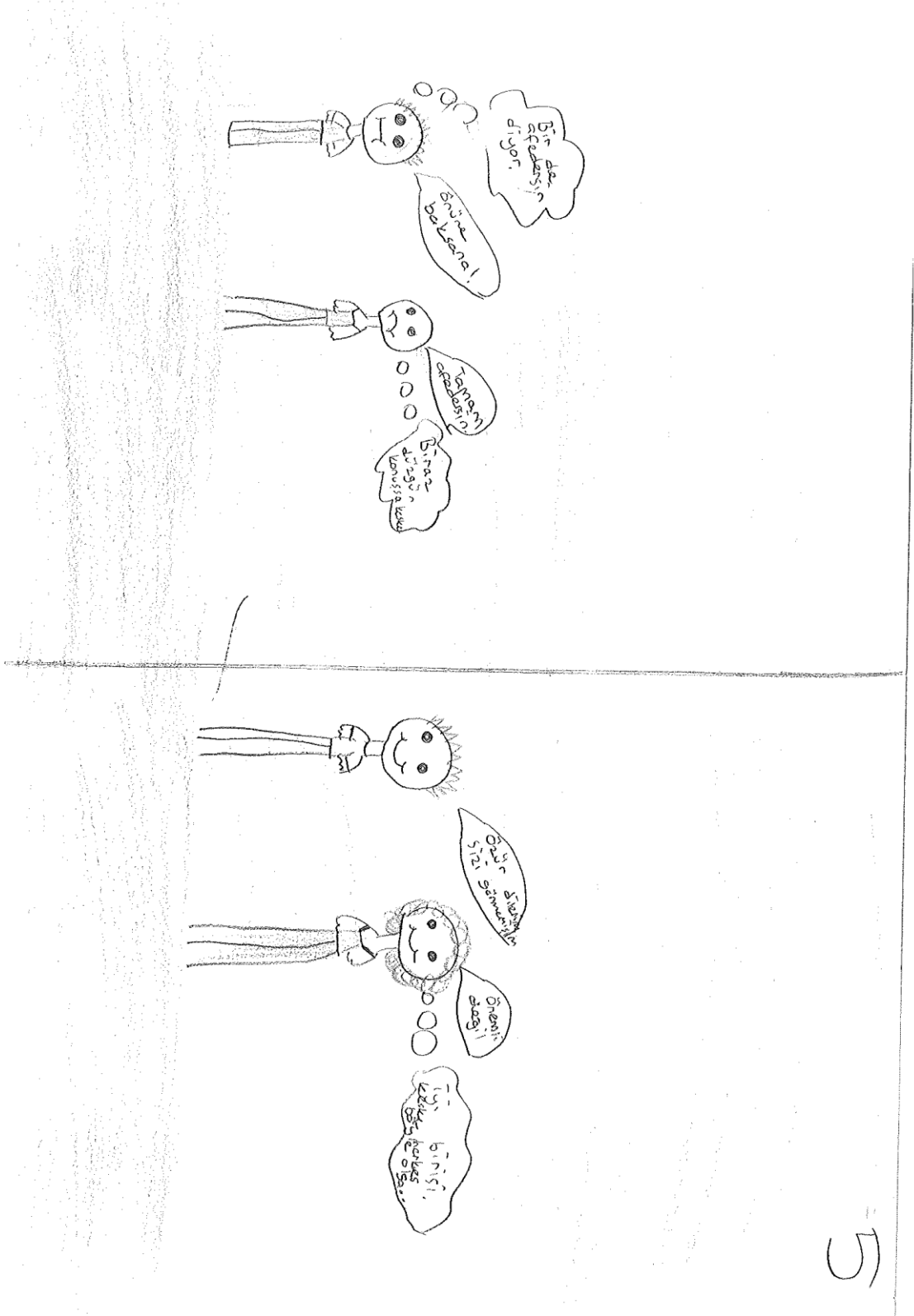
Amcam:

— Dahası var, dedi. Teyzeniz bu pastayı hazırlarken sobayı kullandı. Odun yaktı. Tabaklara koydu. Bütün bunları yapan elleri de hesaba katın.

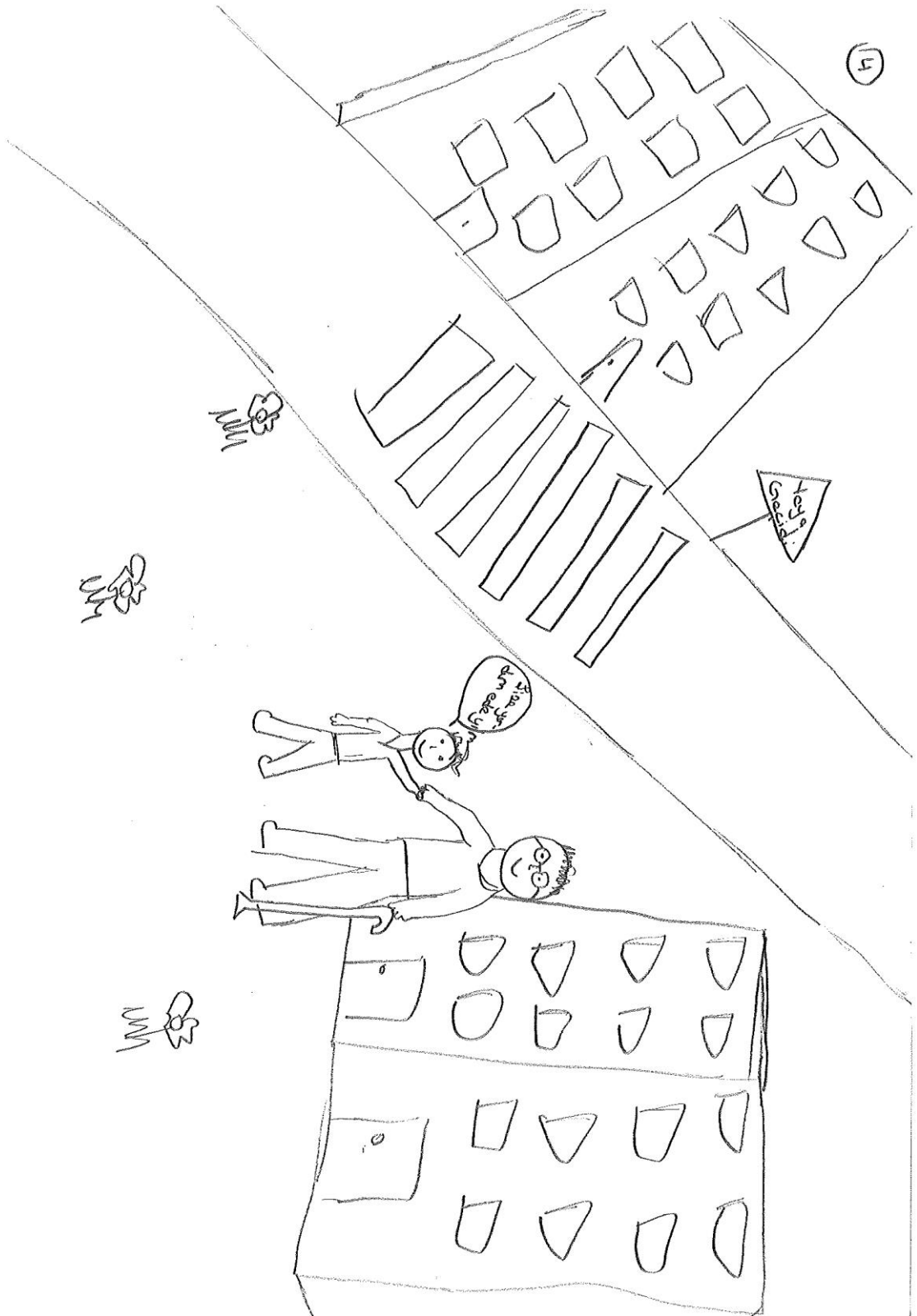
Bize bir pasta hazırlamak için çalışan eller sayılamayacak kadar çoktu. Hayretler içinde kaldık. Pastayı yerken o değerli, öpülesi elleri düşünüyorduk

EK D. ARAŞTIRMADA KULLANILAN RESİMLER

Resim 1:

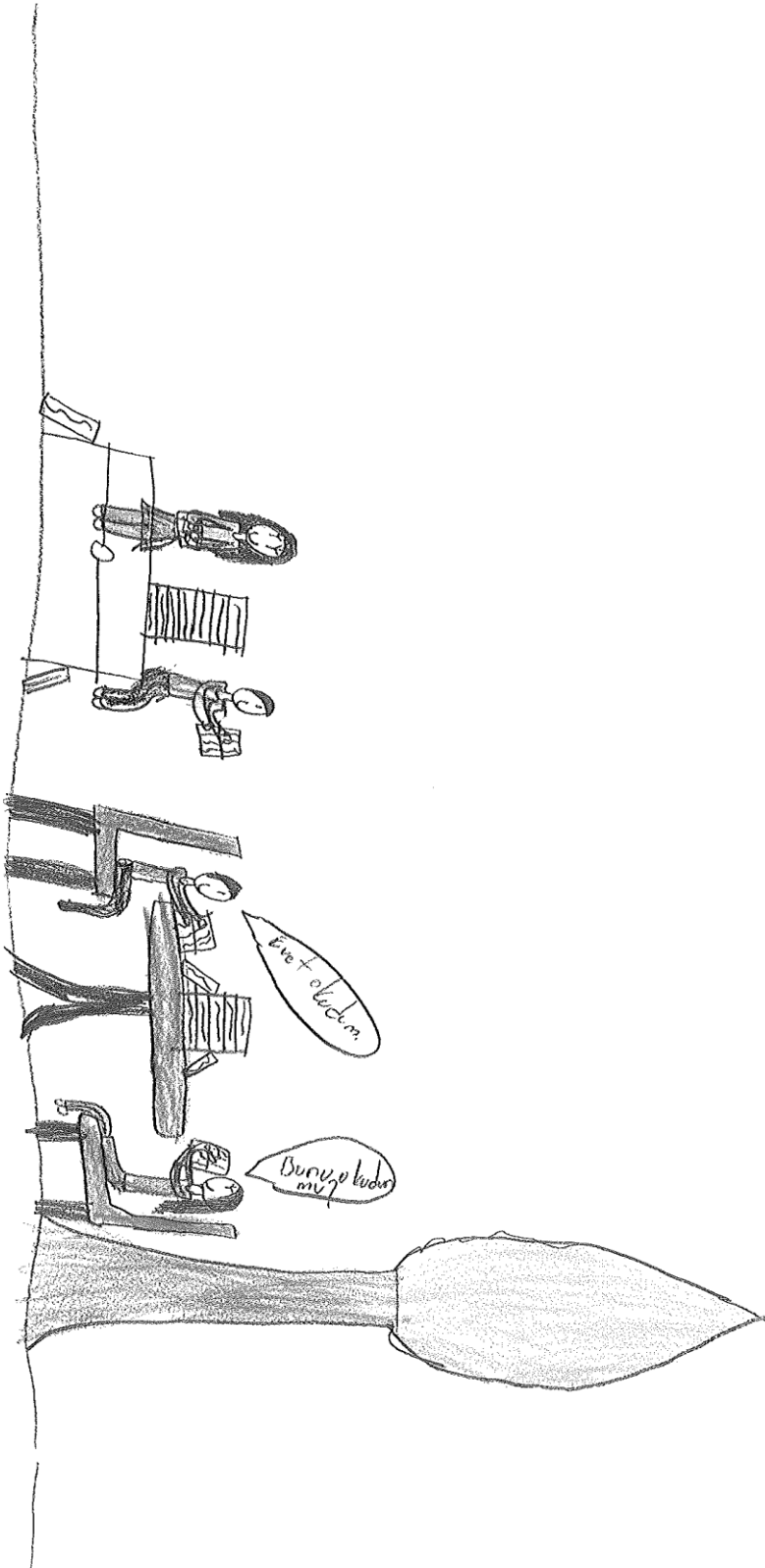

Resim 2:

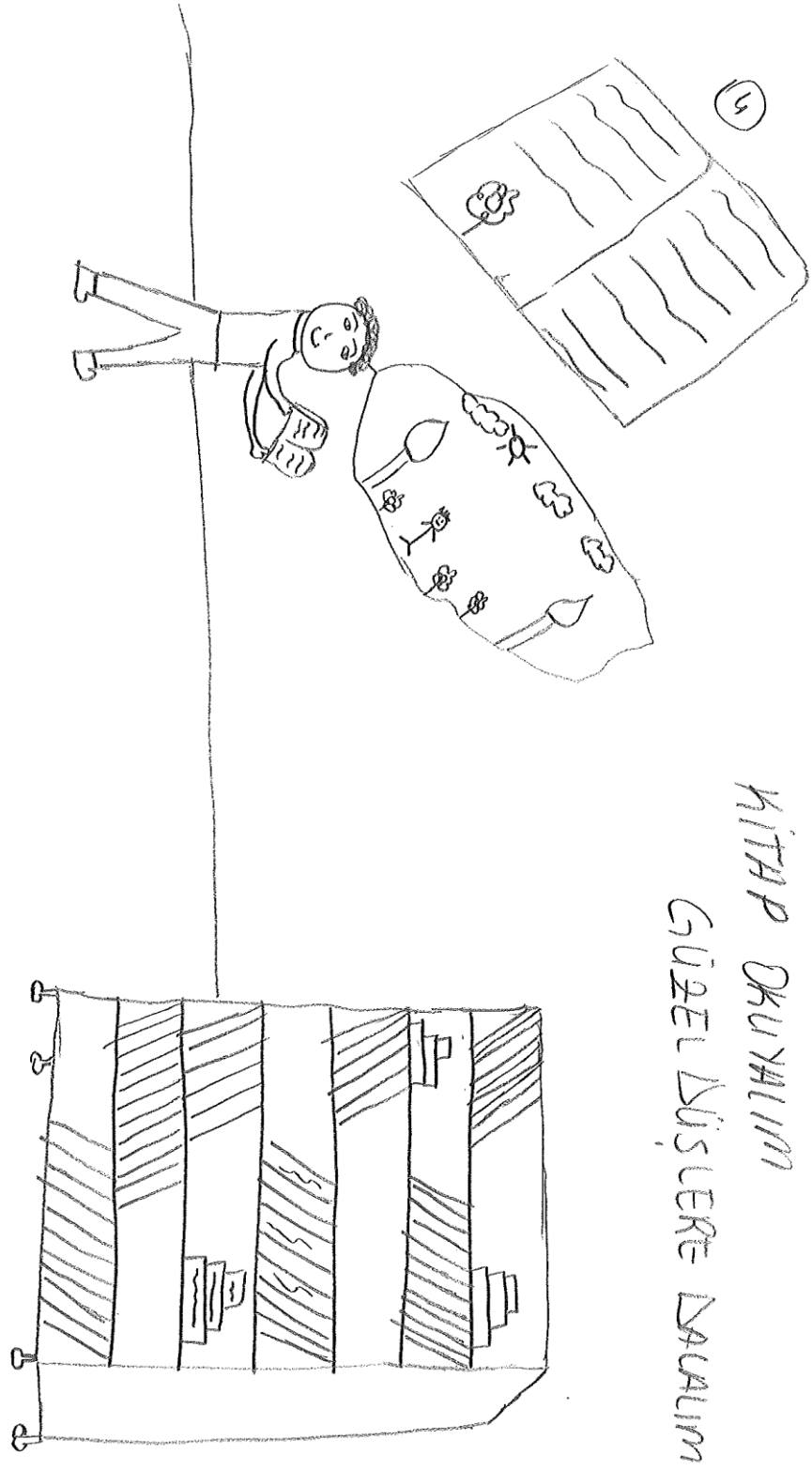

Resim 3:

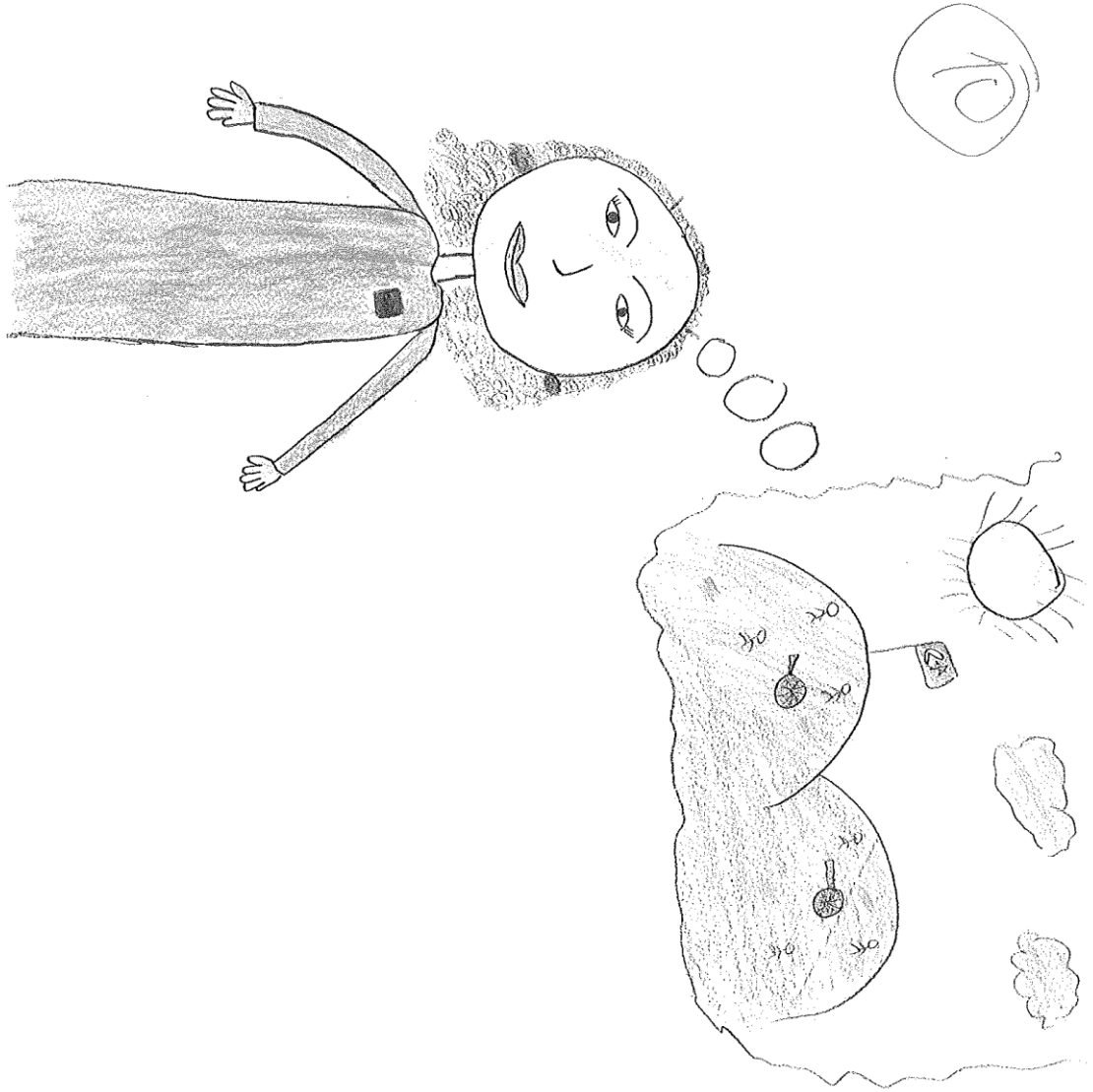
nos: 4

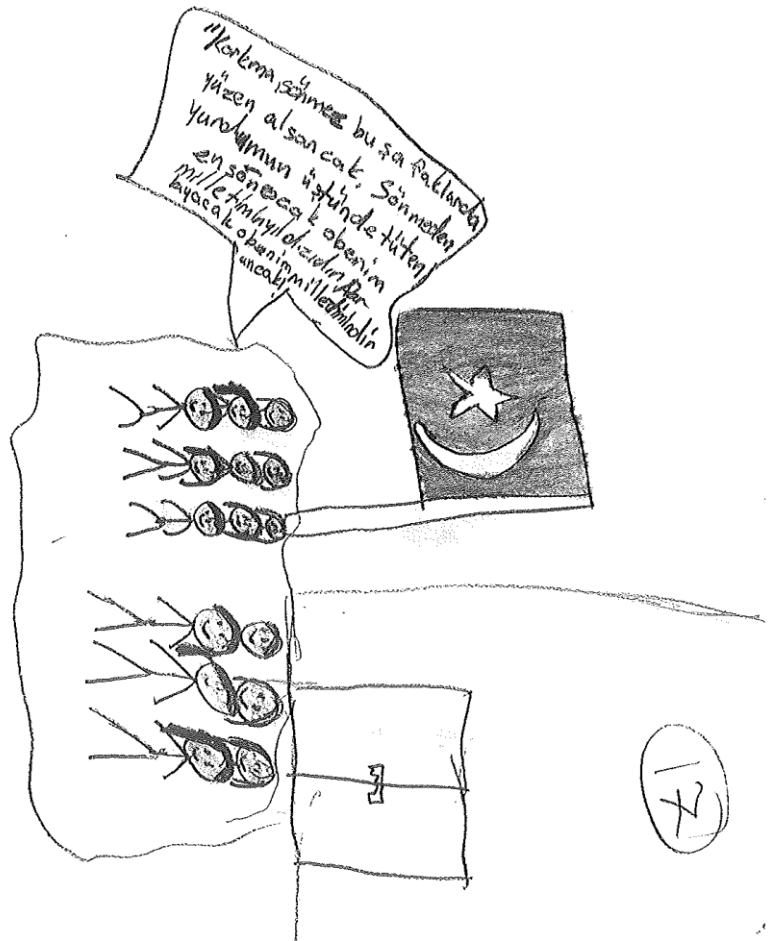
Resim 4:

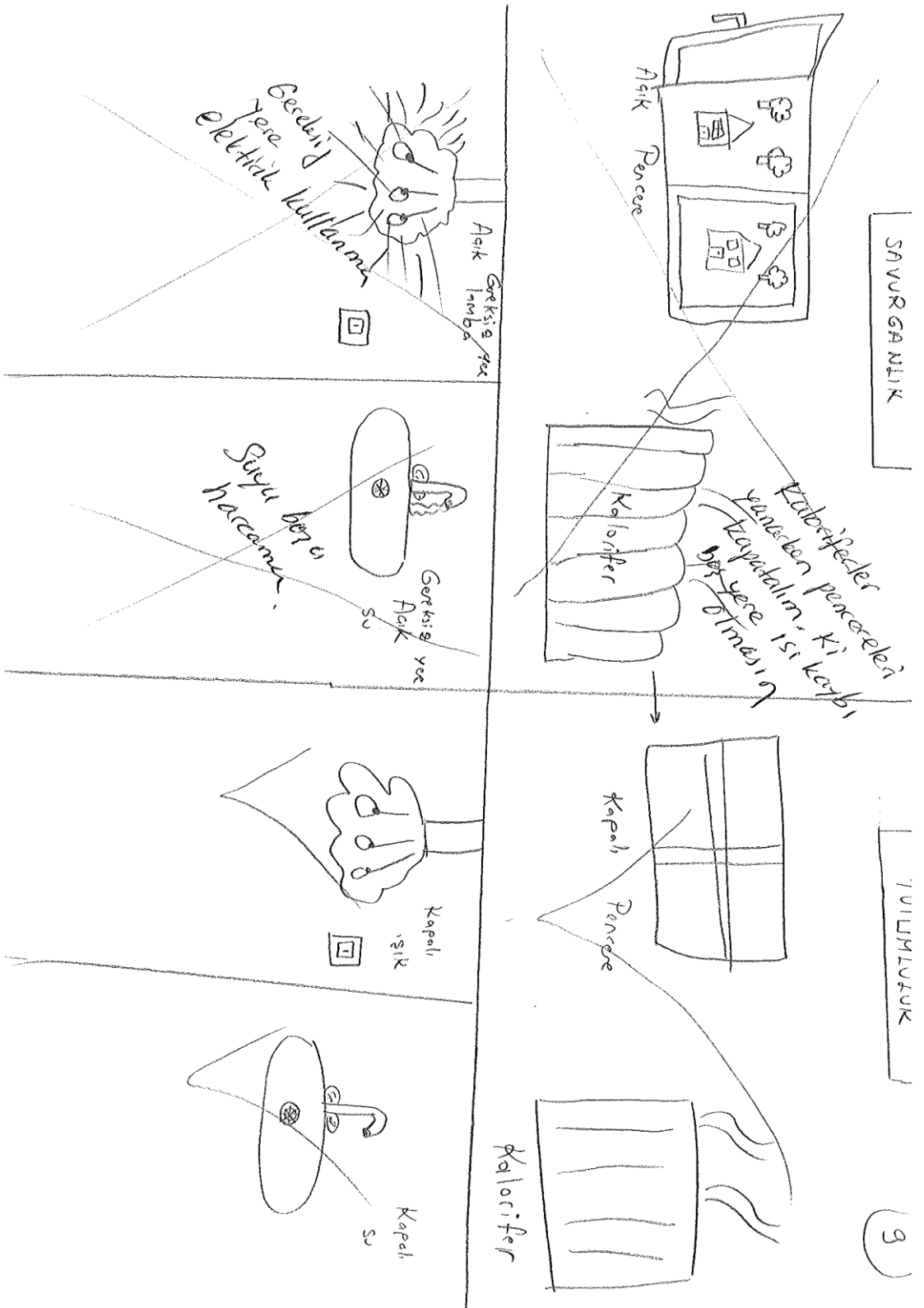
Resim 5:

Resim 6:

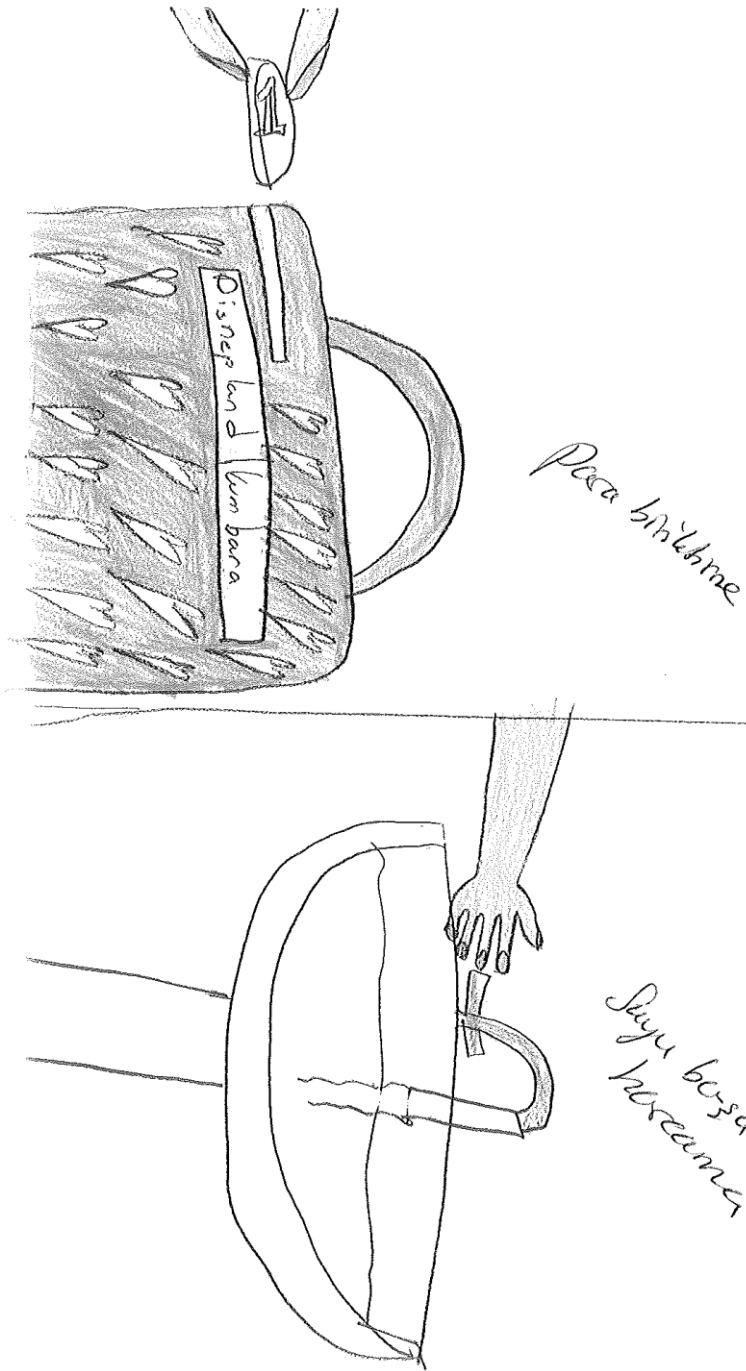

Resim 7:

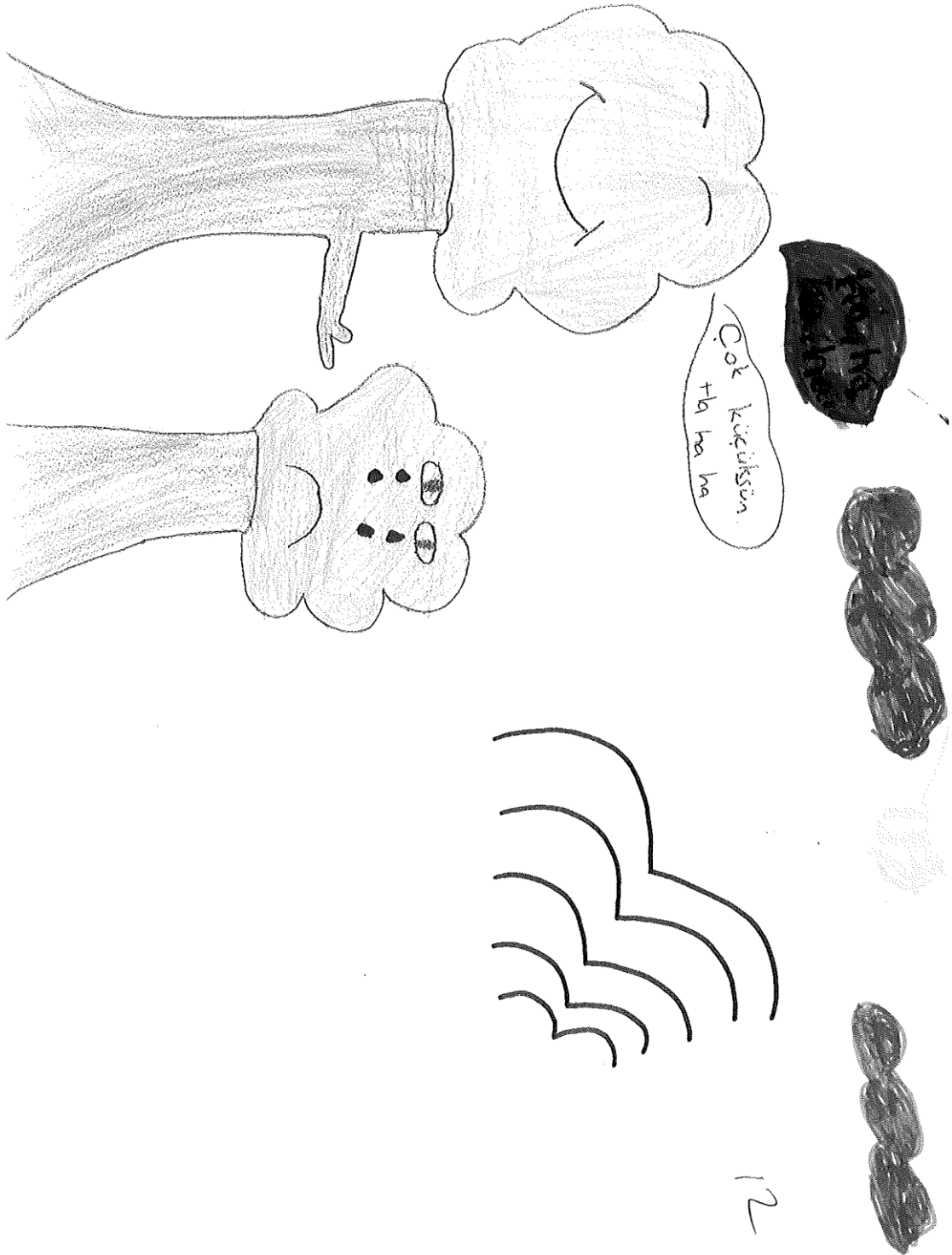

Resim 8:

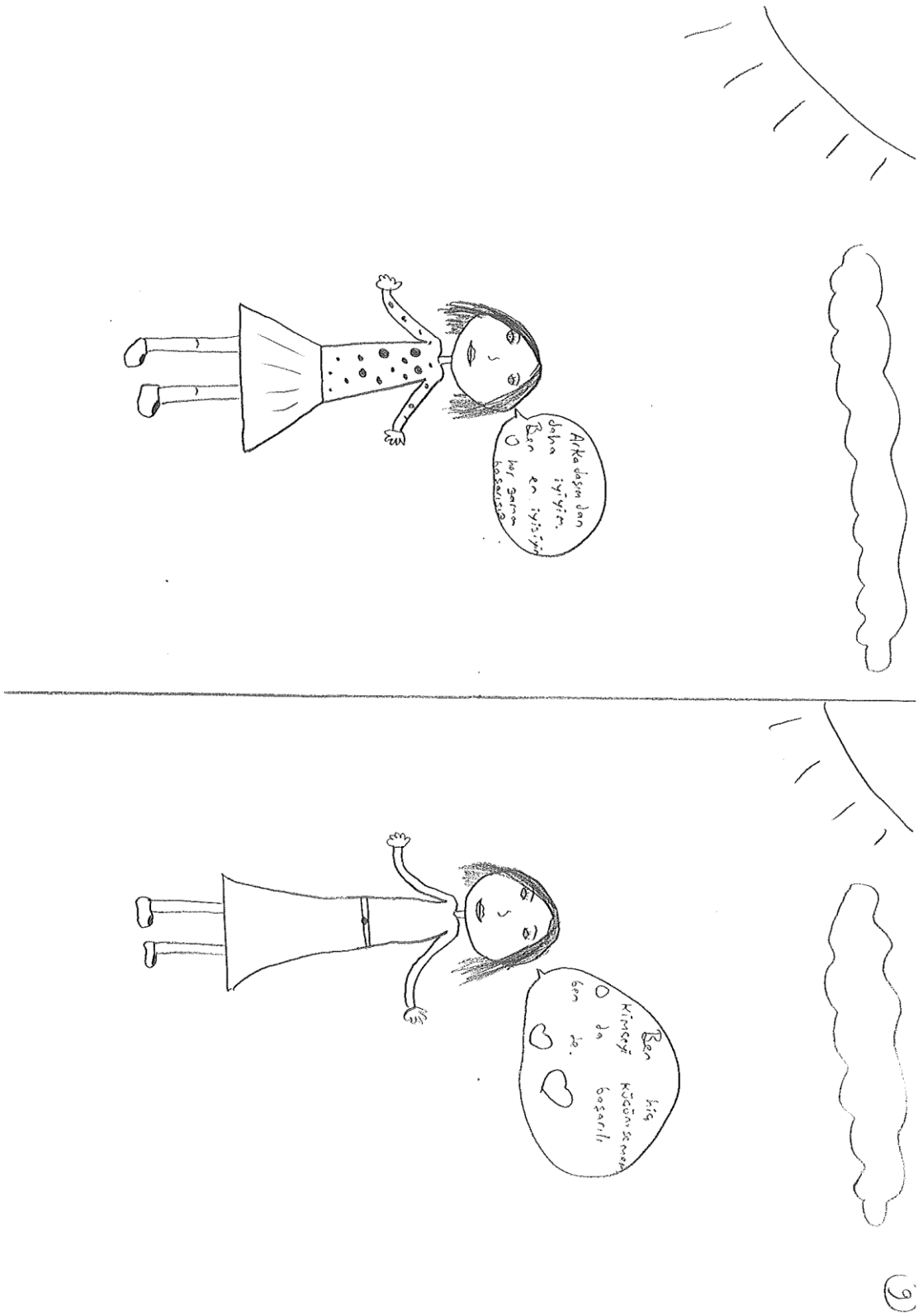
no: 14

Resim 9:

Resim 10:

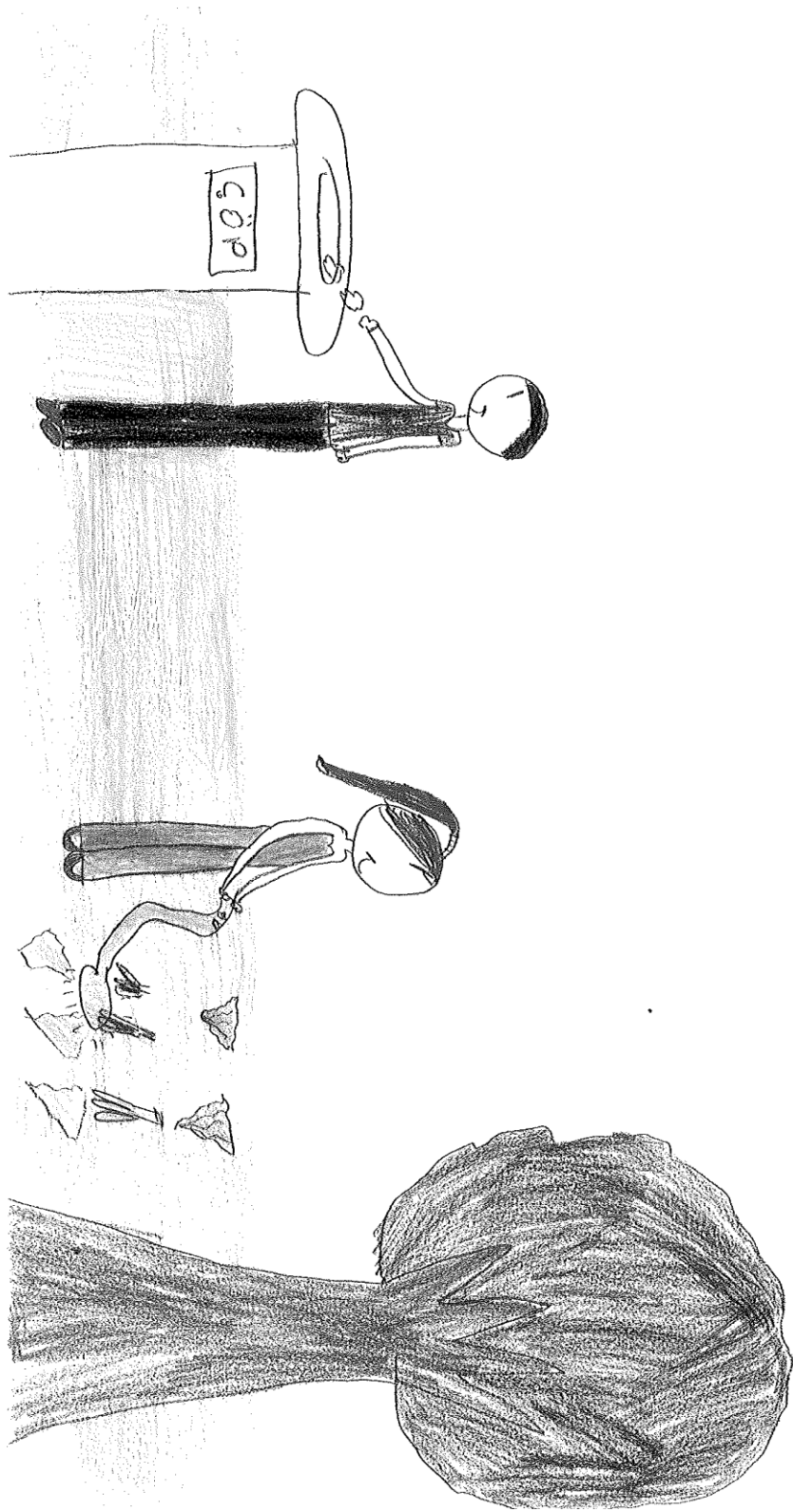
Resim 11:

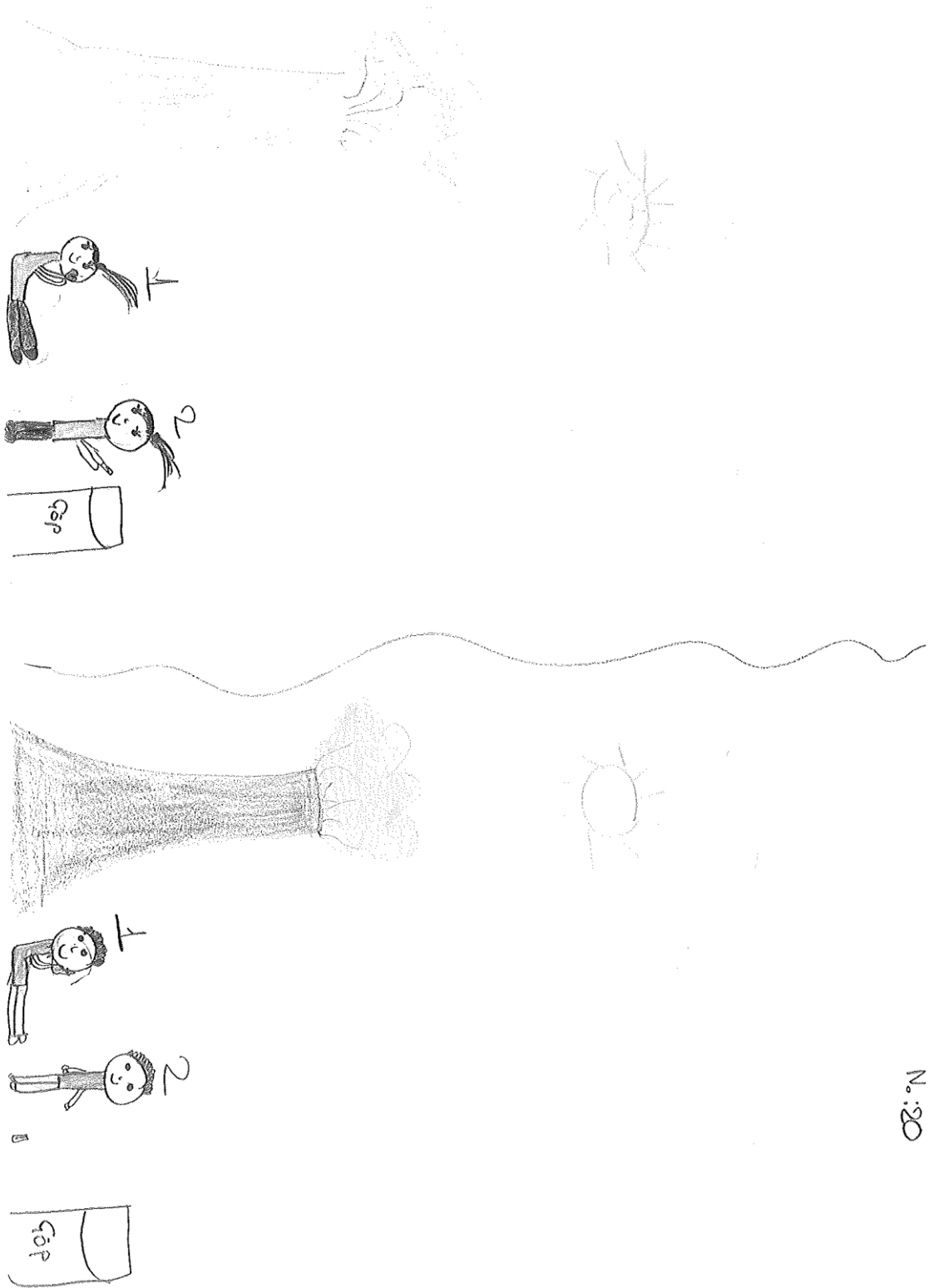
Resim 12:

Resim 13:

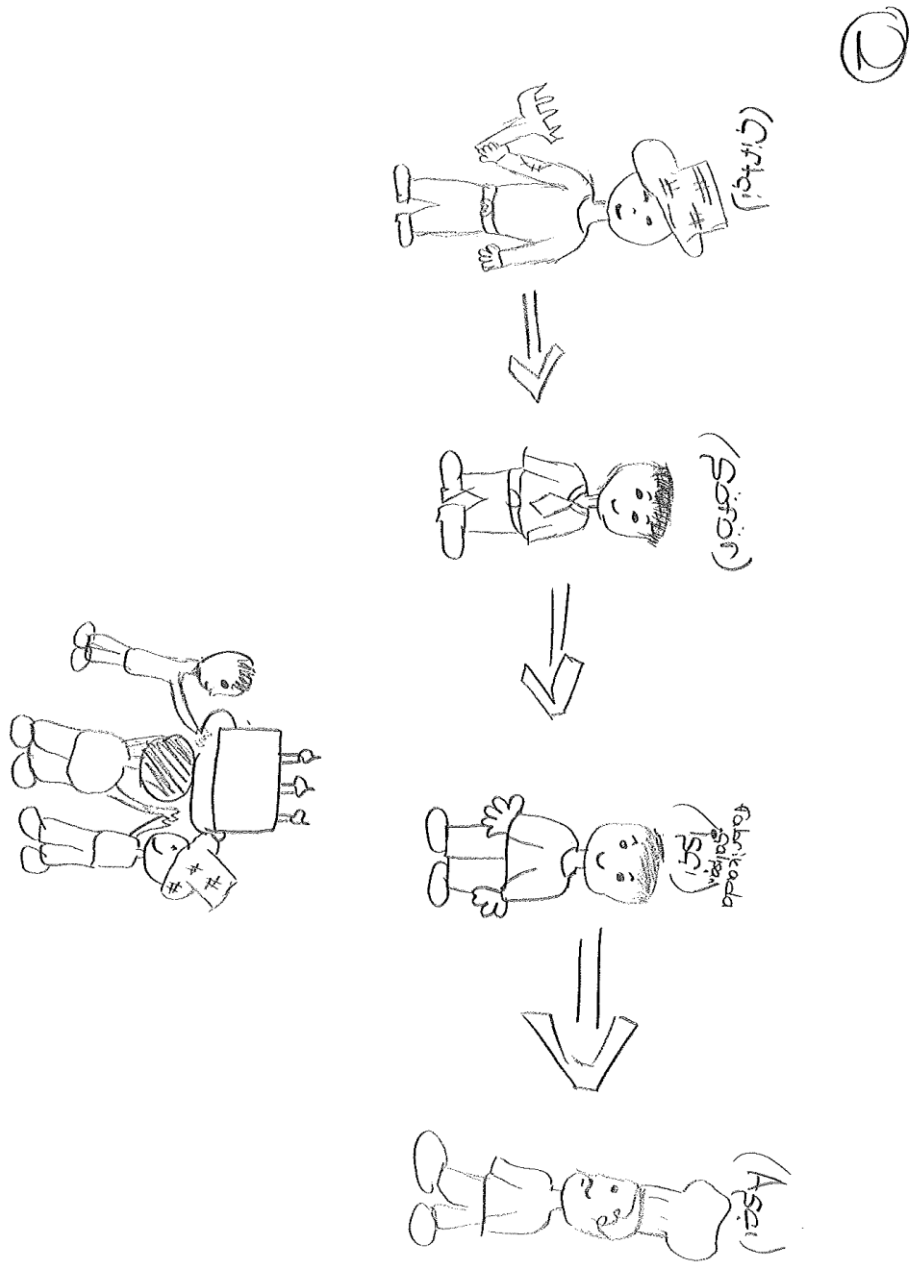

Resim 14:

N:20

Resim 15:

Resim 16:

